

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

De Libris Mosis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

plenum; quem fraudis, vafritiei, ac vaniloquentiæ suspectum habere nefas' sit. Atqui se ipse Messiam esse palam professus est. Igitur Messias fuit. Id proponimus pro re nata, & in antecessum, quod suo loco fufius demonstrabitur.

PROPOSITIO QUARTA.

Genuini sunt libri Veteris Testamenti.

*Librorum
Veteris Te-
stamenti an-
tiquitas gene-
ratim proba-
tur.*

I. **A**B iis enim auctoribus scripti sunt, à quibus dicuntur esse scripti, & iis circiter temporibus, quibus scripti esse feruntur. Id ut obtineamus, definire ac partite loci hujus quaestio tractanda est, ac singulae Veteris Testamenti partes sigillatim exploranda. Magnum opus, si res fufe agarur & enucleate pro merito suo. Nos adhibebimus modum, & intra legitimos fines nostra sese diligentia continebit: non ita in arctum desilientes, ut quaestiones aliquas instituto operi haudquaquam penitus conjunctas obiter attingere occasione data religio sit; neque vero ita expansantes, quoad ingens ac prope infinita materies & ubertas rerum postulabit. Ac primum duobus argumentis omnium fere Veteris Testamenti librorum antiquitatem probabimus. Prius arcessemus ex Librorum sacrorum Canone, qui ab Efdra, auctoritate Synagogæ magnæ, Artaxerxis *μακροβίος* temporibus, conflatus est: ut ad calcem Propositionis hujus demonstrabo. Unde sequitur libros ipsos, qui eo continebantur Canone, fuisse ea, quam dixi, ætate antiquiores. Alterum argumentum subministrat vetus interpretatio Græca, sive ab Interpretibus Septuaginta elaborata Ptolemæi Philadelphii ævo, quod vulgo creditur; sive multo recentiore, uti viris quibusdam eruditis visum est; sive partim ab his, partim ab aliis, ut opinati sunt nonnulli, omnium certe consensu ante Christi ætatem concinnata. Cum in ea enim libri haberentur iidem qui in Canone, prorsus hinc efficitur Christi temporibus esse vetustiores. Ex ea etiam scire licet, nomina ac titulos libris præfixos, unde ad agnoscendos auctores non inania sæpe capimus argumenta, minime illuc fuisse recentiorum hominum studio appositos, sed jam inde à prima origine istas sedes occupasse. His in antecessum generatim præmissis, singulis deinceps libris suum continget examen, sua probatio.

DE LIBRIS MOSIS.

*Divisio dis-
sertationis
hujus de li-
bris Mosis.*

I. **A**C ordiemur primum à Mosis Pentateucho: qui quoniam librorum omnium, qui supersunt, antiquissimus est, utile juxta erit & operosum vetustatem ejus & *γνησιότητά* quaestis undique argumentis tueri. Quod ut ordine fiat, Scriptorum primo sacrorum utemur testimoniis; tum decurremus ad auctores reliquos: inde alterius generis asciscemus probationes, & ostendemus Mosem ipsum, ac res ab eo gestas & literis proditas, unicum fere fontem fuisse, unde universæ propemodum per orbem gentes Deos suos, Heroas, & auctores, totamque Theologiam suam hausserunt, Phœnices dico, Ægyptios, Persas, Indos, Thraces, Germanos, Gallos, Britannos, Hispanos, ipsos etiam Americanos; præcipue vero Græcos, & Romanos, quos omnes Mosem, personatum quidem, ac certis tamen intermoscendum indicis, retulisse inter Deos, & divino cultu profecutos esse reperiemus. Quod mirabile sane est, & impietati retundendæ summopere efficax. Nam quæ se expugnari non patietur pertinacia, siquidem ostendero quidquid apud antiquissimas gentes, & ingenii ac doctrinæ laude imprimis florentes, divinum, præstans, illustre, & valde vetustum habitum est, Deos puta, Diisque prognatos Heroas, conditores etiam urbium, ac legumlatores, nihil aliud fuisse quam expressas ad Mosis exemplar imagines, & quem divinis honoribus tot homines magno affecerunt consensu, hunc summi, quem nos colimus, Dei cultorem ac servum se tulisse? Si cui ergo prolixior æquo fortasse videbitur argumenti hujus tractatio, is reputet apud se utilitatem rei ac momentum ad causam, quam tuemur, obtinendam, ita brevior etiam fatebitur. Atque hæc cum ipse mecum commentarer, miratus sum equidem sæpenumero in tanta literarum, ac sacrarum præsertim luce, neminem extitisse adhuc, qui hanc aperiret scenam, detractaque tot commentitiis Heroibus, ac Diis larva, quam iis præci ævi superstitione imposuit, Mosem Mofi restitueret, ac publice agnoscendum proponeret. Id à me factum est hæc Dissertatione; nec ita quidem, ut hoc argumentum exhaustissem me putem,

quod operis haudquaquam patiebatur ratio, neque ipse iniquis exclusus spatii potuisset; sed unde tamen excitari possint studiosi ad persequenda reliqua, & antiquitates sacras à profanis Historiis eruendas. Huic disputationi subiciemus alteram non dissimilis generis, qua reliquas Græcorum fabulas ex libris Mosis arcessitas esse & expressas evincemus. Indidem derivatos esse priscos earum prope omnium, quas dixi, gentium ritus complures demonstrabimus. Tum quæremus postmodum quomodo sacrorum Librorum notitiam habuerint Græci, quos Ebraicæ ac externarum linguarum rudes fere & imperitos fuisse constat, & an librorum Mosis interpretatio aliqua fuerit Alexandri ævo vetustior. Dehinc linguæ Ebraicæ, literarumque Samaritarum & Judaicarum originem perscrutabimur. Demum refellemus argumenta, quibus librorum Mosis oppugnari solet dignitas & γνησιότης. Ac tandem de depravationibus Pentateuchi paucis tractabimus.

CAPUT PRIMUM.

I. *Probatur Scriptorum sacrorum testimoniis γνησιότης librorum Mosis. II. Utrum solum Deuteronomium, an universum Pentateuchum in Templo Helcias Pontifex repererit.*

I. **N**unc ergo probemus consequentes proxime & continua serie ætates Libros illos, qui dicuntur esse Mosis, adscripsisse Mose, ac proinde ea ætate esse scriptos, qua scripti esse feruntur. Ac primum res à populo Dei gestas in literas retulisse Mosem liquet ex decimo septimo capite Exodi, in quo Amalecitanam victoriam jubet Mosem Deus scribere ob monumentum in libro. Mandata quoque à Deo accepta libris commississe ostendunt illa è vigesimo quarto libri ejusdem capite: *Scriptit autem Moyses universos sermones Domini: & paulo post: Assumensque volumen fœderis legit audiente populo: necnon & ista è tricesimo quarto: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum, & cum Israël pepigi fœdus.* Deuteronomium vero à Mose primum, & deinde à Josua fuisse descriptum, clarissimis indicis testatum extat: sed hoc præcipue tricesimi primi capitis Deuteronomii: *Scriptit itaque Moyses Legem hæc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Israël, nempe ut ad latus Arce fœderis servaretur.* Tum eam septimo quoque anno publice prælegi fancit. Alio loco jubet Moses Regem Israëlitis olim præficiendum, Deuteronomium à Sacerdotibus Leviticæ tribus acceptum describere. Canticum præterea jussu Dei scribit Moses, atque id Israëlitas docet, ut habetur in postremis Deuteronomii capitibus. Frequentem hujus Deuteronomii usum, & latarum in eo legum custodiam commendat auctor libri Josuæ: ipsum vero Josuam in lapidibus Deuteronomium descripsisse narrat in monte Hebal, & populum hinc precipubus, inde diris devovisse, juxta traditum sibi à Mose præceptum in ipso Deuteronomio. Librum Justorum, qui capite decimo libri Josuæ laudatur, & libri secundi Regum capite primo, quidam putant esse librum Exodi; R. Selomoh ipsum Pentateuchum. Josuæ præterea, in libro ipsius nomine inscripto, mandata executus esse dicitur, quæcunque à Deo Mose tradita fuerant: quod ut accurate fieri posset, descripta esse oportuit. Id confirmatur in hoc Exodi: *Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Josuæ: & ex isto libri Josuæ: Confortare igitur, & esto robustus valde, ut custodias & facias omnem Legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen Legis hujus ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo.* Ex his sequitur Legem Mosis Josuæ temporibus scriptam extitisse: nec Legem solum secundam, quæ Deuteronomium est; sed priorem etiam, quæ posteriore amplior fuit, nam multa habuit prior Lex, quæ repetita non sunt in secunda. Atqui non posteriorem solum, sed priorem quoque descriptam habuisse Josuam necesse fuit, ut universis Mosis præceptis obtemperaret, & populum quoque in eorum obsequium flecteret: nam pars hæc præcipua fuit mandatorum Mosis. Itaque ante latum Deuteronomium Josuam præceptis instruit Moses, quæcunque ipse à Deo acceperat. Hæc enim leguntur capite Numerorum vicesimo septimo: *Fecit Moyses ut præceperat Dominus: Num. 27. 22, 23; cumque tulisset Josuæ, statuit eum coram Eleazaro sacerdote, & omni frequentia populi. Et impositis capiti ejus manibus cuncta replicavit, quæ mandaverat Dominus. Commemorantur quoque mandata Mosis in libro Judicum, his verbis: Dimisitque eos, ut in ipsis ex-* Judic. 3. 4. *periretur Israël, utrum audiret mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.* Frequentior etiam horum mentio in libris Regum: velut cum in Arca 3. Reg. 8. 9.

Probatur Scriptorum sacrorum testimoniis γνησιότης librorum Mosis. Exod. 17. 14. Exod. 24. 4, 7. Exod. 34. 27.

Deut. 31. 9, 10, 11, 25, 26.

Deut. 31. 19, 22.

Jos. 1. 8. & 23. 6. Jos. 8. 31, & seq.

Jos. 10. 13. 2. Reg. 1. 18.

Jos. 8. 35. & 41. 15.

Exod. 17. 14.

Jos. 1. 7, 8.

Num. 27. 22, 23.

Judic. 3. 4.

3. Reg. 8. 9.

PROPOSITIO IV.

40

nihil aliud fuisse legitur quam Tabulas lapideas, quas in ea Moses reconderat ad montem Horeb. Et cum Amasias narratur interfectis patris sui percussoribus, a filiis eorum manum abstinuisse; morem gerens præcepto Mosis, quo patres luere noxas filiorum, vel filios patrum sancitur. Adde isthæc è secundo capite tertii Regum: *Observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut custodias ceremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimonia, sicut scriptum est in Lege Moyfi, ut intelligas universa que facis: & hæc quoque è vicefimo primo capite quarti Regum: Si custodierint capite libri ejusdem: Similis non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem Legem Moyfi.*

Paria his extant in Paralipomenis. Tale hoc è decimo sexto capite libri prioris: *Juxta omnia que scripta sunt in Lege Domini, quam præcepit Israël: & hoc quoque è decimo septimo capite posterioris: Docebantque populum in Juda, habentes librum Legis Domini: atque id etiam è vicefimo tertio capite sequente: Ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in Lege Moyfi: tum & illud è vicefimo quinto capite sequente: Cumque roboratum sibi videret imperiam, jugularit servos qui occiderant Regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Lege Moyfi: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus, sed unusquisque in peccato suo morietur.* Atqui hæc conceptis verbis extant in Deuteronomio. Plurima apud Esdram, qui fuit scriba velox in Lege Moyfi, Mosaica Legis mentio. Sic tertio capite: *Et surrexit Josue filius Josede, & fratres ejus, & edificaverunt altare Dei Israël, ut offerrent in eo holocaustata, sicut scriptum est in libro Moyfi viri Dei: sic sexto: Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis, super opera Dei in Ierusalem, sicut scriptum est in libro Moyfi.* Crebro etiam in libro Nehemix commemoratur Lex Mosis. Sic capite nono: *Et legerunt in volumine Legis Domini Dei sui quater in die: & capite sequenti: Ut ambularent in Lege Dei, quam dederat in manu Moyfi servi Dei: & paulo post bis in testimonium eadem Lex adducitur: in decimo tertio quoque capite: In die autem illo lectum est in volumine Moyfi, audiente populo: & inventum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei usque in æternum.* Quæ itidem ut alia in libris Mosis scripta leguntur. Præcipuum vero illud est, quod extat in eodem libro Nehemix, Esdram Mosaica Legis volumen prælegisse universæ Israëlitarum genti, & interpretationibus explanasse. Jam vero liber Psalmodum, quorum Mosem auctorem habent nonnulli, quid aliud est quam frequens Mosaicorum mandatorum iteratio? Psalmi præcipue, septuagesimus septimus, centesimus quartus, centesimus quintus, & centesimus tricentus quintus, totam Pentateuchi historiam ab initio repetunt. Testimoniis Mosaica Legis aliquoties utuntur Prophetæ, Baruchus, & Daniel. Meminit uterque dirarum, quibus impii devoentur in Lege Mosis. Sic præterea Baruchus secundo capite: *Sicut locutus es in manu pueri tui Moyfi, in die qua præcepisti ei scribere Legem tuam: & Daniel decimo tertio: Erudierunt filiam suam secundam Legem Moyfi.* Insigne & illud Malachix: *Mementote Legis Moyfi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israël, præcepta, & judicia.* Tobix conlanguineo suo Saram despondere se ait Raguel, *ut conjungeretur cognationi suæ, secundum Legem Moyfi.* Jesus Siracides eximio Mosem ornat elogio, creatumque esse ait Israëlitiçi populi legumlatorem: quod apud eum non semel legere licet. Plurima denique in Machabaicis libris Mosaici operis commemoratio: velut in septimo capite libri secundi: *Non obedio præcepto Regis, sed præcepto Legis, que data est nobis per Moysem:* quo capite & Cantici Mosis fit mentio, ex eoque testimonium quoddam profertur.

Utrum solum Deuteronomium, an universum Pentateuchum in Templo Helcias Pontifex repererit.

II. Notabile vero imprimis illud est, quod habent Libri Regum, & Paralipomena, Helciam Pontificem, cum facta tecta Templi curaret, librum Legis, ipsa Mosis manu scriptum, ut indicare videntur Paralipomena, & Interpretes plerique volunt, in domo Domini reperisse: quem ad se missum cum Josias legisset, ejusdem jussu, universo populo audiente fuisse recitatum. Id ad omnes Mosis libros referendum manifesto censet Josephus, quod ad unicum Deuteronomium pertinere arbitrati sunt, Athanasius, Chrysostomus, & recentiores plerique: propterea, opinor, quod librum eundem ab Helcia repertum fuisse crediderunt, quem manu sua descriptum ad latus Arcæ Federis locari jusserat Moses, ut narratur Deuteronomii ipsius tricentesimo primo capite; hunc autem, non totam Legem, sed Deuteronomium solum fuisse completum, multorum opinio est: & quod decimo septimo capite scriptum legitur de futuro Israëlitarum Rege: *Postquam sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium Legis hujus in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Levitica tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & ceremonias ejus, que in Lege præcepta sunt.* Huc accedit quod libri Josux capite octavo,

octavo, cum aram Domino extruit Josue in monte Hebal, factum hoc legitur, *sicut scriptum est in volumine Legis Moysi* cum id Deuteronomii vicesimo septimo capite, nec alio præterea Pentateuchi loco reperitur: & quod decimo quarto capite libri quarti Regum testimonium recitatur ex libro *Legis Moysi*, quod Deuteronomii vicesimo quarto capite, nec alibi usquam in Lege habetur: & quod in libro Nehemia arceri jubentur ab Ecclesia Dei Moabitæ, & Ammonitæ, prout lectum fuerat in *volumine Moysi*, quod non alibi quam Deuteronomii capite vicesimo tertio occurrit: & quod *hæc* aliquot è Lege Moysi deponuntur à Barucho, & Daniele, quas extra Deuteronomium frustra requiras. Eæ jam à me superius allatæ sunt. Verum & reliquos præterea Pentateuchi libros in latere Arce simul fuisse asservatos, & ab Helcia repertos, neque negat Auctor libri Regum, neque rationibus suis Tostatus conficit, quæ sunt ejusmodi, ut facile ex illis appareat positum fuisse in latere Arce Deuteronomium, non ut priores quatuor illinc fuisse exclusos nos fateri cogat: cum præsertim censeant Judæorum plerique, non Deuteronomium solum, sed & totam Legem in Arca à Mose fuisse inclusam. Visum id est Isâaco Abrabanieli, & R. Levi ben Gerfon. Plus aliquid legitur in Debarim rabba, nempe Mosem instante morte tredecim exemplaria Legis descripsisse, quorum duodecim in usum cederent duodecim tribuum, unum vero in Arca servaretur, ex quo reliqua emendari possent, si quæ forte iis labes inolevisset. Hæc retulit & amplexus est Maimonides, & ad eorum probationem usus est ipsis verbis Moysi: *Tollite librum istum, & ponite eum in latere Arce fœderis Dei vestri, ut sit tibi contra te in testimonium.* Hinc etiam occasionem habuisse videtur Epiphanius, alique post Epiphanium complures, ut crederent non Legem solum totam, sed & libros omnes Canonicos intra Arcam fuisse reconditos, cum inde Apocryphi secluderentur, quod vanum tamen est ac frivolum: nam in Arca solas fuisse Tabulas lapideas à Deo scriptas discimus ex libris Regum, & Paralipomenon: Lex autem fuit ad latus Arce exterius, quo & urna aurea mannae plena, & Aaronis virga: hoc est, si Jonathanem Paraphrastem Chaldaum audimus, בקופסא, in capsâ, ad latus dextrum Arce: vel si Gemaram Thalmudici libri שקלים, in גרוסקום, in גראוורו-נישוס, hoc est, scrinio. Cum autem post Templi ædificationem, Tabernaculum, plurimæque Tabernaculi vasa & suppellectilem, in Templi ipsius Gazophylaciis fuisse reposita verisimile sit, illuc quoque illatam fuisse capsulam, Legis volumini recondendo destinatam, credere par est: quæ postquam diu illic neglecta & ignorata jacuit, tandem ab Helcia Pontifice reperta est. Quamobrem non in Arca Domini, sed in domo Domini repertum à se librum Legis prædicat Helcias, non fimeo infossum, ut conjectavit Chrysothomus, sed in capsula illa reconditum, quæ stante Tabernaculo fuerat ad latus dextrum Arce. Sed de his infra. Libet huc adicere Arabum quorundam opinionem, qui tradunt Phinees quinque libros Legis, servatam Mannae portionem, Tabulas duas, virgam Moysi, & illam Aaronis quæ folia produxerat, in urnam aneam congestisse; tum vas plumbo obturatum clam abdidisse in spelunca, cui deinde inædificatum est Templum Salomonis. Ad testimonia vero illa è Deuteronomio deprompta quod attinet, sciendum est fuisse Deuteronomium, velut compendiarium priorum Pentateuchi librorum explanationem, & Legis totius breviarium, in familiarem & quotidianam populi Israëlitiæ usum compositum. Id declarat ipse Moses cum ait initio Deuteronomii: *Capit Moyses explanare Legem & dicere: Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb.* Prioris fœderis iterationem, & quasi novum fœdus fuisse significant illa è vicesimo nono capite Deuteronomii: *Hæc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, ut feriret cum filiis Israel in terra Moab, præter illud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb.* Atque hinc porro Liber ille dictus est Deuteronomium, secunda Lex; relata in literas itidem ut prima; quam primam Legem si quis à Mose scriptam ut secundam negare auserit, opprimetur hoc loco Exodi: *Scriptis autem Moyses universos sermones Domini.* Et deinde: *Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo.* Atque ea sane à Deo ipso fuerat jam ante ex parte descripta: sic enim habetur in Exodo: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi, daboque tibi Tabulas lapideas, & Legem, ac mandata quæ scripsi, ut doceas eos.* At Deuteronomium cum esset Legis, ut dixi, velut Epitome, hinc illud præcipit Moses suspendi pro signo in manibus, inter oculos collocari, postibus domum adscribi, nocturna ac diurna manu versari, propter brevitatem nimirum & condiscendi facilitatem. Res itaque illic delibatas tantum, & quasi perstrictas animadvertere licet, quæ jam fuerunt enucleatius descriptæ. Quod autem tritior ejus esset & promptior usus, idcirco testimonia ex eo depromi solent; cum hominum esset eruditiorum, & accuratorem rerum notitiam quaerentium, tractatio reliquorum Librorum: ex quibus tamen non pauca itidem deprompta videas in recentioribus Scripturæ sacræ Libris. Cujusmodi est illud secundi Para-

in 1. Cor. 2,
Deut. 31. 9, 15,
24, 26.
Deut. 17, 18,
19.
Jof. 8. 31.
Deut. 27. 5, &
30.
4. Reg. 14. 6.
Deut. 24. 16.
1. Efdr. 11. 1.
Deut. 23. 5.
Bar. 1. 20. & 2.
2, 23.
Dan. 9. 11, 13.
& 11. 63.
Tostat. Quæst.
10. in 4. Reg. 21.
Abrab. in Deut.
31. 9, 16.
R. Levi ben
Gerf. ibid.

Maimon. Praef.
in Jad Chazac.
Deut. 31. 26.

Epiphani. De
pond. & mens.
cap. 4.

1. Reg. 8. 9.
2. Par. 5. 10.
Ebd. 9. 4.
Jonath. in
Deut. 31. 26.

4. Reg. 21. 8.
Chrysoth. in
Matth. 2. Ho-
mil. 9. & in 1.
Cor. 2. Hom. 7.
Abulfarag.
Hist. Orient.
Dyn. 2.

Deut. 1. 5.

Deut. 29. 1.

Exod. 24. 4, 7.

Exod. 24. 12.

lipomenon: Immolaverunt autem Phafe quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini. Steteruntque in ordine suo juxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei. Et capite sequenti: Pars autem Regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum mane semper & vespere; Sabbatis quoque, & Calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in Lege Moysi. Et capite trigesimo quinto: Et immolatum est Phafe, asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum, & separaverunt ea, ut darent per domos, & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi. Et in Nehemias libro, capite decimo, plurima recensentur ex Lege Mosaica: quæ sane in Deuteronomio nusquam leguntur. Plura hujusmodi proferre possem, sed hæc sufficientiunt, & ad reliqua properandum est.

CAPUT SECUNDUM.

I. Probatur aliorum Scriptorum testimoniis veteris librorum Moysi: II. Sanchoniatis, III. Homeri, & Hesiodi, IV. Pentateuchi Samaritani, V. Thaletis, VI. Solonis, VII. Pythagore, VIII. Anaxagore, IX. Hellanici, X. Charonde, XI. Socratis, XII. Theopompi, & Theodectis, XIII. Platonis, XIV. Ægyptiacarum Mercurii Columnarum, quæ quid fuerint ostenditur; XV. Aristotelis, XVI. Hecatai, XVII. Eudoxi, XVIII. Berosi, XIX. Abydeni, XX. Demetrii Phalerei, XXI. Septuaginta Interpretum Scripturæ sacræ, & Aristæ, XXII. Ezeieli, XXIII. Manethonis, XXIV. Philochori, XXV. Aristobuli Judæi, XXVI. Polemionis, XXVII. Eupolemi, XXVIII. Demetrii Judæi, XXIX. Cleodemi, XXX. Theodoti, XXXI. Philonis Senioris, XXXII. Alexandri Polyhistoris, XXXIII. Apollonii Molonis, XXXIV. Castoris Rhodii, XXXV. Diodori Siculi, XXXVI. Chæremonis, XXXVII. Trogi Pompeii, & Justini, XXXVIII. Nicolai Damasceni, XXXIX. Ptolomei Mendesi, XL. Strabonis, XLI. Apionis, XLII. Philonis, Josephi, & Justini Tiberiensis, XLIII. Auctorum libri tertii, & quarti Esdræ, & tertii Machabeorum, XLIV. Juvenalis, XLV. Plutarchi, XLVI. Philonis Byblii, XLVII. Galeni, XLVIII. Ptolemæi Chæmi, XLIX. Taciti, L. Plinii, Apuleii, LI. Luciani, LII. Numenii, LIII. Longini, LIV. Porphyrii, LV. Trebellii Pollionis, LVI. Jamblichi, LVII. Juliani & Sabiti, LVIII. Helladii Besantinoi, LIX. Artapani, LX. Thalli, LXI. Histiai, LXII. Lysimachi, LXIII. Poëmatis veteris Phocylidi adscripti, LXIV. Onkelosi, Jonathanis, Hierosolymitani Interpretis, Hagiographorum Paraphrastis, Syri Interpretis, Aquile, Theodotionis, Symmachi, Hierichuntine, & Nicopolitane Interpretationis.

Probatur
aliorum Scri-
ptorum testi-
monii veteris
librorum
Moysi:

Sanchoniato-
nis,
Porphyrii, apud
Euseb. De
prep. Evang.
libr. 1, & 10.

I. **E**X superioribus, ni fallor, satis luculenter demonstratum est, quam perpetua, jam inde à Moysi ævo, & certa Libris ejus constiterit auctoritas: quam si externis jam confirmare libet testimoniis, & aliorum Auctorum asciscere auxilia, qui vel Moysi ipsius, vel Mosaicarum scriptionum aliqua se notitia imbutos fuisse prodiderunt, à proximis Moysi temporibus, ad confirmatum jam in orbe Christianismo, clarius etiam Propositionis hujus veritas elucescet. Tam alte ergo repetitis disquisitionis hujus initiis, per consequentes ætates nostra decurret oratio.

II. Ac ordiemur primum à Sanchoniathone Berytio, antiquissimo Phœnicicarum rerum Scriptore, quem Trojanis vetustiore fuisse temporibus, & Moysi uno alterove sæculo recentiore, ex Phœnicia regum successione probari scribit Porphyrius. Hujus opus e lingua Phœnicum Græcè reddidit Philo Byblius, unde nonnulla excerptit Eusebius, & libris suis De evangelica preparatione intexit. Atque ea quidem talia sunt, ut attendenti appareat pleraque ipsum è Moysi fontibus in lacunas suas derivasse. Non est otii nostri rem accuratiori examine ventilare, & ab aliis jam hæc occupata provincia est. Id observandum nobis est quod tradidit Porphyrius, & est

ad rem quam tractamus appositum, commentaria accepisse Sanchoniathonem ab Ierombalo Sacerdote Dei Ievo, & de Judæis verissima prodidisse. Ierombalum autem eum esse Gedeonem, ex libro Judicum, ubi non semel Ierobaal cognominatur, sciunt eruditi, & docuit Suidas, sed in vocis originatione falsus est; quemadmodum in ipsa re Georgius Syncellus, qui Ierombalum Gedeonis fratrem esse credidit, nominis duplicis ambiguitate deceptus. Quæ autem à Gedeone commentaria Sanchoniathon accepit, quid aliud esse dicamus, quam ipsos Mosis libros, quorum doctrina tinctæ sunt & aspersæ, ut dixi, superflites Sanchoniathonis reliquiæ? Omnem vero dubitationem tollit, quod notatum est à Philone Byblio, Sanchoniathonem, cum de rerum principis & mundi origine commentaturus esset, summa diligentia Taauti libros evolvisse, ut pote quem sciret esse literarum repertorem, & primum commentaria reliquisse; ab eoque summissis scribendi argumentum. Tum posteaquam Sanchoniathonis dissertationes de mundi & animalium procreatione exposuit, hæc omnia ait in Taauti Cosmogonia fuisse descripta, quæ sibi comperta ex signis & conjecturis mens ipsius nos docuit; atque hunc Taautum, ab Ægyptiis Thoyth, à Græcis Mercurium appellari. Jam vero hæc omnia mecum argumenta recollige: De mundi generatione scripsit Taautus, scripsit & Moses: literarum inventio Taauto tribuitur, tribuitur & Mosis ab Eupolemo, Theodoro, & Isidoro: Taauti libris ad opus suum lucubrandum usus est Sanchoniathon, idemque à Gedeone commentaria ad id ipsum accepit; Mosis doctrinam spirant passim & representant Sanchoniathonis reliquiæ: quis non inde conjiciat Taautum illum fuisse Mosem? At nos id quoque infra multiplici argumentorum congerie clarius etiam & certius approbabitur.

III. Sanchoniathonem excipient Homerus, & Hesiodus, quorum scriptis nullum antiquius habent Græci: nam Orphica quæ circumferuntur, Pisistrati ævo haudquam vetustiora sunt. Homerum studiorum causa Ægyptum petiisse tradit Diodorus: imo & Ægyptius à plurimis existimatus est, ut asseverat Clemens Alexandrinus. Cum autem dubitare nos non sinant ea quæ dicturi sumus inferius, quin tum apud Ægyptios vigeret Mosis memoria, atque illuc jam penetrassent ipsius scriptiones, quis illas, unde tantarum rerum notitiam poterant comparare, neget ab iis lectas & subleatas, qui illuc discendi gratia proficiscebantur? Multis id confirmat Justinus in Paranesi, & libri ipsi Homeri loquuntur, in quibus sexcenta deprehendere licet ex Mose depromta. Velut cum scribit Deos peregrinorum habitu urbes circumire, ad exploranda hominum bene vel male facta. Id ipsi suppeditavit Moses, cum tres Angelos Abrahamo apparuisse scribit. Augurium, ejusque expositio, quæ habentur in Odyssæa, cum aquilas in capita procorum involantes mortem ipsis Augur portendere declarat, non-ne similis ostenti imitatio est, quod Ægyptio pistorum magistro in somnis contigit, & in paris eventus significationem traxit Josephus? Multa etiam hujus generis apud Hesiodum nanciscare. Græcanica Theogonia architectos fuisse ipsos disertis verbis Herodotus pronuntiat: quam multa autem in tota hac Mythologia è Mose manifesto petita? quod & infra probabimus. Chaos Hesiodo memoratum, ex Mosis verbis confectum esse agnoscunt omnes. Aristoteles in libello de Xenophane, Zenone, & Gorgia, Chaos illud Hesiodi, ex quo orta sunt omnia, nihil esse diserte pronuntiat. Hesiodi ejusdem Erebus, ipsum est ערב מוסיס. Diem Noctem fatum, proindeque recentiorum finxit: Moses quippe vespertinum tempus matutino anteposuit, & post tenebras lucem creatam dixit. Septimum diem sacrum esse, & hic docuit, & Homerus, qui & eo cuncta perfecta fuisse addit, ut ab Aristobulo adnotatum est. Hominem luto formatum, & primorum hominum vitam nostra hac fuisse diuturniorem scripsit Hesiodus: quæ mere Mosæica sunt. Ate Homeri, Pandora Hesiodi, Eva est parens generis humani. Omnia Homerus ex Oriente depromississe, demonstraturum se spondet non semel Heinsius in Aristarcho sacro. Prodiit libellus ante annos aliquot, quo locutiones Homerica & Hesiodica, Mosis, aliorumque Scriptorum sacrorum locutionibus similes colliguntur. Ex quibus cognoscitur tantam Ebraïsmorum segetem, nonnisi ex Librorum sacrorum lectione suboriri potuisse. Atque hinc factum opinor, ut Aristæ Proconnesii, qui sæpe confunditur cum Aristæo Apollinis filio, quem Mosem esse ostendimus, discipulum credi ab aliquibus Homerum Strabo & Eustathius prodiderint.

IV. Ex omnibus argumentis, quæ ad fidem Mosæicis libris adstruendam colligi possunt, vix validius ullum reperias, quam quod ex Pentateuchi Samaritani vetustate & auctoritate ducitur. Cum enim jam inde ab Ieroboami perduellione, decem tribus secessionem facta suis legibus, suaque religione uti cœpissent: majorque deinde exarsisset invidia, postquam Templi Hierosolymitani, Urbisque adeo ipsius instaurationem turbantes Esdras devovit, & horrendi carminis pronuntiatione factas & infas-

Jud. 6. 31. & 7. 1.
& 8. 35.
Boch. Chan.
lib. 2. cap. 17.
Suid. in *ἱερο-
βάαλ*.
Georg. Sync.
Chronograph.
ad ann. Mund.
4315.
Philo Bybl.
apud Euseb. De
Præp. Evang.
lib. 1.

Eupol. apud
Clem. Alex.
Strom. lib. 1.
Theodor. in
Gen. Interp. 61.
Isidor. Orig.
lib. 1. c. 3.

Homeri, &
Hesiodi.
Diodor. lib. 1.
Clem. Alex.
Strom. 2.

Hom. Odyss. p.
Hom. Odyss. 6.

Herod. lib. 2.
cap. 13.

Aristob. apud
Euseb. Præp.
lib. 13. cap. 12.

Heins. Ari-
starch. sacro.
part. 1. cap. 14.

Strab. lib. 17.
Eustath. in
Hom. II. 8.

Pentateuchi
Samaritanici

mes esse iussit: capitale demum odium, & perpetua dissociatio consecuta est ab Alexandri Magni temporibus, ex quo Manasses Jaddi Pontificis frater, Sanaballetis Satrapæ, qui Darii nomine Samariam regebat, filia uxore præter fas & Legis præscriptum ducta, Sacerdotio exauctoratus est. Cujus injuriæ impatiens, ne amatam conjugem dimitteret, confugit ad socerum, & Templo ab eo in monte Garizim instructo præfectus, Pontificem se gessit. Tempore ab hoc nullus amor populis, nec fœdera fuerunt, sed implacabile dissidium, quod ad hanc diem perseverat. Et tamen utraque gens suum Pentateuchi codicem habet, nihil vel parum certe dissentientem; hunc Samaritanis literis exaratum, qui veteres fuerunt Chananæorum characteres; illum Judaicis, qui post captivitatem Babylonicam ex Assyriis detorti sunt.

Thaletis,

Joseph. libr. 1.
contr. Apion.
Laërt. in Thale-
te.

V. Circiter trigessimam quintam Olympiadem florebat Thales, oriundo Phœnix, Ægyptiorum & Chaldæorum sine controversia discipulus, uti de ipso prædicat Josephus. In Epistola autem Thaletis ad Pherecydem, quæ refertur à Laërtio, & *αλεθλιας* mihi suspecta est, in Ægyptum penetrasse se ait, non ut cum Astronomis solum, sed & Sacerdotibus congregaretur. Quem deinde morem adeunda Ægypti tenuerunt vetustiorum Græciæ Philosophorum plerique, ut ex ipsis fontibus puriores patriæ doctrinæ latices haurirent. Non semel igitur candide agnoscit Plato, alique complures, quæcunque de rebus divinis à Græcis disputata sunt, ex Ægyptiis scholis esse profecta. Idem argumentum persequitur Plutarchus in Libello de Iside & Osiride, clarissimosque Græcicæ Philosophiæ antistes, Thaletem, Solonem, Pythagoram, Lycurgum, Platonem, & Eudoxum, in Ægyptum philosophandi causa se contulisse narrat, & Ægyptiis magistris esse usos, quorum & nomina recenset. Ex Ægyptiorum ergo quos adierat, & Phœnicum ad quos genus referebat, rivis, in quos magnam Mosaicæ doctrinæ copiam confluisse mox ostendimus, abunde Thales hortulos suos irrigavit. Hinc Deum definebat, Quod principio & sine caret, quod rerum omnium antiquissimum est: atque hanc aiebat esse Mentem, quæ cuncta ex aquis formavit. Hinc hominum cogitata Deo perfecta esse sciscebat. Hinc hominum animos primus immortales esse dixisse fertur. Hinc lucem tenebris posteritorem esse statuit. Quæ non ex apothecis Philosophiæ, sed ex intimis veræ Theologiæ myrorhæciis deprompta sunt.

Solonis,

Plutarch. De
Isid. & Osir.
Diodor. libr. 1.

VI. In dubia eadem & suspecta ad Pherecydem Epistola, Solonem itineris in Ægyptum socium habuisse se ait Thales, & cum Sacerdotibus, ac Astronomis Ægyptiis utrumque esse conversatum. Idem testatur Plato in Timæo. Sonchin & Psenophin Sacerdotum illorum celeberrimos nominat Plutarchus. Tradit Diodorus Solonem, itidem ut Lycurgum, multa de legibus Ægyptiorum in legum suarum collectionem transtulisse; cum alibi Mosaicis legibus usos Ægyptios docuisset. Inde fit ut pleraque Atheniensium instituta Mosaicis fuerint consimilia, ut paulo post notabimus. Inde inter illustriora ejus effata celebratur illud, quo Diis honorem, parentibus reverentiam exhiberi præcipiebat. Atque ea sane è Decalogo petita erant.

Pythagora,
Jambli. De vit.
Pyth. libr. 1. c. 2.
Euseb. Præp. l.
10. c. 4.
Cleans. apud
Malch. de vit.
Pyth. & Clem.
Alex. Strom. 1.
Jambli. De vit.
Pyth. libr. 1. c. 3.
Athen. libr. 1.
Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 4.
Tatian. Orat.
contr. Gent.
Diog. Laërt.
Proctem. Sui-
das in *αποτ.*
Strab. libr. 16.
Sext. Emp.
adv. Math.

VII. Hos excipit Pythagoras Samius, in Syria natus, juxta Iamblichi, aliorumque sententiam. Is itaque patriæ revisendæ desiderio, Sidonem, Tyrum, & Byblum navigavit, ac totam fere lustravit Syriam, & Chaldæos, Ebræos, Arabes, ac Ægyptios præceptores habuit. Scribit Iamblichus Sidone congressum fuisse Pythagoram cum Mochi Physiologi successoribus. Mochi historici Phœnicis, qui res gentis suæ patria lingua prodidit, meminerunt Athenæus, Josephus, & Tarianus. Ochus appellatur apud Dionegenem Laërtium, & Suidam. At is quem commemorat Iamblichus, de rerum natura differuit. Itaque hic ipse est, quem Moschum Sidonium appellat Strabo, quemque Physica tractasse ait, & Trojano excidio fuisse vetustiorum. Meminit ejusdem & Sextus Empiricus, ab eoque doctrinam suam Democritum petivisse statuit, auctore Posidonio. Hinc ergo emendandus Iamblichus, & pro, *Μόχου*, quod etiam in scriptis Codicibus reperi, scribendum, *Μόχου*. Atqui, *Μόχου*, ipsissimum videtur, *משה*, Moyses, qui merito *μοσολογος* dictus est, ut pote qui scripserit de rerum primordiis, & quique Trojanum bellum ætate præcessit, & Sidonium credi potuit ab iis qui patriam ipsius ignorabant, vel quod in hac potissimum urbe propagata fortasse fuerit ipsius doctrina, multique eam amplexi sint, vel propter Judææ viciniam: nonnumquam enim cum Phœnicibus Judæos confundi certum est. Adeunda Ægypti auctor Pythagoræ fuit Thales: abeuntem Polycrates commendatitius ad Amasim Ægypti regem literis profectus est, Amasis vero ad Ægyptios Sacerdotes. Quo cum pervenisset, Sonchidi Archipropheta in disciplinam se tradidit. Ac primum eum circumcisum ferunt: tum deinde per viginti duorum annorum decursum, non Astronomicis solum, & Geometricis, sed sacris etiam, & interioribus doctrinis institutus est, & omnibus Deorum mysteriis initiatus. Chaldæos quoque, Assyrios, & Persarum Magos audivit,

& magna demum disciplinarum merce ditatus Philosophiam suam instruxit. Quam multa autem Mosaica, inter Judæos & vicinas gentes conquifita, illic contulerit, optimus testis Hermippus, qui Judæorum dogmata ac leges Pythagoram in suam transtulisse Philosophiam scripsit; ut ex Josepho, & Origene discimus. Testis & Aristobulus Judæus apud Clementem Alexandrinum, & Eusebium. Horum ille colligit aliquot Pythagoræ dogmata, & Mosaicis consentire ostendit; velut illud è Decalogo, quo sculpsitibus interdicitur, expressisse Pythagoram ostendit, cum vetuit imaginem Dei annulo inscribi. Mosem etiam secutos esse docet Pythagoreos, cum hominem ad Dei imaginem conditum esse definirunt. Quod eorum dogma ex testimonio Iamblichi, & laudati ab Iamblichio Archytæ Tarentini facile colligitur. Multa ad hæc similia congerit, quæ prætereo. Eodem pertinent alia quoque jam observata à Grotio: cuiusmodi est ea lex, qua morticinorum prohibetur esus, quamque inter præcepta sua Pythagoras retulit. Cum nudis pedibus idem sacra fieri iussit, nonne mandatum Mosi de rubo ardenti editum videtur in mente habuisse, quemadmodum ab Ambrosio notatum est? Integrum quoque præceptum Mosi repræsentavit Pythagoras, quo ne frugifera succiderentur arbores interdixit. Ex historia Balaami & Asinæ prodiit Pythagoricum illud, non transcendendum illac, ubi asinus procubuerit. Adde Timæum Locrum Pythagoreum, & Platonem in libro, quem Timæi hujus nomine inscripsit, de mundi opificio pleraque Mosi doctrinæ consona disserere. Adde & veri per similem conjecturam Seldeni, & Wendelini, qua mirificam illam Pythagoræ *πνευματικὴν* ipsam esse suspicantur Dei nomen *πνευματικόν*, *רוח*, atque ejus notitiam à Daniele jam sene Pythagoram, cum in Babylonia degeret, accepisse. Danieli adjungi poterat & Ezechiel, ut ostendam infra. Notabile hoc habet Plutarchus, Pythagoram, & Platonem asseverasse mundum à Deo esse factum, & suapte natura corruptioni esse obnoxium. Idem alibi pleraque Pythagoræ dogmata, Numæ Pompilii dogmatis consentanea profert, quæ ex Mosaicis legibus expressa esse manifestum est. Velut cum Deum neque corrumpi posse, neque sensu percepi, sed intelligi solum uterque statuit: & cum vetuit Numa Deum ad hominis, aut animalis cuiuscunque formam exprimi, unde nec centum ac septuaginta prioribus Romani regni annis ulla Dei effigies Romæ extitit: & cum sanam ac vinum sacrificiis uterque adhibuit. Adde & referre Malchum, sive Porphyrium, certas quasdam victimarum partes nonnumquam comedisse Pythagoram, qui animatorum cæteroquin esu fere abstinebat, alias victimarum partes constanter respuisse. Sciebat enim quarumdam victimæ partium esum ex præscripto Mosi Sacerdotibus concedi. Quamobrem cum Pythagoram ex Columnis Mercurii in Ægypto doctrinam suam hausisse docet Iamblichus in libro De mysteriis, pertinere id utique videtur ad libros Mosi, ut mox ostendam. Atque ex hac Mosaicæ doctrinæ assecratione factum puto, ut Judæis prognatum cum plerique crediderint, quemadmodum refert Ambrosius in Epistola ad Irenæum. Splendide ergo halucinatur Lactantius, cum mirari se ait, quod cum Pythagoras ad Ægyptios, Magos, & Persas veritatis indaganda studio penetrasset, ad Judæos tamen non accesserit, penes quos tunc solos veritas erat, & ad quos facilius ire potuisset. Conceptis enim verbis tradit Porphyrius in vita Pythagoræ, Ægyptios, Arabes, Chaldaeos, & Ebræos ipsum adiiisse, ab iisque vaticinandi per somnia scientiam accepisse. Sæpissime autem Ebræis Deum in somnis occulta revelasse, Jacobi, & Josephi probant historiæ. Quod non pietate promereri, sed arte comparare Ebræos esse solitos Ethnici arbitrabantur. Alia vero, atque insigniora veritatis monumenta ab illis hausit Pythagoras. Præterea cum inter Ægyptios, ac Persas, tanquam in meditullio positi Judæi ultro citroque commeanti Pythagoræ sese velut obviam darent; vix credibile est apud eos saltem non interjunctisse.

VIII. Anaxagoram de sacris Mosi fluentis Philosophiam suam temperasse, etiamsi taceret Theodoretus, satis declarant Diogenes Laërtius, & Eusebius, qui ipsum scriptiõni suæ hoc initium fecisse scribunt: Omnia simul erant, deinde Mens superveniens ea in ordinem digessit. Idem prius scripsisse Linum narrat quoque Diogenes, qui & Anaxagoram sua vult inde sumsisse. Vero: Linum enim ipsum esse Mosem suo loco demonstrabimus. Genesin autem Moses ea sententia exorsus est, ex qua operis sui exordium Anaxagoram expressisse liquet.

IX. Justinus in Parænesi, postquam à Græcis proditum dixit Judæos ex Ægypto secessisse Mose duce, testem inter alios Hellenicum citat, vetustissimum historicum Mitylenæum. Citat & Cyrillus tanquam Mosi memorem.

X. Suppar illi Charondas, qui Thurinam civitatem à Sybaritis & Atheniensibus recens exstructam legibus temperavit. Is cornutus pingitur in vetustis Nummis, itemdem ut & alii legumatores, ad exemplum Mosi, nempe ut qui in legum ferendarum munere pares esse studuerant, vultu quoque similes & specie viderentur.

Joseph. libr. 1.
contr. Apion.
Origen. libr. 1.
contr. Cels.
Clem. Alex.
Strom. 1. & 2.
& 5.
Euseb. Præp.
1. 9. & 13.

Grot. De verit.
relig. Chr. 1. 1.
& Annot.

Ambros. Epist.
libr. 3. Ep. 20.

Selden. de Dis.
Syr. Synt. 2. c. 1.
Godefr. Wendel.
Dissert. de
Pythagor. Tetra-
ctæly.
Plut. de Pla-
cit. Philosoph.
& in Numa.

Malch. in vita
Pythag.

Ambros. Epist.
libr. 1. Epist. 20.
Lactant. Instit.
libr. 4. cap. 2.

Anaxagoræ
Theodoret. De
cur. Græc. af-
fect. Sermon. 2.
de princ.
Laërt. Anaxag.
& Proocem.
Euseb. Præp.
libr. 10. c. 14.

Hellenici,

Charonda,

Socratis ;
Euf. De Præp.
Evang. libr. 13.
Clem. Alex.
Strom. 5.

Theopompi
& Theode-
tisi,
Anti. De xxx.
Interpr.
Jof. Anti. 12. c. 2.
Platonis,

Aristob. apud
Euf. Præp. Ev.
1. 9. c. 6. & l. 13.
c. 12. & Clem.
Alex. Strom. 1.
Nomen. apud
Euseb. Præp.
Evang. 1. 11. c.
10. & Clem.
Alex. Strom. 1.
Jofeph. libr. 2.
contr. Apion.
Justin. Paræm.
& Apol. 2. pas-
sim.
Clem. Præd. 13.
& Strom. 1. &
5. & alibi sæpe.
Theodoret. De
cur. Græc. af-
fect. Serm. 2.
Augustin. De
civ. Dei, lib. 8.
cap. 11. & De
doctr. Christ.
libr. 2. cap. 28.
& Retract. libr.
2. cap. 4.

Plat. Tim.

Gen. 1. 31.

Aristob. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 13.
Clem. Alex.
Strom. libr. 5.
Gen. 1. 3.
Plat. libr. 3. de
Leg. & Tim.
Euseb. Præp.
libr. 12.

Jofeph. Antiq.
libr. 8. cap. 1.

XI. Mosaicarum quoque sententiarum aura aliqua afflatum fuisse Socratem sen-
fisse videntur Aristobulus apud Eusebium, & Clemens Alexandrinus. Ipse vero Socra-
tes in Phædro Platonis, Theuth Ægyptium plurimarum rerum inventorem prædicat.
Theuth autem Mosem esse docebitur.

XII. Hic sibi locum postulant, quæ de Theopompo, & Theodecte dicta à De-
metrio Phalereo referunt Aristæas, & Josephus: hunc nempe oculorum, illum mentis
usu fuisse divinitus orbatum, quod nonnulla de sacris Voluminibus delibata scriptioni-
bus suis intexuissent; ac agnito demum & emendato errore fuisse utrumque sanitati
restitutum.

XIII. Ægyptios quoque Hierophantas adiit Plato, & Sechnuphidi præcipue
Heliopolitæ in disciplinam se tradidit. Illic etiam ex Columnis Mercurii Philoso-
phiam arripuit, itidem ut Pythagoras, & Eudoxus, quemadmodum testatur Iambli-
chus in libro De mysteriis. De quibus Columnis quid sentiam sacræ ante Senum Se-
ptuaginta ætatem, ipsiusque adeo Alexandri expeditionem, in Græcam linguam fuis-
se conversam, atque inde pleraque Platonem hausisse. Inde Numenius Pythago-
reus Platonem nihil aliud esse dixit, quam Mosem Atticissantem. Quapropter libros
Mosis involasse Platonem uno ore arguunt Josephus, Justinus, Clemens, Theodoretus,
& alii. Persuasum etiam aliquando fuit Augustino, Ieremiæ Prophetæ consuetu-
dine usum fuisse Platonem, dum esset in Ægypto; sed rationibus temporum accura-
tius subductis eam demum opinionem repudiavit. Certum tamen est, cum in Ægy-
ptum appulit Plato, maximum illic tum fuisse Judæorum numerum, ex iis videlicet
prognatorum, quos una cum Ieremia traduxerat illic Johanan, post interfectum ab
Ismahele Godoliam, tum & eorum, qui regionis vicinitate, aliisvecaulis invitati, illic
migraverant.

Verum etiam si alia nos indicia destituerent, vel sola Platonica doctrinæ cum Mo-
saica consensio, alterius ab altera propagationem ostenderet. Res abiret in immen-
sum, si singula persequeretur: præcipua duntaxat delibabo quædam, unde documentum
de reliquis sumi possit. De mundi primum officio ita disserit Plato in Timæo, & Ti-
mæus ipse Locrus, ut Mosem pene ipsum differrentem putes: nam & Deum supre-
mum rerum opificem agnoscunt, & mundum ab eo creatum ad exemplar, sive ideam
æternam in mente ejus expressam. Mundi materiam *αἰὸν πάρχουσαν* & æternam statuif-
se Platonem ex illis Mosis verbis: *Terra autem erat inanis & vacua*, contendunt Inter-
pretes plerique, & Justinus in Parænesi, quasi inanem illam terram, aliam esse cre-
diderit, quam quæ priore Geneseos versu à Deo creata dicitur. Certe *ἀόριστον* illam
appellat Plato, & *ἔσαν ὅριον καὶ τὸ πᾶν ἡυῖσθαι*. *Existente priusquam omnia fierent*. In com-
modum sensum trahunt id Platonici quidam, & Christianis dogmatis accommodant,
materiam dicentes, itidem ut ideam, in Dei decreto æternam spectasse Platonem.
Verum satis illi, & ex Theogonia Hesiodi, & ex Pythagoreorum, ex Anaxagoræ,
ex Stoicorum, ac deinde Valentinianorum, & Marcionistarum consentiente cum Pla-
tonicis decretis doctrina refelluntur. Finem hunc sibi, cum mundum crearet, propo-
suisse Deum ait Plato, ut optimum opus, & bonitatis suæ particeps conderet, quod
postquam perfectum vidit, mirifice esse delectatum: nempe à Mose acceperat, Deum
opera sua, postquam creata sunt, probasse: *Viditque Deus*, inquit Mosès, *cuncta quæ
fecerat, & erant valde bona*. Astra ad determinanda temporis spatia, condidisse Deum
dixit Plato, juxta Mosis effata, verbis etiam ejus usurpatis. Deum res verbo creasse
pronuntiat *ἀπολάξει* in Timæo. Itaque universalitatem rerum creatam à Deo & con-
servatam cum animo consideraret ipse, & Socrates, & Pythagoras, Dei vocem au-
dire sibi videbantur: ut dixisse illos tradunt Aristobulus apud Eusebium, & Clemens
Alexandrinus: quippe legerant apud Mosem verbo Deum res condidisse: *Dixitque Deus,
Fiat lux, & facta est lux*. Hominem partim à Deo, partim à Dei ministris ipsius justu
creatum esse docuit Plato in Timæo. Idem hominem Dei simulacrum esse à Mose ac-
ceptum tradidit. Paradisum voluptatis à Mose descriptum refert Jovis hortus Platoni
commemoratus, ut notatum est ab Eusebio. Sed & Serpentis historiam expressit alle-
gorice. Primorum hominum vitam ita descripsit, ut Adami & Evæ vitam possis agno-
scere: & Diluvii meminit: & *νομοθεσίαν* suam condere exorsus, eundem narrationis
ordinem tenuit, quem Mosès est persecutus. Servitutem à Græcis lege sua prohibuit,
quemadmodum ab Ebrais Mosès, septimo ipsos anno in libertatem restitui jubens, si
qui fuissent servituti mancipati: *ἢ ἢ ἰδὲ βελίον ἄλλοις ἰδὲ βελίον*. *Ebraeorum enim nullus serviebat:*
inquit Josephus. De restitutione rerum furto subreptarum, & nocturni furis cæde, &
bove cornu feriente, paria fere utrique placuerunt. Rempublicam suam in duodecim tri-
bus, perinde ut Israëliticam, discretam esse voluit Plato. Ideas suas quemadmodum à

Mose sumferit, docent Justinus, & Clemens, & ex eo ac Philone Eusebius. Deum unicum esse demonstravit Plato in Timæo, aliisque locis: id ipsi Mosem persuasisse idem Eusebius ostendit, quem Cyrillus affectatur. Deum ita definit Plato, ut ipse se Deus, cum ait: *Ego sum qui sum*. Declarat id pluribus Justinus in Paranesi, & ex Numenio Eusebius & Augustinus. Quod nisi Socratis supplicio fuisset absteritus, citra ambages, Mosem secutus, de Deo disseruisset; sed vera de Dei natura ad vulgum proloqui tutum sibi non esse falsus ipse est. Nec aliam ob causam prisca Christianis Platonis dogmata placuerunt, adeo ut Platonici haberentur, frequentioreque Platoniorum operum lectionem Julianus ipsis objiceret, quam quod recoctus ipsis & personatus Moses videretur esse Plato, aut, ut ait Numenius, Moses Atticissans. Hinc satis extat, Mosis libros Platonem diligenter excussisse. Plura collegerunt Justinus & Eusebius. Lactantium itaque & Augustinum non multum moror, quorum ille, uti supra jam ex parte notavi, mirari se ait, quamobrem Pythagoras & Plato Ægyptios, Magos, & Persas, non item Judæos adiverint; cum Syriam lustrasse Pythagoram, utrumque autem cum Judæis esse conversatum ostenderit: Augustinus vero Platonem Libros sacros evoluisse negat, ut qui nondum essent Græco sermone donati, quod refellemus infra, vel certe per interpretem quid iis libris contineretur didicisse, quod facile concesserim.

XIV. Quæsitum dignum est, quid fuerint illæ Mercurii Columnæ, quibus ad Philosophiam velut magistris usi sunt Pythagoras, Plato, & alii. Sciendum est ante reperitum papyri usum, saxis veteres animi sensa signasse. Veritissima fuit hæc consuetudo apud Phœnices & Ægyptios. Diserte id docent Herodorus, Strabo, Lucanus, Plinius, Tacitus, Proclus, & Aristophanis Scholiastes. Mos ille diu perseveravit, etiam post inventam papyrum; præsertim si quid vulgo notum esse vellent, vel posteris. Eximia generis hujus monumenta quamplurima extabant olim in Ægypto, quæ à Diodoro descripta sunt. Mirabilia imprimis fuerunt subterranei quidam secessus, prope Thebas Ægyptias, quos Syringes appellabant, magno labore excavati, Veteribus memorati, Ammiano præcipue, qui eorum parietibus Hieroglyphicæ literas insculptas fuisse perhibet ante Diluvium, à viris, qui calamitatis hujus præscii priscorum rituum rationem ad posteritatis memoriam hac arte commendarunt. Insignes horum operum reliquias ad nostram ætatem superesse Viatores testantur. Lex à Deo in Tabulis lapideis descripta est. Moses jubet Deuteronomium lapidibus inscribi. Inde cipporum sive columnarum lapidearum usus ad sepulcra, non, ut vult Servius, *mortuis nobilibus superpositarum, ad ostendendum eorum colamen*, sed excipiendis elogiis; cujusmodi vetustissima duæ memorantur à Diodoro, ad Isidis & Osiridis sepulcra sacris literis signata. Inde columnis in Tingitana erectis Phœnices se à Josua patria exterminatos adscriperunt. Inde columnæ Olympiicarum, & ducum victorum. Refert Plutarchus tria Epigrammata, ab Atheniensibus incisa Hermis, (quos Mercurii columnas recte appelles) post res ad Strymonem à Cimone præclare gestas. Talis fuit & Rostrata Duillii, & illæ Appii Claudii, & nobiles illæ Trajani & Antonini. Hinc & ea, quibus fœdera incidebantur: velut illa, cui leges fœderis Romanos inter & Latinos icæi Servius Tullius impressit; & illa Amarynthia Straboni memorata, in qua Eretrientes & Chalcidenses designaverant genera armorum, quibus de compacto uterentur: & illæ, quibus Alexandri fœdus cum Mitylenæis insculptum est. Inde & columnæ ad regionum fines determinandos positæ: quales fuerunt illæ, quas ad signandos terrarum à se domitarum limites adscriptis titulis Sesostris destituit: qualis fuit & celebris illa, in Isthmo Corinthiaco à Theseo collocata, ad fines Ionie & Peloponnesi notandos. Plurima hujusmodi supeditat liber Inscriptionum Gruteri. At nihil hoc in genere Marmoræ Oxoniensia æquiparare queat; quibus insigniores priscorum Græcorum Epochæ, Fœdus Smyrnæorum & Magnetum, aliaque egregia vetustatis monumenta inscripta sunt. Quibus lapides deerant, ut Babylonii, hi lateribus utebantur. Quamobrem Ezechieli Babylonone degenti mandat Deus, ut in latere civitatem Jerusalem describat. Talem fuisse opinor columnam Acicari, è qua Democritus apud Babylonios sua expressit. Cœtilibus quoque laterculis fideles plurimorum annorum observationes inscripsisse eosdem, docet gravis Auditor Epigenes apud Plinium. Ut sileam de gemina hac columna, lapidea altera, altera lateritia, cui Sethi nepotes Astronomicæ doctrinæ præcepta, si Josephum audimus, inciderunt. Ex auro autem & argento conflatas fuisse scribit Philostratus columnas illas Gadibus positas, quas in domo Parcarum ignotis vulgo literis inscriptas esse ab Hercule, ut suum ordinem elementa servarent, dicebat Apollonius Tyaneus; quasque à Columnis illis Herculeis vulgo notis distinguit Strabo. Aurea fuit Panchaica illa in Jovis Triphylia templo columna, in qua Cœli, Saturni, & Jovis descripta Panchaicis literis fuisse facinora narrat ex Euhemero Messenio Diodorus & Lactantius. Truncis quoque arborum, & januarum postibus ad inscriptiones uteban-

Justin. Paræn.
Clem. Alex.
Strabon. 5.
Euseb. Præp.
libr. 11, cap. 13.
Cyrill. libr. 2.
contra Jul.
Plat. Tim.
Exod. 3. 14.
Euseb. Præp.
Evang. libr. 11.
cap. 9. & 10.
August. de civ.
Dei, libr. 8. c. 11.
Plat. Tim.
Justin. Paræn.
Euseb. Præp.
libr. 11, & 12.
Lactant. Instit.
libr. 4. c. 2.
August. De civ.
vit. Dei, libr. 8.
cap. 11.

Ægyptiaca.
tum Mercurii
Columnarum,
quæ
quid fuerint
ostenditur:
Herod. libr. 2.
cap. 102, 103.
Strab. libr. 17.
Lucan. libr. 3.
Plin. libr. 6. cap.
29.
Tacit. Ann. libr.
11, cap. 14.
Procl. in Tim.
Aristoph. Sch.
in Nub. &
Avib.
Diod. libr. 1.
Amm. Marc.
libr. 12.
Deut. 27. 4, 3.
Jof. 8. 11.
Serv. in Æn. 8.
Plutarch. in
Cimon.

Strab. libr. 10.

Plutarch. Thef.

Ezech. 4. 1.

Plin. 1. 7. c. 56.

Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 1.
Philostr. de vit.
Apollon. libr. 5.
cap. 1.
Strab. libr. 3.
Diodor. libr. 6.
apud Euseb.
Præp. libr. 1. c. 2.
Lact. 1. 1. c. 11.

Deut. 6. 9.

Eustath. in
Hom. Iliad.
Theocr. Schol.
in Idyll. 6.

Euseb. Chron.
Gr. libr. 1.
Scalig. in Eu-
seb. Chron.
Gr. libr. 1.
Marc. Cap. 1. 2.
Georg. Syn-
cell. Chronogr.

Iamblic. de myst.

Ioseph. Antiq.
libr. 1. cap. 7.

Ioseph. Antiq.
libr. 1. cap. 7.

Jud. 7. 19, 26.
Voss. De arat.
mundi, cap. 10.

Aristotelis,

Ioseph. libr. 1.
Contr. Apion.
Euf. De Præp.
Evang. libr. 9.
cap. 1. & 6.
Clem. Alex.
Strom. 1.

tur. Unde Israëlitas jubet Moses præcepta Decalogi in liminibus domorum describere. Leges Atheniensium in ligneis cippis descriptæ prostabant. Sic quoque scripsisse Ægyptios & Scythas docet Eustathius. Hinc vox *καταγραφή*, *sculpere & scribere* significat, ut & hic & Theocriti Scholiales tradunt: quemadmodum & Ebræis *קָטַף*. Meminerimus præterea vetustissimum apud Ægyptios legumlatorem habitum fuisse Mosem, ut constat ex Diodoro. Mosem autem Mercurium esse, certissimis rationibus infra conficiam. Suspicio igitur doctrinam Mosis de principiis rerum, ipsiusque Leges, cum pro veris & æquis haberent Ægyptii, & apud se ratas esse vellent, in columnis ligneis vel lapideis descriptas publice proposuisse; atque has Columnas, quod doctrinam continerent Mosis, qui Mercurius dicebatur, Columnas Mercurii esse dictas. Historiam vero creationis rerum iis inscriptam, interpolatam fortasse, & figmentis, quibus dedita ea gens est, perspersam, *Ἐπιτομή τῶν ἐργῶν* appellat Manethos apud Eusebium; quod interpretor, Mosis Genesin; quam & *ספר תולדות*, *Librum generationum*, dictam ab Ebræis ostendit Scaliger. Fallor, an ea sunt quæ *Deorum stemmata* appellat Martianus Capella, in subterraneis adytis Ægyptiorum adscripta eminentibus saxi, quæ nominat Stelas. Tradunt autem Eusebius & Georgius Syncellus, has Columnas sacris notis inscriptas à Thoyth, sive priore Mercurio, in Seriadica terra fuisse positas, ac deinde post Diluvium ex sacra lingua in Græcam esse translatas, & sacris Ægyptiorum penetralibus conclusas ab Agathodæmone, sive altero Mercurio, Tati patre. Videntur certe Columnæ illæ principia mundi, ut dixi, juxta Mosaicam doctrinam esse complexæ; atque inde petita esse, quæ sacris Ægyptiorum libris continebantur, subnexis tantum sequentis ævi gestis. Publica autem conditi fuerant auctoritate hi libri, & in tabulariis servati; unde commentaria sua Manethos descripsit. Est apud Iamblichum, Bicin prophetam Ammoni regi quædam esse interpretatum ex Mercurialibus libris, quos in adytis Saitici Templi sacris literis exaratos repererat; hos in Græcam linguam ex Ægyptia conversos esse ait. Mercuriales dicti sunt libri isti, quod ex Mercurii Columnis essent delibati. Hinc instructi sunt Pythagoras & Plato. Quoniam autem illi libri Ægyptiorum ex Columnis Mercurii fuerant excerpti, ideo ex Columnis Mercurii eruditi dicebantur, quibus facta fuerat librorum illorum copia; & ex Columnis Mercurii petita itidem dicebantur, quæ ex mysticis illis voluminibus fuerant collecta. Id ostendit Epistola Manethonis ad Ptolemæum Philadelphum, in qua compilasse se fatetur scriptos à proavo ejus Mercurio, posteriore videlicet, libros.

Quod autem ait Manethos apud Eusebium & Georgium Syncellum, Mercurii Columnas ante Diluvium extitisse in Seriadica terra, in eo videtur Columnas Mercurii Ægyptias confundere cum Columnis duabus, lapidea una, lateritia altera, quibus Sethi nepotes sideralem scientiam insculptam commendasse Iosephus tradidit: quarum & lapideam (legendum enim hoc loco *λίθινη*, non ut vulgo editum extat *μαρμαρινή*) sua ætate in Syriade mansisse affirmat. Pseudo-Eustathius in Hexæmeron fuisse eam scribit *ἐν τῇ Σετριάδῃ, in terra Sciriad*, ad sua usque tempora. Cedrenus: *ἴσως οὐκ ἔστι, ὡς Ἰωσήφους μαρτυρεῖ, ἐν τῷ Σέτριάδῃ ὄρει, ἕως ἡ, νῦν. Quæ servatur, ut testis est Iosephus, in Sirido monte, ad hoc tempus.* Igitur Eusebius Mercurii Columnas confundit cum Columnis posterorum Sethi; & quoniam has *ἐν τῷ Σετριάδῃ* positas legerat, ibidem & illas statuit. Hinc factum ut Syriadem, & Seriadicam terram, circa Ægyptum quærent nonnulli. Nam Seres Æthiopica gens est, & Ser fluvius insulam Seriam in mari Rubro efficiens, & Seres oppidum in vicinia Ægypti. Verum quis credat Sethum, aut Sethi filios in Æthiopiam penetrasse, cum vix credibile sit, ante Diluvium, Asia excessisse quemquam? Opinabar ipse quoque Siriadem terram dictam Ægyptum, quasi Niliacam: Nilus enim est Siris. At propius vero videtur signari à Iosepho Syriam illam, quam ad Cophenem fluvium ipse alibi locat: vel legendum *σετριάδα*, ut intelligatur Schirath, locus in Galgalis, in quo fuisse *סְפִירִים, τὰ γλυφῆα, lapides sculptos* docet nos liber Judicum. Quæ verisimillima est conjectura amplissimi Vossii, quem & pro sua singulari virtute summopere colo, & pro veteri nostra necessitudine valde amo.

XV. Aristotelem cum Judæo quodam in Asia fuisse conversatum, Clearchus Aristotelis discipulus memorie prodidit. Frequens quippe fuit hoc tempore Græcorum consuetudo cum Judæis, qui & bellis interfuerunt Alexandri, & sub eo, ipsiusque successoribus stipendia meruerunt. Verba ipsa Clearchi recitant Iosephus & Eusebius. Itaque Aristoteles rerum omnium causam esse dixit Deum & Materiam, quod ex eodem fonte, Mosis videlicet doctrina, quippe adulterata & corrupta, videtur esse profectum, unde sententiam eandem hausisse Platonem diximus, qui & Ideam præterea addidit. Idem post principem Deum Deos alios inferiores, sub intelligentiam tantum cadentes posuit, Angelos nimirum; auctore Mose, vel aliis certe Scriptoribus sacris. Denique

niq̄ue in libello De mundo vetustam quamdam ait esse doctrinam, quæ Deum rerum omnium conditorem & servatorem esse statuit, quod ad Mos̄em utique videtur pertinere. Promptum ergo & facile fuit Aristobulo Judæo ostendere, ex Mos̄e & Prophetis Peripateticam Philosophiam manasse; quod factum ab eo testatur Clemens Alexandrinus.

Clem. Alex.
Strom. 5.

XVI. Æqualis fuit Aristotelis Hecataeus Abderita, qui de Judæis librum reliquit. Hujus quoque extabat liber de Abrahamo: quem librum Historiæ hujus Judæicæ partem fuisse opinantur quidam. Eo autem Judæorum instituta ita probabat, ut vel religionem Judaicam eum esse amplexum suspicatus sit Herennius Philo, vel librum certe suppositum esse: futili sane & inani conjectura. Narrabat præterea quomodo erga suas leges affecti essent Judæi, easque constanter & fortiter retinerent: id quod aiebat se ab Ezechia summo eorum Pontifice audivisse, qui gentis suæ instituta, & vitæ rationem è libro, in quo descripta hæc erant, audiente se prælegebat. Librum hunc autem, Mosaicum volumen esse aio. Causam idem alibi affert, cur neque Mosaicæ legis, neque memoratorum in ea virorum meminerint Historici, vel Oratores, vel Poætæ; quod nempe sacra mytheria ore impuro enuntiari minime liceat. Quæ quidem rei non veræ vera ratio est: quam multorum enim scriptis celebrata sit Judaica Lex, satis indicat hæc à nobis instituta disquisitione.

Hecataei.

XVII. Conuphidem in Ægypto audiit Eudoxus Cnidius. Illic autem ex Columnis Mercurii Philosophiam didicisse ipsum commemorat Iamblichus. Atqui Columnas illas Lege Mos̄is ac doctrina fuisse inscriptas non infelici conjectura supra deprehendimus.

Eudoxi.

XVIII. Sequitur Chaldaicæ historiæ florentissimus scriptor Berosus, quam ex vetustis quidem Annalibus Chaldaeorum collegit. Attamen de generis humani corruptela, & effuso puniendis hominum noxis Diluvio, deque Arca in Armeniæ verticibus delata, qua sobolis humanæ reparator Noachus servatus est, ita disserit, ut à Mos̄e plurima, vel ipsum, vel quos secutus est Annales, summissè appareat. Atque hunc subinde affectati sunt Abydenus, & Alexander Polyhistor, ex quorum ruderibus Mosaicæ auri ramenta eruemus.

Berosi.

XIX. Demus ergo hic locum Abydeno, qui idem videtur ac Abydenus ille Palæphatus, Aristotelis, ut ferunt, amasius: uterque enim in scribendis historiis industriam suam exercuit; & ut hic Arabica, Cypriaca, & Delia scripsit, ita ille Assyriaca, Medica, & Chaldaica, paræ argumenti res ac tituli. Nec moror varietatem scripturæ in nomine hoc exprimendo, quam observavit Scaliger: nam ea ex inuito in veteribus libris iotacismo provenit. Fragmentum porro insigne ex ejus Assyriacis & Medicis affert Eusebius in libris De præparatione Evangelica; in quo Diluvii Noachici, Arcae ad Armenios montes appellentis, & avium inde emissarum casus, turris quoque Babylonica historia, ita narratur, ut Mos̄em tanquam per nubila facile agnoscas.

Abydeni.

Scalig. in Euseb. Chr.

Euseb. De præp. evang. libr. 9. cap. 11.

XX. Quod Mos̄em Græcè loquentem audimus in interpretatione Septuaginta Senum, id Demetrio Phalereo debemus. Hoc enim auctore & inventore egregia hæc & memorabilis opera ad literarum sacrarum illustrationem collata est. Ex quibusdam Josephi verbis adversus Apionem, existimari possit aliquid de Judæis scripsisse; sed si veris locum damus, videtur illic Josephus Phalereum Demetrium confudisse cum Demetrio Judæo, qui de Judæorum regibus dissertationem edidit.

Demetrii

Phalerei.

Joseph. adv. Apion. libr. 1.

XXI. Hic recensendi celeberrimæ hujus Librorum sacrarum Interpretationis Græcæ auctores Septuaginta, & ipse rei narrator Aristæas: cujus tamen nomine inscriptum quod extat opus, genuinum esse contendere nolim. Interpretationis quoque hujus historiam, & auctores in controversiam revocari scio. Sed ne ipsi quidem sententiæ receptæ oppugnatores, negant sub Ptolemæo Philadelpho Græcis literis explicatos esse Libros sacros, quod mihi in præsentia satis est.

Septuaginta

Interpretum

Scripturæ sa-

cræ, & Ari-

stæ.

XXII. De numero Septuaginta horum Interpretum unum fuisse Ezechiolum, Judaicarum tragædiarum poetam, quibusdam persuasum esse video. Certe non Eusebium solum, & Clementem Alexandrinum præcessit ætate, sed & Alexandrum Polyhistorum, qui fuit L. Sullæ coævus; & Demetrium Judæum, qui ex ejus scriptis fragmenta depromit apud Eusebium. Vixisse autem Demetrium hunc, inter Ptolemæos, Philopatora, & Lathyrum, paulo post patefaciam. Drama ejus hodieque extat, ἐξαρωνῆ inscriptum, quo Ebræorum exitus, duce Mos̄e, explicatur.

Ezekieli.

Euseb. De præp.

Evang. l. 9. c. 21.

Clem. Alex.

Strom. 1.

XXIII. At Manethos Sebennyta in Ægyptiaca Historia luculentam Mosaicarum rerum collegit memoriam, sive ex sacris Columnis à priorè Thoyth positis, sive potius ex libris sacris, quos ex Columnarum inscriptionibus Mercurius Trismegistus expresserat. Hæc autem supra demonstravi fuisse ex Mosaicis libris delibata. Confu-

Manethoni.

Joseph. libr. 1.
contra Apion.

lito ergo fragmenta Scriptoris hujus apud Josephum; Israëlitici populi historiam à Mose traditam, quamquam fabulis aliquot infuscatam, reperies. Sed & Mosis ipse meminit nominatim, quem leges Ebraicis posuisse, & Osarsiphum esse dictum narrat, at genere Heliopolitanen fuisse mentitur.

Philochori,

XXIV. Meminit & Mosis Philochorus Atheniensis, tanquam vetustissimi Judæorum ducis. Id discimus ex Justini Parænesi. Vixit autem Philochorus Ptolemæi Philopatoris temporibus.

Aristobuli

Judæi,
Euseb. Hist.
Ecl. libr. 7. c. 12.
Clem. Alex.
Strom. 1.
2. Mach. 1. 10.

XXV. Librorum Mosis explanationem lucubravit Aristobulus Judæus, Peripateticus Philosophus. Unum de Septuaginta Interpretum numero fuisse comminiscitur Anatolius apud Eusebium, quod temporum ratio non patitur; nam Ptolemæi Philometoris magister fuit, eique opus suum inscripsit, atque inde nonnulla profert Clemens Alexandrinus, nec alius est ab eo cujus mentio fit libro Machabæorum posteriore. Multum hic operæ ac studii in literis sacris posuit, & Judæorum Legem plurimum Pythagoræ, Platoni, ac Peripateticis Philosophis instrumenti ad veri disquisitionem subministrasse ostendit, & ante Ptolemæum Philadelphum Græcam Mosis interpretationem extitisse. Verba ipsius in volumina sua Clemens & Eusebius retulerunt.

Clem. Alex.
Strom. 1. & 5.
Euf. Præp. 1. 13.

Polemonis,

Euf. De Præp.
Evang. libr. 10.
Cyrill. adv. Jul.
libr. 1.

XXVI. Ptolemæi Epiphaniæ ævo floruit Polemon, è cujus Græcæ historia insigne affert monumentum Africanus, de exitu Israëitarum ex Ægypto. Africani verba ipsa & in Chronicis Canonibus, & in libris De præparatione Evangelica consecravit Eusebius. Mosis ipse, tanquam ducis Judaicæ gentis diserte meminisse Polemonem scribit Justinus in Parænesi, & ex Justino Cyrillus adversus Julianum.

Eupolemi,

Euseb. Præp.
Evang. 1. 9. c. 17.

1. Mach. 8. 17.
2. Mach. 4. 11.

Clem. Alex.
Strom. 1.
Joseph. libr. 1.
contra Apion.

XXVII. Subnectendus huic Eupolemum, quem quoniam laudat apud Eusebium Alexander Polyhistor, sequitur antiquiorem fuisse Sulla temporibus. Certe hunc ipsum esse Eupolemum filium Johannis, quem ad Romanos fœderis ineundi causa misit Judas Machabæus, multa persuadere possunt; nam & tempora congruunt; etenim quinto Demetrii Soteris anno, Ptolemæi vero Evergetis duodecimo videtur historiam suam contexuisse, ut apparet ex *μεσοδομια* ab illo petita, quam notat Clemens Alexandrinus. Unicum me movet Josephi *ἡνθῆν*, quo inter Græcos locat Eupolemum & Philonem Seniore, & Libros Sacros neutiquam ipsis lectos fuisse fatetur. Sed tamen videtur Græcos eos dixisse, quia Hellenistæ erant. Ait deinde non potuisse ipsos sancta Volumina satis accurate persequi, quia propter linguæ sanctæ ignorantiam, quam pauci omnino hoc ævo callebant, ad exemplaria Ebraica non poterant recurrere. Fieri sane potuit, ut cum animum appulerunt ad scribendam historiam, non tam Veterum commentariis, & præcis inhærenter memoriis, quam Traditionibus *παρὰ τὸν Ἰσραὴλ*, vel famigerationibus: quod scriptores faciunt nimis multi. Quid si aperte dicamus hic halucinatum Josephum, cum inter Græcos Eupolemum recenset, quem Hieronymus Judæum fuisse asseverat, perinde ut Aristobulum & Demetrium? Sed & in hoc Demetrio errasse videtur Josephus, cum Phalereum cum esse putavit, qui longe alius est, Judæus nempe, & qui de Judæorum regibus scripsit, uti mox declarabimus. Eupolemum Mosis & Judaicæ gentis antiquitatem retulisse in literas, itidem ut à Josepho factum est, tradit ibidem Hieronymus. Illustria ejus fragmenta profert apud Eusebium is quem dixi Polyhistor. Mosem ille alicubi scripsit primum sapientem fuisse, cum tamen Abrahamum reliquos sapientia præstitisse antea dixisset. Sed notabile imprimis habet illud, falsum licet, Judæis primum Mosem literas tradidisse, Judæos Phœnicibus, Phœnices Græcis. Verius hoc adjicit, primum leges Judæis Mosem posuisse.

Hieron. De
scrip. Ecl. in
Clement. Alex.

Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.
cap. 17. 26. 30.
& seq.

Demetrii Ju-

daei,
Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.
Hier. De scrip.
Ecl. in Cle-
mente Alex.
Clem. Alex.
Strom. 1.

XXVIII. Celebratur quoque ab Alexandro Polyhistore apud Eusebium Demetrius quidam, quem Judæum fuisse, itidem ut Aristobulum & Eupolemum, indicat Hieronymus, & Mosis ac Judæorum *ἀρχαιογονία* demonstrasse, quemadmodum à Josepho factum est. Librum de Judæorum regibus fortasse significat, quem ab ipso lucubraturum esse memorat Clemens Alexandrinus. Quibus temporibus vixerit, ignoratur vulgo. Mihi certe constat inter Ptolemæi quarti, sive Philopatoris, & Ptolemæi Lathyri ætatem floruisse. Hujus enim ætate vixit Alexander Polyhistor, à quo citatur; illius vero meminit Demetrius ipse in fragmento quod affert Clemens Alexandrinus. Longe ampliora hoc fragmenta, ex Alexandri illius libris deprompta, servavit Eusebius, quibus Jacobi profectio in Mesopotamiam, & reliqui ipsius, filiorumque ac nepotum casus ad mortem usque continentur, necnon & Mosis fuga in Madian ad Jethronem, ejusque cum Saphora conjugium, ac mirifica item virtus, qua amarus fontes coniecto ligno dulces effecit in Mara; unde in Elim profectus est, ubi duodecim fontes & septuaginta palmas reperit. Atque hæc accurate ad Scripturæ veritatem exacta sunt. Perperam, ut dixi supra, confunditur à Josepho Demetrius ille Ju-

Joseph. libr. 1.

dæus cum Phalereo: nam conjungitur illie cum Philone Seniore, & Eupolemo, qui Judæi fuerunt; quemadmodum ab Hieronymo quoque cum Eupolemo & Aristobulo confociatur, & à Clemente Alexandrino cum Philone seniore. Cum ergo Demetrium Judæum illi significaverint, idem videtur à Josepho significari debuisse.

XXIX. Cleodemum præterea, qui & Malchus dictus est, laudat Alexander idem Polyhistor, apud Josephum. Prophetam quoque appellat, & juxta Mosis narrationem historiam Judæorum elaborasse ait: tum subjicit ejus fragmentum de liberis Abrahami, ex Chætura natis.

XXX. Theodoti quoque auctoritate se tuetur Alexander Polyhistor, & ex ejus libro de Judæis particulas depromit versa oratione scriptas: unde librum hunc non aliud fuisse colligas, quam Mosaicæ historiæ metricam expositionem. Narrantur illic, Jacobi in Mesopotamiam ad Labanem profectio, duplex ibi cum Lia & Rachele conjugium, undecim marium liberorum, & puellæ unius procreatio; reditus Jacobi ad suos, Dinæ stuprum, Sichemo ac Sichemitis illatus à Symeone, & Levi, reliquisque Dinæ fratribus interitus. Quibus demum Josephi casus subjuncti erant. Atque ea penitus ad mentem Mosis, neque ulla re discrepantia. Plane is ipse est, quem Josephus primo contra Apionem Judæorum meminisse ait à περιόρως. Eundem esse qui res Phœnicum Phœnicia lingua profecutus est, & Sanchoniathonis continuavit historiam, quique Græce à Lato redditus est, ut extat apud Tatianum, viri graves & eruditi affirmarunt. Ego vero vix credere ausim tantum in Phœnicia & Græcæ linguæ facultate potuisse, ut geminam historiam utraque lingua conderet. Et vero præter nominis similitudinem nulla causa est, cur id sibi persuadeat quisquam.

XXXI. Laudat & Philonem Seniore Alexander Polyhistor. De regibus Judæorum scripsisse illum, & alia ac Demetrium de iis sensisse testis est Clemens Alexandrinus. Citantur à Polyhistore apud Eusebium libri ejus de Hierosolymis, ex iisque nonnulla depromuntur fragmenta, numeris poeticis adstricta, quibus Abrahamus, Isaacus, Jacobus, & Josephus celebrantur. Sive autem is auctor est libri Sapientia, qui Salomonis nomen præfert, quod nonnullis Scriptorum veterum persuasum fuisse affirmat Hieronymus; sive eum collegit solum & descripsit, quod communi sententiæ magis est consentaneum; sive liberiori interpretatione exposuit, quod mihi videtur probabilis, Mosis libros compilasse credi potest, & multa in hunc librum transtulisse. Judæum fuisse notat Hieronymus. Unde erroris manifestus est Josephus, qui in Græcorum seriem conjecit, & Codicem sacrum legere ipsum non potuisse ait: vel ita certe exponendus est Josephus, uti exposuimus supra, cum de Eupolemo ageremus; nempe cum esset Ebraicæ linguæ imperitus Philo, Ebraico exemplari uti non potuisse.

XXXII. Fuit æqualis Ptolemæi Lathyri sæpe jam laudatus Alexander Polyhistor, qui non plurimas solum Mosaicæ Historiæ partes è vetustis auctoribus excerptas Commentariis suis complexus est, velut ex Beroso cosmogoniam, figmentis licet deformatam, & Diluvii, ac Arcæ Noachi in Armenios montes delatæ, & avium ad explorandam aquæ altitudinem emissarum historiam: ex Eupolemo vero, Artapano, Cleodemo, & Demetrio, turris Babilonicæ ædificationem, Abrahami ex Ur Chaldæorum profectionem in Phœniciam, è Phœnicia in Ægyptum, famis tolerandæ causa, Pharaonis amorem adversus Saraïam, Abrahami victoriam ex Loti hostibus, oblata ei à Melchisedeco dona; liberos ejus ex libera & ex ancilla susceptos, ex priore nempe Isaacum, quem Risum nominat (quippe id sonat vox Isaac,) inchoatum Isaaci, non consummatum sacrificium; alios etiam ex Chætura genitos liberos; tum deinde accuratam Jacobi, & liberorum ac nepotum ejus historiam, ad Mosem usque & Aaronem; Chamii etiam, Chanaani, Mesraimi, Enochii quoque & Mathusalæ mentionem; postmodum stuprum Dinæ, & Sichemi interitum ex Theodoto: sed Mosis etiam Judaicæ Legis latoris res gestas, Mosemque ipsum, ut antiquum Judæorum ducem laudat. Quæ cum ita sint, comminisci sane non possum, quo auctore, quave ratione scripserit, Judæorum Legem opus esse Ebraicæ mulieris, cui nomen Mose. Quamquam & sexum utrumque ab exoticis Scriptoribus Mose tributum fuisse infra ostendimus.

XXXIII. Apollonio Molonis gravem impingit calumniæ ac sycophantiæ dicam Josephus, quod leges à Mose sancitas, Mosemque adeo ipsum fictis criminibus, & probris vexarit. Errorum quoque ejus notat in assignando tempore exitus Judæorum ex Ægypto; & diluit demum oblatas ab eo adversus Judæos criminationes, quod alienos ritus, & falsas reliquarum gentium de Deo opiniones repudiarent. Apollonium Molonis dixi, non, ut Josephus ipse eum appellat, Apollonium Molonem: qua re Apollonium Molonis, qui μεγαλός dictus est, cum Molone perperam con-

contr. Apion.
Hier. De script.
Ecl. in Cle-
ment. Alex.
Clem. Alex.
Strom. 1.
Cleodemi.
Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 16.

Theodoti;

Tatian. Orat.
contr. gent.
Voss. De Hist.
Gr. 1. 3. Boch.
Chart. 1. a. c. 17.

Philonis Se-
nioris,
Clem. Alex.
Strom. 1. Euf.
Præp. Evang. 1.
9. c. 20, & 24.

Hier. Præf. in
libr. Salom.

Hier. Præf. in
libr. Salom.
Joseph. libr. 1.
contra Apion.

Alexandri
Polyhistoris.

Apollonii
Molonis.

Jos. 1. contr.
Apion.

Strab. libr. 14.
Castoris
Rhodii,
Justin. Paren.

fundit, quos esse distinguendos docet Strabo.

XXXIV. Mosem noverat & Castor, sive Rhodius, sive Galata, Dejotari gener, & inter eos recensetur à Justino, qui Mosi tanquam vetustissimi Judæorum principis meminerunt.

Diodori Si-
culi,
Diodor. libr. 1.
Justin. Paren.
Cyrill. libr. 1.
congr. Julian.

XXXV. Memorabili testimonio Mosem Diodorus Siculus prosequitur, quo & virtutes ejus prædicat, & ait primum Ægypti leges posuisse. Verba Diodori referunt Justinus & Cyrillus, verum variante scriptura: sic enim legitur in vulgatis Diodori codicibus: *μετὰ τὸ πλὴν παλαιὰ τὰ κρητίζοντα εἰς κρητίζουσα, τὴν μὲν δὲ*

λογισμῶν γαρονέται ἐπὶ τῆς θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, πρὸς αὐτῶν ἀγαθῶν νόμοις κρητίζουσα τὰ πάλαι εἰοῦν τῶν Μυθῶν, ἀνδρῶν καὶ τῆς φύσιν μέγαν, καὶ τὰ εἰς κρητίζουσα τῶν μνημονοδομήτων. Nam post vetustum hoc in Ægypto vivendi genus, quod Deorum & Heroum ævo viguisse fertur, primum Mneven aiunt, magni animi virum, & inter celeberrimos de vita præclare meritum, vulgi multitudini persuasisse, ut legibus uteretur non scriptis, ad easque vitam accommodaret. Ita vero habent edita exemplaria Justini: *πρὸς αὐτῶν ἐγγράφοις νόμοις κρητίζουσα τὰ πάλαι καὶ εἰοῦν Μωϋσέως ἀνδρῶν καὶ τῆς φύσιν μέγαν, καὶ τὰ εἰς κρητίζουσα τῶν μνημονοδομήτων.* Paria fere habet Cyrillus, qui hunc Justini locum videtur, cum scriberet, respexisse. Certe utrum, Μωϋσέως, an, Μωϋσέω, scripserit Diodorus, dubitatio est. Verum quomodocumque legas, parum interest; cum Mneves, seu Mnevis, ipse sit Osiris; Osiris autem, ipse Mosès: quod suo loco demonstrabitur. Videtur id quidem ignorasse Diodorus, & ne verum dissimulem, Μυθῶν scripsisse; nam paulo post Mosem inter latores legum nominatim recenset. Sed nihil adversus verum valere debet Diodori ignoratio; cum præsertim post fabulosam Deorum & Heroum tempora leges tulisse dicat Mneven virum magnum, quem & alibi Menam appellat: quæ tamen nomina diversa sunt, & originis diversæ. Atque hoc Mosi aptius convenit, qui vere vir magnus fuit, quam Heliopolitano illi Deo, qui vir dici non potuit, & eum Musarum discipulum vocat, quod literarum repertor Mosès, seu Mercurius habitus sit, & Musicæ artis peritus. Quam ob causam & Apollo *μουσηγέτης* diæus est, & Bacchus quoque, quos Mosès esse typos ostendimus. Aditulantur nostræ conjectura sequentia Diodori verba, quibus ait finxisse Mneven se leges illas accepisse à Mercurio, qui Mosès est. Porro non, *ἀγαθῶν*, sed, *ἐγγράφοις*, vere legitur apud Justinum & Cyrillum: alioqui legumlatores Ægyptios recensens Diodorus, primum notasset auctorem *ἐγγράφων* legum, haud secus ac *ἀγαθῶν*. Præterea si primus leges *ἀγαθῶν* Ægyptiis posuit Mneves, quibus ante Mnevem legibus usus eos dicemus: nam credibile non est exleges penitus vixisse per octodecim annorum millia, dum à Diis & Heroibus, prout habent ipsorum fabulæ, regerentur. Subjungit Diodorus commentum esse Mneven leges suas sibi à Deo traditas, quemadmodum & Minoem, & Lycurgum, & Zaratrem, & Zamolxim, *ὡς δὲ ἢ τοῖς Ἰουδαίοις Μωϋσέω τὸν ἰαὼ δακτυλομήτρων θεῶν εἶτε θυμῶν καὶ θεῶν ἑλπίαν ἐξ ἑκείνου τὴν μέλλουσαν ὠφελήσειν ἀνθρώπων πλῆθος, εἶτε ἐκ θεῶν ἑσπεροῦ καὶ δυνάμει τῶν εὐρέων λογομήτρων τὸς νόμους ἀποβλέψαντι τὸν ὄχλον, μᾶλλον ὑπανέσχεθαι δελαβόντας.* Hoc sibi vult Diodorus, latores illos legum, eas à Diis sibi traditas finxisse, sive quod mirabilem & divinam profusus eam existimarent esse cogitationem, quæ hominibus tanto futura esset usui: sive quod libentius obtemperaturam arbitrarentur multitudinem, dum ad auctores legum tanta dignitate & potestate pollentes respicerent. Hæc autem quamvis aperta & perspicua, parum tamen videtur intellexisse sanctissimus martyr Justinus, apud quem ita conceptus est ille locus: *ὡς δὲ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις Μωϋσέω τὸν καλεῖσθαι θεῶν, εἶτε θυμῶν καὶ θεῶν ἑλπίαν ἐξ ἑκείνου τὴν μέλλουσαν ὠφελήσειν ἀνθρώπων πλῆθος, εἶτε ἐκ θεῶν ἑσπεροῦ καὶ δυνάμει τῶν εὐρέων λογομήτρων τὸς νόμους ἀποβλέψαντι τὸν ὄχλον, μᾶλλον ὑπανέσχεθαι δελαβόντας.* Hæc sensu à superioribus discrepant: nam sibi volunt Mosem apud Judæos Dei nomen fuisse consecutum, sive quod à divina mente profectas crederent leges hominibus adjumento futuras, sive quod promptiores ad obsequium homines fore censerent, si ad eorum præstantiam & virtutem oculos intenderent, qui repertores legum habebantur. Atque hanc lectionem secutus est Cyrillus, sed vitiosam, ut videtur, & corruptam. Sed tamen constat saltem cognitum Diodoro & memoratum Mosem, Judaicæ gentis legumlatorem, & Dei Iao, sive Iehova nomen invocantem, quæ ad hujus disputationis propositum sufficiunt.

Diodor. libr. 1.

Herod. libr. 2.
cap. 99.
Joseph. Antiq.
libr. 8, cap. 2.
Plut. De Isid.
& Osir.
Alian. De
anim. libr. 11.
cap. 10, & 40.
Justin. Poll. libr. 4.
cap. 7.

XXXVI. Claruit Augusti ætate Ægyptiacæ conditor Historiæ Chæremon, quæ Ebræos narrat excessisse ex Ægypto duce Mosè: sed narrationibus suis mendacia aspergit; velut cum Josephum Mosi expeditionis hujus comitem adjungit.

Chæremonis,

XXXVII. Tulit eadem ætas Trogum Pompeium laudatissimum Historicum,

Trogus Pom-

ejus opus in epitomen contraxit Justinus, Antonini Pii temporibus. Paucis ille complexus est gesta Mosis, at ea tamen aliquot fabulis inquinavit, ut fere Auctores illi, & ætate & spatio locorum à Mose & Judæa discreti, proptereaque Judaicarum rerum fati rudes. Quæcunque tamen affert Trogius, utcunque adulterata, ex Mosæicis tamen adytis depròmta esse liquet. Notabile imprimis est, quod Judæis Sacerdotibus justitiae religione temperata testimonium præbet.

XXXVIII. Herodis & Augusti familiaritate floruit Nicolaus Damascenus, auctor Historiæ universalis: qui cum & Syrus esset, & Herodis Judæorum regis amicus, res profecto Judaicas ignorare non potuit. Ex hac ergo ipsius Historiæ narrationibus suis confirmandis testimonia quædam affert Josephus. Celebratissimum illud est, quo Mosis Judæorum legislatoris libros citat. In eo de Arca Noachi agens, & Armeniæ monte ad quem appulit, vocari ait montem hunc, *Cæcidæ*. Ab Arca ipsa ita dictum vere existimabat Scaliger: naves enim, *Cæcidæ*, appellabantur, cujus vocis originem, vulgo ignorabilem, docuit me Æschyli Scholiastes. Is ad hæc Æschyli verba: *Ἐπέρις ἢ πύργος ἢ πύργος ἢ πύργος*, sic disserit: *ὁ Ἐπέρις ἢ πύργος τὰ κρητὰ ἰσχυροῦσι ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου τοῦ ἑσπερίου καὶ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἐπιπέδου ναυαὶ, τῆς δὲ τῆς ἐπιπέδου ἰσχυροῦσι, ἢ τῆς ἐπιπέδου πύργος, ἢ τῆς ἐπιπέδου πύργος, ἢ τῆς ἐπιπέδου πύργος*. Xerxes autem mala videlicet omnia appetiit, & attraxit navibus *Baridibus*, *Bari* profectis, quæ Persiæ urbs est, ex qua & naves *Barides* dicte. A Persis transit ea vox ad Ionas, ut intelligitur ex Corinthi libro de dialectis: hinc ad Græcos & Latinos. Sed hæc obiter.

XXXIX. Hoc ævo vixisse videtur Ptolemæus Mendesium, qui res Ægyptias tribus libris complexus est. Minime ille quidem Judæorum præeunte Mose exitum ex Ægypto prætermisit, quem ad Amosios regis Ægypti tempus retulit. Verba ipsius representavit Apion, ex Apione Clemens Alexandrinus. Meminerunt eorundem Justinus in Paranesi, Tatianus, Africanus apud Eusebium, & Cyrillus.

XL. Huic subjiciemus Strabonem, virum pretii quantivis, qui de Mose & Judæis summo candore disseruit. Scribit enim profanos Ægyptiorum mores exosum Mosem, collecta ingenti piorum hominum multitudine concessisse in Judæam, illicque fixis sedibus, & sanctis Dei colendi ritibus institutis, abjectoque potissimum & ejurato idolorum cultu, non tam vi & armis, quam pietate imperium confirmasse: verum in pejus deinde vergentibus Judæorum animis, puram religionem superstitionibus fuisse labefactam, & quaesitum sanctitate ac integritate vitæ imperium gentem nefariam tyrannide & latrocinii auxisse. Falsa quidem veris nonnulla admiscet, sed viro *φιλολάτῳ*, ac res ab aliis sibi traditas ingenue referenti condonanda.

XLI. Quæ à Ptolemæo Mendeseio acceperat, non retulit modo Apion Grammaticus, sed suo etiam assensu comprobavit, pessime licet erga Judæam gentem affectus, quam & scriptis suis proscidit. Mosem igitur Judæis Ægyptum fugientibus prævisse fatetur, cum Argis Inachus, Amosis in Ægypto regnaret. Itaque eum in testimonium adducit Justinus, adducunt & Tatianus, & Africanus apud Eusebium. Verba ipsa exhibet Clemens Alexandrinus. Verum longe plura affert Josephus ex libris Grammatici hujus, qui sincerum licet veritatis vas in crustare tentet, Mosis tamen res gestas mirifice confirmat.

XLII. Huc conferendi, Philo Judæus Apionis hujus æqualis, qui eruditissimis lucubrationibus Mosem illustravit; Flavius Josephus Judaicarum Antiquitatum vernaculus vindex, qui Vespasiani ac Titi præcipue temporibus enituit; & Justus Tiberien- sis Josephi *ὁμήλιξ* & adversarius, qui Chronicon regum Judæorum scripsit, & à Mose auspiciatus est.

XLIII. Cuinam vero potissimum ætati tribuendi sint Auctores apocryphorum librorum Esdræ, tertii, & quarti; item tertii Machabæorum, incertum est: neque vero hæc est præsentis loci tractatio. Constet modo expressas in iis Mosæici operis notas extare.

XLIV. Arcano Mosis volumine Judaicum jus contineri, atque à Judæis edisci, servari, & metui, scriptum reliquit Juvenalis.

XLV. Columba è Deucalionis arca ad explorandam tempestatem emissæ meminuit Plutarchus. Atque id quidem vel à Mose sumit ipse, vel quod potius existimaverim, ab aliis qui à Mose sumserant. Quanquam ex sacris Libris suos ipsum, & Plotinum, & Numenium, & alios complures, exornasse vult Theodoretus. Quæcunque certe de Typhone narrat in libro De Iside & Osiride, ad Mosem pertinere, & nos dicemus infra, & alii demonstrarunt: velut cum ait Typhonem asino vectum per dies septem fugisse, & liberis demum Hierosolymum & Judæam genuisse. Quippe legitur in Exodo: *Tulit Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum*. Post sex dierum fugam, septimo conquevisse Mosem fabulantur Trogius & Apion.

peii, & Ju-
stini.

Nicolas Da-
masceni.

Scalig. ad
Fragm.
Æschyl. Pers.
v. 522.

Ptolemæi
Mendesi.
Clem. Strom. 1.
Euf. Prep. libr.
10. cap. 10.
Cyr. in Jul. 1. 1.

Strabonis,
Strab. libr. 16.

Apionis.

Justin. Paræo-
Euf. Prep. libr.
10. cap. 10.
Clem. Strom. 1.
Jof. 1. 2. in. Ap.

Philonis, Jo-
sephi, & Justus
Tiberien-
sis.

Auctorum li-
bri tertii &
quarti Esdræ,
& tertii Ma-
chabæorum.

Juvenalis,
Juven. Sat. 14.

Plutarchi,
Plutarch. libr.
Terr. an aquat.
anim. callid.

Theodoret. De
curand. Græc.
affect. Serm. 2.

Exod. 4. 20.
Justin. 1. 36. c. 2.
Jof. 1. 2. in. Ap.

- Tacit. Hist. lib. 5, cap. 2.** Idem habet Tacitus, atque id præterea, Judæorum *exundantem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hierosolyma ac Juda, proximas in terras exoneratam*. Scribit ibidem Plutarchus ex Phrygum historiis, Typhonem filium fuisse Iſaaci, qui fuit Herculis filius, Comitẽ quoque eum adjungit Æthiopiſſæ Regina; hoc est, ut videtur, Sephoræ, quæ filia fuit Raguclis, horum locorum reguli, juxta Artapanum, Ezekielum, & alios; quæque Æthiopiſſa appellatur in libro Numerorum, hoc est Chufitis: nam Chus, quæ Arabia est, Æthiopia fere redditur ab Interpretibus. Pluribus id argumentum persecutus est Bochartus in Hierozoico.
- Num. 12. 1.** XLVI. Locum hic sibi vindicat Phylo Byblius Sanchoniathonis interpres, cujus opus ad Mosis libros esse expressum supra docuimus.
- Boch. Hieroz. Part. 1. l. 1. c. 34. Philonis Byblii, Galeni,** XLVII. Huic subjungemus Galenum Pergamenum, qui quam pertinaciter Mosis adhererent Judæi, in opere De differentia pulsuum, quam pie etiam ac prolixè de infinita Dei potentia sentiret Mofes, obiter in libro De usu partium corporis humani significavit.
- Gal. De diff. puls. lib. 3. & De vi. part. lib. 11. cap. 14. Ptolemæi Chenni, Ichor. Cod. 190.** XLVIII. Fuit etiam hoc ævo Ptolemæus Alexandrinus, Hephæstionis filius, cognomento Chennus, cujus ineptissimum hoc commentum refert Phorius, Mofem Judæorum legislatorem Alpha fuisse dictum, quod vitilagine laboraret, quæ ἀλφὸς Græce appellatur. Veteri hac calumnia jamdiu ante Ptolemæum istum vexati sunt Judæi, confilasse ipsos agmen hominum impetigine ac lepris affectorum, atque collecta hac hominum languentium colluvie Syriam repetiisse. Hoc ipsis objecerunt Manethos, Lyſimachus, & Apion; Josephus vero confutavit.
- Joseph. lib. 7. contr. Apion. Taciti, Tacit. Hist. lib. 5, cap. 3, & 4.** XLIX. Objecit id & Trogus apud Justinum; objecit & Tacitus, qui veram Mosis, totiusque Judaicæ gentis historiam infuscavit aliis plerisque figmentis; cujusmodi multa hoc tempore adversus Judæos, vulgo odiosam gentem, jactabantur. Sed tamen non tantum fama mendax potuit, ut penitus veritatem extingueret: multis illa siquidem, iisque illustribus sese in hac narratione Taciti prodidit indicis.
- Plinius, Apuleii, Plin. l. 30. c. 1. Apul. apol. 2. Luciani, Lucian. De Dea Syr.** L. Haufit Plinius ex eadem mendaciorum face, quod de Mose scripsit, magicæ nempe cujusdam factionis auctorem ipsum fuisse. Haufit & Apuleius inter famulos Magos Mofem celebrans.
- Luciani, Lucian. De Dea Syr.** LI. Lucianus quidem de Mose pertinaciter siluit; sed Mosaica tamen nonnulla habet, velut accuratam Diluvii, & Arca historiam, quam se à Græcis accepisse ait. Multa quoque de Adonide & Ofiride narrat, quibus adumbrari Mofem suo loco à nobis demonstrabitur. At Auctor Dialogi, qui inscribitur Philopatris, & inter opera Luciani edi solet, Luciano licet videatur aliquanto vetustior, & circa Trajani tempora lucubratus, mundi creationem ipsis fere Mosis verbis narrat, eumque auctorem citat, & *θεολόγιστον* appellat, quod impeditoris esset & tardioris linguæ.
- Numenii,** LII. Numenius autem Apameus, Pythagoricus juxta & Platonicus Philosophus, vir magni inter eruditos nominis, non apertam modo & explicatam Mosis injeicit sæpe mentionem, sed suos etiam libros Mosaica doctrina locupletavit. Tradunt id Porphyrius, & Origenes; plurima vero assert Eusebius, unde id constare possit. Fertur imprimis hoc ejus dictum, *τὴ γὰρ ἔστι πλάτων, ἢ μοῦσης ἀπὸ τῶν ἑσπερίων*, quibus ingenue agnoscit Ethnicus Philosophus, Platonem illum qui à suis divinus appellatus est, dogmata sua à Mose sumfisse. Mofem præterea, non Prophetam solum dicit, ut testatur Porphyrius, sed Theologum etiam, & legum divinarum interpretem, ut ejus verba indicant, quæ recitat Clemens Alexandrinus. Alio loco Musæum eum nominat, Judæorum ducem, virum Dei precibus exorandi scientissimum, & calamitatum Ægypti auctorem.
- Porphyr. De ant. Nymph. Origen. contr. Cell. lib. 4. Euf. De Περ. Evang. l. 9. c. 6. & 8. l. 11. c. 10. Clem. Alex. Strom. 1.** LIII. Longinus, Zenobiæ Palmyrenorum reginæ à consiliis & studiis, criticæ artis princeps, in aureolo libello *ἐπὶ ὄψης*, eximio Mofem elogio exornat; nam Dei potestatem pro dignitate cognovisse & elocutum fuisse ait: quippe qui, inquit, initio legum Deum dixisse scribat: Fiat lux, & facta est; Fiat terra, & facta est. Verumtamen quæ hic tanquam sublimia & ἰσχυροπράβη affert è Mose Longinus, ut ejus styli ἀσρότητα approbet, simplicissima sunt. Rem quidem narrat Mofes longe maximam, sed stylo λιτή. Atque hinc adducor ut credam, hæc aliunde Longinum accepisse: nam si ad ipsos recurrisset fontes, & Mosis libros evolvisset, summam deprehendisset ubique *χαρῶντις ἰσρότητα*, quam persecutum esse Mofem puto, propter dignitatem materiæ, quæ doceri contenta respuit omnem ornatum. Cum cæteroqui cognoscatur ex ipsius Canticis, & ex libro Jobi, quem ejus factum esse ostendam, in sublimi hoc genere dicendi exercitatissimum fuisse.
- Longini,** LIV. Longinum audivit Porphyrius Tyrius Philosophus, qui res Judaicas tractavit peculiari opere, & scriptis à se libris pestiferis Christianos oppugnavit. Cujus
- Porphyrii,**

væsanæ imitatore habuit Proclum Lycium, sed à Johanne Philopono egregie confutatum. Atque utinam tam æqua de his sensisset, quam recte scripsit Mosem verisima de Judæis narrasse, quemadmodum deprehendisse se significat ex conflictu Commentariorum Sanchoniathonis. Itaque ex *ἐπιλογισμοῖς* temporum, juxta Porphyrii rationes ductis, colligit Eusebius Mosem annis plusquam octingentis Trojæ *ἄλωσιν* præcessisse, celeberrimos vero Græciæ Philosophos, Pythagoram, Democritum, & reliquos sequentis ævi, annis mille & quingentis. Quinetiam de Essæis Judæis loquens Porphyrius, eos esse ait *ἐβραῖος ἱεραὺς, ἢ ἀσφόδερος ἀγγέλαις, ἔ ποσειδωνῶν ὑποφθιγμε- σιν ἐμπυδοτελεσµάδων*. In sacris Libris, & variis expiationibus, & Prophetarum oraculis à tenera ætate exercitatos: Legem & Prophetas his vocibus significans. Mosem quoque designare volens, *τὸν νομοθετῆν* appellat *κατ' ἐξοχὴν*.

Euf. De Præp. Evang. libr. 10.

Porph. *ἐπὶ ἀποχ. ἐπιφ.*

LIV. Narrat Trebellius Pollio, jactare solitos Mathematicorum doctissimos, non amplius quam centum & viginti annos homini ad vivendum esse concessos, etiam illud addentes, Mosem solum, Dei (ut Judæorum libri loquuntur) familiarem, centum viginti quinque annos vixisse: qui quum quaereretur quod juvenis inierit, responsum ei ab incerto serunt numine neminem plus esse victurum. Simile quid habet Josephus, nempe vitæ terminum annorum centum & viginti spatio Deum circumscripsisse post Mosem, qui tantumdem vixit. Incertum illud numen hoc ipsum est quod designat Lucanus cum ait: *Incerti Judæa Dei*. Hic ipse est *ἀγνωστος θεός*, in Actis Apostolicis, & in Philopatride Dialogo, qui Luciano perperam adscribitur, memoratus. Hic ipse denique, cui Samaritæ in Epistola ad Antiochum, quæ extat apud Josephum, Templum *ἀγνωστον* in monte Garizim extractum esse scribunt. Causa porro hujus querelæ Mosis de immatura sua morte & fato præcoce, his videtur inesse verbis Deuteronomii: *Mosyes centum & viginti annorum erat, quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt*.

Trebellii Pollionis; Trebell. Poll. Claud. cap. 2.

Joseph. Antiq. libr. 1. cap. 7.

Lucan. libr. 2. Act. 17. 23.

Joseph. Antiq. libr. 12. cap. 7.

Deut. 34. 7.

LVI. Porphyrii auditor fuit Iamblichus Chalcide Syriæ natus. Is librum suum De mysteriis Ægyptiorum decerpisse se ait ex Columnis Mercurii, quas Mosis doctrina fuisse inscriptas ostendimus.

Iamblichi,

LVII. At minime mirum, cognitum fuisse & memoratum Mosem Juliano Imperatori *ἡγεμόνι*, qui in Ecclesia Christi adolevit. Mosis enim & Prophetarum, aliorumque Veteris ac Novi Testamenti scriptorum oraculis fundata nititur Christianorum fides.

Juliani *ἐπιμνηστικόν*,

LVIII. Quod de Mose scriperat Ptolemæus Chennus, Alpha scilicet fuisse dictum, quia corpus scabie & vitiligine punctum ac turpatum gereret, idem literis prodidit Helladius Besantinos, cujus vanitatis testem laudat Philonem. Id extabat in illius Chrestomathiis, è quibus excerpta quædam Photius repræsentavit.

Helladii Besantinoi,

Phot. Cod. 145. & 179.

Atque hos quidem scriptores retulimus, juxta temporum suorum seriem; reliquos qui sequuntur, quoniam ignota sunt & incertæ ætatis, nullo certo ordine, sed prout quemque tulerit fors, digeremus.

LIX. Primus occurrit Artapanus, Alexandro Polyhystore vetustior, qui Commentarium de Judæis reliquit, unde nonnulla apud Eusebium depromit Alexander, in quibus Abrahami & Josephi casus plerique diserte narrantur. Insigne vero & nobis perutile fragmentum illud affert, in quo Palmenothen Ægypti regem ait Artapanus male erga Judæos affectum, filiam suam Merrhin Chenephri, sive Necephri, ut legitur apud Clementem Alexandrinum, aut Chenebroni, ut in Fastis Siculis, superioris Ægypti regi despondisse: quæ cum sterilis esset, Moysum Judæum adoptasse, qui Muxæus à Græcis dictus est, & Orpei præceptor fuit; hunc deinde, postquam virilem attigit ætatem, optimis institutis Chenephri imperium fundasse, & egregius inventis exornasse; quorum ea fuit apud Ægyptios admirabilitas, ut divinos ipsi honores sub Mercurii nomine tribuerent, solum Chenephren virtuti Mosis invidentem, bellatum adversus Æthiopes, sic tanquam in certissimum misisse interitum; verum rem cecidisse præter spem, gloriam enim eum hoc bello reperisse; boum usum ad terræ cultionem ostendisse Nacheroti, & submissum demum Chanethothen sicarium ad interficiendum Mosem dum Merrhin defunctam humaret, ab ipso Mose fuisse interfectum; eum deinde cum Aarone fugisse in Arabiam ad Raguelem hujus regionis toparcham, & ejus filiam duxisse. His subnequit, visum Mose in deserto ignem, & vocem auditam, quæ eum juberet ab Ægyptiaca captivitate eximere Judæos, & in antiquam patriam reducere, id exequi parantem, ab Ægypti rege fuisse in vincula coniectum, sed noctu demum patentibus sponte custodiæ foribus ad regem introisse, apertis vi divina regis valvis, & nemine prohibente: viso Mose attonitum regem petiisse ab eo Dei nomen, cujus ope talia perpetrare auderet; quo ad ejus aurem insufurrato corruisse mutum, & mortuo similem, sed vitæ statim à Mose restitutum, signum ab

Artapani; Euseb. Præp. Evang. libr. 9. cap. 13. 23. 27.

Clem. Alex. Strom. 5.

eo legationis postulasse; tum prodigia Mosem edidisse prope eadem quæ in Exodo narrantur: his regem valde perterritum, copiam Ebrais abeundi fecisse; eaque impetrata, & spoliatis Ægyptiis aufugisse Ebræos, & observato à Mose Maris Rubri recessu, uti quidem memorant Memphitæ, incolumes trajecisse; juxta Heliopolitanorum vero sermonem, diviso mari à Mose, vi mirifica illius virgæ; quo cum incauti sese intulissent Ægyptii, aquis fuisse obrutos: at in deserto per annos triginta errasse Ebræos, cum manna caelesti alerentur: procerum fuisse Mosem, rufum, canum, capillatum, majestate oris venerandum. Hæc Artapanus isto loco; è quibus nonnulla apud Clementem, & in Chronico Alexandrino reperiuntur.

Clem. Alex.
Strom. 1.

Thalli,

LX. Mosi, circa Ogygis & Inachi tempora Judæorum ducis ac principis, mentionem extitisse in Syriacæ Thalli historia testis est Justinus in Parænesi.

Histiaï,
Jof. An. l. 1. c. 5.

LXI. De campo Sennaar in Babylonia sito differit Histiaius Milefius Phœnicia Historiæ scriptor apud Josephum; quod mere Mosæicum est.

Lyfimachi,

LXII. Mosem & promulgatas à Mose leges calumniis & maledictis profudit Lyfimachus quidam incerte ætatis & originis, quem conjectant nonnulli Alexandrinum esse Lyfimachum, Thebaicorum auctorem. Fabulatur ille Judæos, dum in Ægypto agerent, Bocchori regnante, lepris ac scabie languentes, morbi luem in vulgus ita diffudisse, ut sterilitas consequeretur. Quibus malis ut occurreretur, ex Ammonis responso Bocchorin jussisse in mare ægros demergi, reliquos in desertis locis expositos, Mose duce in Judæam aufugisse. Atque id commentum variis mendaciunculis exornat. Sed ea demum à Josepho explosa sunt.

Joseph. l. 1. &
2. contr. Apion.
Poëmativru-
barku Phocy-
lidi adscripti,

LXIII. Ægre recensemus in hac serie *ἡδονικὸν* Poëma, quod Phocylidis sibi nomen præscribit; Mosæicis quidem præceptis manifeste perferum, quorum partem adnotavit Josephus Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, partem nos quoque observavimus; sed quod Hellenistæ Judæi videtur esse factus, aut Christiani potius satis recentis, ut pote cujus veterum Patrum nullus omnino meminerit. Locum hic ergo suum, nominis solum ratione tueri potest, quod vetus alter Poëta gessit, Simonidis, Theognidis, & Anacreontis æqualis.

Onkelosi, Jo-
nathanis,
Hierosolymita-
ni Interpretis,
Hagiographorum
paraphrasistis,
Syri Interpretis,
Aquila, Theodo-
tionis, Sym-
machi, Hierichuntina,
& Nicopolitana
interpretationis.

LXIV. Huc addam Chaldaicas Paraphrasés Onkelosi, Jonathanis ben Uziel, Hierosolymitani Interpretis, & Josephi Cæci, cui Hagiographorum vulgo adscribitur Paraphrasis; Syriacam quoque Veteris Testamenti interpretationem; etsi ambigua horum ætas est & controversa: Aquilam præterea Sinopeum, Theodotionem Ephesium, profelytum utrumque Judæum, & Symmachum Samaritanum; quorum primus imperium tenente Hadriano; alter sub Marco Aurelio, vel Commodò, vel prius etiam; & tertius demum sub Commodò, & iterum sub Severo, Libros sacros Græco sermone repræsentarunt. Repertæ quoque sunt Scripturæ sanctæ interpretationes duæ; altera Hiericunthe sub Caracalla; Nicopoli altera sub Alexandro Mammææ filio.

Confl. Or. ad
cœt. Sanct. c. 27.
Hec. apud Jof.
Ant. l. 12. c. 2
& Euf. Pr. l. 8.

Ex hoc Auctorum censu manifestum est, à proximis usque Mosæico ævo temporibus ad adultum jam in orbe Christianismum, pervulgatum fuisse Mosi nomen, & scripturæ ab eo historiæ ac conditæ Legis vestigia palam extitisse; vereque dixisse Constantinum Imperatorem, Mosem reliquos omnes, qui ante ipsum vixerant, sapientia adeo superasse, ut qui deinceps inter Ethnicos clariore fuerunt Sapientes & Philosophi, sapientiam ejus sibi imitandam proposuerint: e contrario autem longe à vero aberrasse Hecataum Abderitam, cum scripsit nullum vel Oratorem, vel Poëtam, vel Historicum Ebraicæ Legis meminisse.

CAPUT TERTIUM.

- I. *Universa propemodum Ethnicorum Theologia ex Mose, Mosive acis aut scriptis manavit*: II. *velut illa Phœnicum. Taautus idem ac Moses.*
III. *Adonis idem ac Moses.* IV. *Thammus Ezechielis idem ac Moses.*
V. *πολυθεϊσμος fuit Moses.* VI. *Marnas Gazensium Deus, idem ac Moses.*

Universa
propemodum
Ethnicorum
Theologia,
ex Mose,
Mosive
acis, aut
scriptis ma-
navit:

I. **E**T si ea, quam contexuimus, testimoniorum series, sive quæ nobis Scriptores sacri, sive quæ exotici suppedant, usquequaque cohareat, neque ulla prorsus parte dehiscat; eaque, juxta instituti operis leges, ad demonstrandam Mosi, Mosæicorumque scriptorum antiquitatem & *ἡμοσιότητα* possit sufficere; alio tamen insuper utemur genere probationum, ac prisicos illos gentium Deos & Heroas, quicunque per universum fere orbem culti sunt, earumdem etiam conditores plerisque ac legumlatores, totamque Ethnicorum Theologiam, ex Mose ipso, Mosive acis, aut

aut descriptionibus manasse demonstrabimus. Quo argumento vix validius ullum, aut splendidius, ex eorum genere qua ratio suppeditat, ad sciendam Scripturae sacrae dignitatem reperire queas. Nam quid in causam nostram magis prodesse possit, quam si planum fiat vetustissimas & optime constitutas civitates hunc ut Deum coluisse, Deumque habuisse, qui summi quem nos colimus Dei servum se profiteretur: Hoc autem ne cui incredibile videatur, aut mirum, attendat primum Israelitas Aegypto re-
duces, postquam promissam sibi à Deo Chananæam, velut postliminio repetitam, ar-
mis occuparunt, veri Dei cultum à Mose sibi traditum inter vicinas gentes pro sua
pietate propagasse; nec aliter fieri potuisse, quam ut Phœnicum Theologia Mosaicis
dogmatis imbueretur. Quemadmodum enim ex gentis utriusque, Judæorum, inquam,
& Phœnicum commercio & vicinitate factum est, ut Israelita, sanctæ licet & divinæ
legis mysteriis instituti, haudquaquam immunes se Phœnicia impietatis labe tuerentur;
ita longe facilius evenit, ut tot portentis asserta Mosaicæ doctrinae veritas Phœnicum
animis illaberetur: cum præsertim è Chananæa gente plerique in media Judæa inter
ipso Israelitas diu incolomes permanferint: velut familia meretricis Rahab, Gabao-
nita, Jebusai, alique complures. Itaque posterioris ævi Scriptores utramque gentem
confuderunt; atque ipsi etiam Phœnices se è Mari quondam Rubro in Phœniciam
fuisse transfretos commemorabant: quod de Judæis audiverant, ad se pertinere exi-
stimantes. Hoc etiam facilius Israeliticæ religionis notitiam habuit Aegyptus, per tot
annos Ebræorum hospes, altrix, & domina; & post eorum secessionem crebris dein-
de commerciis, fœderibus, connubiis, bellis, exiliis, peregrinationibus, eidem genti
permixta. Idem prope de Persis dicas, Assyriorum ac Babyloniorum successoribus,
per quos domiti Israelitæ, & in Orientem migrare jussi, diutnam inter eas moram
traxerunt; pars etiam illic in perpetuum confedit. Ex Perside porro stricturae quædam
Ebraicæ doctrinae in vicina India tenebris fulserunt. Per Phœnices vero & Aegy-
ptios ejusdem disciplinae aura Græci, ac pleræque per Occidentem maritimæ gentes,
per Græcos Romani afflati sunt. Atqui dignum erat oblatae veritati integritatem suam
servare, quod longe secus evenit: eam quippe tot fabularum involucris obsepserunt,
ut vix tandem explicari, & perplexis fabularum nodis expediri queat. Nos id jam pri-
dem monuerat Scriptor Machabaici prioris, cum diceret: *Expanderunt libros Legis,* 1. Mach. 3. 47.
de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulacrorum suorum. Ex quibus intelligat Le-
ctor non inanem nos operam sumere, nec industriae nostræ exercendæ gratia, aut *σοφει-
σῆς* ostentandæ, sed unius veritatis studio ductos, vetusta gentium numina in sacris
Voluminibus quaerere. Verum res ipsa faciet indicium.

II. Ac initium capiemus à Phœnicibus, in quorum antiquitatibus Mosem laten-
tem deprehendere licet sub Taauti persona, qui Deus ab ipsis habitus est. Quam
multa ei cum Mose conveniant, jam supra breviter ostendimus, cum ageremus de
Sanchoiathone; & idem quoque tam certis infra evincemus rationibus, cum de
Thoyth Aegyptiorum (quem Mercurium esse Græcorum, & Taautum Phœnicum
non semel affirmant Philo Byblius & Porphyrius) disceremus, ut nullus dubitatio-
ni possit locus superesse. Nunc pauca hæc præmittemus in antecessum, unde rei ve-
ritas liquido cognoscatur. Aegypti regem fuisse Taautum narrat ibidem Philo: Mo-
sem paterni regni successorem destinaverat Thermuthis Aegyptiorum regis filia; ei-
que rex ipse diadema suum imposuerat, ut legitur apud Josephum: atque hunc etiam
σοφόν, βασιλέα, νομοθέτην Clemens appellat. Sapientia inter Phœnices præstitisse Taau-
tum tradit Porphyrius in libro de Judæis: eruditum fuisse Mosem omni sapientia
Aegyptiorum Acta Apostolorum indicant. Literarum repertor Taautus creditus est:
idem de Mose tradiderunt Eupolemus, Theodoretus, & Isidorus, ut jam à me nota-
tum est. Cum gentium origines ab orbe condito Sanchoiathon vellet cognoscere,
Taauti commentarios consuluit, quibus Cosmogonia continebatur: Moses initia
gentium à mundi exordio diligenter est persecutus. Primus quæ ad Dei pertinerent
cultum, Taautus retulit in literas; primus retulit & Moses. Sacras appellat Porphy-
rius Taauti lucubrations: sacris notis inscriptæ erant Columnæ Mercurii, & ex iis
descripti fuerant sacri Aegyptiorum libri, quibus Moses, ut superius observavi, do-
ctrina explicabatur. Prima rerum exordia Chaos & Spiritum ponit Sanchoiathon,
Taauti disciplina eruditus: hæc ex Mosaicæ Geneseos initio sunt manifeste deprom-
ta: ut & alia pleraque, quæ à Bocharto adnotata prætereo. Unam repetam Abraha-
mi, Saræ, & Isaaci immolandi historiam, quam sub Israël, sive Saturni, Anobret,
& Jehud nominibus exponi, à Porphyrio ante Bochartum notavit Scaliger. Et Jehud qui-
dem esse, *יהוד*, *Unigenam*, uterque vidit. Anobret alii aliter interpretantur; optime
Bochartus, *Ex gratia concipientem*. Israël positum mihi videtur pro, *יל*, sic enim Sa-
turnum dictum docet ibidem Philo Byblius Sanchoiathonem interpretans. Nam Li-

H

velut illa
Phœnicum.
Taautus idem
ac Moses.

Phil. Bybl. &
Porphyr. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 1.

Joseph. Antiq.
libr. 2. cap. 5.
Clem. Alex.
Strom. 2.
Porphyr. apud
Euf. Pr. Ev. 1. 2.
Act. 7. 12.
Eupol. apud
Cl. Al. Strom. 1.
Theodoret. in
Gen. Interp. 61.
Isidor. Orig.
libr. 1. cap. 3.
Porphyr. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 1.

Boch. Chan.
libr. 2. cap. 2.

Scal. Fragm.
P. 48.

brarii vocem *ισραηλ* sic contrahere solent, *ισλ*, & *ισλ*. Cum ergo à Phœnicibus dictum Saturnum, *ισλ*, legisset incautus librarius, hoc est, *ισραηλ*, id significare putavit, *ισραηλ*, atque ita rescripsit. Nihil tamen affirmare velim. Alia porro memoratu digna de Abrahamo, sub Saturni nomine, refert ex Sanchoniathone Philo; Cœlo nempe patri unigenam filium totum flammis absumtum sacrificasse, tum sibi circumcidisse virilia, & commilitones omnes idem ut facerent adegisse. Quis negare potest hæc esse ex Mose petita? Scribit Porphyrius, summa fide de Judæis Sanchoniathonem diservuisse, cum ab Hierombalo, quem Gedeonem esse superius docui, Commentarios accepisset: Commentarios illos fuisse libros Mosis, ex eo qui tradidit, conjecturam ducere licet: atqui iidem videntur esse qui traditi sunt ab Hierombalo Commentarii, ac Commentarii Taauti, quibus ad operis itidem sui lucubrationem usus est Sanchoniathon. Taautus denique serpentibus divinitatem quamdam adscripsit: Moses serpentem æneum mirifica quadam & divina vi pollentem palam proposuit. Minime porro credendum est, Mosis libros ita fuisse affectatum Sanchoniathonem, ut rerum principia describens nusquam ab iis recesserit. Ea excerpit duntaxat, quæ cum gentis suæ religionibus, & receptis dogmatis consentirent. Neque vero, quæ à Sanchoniathone scripta erant, fideliter retulit interpres Philo Byblius. Ex iis quæ extant apud Eusebium facile agnosceas, quam multa sibi in interpretando permisit. Mosem itaque Sanchoniathon, Sanchoniathonem Philo Byblius interpolavit. Hinc plurima è Taauti libris à Sanchoniathone deprompta esse dicuntur, quæ à Mosæica tamen doctrina prorsus abhorrent.

Adonis idem ac Mosis.

III. Alteram Mosis imaginem Phœnices affinxerunt Adonidi, qui non ab iis solum, sed à vicinis quoque gentibus inter Deos celebratus est. Natus quippe dicitur Adonis in Sabæis Arabica gente: Moses in Arabia annos complures traduxit. Scribit Apollodorus in Adonidis etiamnum infantis forma commotam Venerem, clam Diis omnibus cum oculuisse in arca, & Proserpinæ tradidisse, hanc pupam tam bellum confpicatam retinuisse, atque ea re excitatam inter Deas contentionem Jovem sedasse, hac lege atque omine, ut tertiam anni partem penes se maneret Adonis, tertiam penes Venerem, penes Proserpinam tertiam: unde *Ἐπίδαυρος* dicitur Theocrito. Sciabant enim figmenti hujus artifices Jocabed Mose filio auctam, *Videntem cum elegantem abscondisse tribus mensibus; cumque jam celare non posset, sumisse fuscillam scirpeam, & postum intus infantulam abjecisse in caretum*, hoc est in certam perniciem & præientem mortem dedisse; sive, ut lepide fabulatores dixerunt, Proserpinæ tradidisse; miseram vero Pharaonis filiam extractum aquis infantem ipsi matri Jocabedæ commisisse alendum, spectataque demum pueri venustate sibi adoptasse, hunc vero prodeuntibus subinde annis ad Deum frequenter itasse. Ex quibus factis aperte extat, cur partim apud Venerem, partim apud Proserpinam, partim apud Jovem annum degere dictus sit. Sororis suæ filius esse fertur Adonis, quod sororis suæ industria Moses infans servatus ac velut renatus sit. *Φιλέρημος* esse Adonis, hoc est loca sectari, dicitur in Orphicis: Moses in desertis totum fere vitæ tempus contrivit. Ibidem jaçtatur Adonidis prudentia: summam prudentiæ gloriam rebus gestis tulit Moses. Illic Adonis omnium altor vocatur: Mosis precibus, manna, coturnices, & aquam Ebræis esurientibus & sitientibus Deus largitus est. Fulgidus & tenebrosus esse dicitur Adonis, & in cœlum ex inferis, ad inferos de cœlo ultro citroque commeare: his consimilia narrantur de Mercurio; nam partim atra facie, partim aurea exhibetur ab Ægyptiis, geminoque mundo, cœlesti & inferno, commercia facere dicitur: Mercurium autem ipsissimum esse Mosem infra demonstrabimus. Philosophum fuisse Adonin tradunt, Auctor Chronici Alexandrini, & Cedrenus: Moses de mundi, rerumque omnium principis differuit.

Virg. Ecl. 10.

Et formosus oves ad flumina pavit Adonis:

pavit & Moses in Arabia. Canticis gaudere Adonin Orphica narrant, quod Mercurio etiam Lyra repertori tribuitur. Horum comminiscendi causæ fuerunt, quod pastoralem vitam egit Moses, quod de Sina monte ad suos reversus, primum lucida, deinde velata facie in medium processit, quod in summo montis ejusdem cacumine, ac velut in cœli suburbis Deum sæpe affatus est; postmodum vero ad nutum ipsius turbulenti ac seditiosi cives, Core, Dathan, & Abiron terra absorpti sunt, *descendentque vivi in infernum*; & quod Deo hymnos non semel Moses decantavit. Sed & longe plura Adonis communia habet cum Baccho, quem expressam esse Mosis imaginem constabit ex sequentibus. Imo vero, non alium esse Adonin, atque Bacchum, & similibus utrumque religionibus coli, disertis verbis à Plutarcho traditum est. Sexus utriusque particeps uterque fingitur in Orphicis, & apud Ptolemæum Chennum à me jam laudatum; cornutus uterque, & *ἀβερήμους*, quæ Mosis quoque tribui inferius

Porphyr. apud Euseb. Præp. Evang. libr. 1.

Apollod. libr. 3.

Theocr. Idyll. 15. Exod. 2. 2. 3.

Orph. Hymn. in Adon.

Num. 16. 31.

Plat. Symp. libr. 4. Quest. 5.

patebit. Bacchus autem idem est qui Osiris, ac Osiris proinde Adonis est. Hinc illud Ausonii Epigramma :

Ogygia me Bacchum vocat,
Osirin Ægyptus putat,
Mysi Phanacon nominant,
Dionyson Indi existimant,
Romana sacra Liberum,
Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus Pantheon.

Auson. Epigr.
30.

Martianus Capella Osirin appellat Byblium Adonem; & utriusque mors ac reditus ad vitam, hujus apud Phœnices, illius apud Ægyptios, pari luctu & gaudio utrobique celebrantur. Osirin autem & Liberum nemo Solem esse nescit. Unde efficitur Mosem, non Adonin solum, & Osirin, & Bacchum esse, sed Apollinem quoque, quod pluribus etiam infra probabitur. Adonin autem esse Solem & asseverat Macrobius, & Orphica ostendunt, cum ipsum omnium altorem, & *θεογονίαν* & *λαμπραντα*, extinctum & lucentem appellant: quotis enim quibusque annis & diebus Sol *θεογονίαν* & *λαμπραντα*. Et extinguitur quidem, cum in inferioribus versatur Zodiaci signis, & à nobis velut ad Proserpinam, hoc est ad inferius hemisphaerium abit; fulget rursus superiora signa repetens, cum lucis & dierum incremento. Præclara est Macrobius super hoc argumento dissertatio. Et extingui quidem prius dicebatur quam fulgere, quia annum à Septembri mense auspicabantur Ægyptii & Phœnices, quo tempore Solis lumen & calor decrescere incipiunt, & ad hyemem vergit annus: vel quia in occasu Solis diei initium Ebraei constituebant; quem morem ab illis acceperunt Græci veteres; unde Dianam, quæ Luna est, & nocti præest, priusquam Apollinem, sive Solem, natam esse fingebant; Ægyptii vero à media nocte diem inchoabant: vel quod Phœnices, & Ebraei, & Arabes, quemadmodum & Numida, & Galli veteres, ac Germani, & nunc quoque Poloni, ac Bohemi, ex noctibus temporum suorum spatia, non ex diebus computabant. Minime vero mirandum est eodem Adonidis signamento res tam discordis naturæ, Mosem puta, & Solem, priscos illos Mythologos adumbrasse: hic enim *πανικώς* significatur, ille *ισοεικώς*, quod in plerisque sæpe factum jam alii observarunt. Adonin statis diebus mulieres quotannis solenni ritu complorabant; propterea quod Mosem per dies triginta Ebraei luxerunt, ut legitur sub finem Deuteronomii. Quod spectat vero ad hortulos illos, quos in testis, atque etiam in suburbiis diligenti cura excolebant mulieres *ἀδωνιάδες*, & Adonios appellabant, Regem Adonidem hortorum curæ impense fuisse deditum narrantes; minime id quidem pertinet ad historiam Mosi, nec aliam appellationis hujus causam comminiscor, quam vocum, *אדון*, & *עדן*, similitudinem, quarum illa *Dominum*, sive *Adonin* significat, hæc *voluptatem*, sive *Eden*. Proclive ergo fuit propter vocum consonantiam, *גן עדן*, *hortum voluptatis*, quo nomine Phœnicia mulieres hortulos illos suos in suburbiis, & in vasis, voluptatis gratia consitos appellabant, reddere, *גן אדון*, *hortum Adonidis*.

Mart. Cap.
libr. 2.

Macr. Sat. Ebr.
1. cap. 21.

Deut. 34. 8.

IV. Scribit Ezechiel se per Aquilonare ostium in Templum introeuntem offendisse mulieres plangentes Thammuz. Vertit Hieronymus, *Adonidem*, & sic intellexit quoque Procopius: ita ut planctus ille mulierum, sit *ἀδωνιασμός*. Nec enim moror fabulam illam de Thammuz, quam refert Maimonides in More Nevochim. Equidem Tethmosin dictum Mosem reperio apud Cedrenum, quæ vox ab appellatione Thammuz non valde recedit. Pharaoni certe, quo regnante Ægypto profugerunt Ebraei, Themosi nomen fuisse docet Manethos apud Josephum. Thammuz dicitur Philastro & Eusebio, quorum uterque Josephum secutus est. Theuth quoque sive Mercurium, qui Moses est, ut mox apparebit, Ægypti regem Thamum adiuisse, artiumque, quas callebat, specimina coram eo edidisse, gravissimus auctor Plato testatur. Verum non hæc eodem modo apud Chronologos temporibus divisa sunt: quidam enim, ipseque adeo Manethos, vetustioris Mosè Themosi faciunt. Memoratur etiam ab eodem Manethone Timæus Ægyptiorum rex, Themosi antiquior, quo regnante Judæos scribit Ægyptum invasisse. Quanquam autem in re adeo incerta, & propter antiquitatem obscura vix conjecturis superest locus, suspicor nihilominus Thammuz, sive Themosi, aut Tethmosin dictum fuisse eum Ægypti regem, non quo regnante Moses excessit Ægypto, sed quo natus est: nam consonum nomini huic nomen habuit ejus filia Thermuthis, quemadmodum appellatur à Josepho, & aliis; nam ex Thamuz fieri potuit Thermuthis, ut à *νόμος*, *norma*; à *τεγο*, *tergus*. Atqui nomina patronymica, de patrum nominibus facta, apud Ægyptios

Thammuz
Ezechielis
idem ac Mo-
ses.
Ezech. 8. 14.
Hieron. Ezech.
8. 14. & Epist.
13. ad Paulin.
Procop. in Isa.
18.
R. Mos. ben.
Maim. More
Nevoch. Part.
1. cap. 29.
Jos. 1. cont. Ap.
Philast. Hæc.
23.
Euseb. Chron.
Plat. in Phædr.
Maneth. apud
Joseph. libr. 1.
contr. Apion.

Joseph. libr. 1.
contra Apion.

liberis aliquando fuisse imposita, probari potest ex Josepho, qui ait Sethonem dictum fuisse Ramessem, de nomine patris Rhampse. Cum autem Mosem Thermuthis adoptasset, à casu quo ex aquis extractus est, Mosem dixit; de patris vero sui, suoque adeo nomine, Thammuz ipsi nomen fecisse suspicari possum. Sin potior videtur eorum sententia qui *Thermuthidis* nomen, *Aspidem* exponunt: (Aspidem enim, ut Deum, colebant Ægyptii, & de Deorum suorum nominibus sibi nomina saepe numero faciebant) non valde equidem repugnabo: constet modo probabile videri nomen *Thamuz* de nomine *Themoscos* factum esse.

πλοῦσιμος
fuit Moses.

Vajicr. tabb.
Sect. 1.
Clem. Alex.
Strom. 1.

Maneth. &
Chaz. apud Jo-
seph. libr. 1.
contra Apion.
Aben Etr. in
Exod. 2.

V. Discimus porro ex libro De vita & morte Mosi, quem edidit Gaulminus, singulos propemodum ipsius agnatos & affines nomina ei indidisse, & à patre quidem vocatum fuisse Chabar, à matre, Jechotiel; ab avita, quam ait observasse infantem in Nilo expositum, vel sorore potius, Jared; ab Aarone, Abizannach; à Caatho, Abigedur; à nutrice, Abizuco; ab Israëlitis, Schemaja. R. Eliezer in Pirke scribit Mosem à parentibus nominatum fuisse Jechotiel, quo die circumcisus est; & præterea propter elegantiam, משה, esse dictum. Alii Ebraici Magistris placet decem ipsum nomina gessisse. Clemens Alexandrinus ab Amramo patre, cum circumcideretur, Joachimum nuncupatum fuisse ait; Melchi vero in cælo, postquam illic evectus est, juxta Mystarum doctrinam. Olsariphum ab Osiridis nomine Ægyptii dixerunt, ut ait Manethos; Tifichen, ut Charemon. Admosin & Tethmosin, atque item Melchiam dictum fuisse narrat Cedrenus: quod postremum nomen agnoscunt etiam Pseudo-Eustathius in Hexaëmeron, & Georgius Syncellus. Auctor libri de agricultura, ex Ægyptia lingua in Arabicam conversi, quem citat Aben Ezra, scribit Mosem Ægyptiæ Monios fuisse appellatum; cujus vocabuli originem infra quaeremus. Alpha præterea nomen fuisse Mosi, quod vitiligine laboraret, quæ ἀλφός Græce appellatur, Ptolemæus Chennus, & Helladius Belantinus mentiuntur; cuius ineptiæ testem hic Philonem citat: otiosorum Græculorum figmentum, Judicæ religionis auctorem ita suggillantium, supra jam à me castigatum. Ipsi etiam Thermuthidis, quæ Mosi nomina fecit, non unum nomen fuit. Phareis & Pharia appellatur à Georgiis, Syncello, & Cedreno, nomine patronymico, quod à Pharaone, vel à Pharo, Poëta, ut videtur, deflexerunt, & ut proprium Georgius uterque accepit. Bathja dicitur R. Eliezer in Pirke, hoc est, Dei filia, Merrin & Merrhinam nominat Artapanus. Muthidem alicubi Cedrenus appellat, sed voce, ut opinor, à librariis corrupta ex Thermuthidis nomine, quod filia huic Pharaonis alibi tribuit.

Artap. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.

Marnas Ga-
zænsium
Deus idem
ac Moses.

VI. Locum hic sibi postulare Marnas Gazensium Deus, quem Jovem Crentensem esse docet Stephanus: hunc quippe non alium esse quam Mosem rationes evincunt necessariae. Verum de eo opportunius infra disseremus.

CAPUT QUARTUM.

I. *Moses ab Ægyptiis inter Deos relatus.* II. *Theuth, sive Mercurius idem ac Moses.* III. *Ostris, sive Bacchus idem ac Moses.* IV. *Apis & Mnævis iidem ac Moses.* V. *Serapis idem ac Moses.* VI. *Orus idem ac Moses.* VII. *Anubis idem ac Moses.* VIII. *Vulcanus idem ac Moses.* IX. *Typhon idem ac Moses.* X. *Probatur Veterum testimoniis Mosem ab Ægyptiis Deum fuisse habitum.* XI. *Refellitur Simplicius Mosaicæ doctrinæ originem ad Ægyptios referens.*

Moses ab
Ægyptiis in-
ter Deos re-
latus.

I. **I**N Ægyptiorum quoque Theologia multiplex apparet Mosaicæ doctrinæ vestigium. Imo, Mosem ipsum, quem mira apud se patrassè, & Regis sui impietatem ac contumaciam egregie ultum esse, & summas deinde res in Arabiae desertis gessisse acceperant, majorum suorum edocti damnis, & edomita tandem supremo fine invidia, divinis honoribus consecrarunt; credula quippe gens, & ad idolorum cultum proclivis, & in Deos referre solita quæ sibi commoda essent, vel noxia. Paucis id demonstrare operæpretium est.

Theuth, sive
Mercurius
idem ac Mo-
ses.
Plat. in Phædr.

II. Inter Ægyptiorum Deos celebrabatur imprimis Mercurius, Theuth ab iis dictus, ut est apud Platonem; vel Thoyth, ut apud Ciceronem, & Martianum Capellam, qui ex ἰσομήθεια, hoc est arithmetico literarum vocabuli hujus valore, per eam artem, quam Gematriam Rabbini appellant, collecto mira quædam comminif-

citur. Idem Alexandrinis Thoth dicitur; Taautus, ut dixi, Phœnicibus; quem Varro, Togatorum licet doctissimus, rerum sane exoticarum valde rudis, cum Cælo & Saturno perperam confundit. Hunc Mercurium, non vanis opinionibus, sed verisimillimis ductus conjecturis, ipsum esse Mosem existimo. Ea sane est copia argumentorum, ut iterare nihil atineat, quæ supra attulimus, cum Taautum Mosem esse probarem. Ad nomen Thoyth quod spectat, persuasum fuit Scaligero, & aliis, factum illud ex תהו, quæ dicitur inter primas Geneseos Mosæicæ dictiones occurrit. Nempe Auctori de descriptione sua nomen finxerunt. Scribit Julianus Apostata Monimum & Azizum cum Sole Edessæ colli. Quo loco pro, ἰδαυα, haud dubie legendum est, ἰμεσα: nam sacrum Soli urbem esse ait; quod de Edessæ nemo, de Emesa plerique tradunt. Præterea id de Edessæ prædicat Julianus, postquam de Phœnicum Theologia se acturum dixit: atqui Emesa Phœnicæ, sive Syriæ Apamenæ urbs est; Edessæ Mesopotamiae. Deinde Azizum Emesæ regnasse scripsit Josephus; Deo illi nempe cognominem, quem Julianus commemorat. Denique alias etiam Emesæ & Edessæ nomina permixta & confusa observavi. Monimus ergo Emesæ colebatur, quem ex Iamblichi sententia Mercurium esse Julianus ibidem assererat. Atqui supra observavimus Auctorem libri De agricultura, laudatum ab Aben Ezra, scripsisse nomen Ægyptiacum Mosi fuisse, Monios. Addit Aben Ezra idipsum in Græcorum libris reperiri, atque vocabuli, Monios, interpretationem esse dictionem, Moses. Cum ait vocem, Monios, extare in libris Græcorum, videtur nomen, Monimos, intelligere; ac proinde voces, Monimos, Monios, & Moses, unam eandemque personam signare. At R. Isaac Abrabaniel, etsi nomen, Monios, Mosi inditum plane non negat, ejus tamen nominis interpretationem esse vocem, Moses, negat; quippe nomina propria in aliam linguam minime transferri solere, etsi verba ipsa unde prodierunt transferuntur. Mosem itaque à matre Mosem dictum censet, non à Pharaonis filia. Vocem autem, Monios, ipsum esse suspicatur vocabulum, Moses, sic interpolatum & corruptum ab Interpretibus, dum ex Ebræa lingua in Ægyptiam, ex Ægyptia in Arabicam, & ex Arabica fortasse in Græcam transfertur. Conjecturæ huic aliam subjicit, vocem, מוניוס, Monios, ipsam esse dictionem, מאניוס, quæ Græce, Magnum, sonat; Latine, puto, dicere voluit. Hæc est igitur Rabbini sententia, Monios, nomen esse appellativum, quod ex voce, Magnus, detortum est, seu potius ipsam esse dictionem, Magnus. At credibile profecto non est quempiam, qui libros Latine scriptos interpretandos suscepit, Latine linguæ fuisse adeo imperitum & rudem, ut tritissimæ vocis, Magnus, significationem ignoraverit, & pro nomine proprio acceperit. Præterea quis credat Ægyptium scriptorem, ex Latino auctore didicisse nomen Mosi; nec nomen solum, sed etiam nomen Ægyptium? Ac si quis dicat scriptorem Gallum, Caroli magni itidem Galli nomen à Persico aliquo auctore didicisse. Nam conceptis verbis affirmat Aben Ezra, in libro quodam De agricultura, Ægyptia primum lingua scripto, deinde Arabice converso, & in libris quoque Græcis scriptum reperiri, nomen Ægyptium Mosi fuisse, Monios. Obiter Lectorem monebo librum illum De agricultura ab Abrabaniele appellari, ספר הענבה & ספר הענבה, hoc est, *Librum Orientalem*, ab Arabico nomine, *Tseba* quod Apelioten ventum significat, unde Sabii dicti, Maimonidæ, aliisque Arabibus scriptoribus tam sæpe commemorati; hoc est עבנים, *Orientales*, quo nomine Chaldaei designantur. Nam ex Chaldaea primum profectos esse Sabios docet Abulfaragius. Hi autem hæretici habentur ab Arabibus, qui iisdem erroribus infectos fuisse narrant vetustissimos Chaldaeos, atque in hac secta natum & educatum fuisse Abrahamum, sed eam demum ejurasse. At Sabii ipsi auctorem disciplinæ suæ jactant Sabium Sethi filium, Adami nepotem. Doctissimos viros hæreseos suæ affines habuerunt: in his Thebith ben Corrah, & Albategnium, præstantissimos Astronomos. Alias nominis eorum originationes affert doctissimus Pocockius, easque veri non absimiles. Velut illa, quæ nomen arcescit ab Arabico verbo, *Tseba*, quod est, *pristinus Dei cultus novis admissis relinquere*. Cui confirmandæ afferre possumus nomen Christianorum illorum Balsarensum, qui Sancti Johannis vulgo dicuntur. Hi hodieque appellantur, Sabbi, uti à peregrinatoribus accepimus. Quod nomen tribui solet, Antiquarum religionum perduellibus & transfugis, *ἄσπαράτοις, ἄσπαστοις*. Verum certissimam eam esse quam damus, ostendit libri hujus De agricultura titulus, quem citat Abrabaniel. Nam hunc Sabiorum factum esse docet Moses ben Maimon. Sed revertamur ad propositum. Fuit tempus, cum existimarem dictionem, Monios, factam esse ex epitheto Mercurii, *Νόμιος*. Verum vocabuli hujus veriloquium omnino petendum est ex Ægyptia lingua. Id exponens Gaulminus ait, *Mo*, Ægyptiacæ, *aquam*, sonare: *Ni*, vero, *ex*; Monios igitur ἀνωλεῖσι esse, *ex aqua*, sive ὑδωρῶν, ut in supposititiis Orphicis appellatur. Equidem apud Philonem, Josephum, & Clemen-

& Phileb.
 Cicer. libr. 3.
 De nat. Deor.
 Mart. Capell.
 libr. 2.
 Varr. De ling.
 Lat. libr. 4.
 cap. 9.
 Scalig. Not. in
 Fragm.
 Julian. Hymn.
 in Sol.

Joseph. Antiq.
 libr. 10. cap. 9.

Aben Ezra, in
 Exod. 2.

R. Abrab. in
 Exod. 2.

Pocock. in
 Abulfar. de
 morib. Arab.
 Maimon. in
 More nevoch.
 libr. 3. cap. 29.
 Gaulm. in libr.
 De vit. & mort.
 Mosi.
 Phil. libr. 1. De

vit. Mos.
Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 5.
Clem. Strom. 1.
Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 5.
Eustath. in He-
xam.

tem Alexandrinum, $\mu\epsilon\omega\varsigma$, sive $\mu\epsilon\omega$, sive $\mu\epsilon\omega\upsilon$ Ægyptium, exponitur, aqua. In Scala quoque magna Ibno Cabar à Kircherò edita, reperio, $\mu\epsilon\omega\upsilon\varsigma$, significare, aquam; $\nu\mu\epsilon\omega$ vero, ex. At, $\nu\mu\epsilon\omega\varsigma$, juxta Josephum, vel $\mu\epsilon\omega\varsigma$, juxta alios, *servatum* sonat. Nempe opinor; ab Ægyptio, $\mu\epsilon$, quod est, *capere*, & dictioni præfixum activa vi pollet, passiva subnexum. Abjecto ergo ex $\mu\epsilon\omega\upsilon\varsigma$, articulo μ , fieret Græcæ forma, $\mu\epsilon\omega\upsilon\mu\epsilon\omega\varsigma$, vel $\mu\epsilon\omega\upsilon\mu\epsilon\omega\varsigma$, aut $\mu\epsilon\omega\upsilon\mu\epsilon\omega\varsigma$, sive $\mu\epsilon\omega\upsilon\mu\epsilon\omega$, vel $\mu\epsilon\omega\upsilon\mu\epsilon\omega$, quo nomine dictum fuisse Mercurium tradit Iamblichus, ut notavi supra. Ex Monimos autem facile prodiit Monios, extrita litera m, quod nonnumquam fieri docent Grammaticorum filii: cum præsertim in nominum propriorum coagmentatione sæpissime pars aliqua excidat. Ita, Samuel, factum est ex, Saul-meel, & Abraham, ex Ab-rahamon. Porro, Monios, &, Mnevis, una videtur eademque vox, positura solum literarum discrepans. Mnevim autem Mossem esse demonstrabo. Atqui ab Ægyptiis ad Emefenos vicinam gentem transiit vocabulum, Monimos. Græcum etiam Mercurii nomen, $\epsilon\pi\mu\epsilon\omega\varsigma$, ex Mosis historia prodiit; nam cum dixerimus supra Ægyptios nonnumquam de patrum nominibus appellasse filios, credibile est ipsos Mosis nomen Amrami patris tribuisse. Id nomen Cares intulerunt ex Ægypto in Græciam, atque ex eo infule Imbro nomen fecerunt, in qua colebatur Mercurius, quem Imbramum Cares appellabant. Auctor Eustathius in Dionysii Periegesin. Imbramus ille qui Mercurius est, ipse est Amram, sive Moses patris Amrami nomen gerens. Hoc autem nomen, $\epsilon\pi\mu\epsilon\omega\varsigma$, si ad Græcicam morem refingas, erit $\alpha\mu\epsilon\omega\varsigma$, sive $\nu\mu\epsilon\omega\varsigma$, inserto ϵ , propter euphoniã: atque inde transpositis literis fiet $\alpha\mu\epsilon\omega\varsigma$, vel $\nu\mu\epsilon\omega\varsigma$, vel $\epsilon\pi\mu\epsilon\omega\varsigma$, quod est $\epsilon\pi\mu\epsilon\omega\varsigma$.

Clem. Strom. 1.
Cicer. libr. 3.
de nat. Deor.

Vidimus nomina Mercurii ex Mose esse profecta; nunc videamus res ipsas. Mercurium Thebæum fuisse narrat Clemens Alexandrinus, Cicero vero Nilo patre natum; Moses Ægyptius fuit, & infans Nili aquis impositus, atque inde extractus à Themutide Pharaonis filia, ejusque famulabus. Id etiam causã fuit, cur in Tricrenis lotus à Nymphis Mercurius creditus sit, quemadmodum Pausanias in Arcadicis scriptum reliquit. Vulcanus, in Luciani Dialogis, Apollini prædicat Mercurii recens nati venustatem, eamque omnibus placere ait; formæ quoque suæ elegantiam illic jactat Mercurius: scitulus quippe infans fuit Moses & pulchellus, uti legitur in Exodo;

Exod. 1. 2.
Justin. libr. 36.
cap. 1.

cujus rei fama & ad Ethnicos manaverat; sic enim de eo Justinus: *Quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulchritudo commendabat.* Mercurio sexum utrumque tributum esse ab antiquis, cum utriusque insignibus lancea & colo, Albricus observat: leges accepisse Judæos à muliere, cui nomen Mose, credidit Alexander Polyhistor, ut habetur apud Suidam. Junonis lac Mercurius suxisse fingitur: Moses à regia puella educatus est. Quidam Mercurium Arcadem dixerunt; propter Ægyptiorum & Argivorum affinitatem, ab Ægypto & Danao Beli filii prognatorum, ut est in fabulis. Pastorum Deus habitus est Mercurius, ut ex Homeri Iliade probat Pausanias, & ut habetur in Epigrammatis Anthologia. Hinc appellatur $\nu\beta\omega\mu\iota\omega\varsigma$ ab Aristophane, $\mu\epsilon\lambda\lambda\omega\tau\omega\varsigma$ ab aliis. Pavisse quoque oves ferunt, & boves dono ei ab Apolline datas, quo tempore situlam pastoralem compegit. Panos etiam Ægyptiaci Dei, & pastorum patroni pater fuisse dicitur. Pastoralem vitam egit Moses, & foceri sui Jethro oves duxit, & præfuit Israëlitis, qui se pastores ovium à prima origine fuisse profitebantur, & pecudum cultui in Ægypto præcipue dediti fuerunt: unde, Hycos, dictos fuisse Ægyptio vocabulo, hoc est, *Reges pastores*, tradit Manethos apud Josephum. $\nu\beta\omega\mu\iota\omega\varsigma$ Mercurium Phurnutus, quem rectius Cornutum appelles, commodiori sensu dictum putat à latrone legum: quod apposite quadrat in Mossem legumlatorum omnium antiquissimum & nobilissimum. Mercurius unus fuit à Cabiris Samothracum Diis, Camillus dictus, vel Casmilus, vel Cadmilus, $\kappa\alpha\delta\mu\iota\omega\varsigma$, inquit Plutarchus. Nam veteri Etruscorum lingua Casmillus servum significabat, quam vocem Romani eadem notione usurparunt; ac præcipue in sacris. Testes Festus, Macrobius, & Servius. Hinc Pacuvius Medeam dixit, Cælitum camillam hoc est, ministram. Mercurius autem ministeria in caelo, etiam infima obibat, quod apud

Albr. De Deor.
lib. 5.

Paus. Corinth.
Anthol. libr. 4.
Epigr. 77.
Aristoph. Thesmoph.

matrem queritur in Luciani Dialogis. Atqui Moses servus Dei quasi proprio & peculiari cognomento dictus est. *Et crediderunt*, inquit ipse de se, *Domino, & Moysi servo ejus.* Dominus ipse alibi: *At non talis servus meus Moyses.* Quare ergo non timuistis detrabere servo meo Moysi? Rursus: *Mortuusque est ibi Moyses servus Domini.* Et paulo post: *Et factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Iosue, & diceret ei, Moyses servus meus mortuus est.* Præstigiator fingitur Mercurius, propter edita à Mose per totum vitæ decursum prodigia. Quæcunque autem adversus Magos Ægyptios vi divina gessit, incantamentis & vi Daemonum gerere creditus est. Caduceum Mercurio tribuitur, virga nimirum serpentibus intexta, portentorum effectrix: virgæ scilicet illius mirificæ instar, quæ à Mose demissa in terram colubri

Joseph. libr. 1.
contr. Apion.

Plut. in Numa.
Festus in Flaminio.
Macr. Sat. libr. 1.
cap. 8.
Serv. in Virgil.
Æn. 11.
Exod. 14. 31.
Num. 12. 7.
Deut. 34. 5.
Jof. 1. 1.

more reptavit, veneficorum Ægyptiorum absorbit virgas, & mirabilia subinde opera patravit. Atque his etiam ratio inest, cur ἀργειφόντις Mercurius dictus sit: nam quæ vulgo afferri solent, cædes nempe pastoris illius πολυομήϊτι, qui Argus dicebatur, nania est sopiendis infantibus idonea. Verius est quod proposuit Pausanias in Lexico, ἀργειφόντι, sonare, ὀφιοκτόνον, ac si dicas anguicidam; quippe, ἀργίη, anguem, notare. Idem hoc testantur Grammatici veteres, Hesychius, Harpocration, & Suidas: testificatur & Plutarchus eo sensu dictionem hanc apud Poëtas aliquos reperiri. Addit Eustathius, Pausaniam non subjecisse causam, cur ὀφιοκτόνος dictus sit Mercurius; at nos subjiciemus: nempe quod Magorum Ægyptiorum virgas in angues conversas, illa Moïsi, anguis itidem facta, deglutierit: vel quod serpentium ignitorum lethalem vim Moïses proposito aneo serpente represserit. Unde nata quoque fabula Pythonis serpentis, intercepti ab Apolline, quem aliud esse Moïsi simulacrum sequentia demonstrant. Pergamus vero Mercurium cum Mose contendere. Argum Mercurius iussu Jovis occidit, ob eamque causam in Ægyptum profugisse ait Cicero: sic enim emendandum est ex Laëtantio: virum Ægyptium interfecit Moses ad Israëlitarum salutem à Deo excitatus, & ex Ægypto profugit. Furax habetur Mercurius, & furum Deus: quippe vas aureis & argenteis, ac plurima veste Ægyptios ut fraudarent Judæi, Moïses auctor fuit. Unde Trogus de Moïse: *Dux exulum factus sacra Ægyptiorum furto abstulit.* Boves Apollinis abegisse dicitur Mercurius: Moïses Pharaonem fugiens è ripis Nili, qui Siris & Ofiris dicitur itidem ut Apollo, abegit oves & armenta & animalia diversi generis multa nimis. Actum id aiunt à Mercurio etiamnum cunis involuto; memores Moïsem in cunis Nilo innataisse. Statuæ Mercurii pro foribus domorum ponebantur ad arcendos fures; unde ερεφάϊος dictus est, à cardine nimirum januæ, & ερεφάϊος. Quam etiam ob causam οἰκῶν appellatur ab Homero; hoc est, juxta Hesychium, & Phurnutum, οἰκῶν, domorum servator. An quod suadente Moïse & jubente, domorum postes ac superliminaria sanguine aspererunt Judæi, atque ita majores natu filios à transcursu Domini cæde prohibuerunt? Semitalis Deus, sive ἐνόσιος, ac itinerum præfes existimatus ac dictus est Mercurius; ἡγεμόνιον etiam appellari auctor est Phurnutus: quod per annos quadraginta in desertis & avisi locis viam ducem Israëlitis se Moïses præbuit. Inde lux veteri Epigrammati ad Fortunam Prænestinam, quod habetur in Catalectis, ubi de mercatore agitur, qui erat, ut habet ipsum Epigramma,

ire per altos

Consuetus portus:

tum etiam:

*Fortuna simulacra colens, & Apollinis aras,
Arcanumque Vii.*

Viam aio esse Mercurium, à viis quibus præest, sic dictum: quod perinde est, ut si ἐνόσιον dicas, vel Semitale; mercatorum & nautarum Deum. Cabiri, quorum unum fuisse Mercurium, sive Moïsem diximus, navigantibus præerant & favebant. Diserte id produnt Apollonius, Diodorus, & Suidas. Arcana autem fuisse Samothracum mysteria nemo nescit. Atque hoc est *Arcanum Vii.* Erat in Troade, quemadmodum refert Pausanias, ad sepulcrum Herophiles Sibyllæ, in luco Sminthei Apollinis, statua Mercurii, ad lavam aquas habens in labrum defluentes: propter aquas nimirum à Moïse ex rupe educatas. Quam ob causam Priapus quoque, quem non alium esse probabo quam Moïsem, viam ad fontes indicat in Priapeis. Observavimus supra, scriptum reliquisse Philonem Byblium, Taauto deberi inventionem literarum, primamque commentariorum lucubrationem. Idem de Mercurio Ægyptio, præter Ciceronem, Plutarchum, & alios, memoria prodidit Plato in Phædro & Philebo. Ait ille scribendi ac legendi artem excogitavisse Theuth Ægyptium, & variarum rerum fingendis nominibus operam dedisse: quia, opinor, Moïsaicos libros omnium quos cognovisset antiquissimos esse acceperat. Sine ulla vero ambage Eupolemus, quem secuti sunt Theodoretus, & Isidorus, Moïsem affirmat primum fuisse sapientem, & Judæis Grammaticam tradidisse, Judæos Phœnicibus, Phœnices Græcis. Quod mento tamen refellit Augustinus, Ægyptiis leges tradidisse Mercurium docent Cicero, & Ælianus. *Ἱεραγματεία* Ofiridis Diodorus fuisse ait, & sacrorum doctrinam prodidisse. Paria his habet Johannes Tzetzes. Narrat Porphyrius Taautum rudes populos, & rerum divinarum sacrarumque ignaros ad Dei cultum traduxisse. Addunt Strabo, Manilius, Arnobius, & alii, siderum cursus ab eo observatos, anni dierumque rationes ordinatas; & Philosophiæ auctorem extitisse, Artem numerandi, & Geometriam eidem, præter Astronomiam adscribit Plato. Instructissimum omni genere doctrinæ fuisse Laëtantius affirmat, & propter multiplicem rerum scientiam Trismegistum dictum. Ve-

Pausan. apud Eustath. in Iliad. 6. Hesych. in Ἀργεφόντι. Idem, & Harpocr. & Suid. in Ἀργεφόντι. Plut. Demosth.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor. Laëtant. Inst. libr. 1. cap. 6.

Justin. libr. 36. cap. 1. Exod. 11. 38.

Hom. Iliad. 6. Hesych. in Σοφιστ. Phurn. De nat. Deor. in Mercur.

Phurnut. De nat. Deor.

Apollon. Arg. libr. 1.

Diodor. libr. 5. Suid. in Σαμοθρακίαι.

Paus. Phœnic. Priap. Epigr. 69.

Phil. Bybl. apud Euf. Præp. Evang. libr. 1.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor.

Plutarch. libr. 9. quaest. 3.

Eupol. apud Clem. Alex. Strom. 1. & Euf. Præp. lib. 9. cap. 19.

Theod. in Gen. Interp. 61.

Isidor. Orig. libr. 1. cap. 3.

August. De civ. Dei libr. 18. cap. 39.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor.

Ælian. Var.

rum in eo pueriliter halucinatus est, aliisque errandi causam dedit, quod ab hoc Mercurio vere scriptos censuit libellos istos, qui Pœmandræ & Asclepii titulis inscripti, & Mercurio Trismegisto adscripti circumferuntur; adulterinum opus, & à primi, secundive Ecclesiæ sæculi Christianis quibusdam male feriat, ac ut videtur hæreticis suppositum. Rerum omnium inventionem Mercurio suo tribuisse Ægyptios testificantur Iamblichus in libro De mysteriis, & Johannes Tzetzes, proptereaque liberos ei suos inscripsisse, & sapientia totius præsidem existimasse. Quid ita vero: quia scilicet rerum omnium primordia libro suo Moses complexus est, nec mundi solum & naturæ, sed religionis etiam & Theologiæ, historiæ quoque humani generis & animalium, Geographiæ, politicæ scientiæ, castrensis disciplinæ, æqui bonique ac legum ferendarum doctrinæ, staticæ, artis, architeconicæ fabrilis, fusoriæ, sutoriæ, baphicæ, coriariæ, phrygionicæ, aliarumque complurium; sanxit idem sacrificia ac perpetuos ritus sacrorum; annum sacrum & civilem festis distinxit quibusdam, spatia temporum in certas discrevit periodos; & Israëlitis leges tulit. Merito ergo scripsit Pseudo-Eustathius in Hexaëmeron, & ante Eustathium Artapanus in libro De Judæis, armorum, navigiorum, antiarum, tollenonum, sacrarum literarum, & civilis disciplinæ inventionem Mosis Ægyptios debere. Merito quoque dixit Clemens Alexandrinus: *ἔστιν οὖν ὁ μωυσῆς ἡμῶν νομοθετῆς, ποιητῆς, τακτικῆς, στρατηγικῆς, πολιτικῆς, φιλοσοφικῆς.* Est ergo nobis Moses præsciis futurarum, legumlator, acies instruende, exercitus ducendi, Republicæ administrande peritus, & Philosophus. Quemadmodum autem à Taauti libris nonnulla proferuntur à Porphyrio, quæ nuspian extant in libris Mosis, ita plurima Mercurii hujus Ægyptii opera recensentur à Clemente Alexandrino, quæ nullus sanæ mentis ad Molem referre auit. Multa scilicet, propter viri auctoritatem & antiquitatem, ei, ut fieri amat, adscripta sunt à subdolis hominibus, favorem scriptionibus suis & plausum illustri nomine conciliantibus: quemadmodum & Pœmandram deinde non multo post Christum eidem Christiani adscripserunt. Parnethos Ægyptius Mosis nomen Osarsiph fuisse commemorat, ex nomine Osiridis. E quidem ab Osiridis, hoc est Solis, observatione factum id nomen coniecerim: nam Æbraicum, *צפח*, speculatorem sonat. Sic apud Philonem Byblium, *Ἐωρασκίον*, hoc est *צפח*, redditur, *ἕρως ἑρτοσκίον*. Igitur Osarsiph erit *ἠωρασκίον*, Solis speculator; quia nimirum Moses, ut erat Ægyptiorum disciplinis instructus, Astronomiam apud eos præ cæteris disciplinis florentem videtur coluisse. *Θεόσκηνος* appellatur à Georgio Syncello. Scio afferri à nonnullis aliud nominis hujus etymon, qui Osarsiph idem esse volunt ac *ἠέρως*, quod non aquis solum, sed & ignibus Moses liberatus sit. Verum præstat Manethonem sequi, qui ab Osiride id nominis deductum esse discrete affirmat. Quod si quis Osarsiph corruptum putet ex dictione, Osirapis, quæ juxta Clementis Alexandrini sententiam constat nominibus Osiridis & Apios, me quidem non valde repugnantem habebit. Est apud Plutarchum, Bacchum Isis filium apud Ægyptios, non Osiridem, sed Arsaphen appellari, atque ea voce *Fortem* significari. Videretur profecto id vocabulum detortum ex Osarsiph. Ut enim Moses est Bacchus, quemadmodum probabitur infra, ita Osarsiph est Arsaphes. Postquam autem primigenia vox Osarsiph degenerare cæpit in Arsaphes, ignorato etymo, adulterina ascita est significatio. Deorum hominumque nuntius ac sequester dictus est Mercurius, & Jovis jussu deferre ad homines, hominum pteces ad Deum allegare, propter itiones crebras Mosis, & diutinas mansiones in Sinæ montis fastigio, ac crebra cum Deo colloquia, & Dei mandata ad homines perlata. Unde factum quoque reor, ut Mercurio consiliario & scriba usum Saturnum dixerit Sanchoniathon apud Eusebium. Petasatus pingitur Mercurius: Mosis velato vultu alloquebatur Israelitas, ne acies eorum ad radiorum à se prodeuntium fulgorem hebesceret. Vel ita certe peregrinantis habitu exhibetur Mercurius, *tanquam vias aggredi præparet, & Solem pulveremque declinet*, inquit Arnobius: quod res memoratu dignissimas Moses peregrinus gesserit. Petasum Mercurii media parte album, media nigrum fuisse scribunt; ejus quoque simulacrum, partim atra, partim aurea facie ab Ægyptiis pingebatur: quia post habitum cum Deo congressum, Moses de monte descendens luminosa facie prodit. Quæ cum legisent, ac perperam accepissent Interpretes, & pro lumine cornua Mosis affinxissent, vocis *קרק* ambiguitate decepti, hinc hirco sese assimilasse Mercurium Fabulatores dixerunt, ut tutius Penelopes amore frueretur, unde & arietem humeris vel sub ala gestans pingi solet, & *νεροφόρος* appellatur, ex eoque ipsius & Penelopes concubitu Pan dicitur esse natus, quem hircina quoque forma Ægyptii itidem ut Græci representant. Cornua etiam ista Mosis causæ fuerunt, cur *Ἐμάρπας* Mercurius à Lyco-phrone, Harpocrate aliisque dictus sit. Ex his quoque Mosis radiis, & fulguribus, ac

toni.

tribus in Sinai monte editis, cum Deus Mosē alloqueretur, factum est, ut Jovis fulmen Mercurium surripere voluisse dixerit Lucianus. Ex his utique Deum inter & homines obitis à Mosē legationibus, Mercurius legationum ac foederum repertor creditus est. Ad inferos quoque legatus mitti fertur, quod velut ad Mosi imperium Core, Dathan, & Abiron, adversus legem ipsius perduelles, terræ hiatu hausti sint, & descenderint vivi in infernum, ut notavimus supra, cum de Adonide ageremus. Mercurio præfectus est Mercurius, & ponderum mensurarumque inventor creditur, quia Mosēs in emtionibus, venditionibusque contrahendis fraudes legibus suis coërcuit, ponderum & mensurarum aequalitatem sanxit, & foenebrem licentiam sustulit. Lyra, fistula pastoralis, atque adeo Musicæ repertor Mercurius existimatus est: geminum hymnum, omnibus Poëticae artis pigmentis splendescentem, Deo Mosēs decantavit. Idem buccinam eam reperit, quæ Afosra ab Ebraeis appellatur, & describitur à Josepho: cum aliqui Lyra, & alia pleraque instrumenta musica ex Oriente prodierint. Id nomina ipsa satis ostendunt: ex כנור factum est *xivvea*; ex נבל, *vabla*; ex תפה, *tipha*; ex סבבא, *sabba*; ex Gingra, qui Phœnicum lingua fuit Adonis, גיגרא, genus quoddam tibiarium; & ex אבוב, *abob*, (cujus etymon est in primitivo אבב, unde אבוב, *calamus spica*; quia olim tibia fiebant è calamis) nomen habuerunt Ambubajæ, quod perinde est ut si tibicinas dicas. Hinc Juvenalis:

*Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Crotas,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussus prostare puellas.*

Lucian. Dial.
Apoll. & Vulc.

Num. 16. 33.

Joseph. Antiq.
libr. 3. cap. 11.

Juven. Sat. 3.

Post abactas Apollinis boves lyram à Mercurio repertam esse fabulantur: post expilatam Ægyptum carmen lyricum Deo Mosēs cecinit. Mercurio veteres vitulo fecisse auctor est Ovidius, propter conflatum ab Aarone vitulum aureum, quem combustum igni, in pulverem comminutum, & in aquam coniectum Mosēs Judæis propinavit: nam quæ Deo cuique valde odiosa essent animalia, hæc ipsis sacrificabant. Scribit Plutarchus, alique, seniorum Mercuriorum simulacra pedibus, manibusque truncata exhiberi, quadam vero parte nimium parata, propterea quod senes, non celeritate pedum, vel manuum robore, sed mentis vigore ac fecunditate res administrare solent; quæ Mosi ita propria sunt, ut non alteri cuiquam magis conveniant. Futurorum prænotionem & artem divinandi ab Apolline Mercurium accepisse narrat: Mosēs à Deo propheticam habuit facultatem, & inter Prophetas censetur. Summa Mercurium inter & Herculem necessitudo ac societas ab antiquis constituitur, adeo ut communes eorum fuisse statuas Aristides prodiderit; atqui Herculem Josuæ typum esse infra demonstrabo. Scribit Apollodorus Jovem, simul ac soluta femoris futura Bacchum enixus est, Mercurio eum tradidisse, hoc est Mosē Mosi; nam & Mercurium Mosē esse jam ostendi satis, & Bacchum quoque Mosē esse mox ostendam: sic enim unum eundemque hominem multiplici specie, plures homines una persona Fabulatores adumbrabant. Symbolum Mercurii canem fuisse docet Plutarchus: quod Calebum Mosēs socium habuerit. Vox autem *Caleb*, Ebraice *canem* significat. Facit huc Chronologorum quorundam, ac imprimis Augustini sententia, qui Mercurium Mosi coætaneum faciunt. Facit huc & adnotatio quædam inserta nuperæ editioni Lactantii, ad *psalm* supra allatam, è libro primo Institutionum, in qua legitur codicem quemdam manuscriptum Bibliothecæ S. Pauli Lipsiensis, pro voce *Thoth*, substituisse, *Mosin*. Finem faciam dissertationis hujus in opportunissimo ad opinionem nostram Artapani testimonio, quod proferunt Eusebius, & Auctor Alexandrini Chronici, cuique ad stipulatur Auctor Hypomnematis in Hexaëmeron, quod Eustathio tribuitur. Illic legitur Mosē ab Ægyptiis pro Deo habitum fuisse & cultum, & Mercurium appellatum; cumque bellum gereret adversus Æthiopas, condidisse urbem, & Hermopolin appellasse.

Ovid. 4. Met.

Plut. An seni sit
gerenda Respu.

Aristid. Orat.
in Herc.
Apollod. libr. 3.

Plutarch. De
Isid. & Osir.

August. libr. 18.
Deciv. Dei.
cap. 8.
Lact. libr. 1.
Inst. cap. 6.

Euseb. libr. 9.
Præp. Evang.
cap. 27.

III. At non in Theuth solum, sive Mercurio, sed sub Osiridis quoque persona, quem eundem esse ac Dionysum, sive Liberum Indorum domitorem asseverant Antiqui, Mosē Ægyptii coluerunt. Cum enim non politicis solum & æconomicis, sed militaribus etiam virtutibus claruerit, illas in Mercurio, has in Osiride, seu Libero adumbrarunt præci illi artifices fabularum. De Mercurio vidimus, & quidem ita luculenter, ut mirabile sit in re tam perspicua neminem adhuc, quod sciam, verum olfecisse. Bacchum autem quoniam doctorum hominum studiis jam deprehensum est Mosi esse simulacrum, argumenta eorum contrahemus in pauca; tum si quid ad rei confirmationem suppeditet penus noster, adjiciemus. Nati sunt in Ægypto Mosēs & Bacchus, in arcam uterque inclusus, & in profluentem abjectus. Huic Mosi nomen, illi Misi, ut est in Orphicis. Utrique tributus est sexus uter-

Osiris, sive
Bacchus
idem ac Mo-

Orph. Hymn.
in Mitem.

- que. Bimater uterque; nam & velut alteram matrem Thermuthin Pharaonis filiam habuit Moses, quem illa adoptavit in locum filii, ut loquitur ipse Moses; & bis etiam propriae matri, primum à natura, deinde à Thermuthide traditus est alendus. Venu-
 tus uterque & forma præstans. Eductus uterque in Arabia; hic ad Sinam montem, ille ad Nysam, quæ Sina ipsa est, ut diserte habent Fasti Siculi. Exulavit uterque. Bacchæ cujusdam virga in terram projecta serpentis instar repere visa est, ut illa Mo-
 sis. Bacchi chorus fruebatur lucis aspectu, dum Indi tenebris obsiti erant, quemad-
 modum Israëlita inter Ægyptios. Fugiens uterque Ægyptios, pedibus mare Rubrum trajecit. Transiit ille fluvios Hydaspem & Orontem thyrso arefactos; hic Rubrum mare mirifica virga bipertitum. Cornutus uterque fingitur. Leges tulit uterque du-
 plici tabulæ inscriptas. Νόμις uterque fuit: de Mose quidem vidimus supra: de Bac-
 cho testatur vetus Epigramma Anthologiae. Bacchæ, itidem ut Moses, virga aquas
 de rupe elicerunt. Hic serpentem æneum erigit; illæ se tortis serpentibus incingunt,
 serpentibus coronantur, Bacchicorum orgiorum insigne habent serpentem, & iis
 qui Sabazis sacris initiantur symbolum est serpens sinum pervadens. Calebum, quod
 vocabulum exponitur canis, locum habuit Moses, canem Liber. Mosis jussu race-
 mum è promissa terra retulit Calebus; Bacchi auspiciis reperta est facio vitis. Deni-
 que manat utrique terra lactis, mellis, ac vini fluentis.
 Hæc ab aliis jam observata sunt: ista à me. Osarsiph Ægyptiis dictus est Moses,
 Bacchus Arsaphes, ut jam dixi: quas voces non affines solum, sed easdem esse pro-
 clivis est suspicio. Fulminibus ambustam esse Semelen, & inter ignes natum Bac-
 chum prodit fabularis historia; unde *πυρκαϊστής*, & *Ignigena* dicitur, propter visum
 Mose in rubo ignem, & habita eidem cum Deo colloquia inter ignes & fulgura.
 Hinc *μοῦσας τὸ δόνουον οὐὸ πύλας σελάγαν, τὸ τὸν μὲν λαμπάδιον & πυρὸς ῥορδαίον, &*
διδάσκον τὴν θρόν. Comestorem Bacchum cum tadis fulgere, hoc est cum lampadibus & igne
 tripudiare, & fervidum ac igneum esse Deum, aiunt Aristophanes, ipsiusque Scholiastes.
 Hinc instituta Baccho *λαμπάδιον* apud Pellenses *λαμπάδιον ἑορτῆ*, Pausania in
 Achaicis commemorata. A Nymphis educatus fuisse dicitur Bacchus, quod in Nili
 aquas projectus sit Moses: nam *νύμφαι* aquæ sunt. Mises ille in Orphicis Hymnis lau-
 datus, qui idem Bacchus est, Isis filius fingitur, & cum ea ac famulabus ad Nili
 fluenta exultans & tripudians exhibetur, quod ancillis comitata Thermuthis, cum ad
 Nilum lavandi causa descenderet, Mosem in Nilo expositum servaverit. Ex hujus
 Misis nomine factum videtur Misagenis nomen, qui Masinissa filius fuit, Livio saepe
 memoratus; quemadmodum à Jove Diogenes, à Mercurio Hermogenes, ab Oro
 Origenes: ut facilis inde conjectura sit Misis sive Mosis religionem ad Numidas quo-
 que transiisse. Fallor, aut later idem ille Mises in his Hieronymi verbis, ex Epistola
 ad Latam: *Nonne specum Mithrae, & omnia portentosa simulacra, quibus Covax, Niphus,*
Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater innitebantur, subvertit? Ubi pro, Miles, le-
 gendum suspicor, *Mises*. Auctor est Philostratus, Indos quosdam existimare, Bacchum
 Indi fluvii filium esse, quod Moses velut Nilo patre renatus sit. Scribit Diodorus
 Osiridis exercitum duxisse Herculem; quod Mosis exercitus ducem habuerit Josiam,
 cujus typum esse Herculem infra approbabo. Virorum ac mulierum exercitum Bac-
 chus circumduxit, perinde ut Moses. Nefarios uterque & facinorosos suppliciis affe-
 cit. Bacchum cognomine *γυμνοπέδιον* dicit vetus Poëta, propter expugnata Mosis
 auspiciis *monstra sfliorum Enac de genere giganteo*, & excisas reliquias *Raphaim*, quas per-
 cussit *Moyfes atque delevit*, ut est in libris Numerorum, & Josue. Ab Indis in Græciam
 victor Bacchus fingitur remeasse; quia Ægyptus contermina est Æthiopiae, quam ab
 India veteres Geographi non distinxerunt: Moses autem adversus Æthiopas bellum
 gessisse dictus est, ut supra docui; & ex Ægypto deinde quæ vicina Æthiopiae regio est,
 in Asiam progressus, sibi India venire dictus est; quemadmodum Nilus Virgilio, *annis*
devenex ab Indis dicitur. Bacchus patriam in libertatem vindicasse, & in rei monu-
 mentum urbem condidisse, & de facti nomine Eleutheras appellasse dicitur à Diodo-
 ro; unde *ἑλευθερίας*, & *ἑλευθερία* cognominatus est à Græcis, Liber à Romanis, te-
 ste Alexandro apud Plutarchum: Moses populares suos Ægyptiaca servitute exemit.
 Mercurio *χθονίος* Bacchi nomen Orphica tribuunt, quia Bacchus & Mercurius, unus
 idemque est, Moses videlicet. Ob eam causam Ægyptii Mercurio, sive Thoth dica-
 runt, & de ejus nomine appellarunt Septembrem mensem, quo vindemiam colligere
 Anth. l. i. c. 91. solent. Vnde vetus epigramma Anthologiae:
πρῶτος τοῦ θιθὸς ἡ δὴν θριπτικὸν ἐπὶ τοῦ σὺν ἑορτῆ
Primus Thoth novit falcem cuius admovere.
 Apollod. libr. 3. Hinc quoque ortum est, quod de Jove narrat Apollodorus, cum partum Semeles Ju-
 nonem celare vellet, Bacchum mutasse in hædum, & Mercurio tradidisse deferen-

dum ad Nymphas Nyssæ montis. Comatus & *καλλιέθειρ* inducitur Bacchus, & *ξανθοκρότων* dicitur in veteri Epigrammate, propter radios quibus Mosis vertex cingebatur. Mitra eidem imponitur, propter Aaronis mitram. Aaronem autem fratrem cum Mose, itidem ut Amramum patrem, historici Scriptores sæpe confundunt. Trogo quidem Mosis filium Aaron esse dicitur, & Arius appellatur. Terram Bacchus concutit, quamobrem *ἐκχέδων* nominatur in Orphicis, flammæque ejus opera è terra erumpunt: terræ hiatu hauriuntur Core, Dathan, & Abiron, cum adversus Mosem rebellassent; tum alii ejusdem perduellionis rei erumpentibus ignibus succensi sunt. Thyrsium Bacchus, sive ferulam, sive baculum manu gestat, unde *θυρσοπλάτης*, & *σκηπέτης*, & *ναρθηκοπέτης* dicitur; propter mirificam virgam Mosis. Columnæ symbolo designabatur Bacchus, & *αἰετιώνιος* appellabatur, propter columnam illam nubis, diurni Israëlitarum itineris ducem, igneam vero nocturni. Id tangit Clemens Alexandrinus. In lapidem quadratum tractu temporis mutata est hæc columna apud Arabes, quos hoc simulacro coluisse auctor est Maximus Tyrius Deum aliquem sibi incompertum. Plane is est *λίθος τῆς ἑσπερίας*, Euthymio memoratus in Saracenicis à Sylburgio editis, sive Meccano Templo servatus, quem Arabes ante Muhammedi tempora sibi cultum, non tamen post inventam ab eo novam religionem divinis honoribus prosequi deserunt. Bacchi autem apud eos educati, seu potius Mosis, simulacrum hoc esse ex superioribus conjecturam facere licet. Niger ille quidem lapis est, at candidus alter visitur Hispahani, quem ex Arabia itidem ab Ali Propheta advectum putant Persæ, & summopere venerantur. Et candidum quoque olim fuisse lapidem Brachthan bardi Arabes putant. Alios etiam lapides Meccæ ii colunt: sed redeamus ad Bacchum. *Τελετήρης* dicitur, quasi dicas, rituum & ceremoniarum auctorem, Deorum quippe colendorum rationem, legesque ac judicia sanxisset fertur; quod Israëliticæ religionis & *πολιτείας* ex Dei præscripto conditor fuerit Moses. Prudentem fingunt Bacchum & *ὄβελθα*, qua laude floruisse quoque fertur Ægyptius ille Mercurius, cum eum sibi consiliarium Osiris adhibuerit, & ad bellum proficiscens jussisset monitis atque consiliis Isidem juvare: quia maximis rebus gestis summiæ prudentiæ Moses specimina edidit, unde *σύνεργος σωτηριώτατος* vocatur à Josepho. Bacchi demessa fuisse pudenda, in cistam condita, & à Cabis in Thusciam delata, cur fingerent Veteres, causæ fuit istud quod legitur in Exodo: *Tulit illic Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum, postquam dixerat, Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.* Hinc *φαλλασκοεὶα* Ægyptiorum & Græcorum in sacris Osiridis & Bacchi. Hinc Præbia, fascini forma, quæ de collo puerorum legimus pro amuletis Veteres suspendisse. Rem aliter narrat Diodorus, Typhonem nimirum post interfectum Osiridem & membratim sectum, virilia ejus projecisse in fluvium, atque ea demum cum Isis, cæteris viri membris collectis, non reperisset, divinis honoribus in templis consecrassè. Diversis modis narratæ ejusdem fabulæ una tamen origo est. Cur autem *ἑσπεριώτην τῶν αἰθίων* fingeretur simulacrum Osiridis, ut est apud Plutarchum, hæc ipsa fuit causæ, quæ effectum esse diximus ut eadem forma Mercurio tribueretur. Musicæ deditus fuisse fertur Bacchus, & Satyros saltatores & cantores secum, Musasque adeo ipsas circumegisse; & tympanorum ac cymbalorum, non in acie modo, quod testatur Diodorus, sed in Deorum etiam, sui que adeo ipsius cultu ac cerimonis, quemadmodum habet Arrianus, usum Indis tradidisse, propter hymnos à Mose recitados: quo canente *sumsit Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua, egressaque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat.* Inde est quod Oxydracæ, qui se Baccho prognatos ferebant, orgia cum tympanis celebrabant, & Indorum reges in publicum prodeuntes tympana cum tintinnabulis præcessisse refert Strabo. His perperam & confuse intellectis sic disseruit Tacitus: *Quia sacerdotes Judæorum tympa- nisque concinebant, hedera vinciebantur, vitisque aurea Templo reperta; Liberum patrem coli domitorem Orientis quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis: quippe Liber festos letosque ritus posuit; Judæorum mos absurdus, sordidusque.* Plutarchus quoque Tabernaculorum festum, quod post collectas fruges, & vindemiam agebatur, Bacchicam quamdam celebritatem & *θυρσοφειαν* esse censet; Sabbathum etiam meram esse *εὐχυσίαν*, eo die sese largius invitare Judæos, & vino madere; nomen Sabbatho esse à Sabo, Levitis à Lyso, vel ab Evio, quæ Bacchi cognomina sunt. Hæc valde inepta sunt; sed ex iis tamen apparet confusam Mosis & Bacchi notitiam Græcos habuisse; & qui fanciti fuerant ab illo ritus, in hujus honorem institutos existimasse. Credat aliquis ex nomine serpentium, quibus incinctæ Bacchæ procedunt, factam vociferationem *Εὐε*, & *Εὐαν*, quam in ore habebant, unde & *Εὐαντες* dicuntur, & Bacchus Evius: nam serpentem Syri *κνίη* appellant. Clemens Alexandrinus in Pa-

Anthol. libr. 1. cap. 38.

Justin. libr. 36. cap. 2. Orph. Hymn. Τελετήρης. & Hymn. εἰς αἰετιώνιον.

Clement. Alex. Strom. 1.

Maxim. Tyr. Dissert. 38.

Joseph. libr. 2. contra Apion.

Exod. 4. 25, 26.

Diodor. libr. 2.

Plutarch. de Isid. & Osir.

Diod. libr. 2.

Arrian. Indic.

Exod. 15. 20.

Strab. libr. 15.

Tacit. Hist. libr. 5. cap. 5.

Plutarch. Symp. libr. 4. Quest. 5.

ranesi, de Bacchis: ἀνεστειμένοι τοῖς ὄφειν, ἐποροδύσσοντες δ' αὖ. *Coronati serpentibus, ululantes Evam.* Quod arripuit Epiphanius: οἱ τὰς ὄφεις ἀνεστειμένοι, inquit, ἐνάλουτες τὸ, εἶα, εἶα. *Qui serpentibus coronati sunt, vociferantes, Va, Va.* Pergit Clemens: σμύσιον ὄφρων βακχικῶν ὄφεις ἐστὶ πεπλευσμένος: ἀνίμω γουῶ καὶ τῶ ἀκροῦν τῶν ἑβραίων φωνῶν, τὸ ὄνομα τὸ εἰνὰ διασωόμενον ἐρμηνεύεται ὄφεις θήληα. *Insigne orgiorum Bacchi, serpens est factus dicatus. Nunc igitur juxta accuratam Ebraorum linguam, vox Hevia aspirata exponitur Serpens femina.* Verum ad eos potius accedimus, qui hæc referunt ad insanos temulentorum clamores, à Salomone in Proverbiis notatos, וַיִּי, quod est εἶα Epiphani, & וַיִּי quod est εὐδὲ. Itaque Clementi & Epiphanio assentiri non possum, qui Bacchantium serpentes & clamores, Evam hominum omnium matrem, & infidiatorem serpentem notare putant. Nam quid Bacchi mysteris cum Eva? Præterea ut splendorem vultus sui amiculo obducto Moses occultuit, ita Osiridis imaginibus velamen flammæ, ἀπτερόντων φλογοπόδη, circumponi Plutarchum testatur. Copias suas æstu fatiscientes ad salubres montis Meri fontes deduxit Bacchus; suas Moles siti laborantes, & aquarum scatebris è montis Horebi rupe virgæ suæ tactu elicitis recreavit. Ignotum denique Osiridis sepulcrum fuit, juxta Diodorum: quod & de sepulcro Mosis Literæ sacræ testantur.

IV. Osiridi sacri erant boves illi, Heliopolitanus & Memphiticus; hic Apis dictus, ille Mnevis, vel erant potius ipse Osiris, quem Mosem esse diximus. De Apide id Plutarchum docuerunt Ægyptii Sacerdotes, quemadmodum fatetur ipse in libro De Iside & Osiride. Præterea apud Eusebium narrat Artapanus, Nacherotem Ægyptium à Mose quærentem equid hominibus valde esset utile, boum genus respondisse, qui terram arant: Chenephrem itaque Ægypti regem, taurum nominasse Apim, eique Templum extrui iussisse. Quoniam ergo causâ fuit Mosis dictum, cur hoc cultu Apim consecraret Chenephres, promptum fuit posteris, qui Mosem ipsum haud secus ac Deum jam sancte venerabantur, ut mox dicemus, Apim cum Mose confundere. Polemo quidem apud Africanum Apidem Phoronei filium Mosis coævum facit. Mnevem autem esse Mosem colligitur ex Justino in Parænesi, ubi testimonium proferens ex Bibliotheca Diodori, quo de Sacerdotibus Ægyptiis audivisse ait primum legislatorem fuisse Mnevem, pro Mnevis quod præterunt hodiernæ Diodori editiones, Justinus scribit Μνώβη. Unus nimirum idemque est Mnevis & Mosés. Firmatur id ex nomine Monios, quod Mosis tributum esse diximus supra. Voces autem Monios & Mnevis elementorum solum ordine diserepant. Firmare id etiam possum ex dictione Μόγος, quæ Græcis vitulum & bovem sonat. Μόγος autem ipsum est Mosis nomen, ut ostendi supra, cum de Pythagora agerem. Appellationem vero hanc ex Ægypto transisse in Græciam minime mirabitur, quicunque meminerit Ægyptiorum discipulos fuisse Græcos, totamque Græcicam Theologiam ex Ægypto manasse per frequentia gentis utriusque commercia, & crebras Philosophorum Græcorum peregrinationes, & mansiones in Ægypto, condiscendæ Philosophiæ causâ. Id sæpe fatetur Plato; fatentur etiam Plutarchus, Proclus, Iamblichus, & alii, quod commemoravi jam supra, & infra quoque multiplex erit commemorandi locus. Cum igitur Mofchi nomen asciverunt Græci quidam, non ad obviam & patentem nominis significationem, sed ad nobiliorem & occultam spectasse reor, ut pote non ignaros penitus, id nominis virum quemdam magnum prius gessisse.

V. Serapin quoque eundem esse ac Osirin docuit Sanchoniathon, & multis ostendit Macrobius. Itaque Serapis etiam fuerit Mosés. Id confirmat Ptolemæi Lagidæ somnium, quod refert Tacitus, oblatum ei secundum quietem Serapidem, visum in cælum igne plurimo attolli. Hinc origo nominis: nam שרפ is est *incendere*, unde & שרפים dicitur, quod reddit Dionysius, ἑμπερσῆς, ὑπερκαίνοντες; Gregorius *incendentes, ardentes*, ut notavimus in Origenianis. Indidem ergo Serapis, quod igne plurimo in cælum tolleretur, non pro Osirapis, ut volunt Clemens Alexandrinus, & Cyrillus; nec pro Soroapis, vocabulo conflato ex σορῆς, *loculus*, & Apis; ut tradit Clemens ex Nymphodoro, & ex Varrone Augustinus; neque ex Ægyptiaca voce σέρπ, quæ *diem festivum* sonat, ut docet Plutarchus. Merito autem appellationem ex igne habuit Mosés, qui vultu flammeo de monte ad suos reversus est, & inter ignes legem à Deo accepit. Gemmæ formam exhibet Pignorius in Expositione mensæ Isiacæ, in qua sculpta videtur imago Serapidis cornuti & radiati, virgam tricuspidem angue circumplacatam gestantis. Symbola hæc sunt Mosis, qui radiatus de Horebo descendit, qui cornutus pingitur vulgo, cuius gestamen virga fuit in serpentem non semel mutata. Tricuspis illa est, qualem Neptuno ad temperandos maris fluctus Mythologi tribuunt: quippe Rubri maris undas protensa virga discedere iussit Mosés & coire; Ægypti aquas vertit in sanguinem, ex iisque ranas eduxit.

Epiph. Hæz. 80.

Proverb. 23. 29.

Plut. de Isid. & Osir.

Diodor. libr. 2.

Diodor. libr. 1.

Apis & Mnevis ii- dem ac Mo- ses.

Euseb. Præp. Evang. libr. 9.

African. Chro- nogr. libr. 3. apud Euseb. Præp. libr. 10. cap. 10.

Serapis idem ac Mosés.

Sanchon. apud Euseb. Præp. Evang. libr. 1.

Macrobi. Sat. libr. 1.

Tacit. Hist. libr. 4. c. 85. 84.

Clem. Alex. Protrept.

Cyrril. libr. 1. contr. Julian.

Clem. Alex. Strom. 1.

August. l. 18. de civit. Dei. c. 6.

Plut. de Isid. & Osir.

VI. Ofiridis filium fuisse Orum plerique censent, eundem ac Ofiridem Macrobius & Eusebius. Is pingebatur alatus, sceptrum dextra gestans, obscenam partem sinistra tenens: quæ omnia Mercurio, qui Moses fuit, tribui fuisse solita, partim diximus supra, partim sciunt omnes. Idem etiam fuit ac Priapus, quò ut ostendemus paulopost, Moses quoque expressus fuit.

VII. Anubin eundem esse ac Mercurium suadet Apuleius: *Ille, inquit, superum Anubis idem commeteor ac inferum, nunc atra, nunc aurea facie sublimis, attollens canis cervicibus arduas, ac Moses. leva caduceum gerens, dextera palmam virentem quatiens.* Suadent & Hieroglyphica Georgii Herwarti, in quibus eundem hunc habitum gestat Anubis, si dextera ornatum excipias, qui non palma termes, sed sphaera est. Suadet & Plutarchus, qui eundem Anubin & Hermanubin appellari scribit. Suadet & Servius in octavum Aeneidos. Typhone, quem esse Mosem fumus mox probatur, natum eum prisca ætas docuit. Sane quod idem esse fertur ac Mercurius, quod superos & inferos adire, quod facie ambigua esse, quod virgam eamque circumplexos angues gerere, hæc Mosem aperte indicant, ut ex superioribus manifestum est. Sphaeram vero propterea huic tribui crediderim, quod Cæli ac Terræ originem Moses docuerit. Camino capite cur pingatur, hæc causæ sunt in promptu, vel ejus nimirum vigilantia & sapientia, quibus virtutibus Moses imprimis enituit; vel quod ut eum nonnumquam cum Josua ejus ministro, sic cum Caleb ejus legato posterior ætas confudit. Caleb autem canem significare quis nescit?

VIII. Celeberrimum quoque inter Ægyptios Deos Vulcanum, nil aliud quam personatum esse Mosem approbavimus. Nilo genitus Vulcanus dictus est à Cicerone, & Diogene Laërtio, quod infans inter Nili undas & carecta Moses repertus sit. Vulcanus Ægyptiis Opas dictus est, eodem Cicerone teste. Ignorabili vocabulo Opas substituendum Phthas viri docti jampridem suspicati sunt, vel fortasse Aphthas; Vulcano enim Phthas & Aphthas nomen fuisse scribit Suidas. Narrat Eusebius Phthas Ægyptiorum eundem esse ac Vulcanum Græcorum; patrem ipsi fuisse Cneph rerum opificem, qui cum ovum ore emisisset, inde Phtha esse procreatum. Alia quidem de Cneph & Phtha traduntur ab Iamblichio in libro De mysteriis, alia à Proclo. In eo consentit uterque eundem esse Amun, Phtha, Vulcanum, & Ofiridem. Atqui jam obtinuumus Ofiridem esse Mosem. Vulcanus ergo Moses est. Multis de Phtha illo erudite sane & ingeniose disserit Kircherus in Prodomo Copto, eundemque esse docet ac Taautum Phœnicum, Thoth Alexandrinorum, Græcorum Vulcanum ac Mercurium, & Suadam sive Περσὶς, cujus & nomen à φθᾶ derivatum opinatur. Quæ si vera sunt, jam causam certe vicimus. Sed & September mensis, qui à Deo Thoth nomen habuit, Phtha quoque appellabatur. Pro Phtha in libris quibusdam aliquando scriptum reperias φθᾶ, sed perperam. Cneph ille, rerum omnium parens est & conditor Deus; is ipse ni fallor, qui Cnuphis appellatur à Strabone, cujus templum Syene visebatur. Hunc cave confundas cum Deo altero Ægyptiorum, qui postremus est Decanus signi Cancræ, & dicitur χνυβίς, cujus nomen ac figuram sæpe reperias in ὁριζώνιασι, & τελεσμάσι sive σοφισμάσι, quæ Talisman appellatur. Græce diceret, χνυβίς, ab Ægyptia voce νύβ, quæ exponitur aurum in Scala magna Ibno Cabar, quam edidit idem Kircherus. Quapropter Eratosthenes Regis Thebæi nomen χνυβίς interpretatur, χνυβίς; & Aristides in Oratione Ægyptiaca Canobum exponit, χνυβίς ἰδαρος, aurum solum. At alius erat Cneph sive Cnuphis quam Chnubis. Cneph pingebatur ab Ægyptiis supra caput habens πτερόν βασιλῆος Πτερόν alam significat: quoniam autem alis pullos suos aves protegunt, fovent, & inumbrant, hinc apud Scriptores sacros crebra umbra alarum, tegminis alarum, velamenti alarum mentio: hinc & οὐμβέλα, sive umbellas Græci πτερά dixerunt. Hefychius, πτερόν, οὐμβέλα. Itaque πτερόν βασιλῆος, apud Eusebium, umbellam regiam interpretor. Alam autem Ebraei קנה appellant. Chaldaei quidem tentorium vocant קנה, sed dictio est alterius originis, & à Græco κανωπέον detorta, quod tentorii genus erat, ab Ægyptiis ad arcendos culices excogitati. A קנה autem prodiisse videtur nomen Cneph; ex qua voce ad Græcæ linguæ genium accommodata κνεφαίος dictus est supremus ille Deus. Thebæos quosdam mercatores de Deo differentes inducit Athenagoras in Eroticis, unumque illum esse pronuntiantes, & κνεφαίων dictum, quod nec oculis spectari, nec animo comprehendendi possit. Agnoscis obiter originem Græcæ vocis κνεφαίος, quæ obscurum & tenebrarum & minime aspectabilem sonat, quamque à κενός φάος, vel à κεν privativa particula & φάος inepte derivarunt Hefychius, & Etymologus. Nempe dictio κνεφαίος arcessenda est ab Ægyptia voce Cneph, illa ab Ebraica קנה, quæ πτερόν, alam, & umbellam sonat; quia, ut dixi, Deus opifex rerum umbella protectus pingebatur, quod erat symbolum λόγος δὲ ἀσέβητος, καὶ κερκομυμῆς, καὶ ἡ φανῶ. Mentis cognitum difficile, & occultum.

Orus idem ac Moses. Macr. Sat. l. 1. Euseb. Præp. lib. 3.

Anubis idem ac Moses. Apul. Metam. 11.

Plur. de Ifid. & Ofirid.

Vulcanus idem ac Moses. Cicer. lib. 3. De nat. Deor. Diog. Laert. in Prodom. Suid. in φθᾶ. Euseb. Præp. Evang. lib. 3.

Kirch. Prodr. Copt. cap. 6.

Strab. lib. 17.

Euseb. lib. 5. Præp. Evang. cap. 11.

Athenag. Erot. lib. 6.

Hefych. Erym. & Suid. in κνεφαίος.

nec palam apparentis. Deos omnes alatos fingebat Taautus, teste Sanchoniathone apud

Euf. Præp. libr. 1. cap. 10.

Euf. Præp. libr. 1. cap. 10. Orpheus apud Porphy. Euf. Præp. l. 1. c. 9. Clem. Alex. Strom. libr. 6. Eufeb. Præp. libr. 3. cap. 11.

Eusebium. Saturni vero non humeros solum, sed & caput alatum expressit, ut una ala esset ὅτι τὸ ἡγεμονικότερον νῦν, super mente principatum obtinente : altera δὲ ἀειδί-
σως : super sensu. In Tabulis Hieroglyphicis Ægyptiorum à Pignorio & Herwarto editis, Dii plerique pinguntur alato capite & humeris. Cnepho etiam Ægyptii imponebant caput accipitris, qui natura sua alatus est. Testis apud Eusebium Porphyrius. Testis apud eundem Orpheus Jovem alis instructum esse. Alas quoque capite gestantem ἱεροεργεματα exhibet Ciemens Alexandrinus, propter similes videlicet causas. Nec alia fortasse est origo alarum, quæ Mercurii petasum tegebant. Nec alia etiam causa, quamobrem Dynastæ Mamlucorum Circassorum Ægypti, cum regia pompa ornati procedebant, supra caput suum avem & conopeum gestari velent, uti legimus in Historiis Arabum. Symbolum hujus ἡερα βασιλίου, Cnephi vertici impositi sic interpretatur Eusebius, ὅτι λόγος διεσπασμένος, ἢ κακρομυθίος, ἢ ἰ φανός, ἢ ὅτι ζωοποιός, ἢ ὅτι βασιλεύς, ἢ ὅτι νοερός κινείται. Ὅτι ἢ τὸ ἡερα φύσις ἐν τῇ κεφαλῇ κείται. Quod viens cognitu difficilis est, & abscondita, nec palam apparet, & quod vitam præstat, & quod regina est, & quod more intelligentis rei movetur. Quamobrem & ale ortus in capite est. Nos rei hujus causam arcessimus ex ipsis Mosis verbis, qui Deum sic inducit loquentem : Non poteris videre faciem meam : non enim videbit me homo, & videt. Unde David de Deo : Et posuit tenebras latibulum suum. Et alibi : Nubes & caligo in circuitu ejus. Itaias : Vere tu es Deus absconditus. Et Paulus : Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem ; quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Et Pseudo-Orpheus apud Justinum, & Eusebium :

Exod. 33. 20. Psalm. 17. 11. & 36. 11. Isa. 44. 15. 1. Tim. 6. 16. Justin. Parzen. Eufeb. Præp. libr. 3. cap. 11.

αὐτὸν δ' οὐκ ὄρω, ἀλλ' ὃν εἶδος ἐσθλὸν κταίται
Ipsam autem non video, nubes enim eum circumstiffit.

Judic. 13. 18. Isa. 9. 6.

Iamblic. de myster.

Plutarch. de Isid. & Osir.

Phil. Bybl. apud Euseb. Præp. libr. 1. cap. 10. Boeth. in Chan. libr. 2. cap. 2.

Plut. in Anton. & ὅτι σαρκαγωγός, libr. 1.

Exod. 4. 22. Jerem. 31. 9. 2. Cor. 6. 17, 18.

Ose. 1. 10. Joh. 1. 11, 13.

Sed & Angeli Dei nomen, capite decimo tertio libri Judicum, est פְּלִיאָ, & capite nono Itaias Messix nomen est פְּלִיאָ. Radix utriusque est פְּלִיאָ, absconditus fuit. Scribit Justinus in Parænetico, Acmonem priscum Auctorem Deum appellare, πύργοφορ; Mercurium autem aperte pronuntiare difficile esse Deum cognoscere, qui vero cognoscere potuerit, cognita eloqui non posse. At Amun, qui juxta Iamblichum, & Proclum idem est ac Phtha, sive Vulcanus, & Osiris, ut dixi, proindeque idem ac Moses; Amun, inquam, Ægyptiorum lingua, occultum significat, Manethone Sebenyta teste apud Plutarchum: quod Moses de monte descendens faciem suam ex Dei congressu fulgidam velamine occultaverit. Iamblichus vero, qui Amun Mosem esse nescivit, & intellectum opificem esse censuit, appellationis illius rationem attulit his verbis: quod Opifex intellectus, qui & veritatis est dominus atque sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam, latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amun Ægyptiaca lingua vocatur. Sed hæc obiter. De origine vero nominis Phtha Kirchero assentior, qui à persuadendo factum putat: פתח enim Ebraei reddunt, persuasus est, unde & פתח, nam ut oratione mentes molliat ac flecit Mercurius, sic res alias Vulcanus flexibiles & tractabiles præstat; quamobrem & Mulciber dictus est, hoc est μυλιχός. Hinc emendandus Philo Byblius, qui de Chrysof sive Vulcano disserens, ait καλεῖσθαι αὐτὸν καὶ Διαμύχον. Id exponit Bochartus, Jovem machinatorem, ab Ebraico פתח, quod machinam sonat. Perperam: legendum enim, Δία μυλιχόν. Jupiter μυλιχός inter Grecos fuit valde celebratus. Διάσια in ejus honorem instituta fuerunt apud Athenienses. Sed & ita cognominatus fuit Bacchus, ut legitur non semel apud Plutarchum. Bacchus autem Moses est. Non minus commode originem vocabuli Phtha referre possis ad dictionem פתח, quæ transit ad Ægyptios, ut docet Ibno Cabar in Scala magna. Significat autem aperuit, solvit; quod omnia pervadat & dissolvat ignis. Aliter Iamblichus, qui Phtha nuncupatum vult, Quatenus sine mendacio peragit omnia: hoc est, aperte & candidè. Atque ita etiam origo nominis esset פתח. Utramvis nominis originationem sequare, sive à פתח, sive à פתח, in Mosem nomen congruet, qui refractarias & pervicaces Israëlitarum mentes molliit, & ad Dei obsequium flexit, & maris clauftra, vastas deserti solitudines hostilibus copiis infestas, & difficilem longamque viam, & prope inviam Ebraeis aperuit. Reliqua etiam quæ de Vulcano diximus, in Mosem cadunt: Dei enim supremi filius creditus est, ob singularem in Deum pietatem, qua qui præditi sunt, filii Dei appellantur. Ea de causa filium suum appellat Israëllem Deus in Exodo, & apud Jeremiam. Quo respexit Paulus cum hæc ad Corinthios scriberet: Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos; & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Sic & apud Oseam: Et erit in loco ubi dicitur eis: Non populus meus vos; dicitur eis, Filii Dei viventis. Sic apud Johannem: Quotquot autem receperunt eum, dedit

eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. Sic apud Paulum: Quicumque enim spiritu Dei agitur, ii sunt filii Dei. Quod & alibi pluribus inculcat. Qui autem præter pietatem mansuetudine ac clementia præcellunt, ii præcipuo quodam jure filii Dei dicuntur. Auctor Christus apud Matthæum: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur: & paulo post: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecutibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est. Insignis autem Mosis lenitudo prædicatur in libro Numerorum: Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Vulcanum ἀρ-δεζυωον esse sciscit Ægyptiorum Theologia, ut auctor est Horus Apollo; quod & de Baccho, qui Mosis itidem typus fuit, dictum fuisse supra docuimus. Juno se Vulcani filii deformitate & claudicatione offensam, cum debilem eum & loripedem inter Deos peperisset, de celo præcipitasse, hunc vero Thetidis, ipsiusque sororum beneficio susceptum & servatum fuisse narrat apud Homerum, Hymno in Apollinem: quem Hymnum esse Homeri auctore Thucydide probare possumus. Sed & primo Iliados Vulcanus ipse se à Jove de celo derurbatum affirmat. A Mose quoque fabula isthæc profluxit, qui consensu monte Sinai, post mansionem illic diutinam, & longa cum Deo colloquia, in cælum abiisse creditus, tandem velut celo delapsus, ex insperato apparuit. Vel potius claudicatione Vulcani notatur dubitatio illa & hæsitatio Mosis ad Aquas contradictionis, qua offensus Deus Terræ promissæ ingressu hunc prohibuit. Clauditas enim illa symbolum est & nota hominis ἐκδηλαστος ἡ ἐπιπορευσις: Quamobrem Elias, Israëlitas Deum inter & Baal ancipites & incertos, his incesit verbis: Usquequo claudicatis in duas partes: si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum. Eadem notio est locutionis hujus ex Epistola ad Ebræos: Gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Primum in Ægypto regnasse Vulcanum narrat Diodorus; Cicero custodem Ægypti fuisse; Stephanus, & Eustathius de Vulcani nomine Ægyptum ἡφαιστον esse dictam: nempe quod Ægyptum Mose servaverit, tum cum Æthiopus Ægypto imminentes armis domuit, ut refert Josephus. Vulcanus uxorem duxit Venerem, quam Sephoram esse Mosis uxorem infra ostendemus. Totius Ægyptiorum philosophiæ auctorem esse Vulcanum Laërtius docuit; quod rerum origines, & mundi principia luculentis scriptis Mose tradiderit. Diodorus, propter repertum ignem, primum Vulcanum Ægypti regnum tenuisse commemorat, cujus etiam beneficii gratia Vulcanalibus ἀγυμνάδιον ἐλαυ, sive Lampadis certamen in Ceramico celebrabant Athenienses. Inde & constatum ipsi nomen: nam ἡφαιστος est אב אשחא, Pater ignis, juxta Bochartum, non ἀφαιστος ἡφαιστος, quod vult Cornutus. Inde etiam perpetuus ignis à Siculis alebatur in Ætneo Vulcani Templo, cui custodes additi sunt sacri canes, blandientes piis hominibus, in impios ferocientes. Hæc quam Mose convenient, ex superioribus satis liquet, in quibus declaravimus cur Bacchus ἀμύθηρ, & ἀδύμωστος dictus sit. Canum vero custodia Templo apposita, originem trahere videtur à Calebo; ad lustrandam Terram Chananeam cum aliis misso, & officio gnaviter ac fideliter functo, quem servum suum Deus idcirco agnoscat & appellat. Caleb autem, ut sapius jam dixi, Ebraice canem sonat. Eandem ob causam fabulati sunt Veteres, canem vivum ex ære à Vulcanico fuisse fabricatum, & ita ab arte comparatum, ut nulla eum oblata præda effugeret, & Jovi dono datum. Nec enim ignis solum, sed & præclarorum operum, & artium præcipue omnium quæ per ignem exercentur, inventio Vulcano tributa est: cujus figmenti caussas supra attulimus, cum quaereremus cur Mercurio rerum omnium inventionem Ægyptii adscripsissent. Arma Jovi adversus Gigantes formasse & subministrasse dictus est Vulcanus, quod ad Mosis preces Core, Darhan, & Abiron, aliorumque seditiosorum impietatem Deus ultus sit; vel quod ejus ductu ac consiliis populus Dei filios Enac, robustissimam ac procerissimam gentem subegerit. Pandoram ornatissimam feminam, malorum omnium inter homines auctorem, è luto Vulcanus finxisse fertur; quod Evam, & illatam humano generi ab Eva perniciem Mose posterorum memoria commendavit. Quod vero mirabilem Dei in creando orbe prudentiam, artem, & consilium Mose scriptis celebraverit, idcirco dictus est Vulcanus Jovi, Minervam è capite parienti, obstetricis officium præstitisse. Diis in cælo domos extruxisse fertur Vulcanus, & homines quoque in antris prius habitantes domorum edificandarum & incolendarum rationem docuisse: Deo quippe Tabernaculum erexit Mose; & Israëlitis exulibus, & ad alienum arbitrium viventibus certos lares, propriaque domos quaesivit.

IX. At non omnes Ægyptii vi veritatis ac detrimentis suis convicti Mose debitas laudes tribuerunt, sed refractarii plerique & pertinaces mitem in eum & placidam

Rom. 8. 14.

Matth. 5. 9. 44.

45.

Num. 12. 3.

1. Reg. 18. 11.

Ebr. 12. 13.

Diodor. libr. 1.

Cicer. De nat.

Deor. libr. 3.

Steph. in al-

γυμνάδιον.

Eustath. in

Dion. Per.

Joseph. Antiq.

libr. 2. cap. 19.

Diog. Laërt.

Procerum.

Diod. libr. 1.

Boch. Chan.

Libr. 1. cap. 12.

Corn. De nat.

Deor. De Vul-

cano.

PROPOSITIO IV.

72

dum animam numquam sumserunt; & dum ab his Adonidis, Theuthi, Osiridis, aut Vulcani appellationibus honestabatur & titulis, Typhonis contumelioso nomine ab illis infamabatur. Vetus quippe hunc Typhonem Ægyptiorum commentis celebratum, & maledictis profectum, ipsum esse Mosem, ex lectione libelli Plutarchi De Iside & Osiride deprehenditur. Probarem id pluribus, nisi instituta nuper Bocharto, viro doctrinæ singularis, rei hujus demonstratio similem nobis operam eximeret. Typhonem autem, quem contumeliis sæpe afficiunt Ægyptii, eundem sacrificiis placant aliquando, *παρηγοροῦν θύνας, & παύειν*, inquit Plutarchus. Quod Typhoni ergo, qui Mosès est, præstabant Ægyptii, cultum nimirum & sacrificia, idem Mosi, sub Osiridis, alteriusve persona præstitisse nihil mirum est.

Boch. Hieroz. Part. 1. libr. 2. cap. 34.

Plut. De Isid. & Osir.

Probatur Verum testimoniis Mosi ab Ægyptiis Deum fuisse habitum.

Cyroll. libr. 1. & Justin. Parzen.

Exod. 7. 1. Joseph. libr. 1. cont. Apion, & Antiq. libr. 3. cap. 13.

Euseb. Pæp. Evang. libr. 9.

Diod. libr. 1. Herod. libr. 2. cap. 49.

Refertur Simplicius Mosiæ doctrinam originem ad Ægyptios referens. Simplic. in libr. 8. Physic. Sect. 11.

X. Liquer ex superioribus de nihilo esse quod objicit Bochartus, verisimile non esse Mosem, Ægyptiis & Phœnicibus odiosum, pro Deo benefico ab illis fuisse habitum: credibilis quippe est timorem ab Ægyptiis plerisque, religiosum hunc erga Mosem cultum primo expressisse. *Primus in orbe Deos fecit timor*, aiunt Ethnici Poëtæ. Alios autem probabile est, quem vivum oderant, extinctum amavisse, & meritis honoribus coluisse; sopita & sedata per mortem invidia. Testis Cyrillus, qui virtutem Mosi, & mirabilem sapientiam summæ apud Ægyptios admirationi fuisse non semel asseverat; quique non Judæos solum, quod & Justinus confirmat, sed aliquos etiam ex Ægyptiis Dei nomine Mosem affectisse scribit, gnaros fortasse hæc ipsi Deum dixisse: *Ecce dedi te Deum Pharaoni*. Testis & Josephus, qui Mosem ait ab Ægyptiis ita mirabilem & divinum existimari, ut eum sibi vindicent, ac Heliopoliten fuisse fingant. Idem in fine libri tertii *ἀπαιροδοξίας* tradit Mosem, propter leges latas, quibus tantum inesse videbatur divinitatis, sua ipsius natura majorem fuisse existimatum. Quid quod Artapanus apud Eusebium, & Auctor Hypomnematis in Hexaëmeron, quod Eustathio Antiocheno adscribitur, & Cedrenus, Mosem etiam in vivis agentem, Deum ab Ægyptiis habitum fuisse narrant? Prona sane erat illa gens ad ea inter Deos adscribenda, quæ sibi utilia vel damnosa sentiebat, velut Solem & serpentes, *Omnigenamque Deum monstrat*. Quod & à Persis Oromasden & Arimanium colentibus, aliisque gentibus plurimis factum legimus. Neque vero putandum est ab Ægyptiis esse profectum, quicquid in Bacchi, & Mercurii historia Græcia mendax aucta est: quamvis enim *Ἰσχυριανὸν θεοποιῶν*, & *φαιδριποῦν*, & Mercurii fabulam ad Græcos transtulerit, sive Cadmus Ægyptius Thebæus, ut vult Diodorus, sive Orpheus, ut idem statuit, sive Melampus Amythaonis filius, ut habet Herodotus, verisimile tamen est Græcos eas coloribus suis, & multiplici eventorum figmento pro consuetudine exornasse.

XI. Præclare etiam ex iis quæ diximus intelligitur, quam temere & impudenter affirmaverit Simplicius, adversus Johannem Philoponum disputans, quæ à Mose de rerum creatione tradita sunt, esse fabulosa, & ex fabulis Ægyptiorum expressa. Quod contra est, cum ex divina Mosi doctrina Theologiam suam adornasse Ægyptios satis clare superiora demonstrent. Nempe animis multorum infederat falsa hæc opinio, Ebræos Ægyptiorum esse progeniem, quam Scriptores Ethnici complures in libros suos retulerunt. Ergo verisimile his factum est, avorum Ægyptiorum doctrinam retinuisse nepotes Judæos. Verum si Ebraicarum rerum, & priscae historiæ consultiores fuissent, intellexissent utique toto caelo discrepare Ebraicam Theologiam, & Ægyptiam; & Ebræos oriundo Chaldæos fuisse, non Ægyptios.

CAPUT QUINTUM.

I. Ex libris Mosi fluxit prisca Persarum religio. II. Zoroastres idem ac Mosès.

Ex libris Mosi fluxit prisca Persarum religio. Zoroastres idem ac Mosès.

I. Idem quoque è libris Mosi prisca fluxit Persarum religio, quam hodieque aliqua ex parte retinent plerique Persidis incolæ, Arabes etiam nonnulli, & qui è Perside in Indiam paulopost Jesdegirdis tempora à Muhammedanis expulsi profugerunt. Quoniam autem jam inde à primis Reipublicæ Christianæ temporibus Persidem, totumque Orientem pervasit Christi religio, quæ Mosi Mosiæque doctrinæ notitiam, partim figmentis his in locis dissimulatam emendavit, partim obsoletam vetustate renovavit, magna cautione prisca veterum Persarum dogmata à recentioribus seponenda & dijudicanda sunt. Nam quod Deum unicum, æternum, immensum agnoscunt; quod mundum à Deo conditum non aliter narrant ac Mosès; quod Deum post singulorum dierum opus, quietis causa cessasse volunt; quod pri-

mos hominum parentes à Deo esse procreatos, & horum gratia facta reliqua; Adamo, illi, huic, Evæ nomen fuisse; quod Luciferi perduellionem, & perpetuas adversus homines insidias prædicant; quod Diluvium, & generis humani reparationem fatentur; quod Noachum, alterum Adamum appellant, magna hæc ex parte debere videntur institutioni & disciplinæ Christianæ, in multis licet ab illis adulteratæ. Quod Legumlatoris sui matrem sculptori nupuisse; quod post missum ad eum Angelum à Deo, gravidam se sensisse; quod ex Astrorum inspectione natum Zoroastrem, eique imperium in animos hominum destinatum deprehendisse horum temporum Astrologos; quod Regem, qui tum per vim regnum obtinebat, veritum ne ab infante recens nato olim solio deturbaretur, mulieres omnes uterum ferentes trucidari iussisse; quod absentem à parentibus anxie quæsitum esse dicunt: quod baptismatis ritum servant; quod quamdam sacræ Confessionis adumbrationem retinent; quod acceptas injurias condonari, & ex animo deleri jubent, hæc ex evangelicis historiis ac præceptis manifeste arcessita sunt.

II. Quod autem inter Deos suos principem ponunt Tauthe, eique filium adscribunt Moymin, ut traditum est à Damascio in libro nondum edito *ἡθι ἀρχῶν*, qui servatur Oxonii, id ex vicinis populis Phœnicibus, & Ægyptiis, cum quibus maxima gesserunt bella & commercia, omnino videntur sumisse, quorum Taautum & Theuth supremum Deum eundem, & Mosem esse ostendimus. Apud Ægyptios etiam & Emefenos diximus Mosi nomen fuisse Monimos & Monios. Sed & Solis, ignisque colendi ritus, cui Persæ obsequuntur ad hanc diem, ac plurimæ veteris eorum instituti reliquæ; præcipue vero tota Zoroastris historia & præcepta, etsi ab ultima vetustate, & à multis ante natum Christum annis ad eos à majoribus transmissa sunt; non apud eos tamen nata, sed exotica & adventitia esse non inani conjectura opinatus est Agathias, uti paulopost declarabimus. Hunc Zoroastrem legumlatorem, doctrinæ suæ & religionis reformatorem, ac morum censorem venerantur. De eo multiplex est, & prorsus incerta virorum doctorum sententia. Alii Chamum Noachi filium esse censent; quidam Chami filium Mesraimum; Japetum nonnulli; nonnulli Chus, alii Assur; quidam Nemrod. Alia mihi est, nec levibus conjecturis nixa opinio, non alium eum fuisse quam Mosem. Non prorsus quidem tempus convenit: verum adeo discrepantia de eo ab Auctoribus tradita sunt, ut hæc varietas falsâ omnia de ejus ætate scripta esse, ac fucio circumlitam esse veritatem satis probet. Necenim Eudoxum, Aristotelemve moror, qui sex millibus annorum Platone vetustiorum Zoroastrem finxerunt; nec Hermodorum Platonicum, aut Hermippum, qui eum annorum millibus quinque Trojanum bellum præcessisse rati sunt, & Plutarcho ac Suidæ idem sententibus præiverunt. Hos pro merito confutat Plinius. Sunt qui Nini æqualem faciunt, & Abrahamo paulo antiquiorem, atque ita Christi ortum plus duobus annorum millibus prævertisse. His consentiunt recentiores hujus ætatis Persæ, Abrahami cœvum statuentes Persarum regem Gustaphum, qui acceptam à Zoroastre religionem in Perside propagavit. Nec defunt tamen, qui Gustaphum illum quingentis solum annis Christo priorem opinantur. Alia est Xanthi Lydi ratio, à Zoroastre ad Xerxis transitum sexcentos annos ponentis. Id propius ætatem Mosi accedit; cujus obitus mille circiter annis Diabasin Xerxis antecessit. Auctor est Agathias, Hytaspis cœvum fecisse cum Persas suis temporibus, nec facile ætatem ejus deprehendi posse. Cyri avum fuisse statuit Imæel Abulfeda in Historia. Cambysis æqualem ponit Gregorius Abulfaragius, Hytaspem ipsum esse conjicit Pocockius in his literis apprimè versatus. Ex hac sententiarum fluctuatione id colligo, supposititiam esse Zoroastris personam, cui etsi vera subest Mosi persona, falsâ tamen ipsa est, & tota figmentis confuta, de qua certi nihil cognitum est, aut literis proditum. Idem concludas & ex ignoratione patriæ Zoroastris: de ea quippe non minus quam de ætate inter scriptores disconvenit. Sinam recentiores Persæ apud Indos degentes faciunt: at Carmaniæ incolæ Franco patre genitum, hoc est homine ad occasum nato, qualis fuit Moses in Ægypto natus, quæ ad Persidis occasum sita est. Atqui hodierni hi Persæ Carmanienses majorum suorum doctrinam alienis opinionibus & ritibus minus oblitam ac permittam videntur retinuisse, quam priores illi Indiæ inquilini, à patria sua jamdudum exterminati, & moribus exterorum ac dogmatis imbuti. Itaque valde à prioribus religione & ceremoniis discrepant: quamquam & in multis conveniunt, ut facile eandem originem possis agnoscere. Zoroastrem nunc Persam, nunc Medum statuit Clemens Alexandrinus, Perfomedum Suidas, plerique Bactrianum, alii Æthiopem: quos inter ait Arnobius ex Æthiopia interiore per igneam Zonam venisse Zoroastrem. An quod ex Chusitide regione uxorem duxit Moses? Chus autem ab Interpretibus Septuaginta, & deinde à Josepho, aliisque plurimis, Æthiopia numquamnon exponitur: quod ut ita aliquando esse intelligendum alibi do-

Zoroastres
idem ac Mo-
ses.

Agath. libr. 2.

Eud. & Aristot.
apud Pto. libr.
30. cap. 1.
Hermod. apud
Laert. Proctem.
Hermipp. apud
Plin. libr. 30.
cap. 1.
Plutarch. De
Isid. & Ostrid.
Suid. in *ἡθι ἀρχῶν*.
Plin. libr. 30.
cap. 1.
Xanth. apud
Laert. in
Proctem.
Agath. libr. 2.
Abulfed. Hist.
cap. de Persis.
Abulfar. Hist.
Dyn. 7.
Pocock. in
Abulfar. de
morib. Arab.
pag. 147.

Clem. Alex.
Strom. 1.
Suid. in *ἡθι ἀρχῶν*.
Arnob. libr. 1.
Observ. in Ori-
gen.

cuimus, ita longe sapius Arabiam notare alii demonstrarunt. Ergo Mosis uxor, Chusitis cum esset, & ex Arabia orta, in libro tamen Numerorum Æthiopiissa vocatur. Hinc & Mose Æthiops credi potuit, qui tot annos transiit in Arabia apud focerum Jethro, & tandem per Arabiam gentem Israëliticam circumduxit. Alia praterea opinio hujus causa esse potest bellum, quod adversus Æthiops gessit Mosem Josephus scriptum reliquit. Quod autem Æthiops habitus sit, inde factum est, ut Sina quoque, & Persa, & Medus fuerit existimatus. Veteres enim Geographiae imperiti Æthiopiam & Nili fontes versus ortum esse sitos rati sunt: quocirca Memnonem Æthiopem, Aurorae filium dixerunt, idemque Sufis & Thebis Ægyptiis colebatur: & Nilum ab ortu fluere scripsit Staius, & Persidem praeterfluere Virgilius. Sed & Æthiopum Asiaticorum meminerunt Herodotus & Philostratus. Nec alius videtur Zoroastres Proconnesius; etsi distinguit Plinius. Omnino is est, quem Petrus Comestor in Historia Ecclesiastica Thracia regem fuisse narrat. Quod & Mosei convenit: nam Thraciam pro Palæstina sumunt aliquando fabulatores, cujus rei infra aperiemus causas, cum de Orpheo differemus. Has inter se pugnantis sententias acute conciliaturos se existimarunt nonnulli, si plures statuerent Zoroastres. Præluxit illis Plinius, qui unus Zoroastres fuerit, an postea & alius, non satis constare ait: item Suidas, qui Zoroastrem alium Bactrianum, Peromedum alium statuit. Certe regem illum Bactrianorum, qui cum Nino parum prospere conflixit, non Zoroastrem, sed Oxyartem ex Ctesia Diodorus appellat. Neque qui unicum Zoroastrem posuit, sed vel æquo vetustiore, aut recentiore, neque qui plures, rem uti erat assecuti sunt. Unus utrique error, sed variis partibus illudit, quia hunc esse Mosem utriusque ignorarunt, quod sequentia ostendunt. Leuius ii peccarunt, sed peccarunt tamen, qui Zoroastrem cum Ezechiele confuderunt, uti suo loco demonstrabitur. Felicius coniecit Goropius Becanus, qui neque Zoroastrem, neque Mercurium Trismegistum, neque Orpheum unquam existisse contendit. Oromazi sive Ormazdis filium esse Zoroastrem finxerunt fabularum architecti, alludentes ad Amrami nomen, qui fuit pater Mosis. Risisse eum ferunt, quo die natus est, quia matri suæ Mose, statim ut natus est, apparuit elegans, quod exponit Interpres Arabs, *venusse videns*. Præceptorem habuisse Azonacem scripsit Hermippus: at supra notavimus Abizannacem unum fuisse ex nominibus Mosis, secunda litera extrita; ut fit in *omiso*, quod est *obmisso*, in *ostendo*, quod est *obitendo*, in *rudis*, quod est *palædo*: Zoroastri ergo Azonacem præceptorem dare, tantundem est ac adscriptam Zoroastri doctrinam ad Mosem referre. Ad nomen quod spectat, non Zoroastrem, sed *Zardust* *زردشت* Persæ appellant. Hanc vocem Græcorum nonnulli pro more inter eos recepto ad linguæ suæ genium temperatam recuderunt in Zoroadus, & Zaradas. Utroque enim nomine, Agathia teste, Zoroastres appellatus est. Zaradas autem sive Zoroadus, idem est qui Zaras Pythagoræ præceptor, Alexandro Polyhistori memoratus, & qui Zaratas Plutarcho, & qui Zares Suidæ, & qui Zaroës Pseudo-Abdia, & qui Zabratas Porphyrio dictus, quique in corruptis, ut videtur, Clementis Alexandrini codicibus Nazaratus perperam appellatur, & qui, ni valde fallor, Zathraustes vocatur apud Diodorum, & legumlator Arimasporum fuisse dicitur. At longe plures Zoroastrem nuncuparunt, & quasi vox esset Græcica originis, ex *ζωός* & *ἀστρον* constata, *vivum sidus* exposuerunt. Dinon *ἀστροβίτου*, sive ut aliis legendum placet, *ἀστροβίτου* interpretatur. Persæ vero *Zardust* exponunt, *amicum ignis*, atque id illi nomen ex eo factum esse dicunt, quod cum eum mater gestaret in utero, cælum ardens, & igneo rubore undique perfusum aliquando viderit; fortasse & propter visum Zoroastri ipsi flammis coruscantem Deum, & delatum de cælo ignem. Utramque nominis originem tangere videtur Clemens Recognitionum auctor, cum ait Persas *extructo sepulchro ad honorem ejus, tanquam amicum Dei, ac fulminis vehiculo ad cælum sublatum adorare ausos esse, & quasi vivens astrum colere*. Hinc enim & nomen. Post mortem ejus *Zoroaster, est hoc vivum sidus, appellatus est*. Originem prioris partis vocabuli hujus indicent, si qui vetustam Persarum linguam callent, in postrema certe nominis parte, dictio *NDWN* facile dignoscitur, quæ Chaldaice *ignem* sonat. Persæ dicunt *آتیش* *Atesch*, transpositis literis. Qua ratione & Magus, sive Cultor ignis nuncupatur. Quemadmodum autem istæ appellatio Mosei conveniat, facile intelligitur & ex conspecto illi Deo in rubo ardenti, & in fastigio Horebi montis inter ignes & fulgura, & ex splendida ejus & candenti facie post habita cum Deo colloquia. Quo accedit pervulgata inter Rabbinos narratio, qua Mosem ferunt ex ardentibus Ægyptiorum catinis evasisse, quibus Judæi torrebantur. Inde est quod Zoroastres Carmanienfibus Persis *Zer atecht* nuncupatur, hoc est juxta ipsorum expositionem, *Argento lotus*, quod Regis Persarum jussu, inquit, certius explorare volentis quam Deo carus esset, in vas liquefacto argento plenum se ipse dimiserit, ex eoque illatus exie-

Num. 11. 1.

Joseph. Antiq. libr. 4. cap. 5.

Stat. Theb. libr. 4. & 8. Virg. 4. Georg. Herodot. libr. 3. Philostr. vit. Apoll. libr. 3. cap. 6. Plin. libr. 10. cap. 1. Suid. in ζω- ποδωτες.

Diod. libr. 2.

Gorop. in Gal. lib.

Plin. libr. 7. cap. 16.

Hermipp. apud Pim. libr. 10. cap. 1.

Alexander Polyh. in libro De Pythagorici symbolis, apud Cyrill. libr. 4. contr. Julian. Agath. libr. 2. Plut. *αὐτὸς ὁ Ζωροαστρὸς* *Ζωροαστρὸς*.

Suid. in ζω- ποδωτες.

Abd. Hist.

Apost. libr. 6.

Perphy. in vit. Pythag.

Clem. Strom. 1.

Diod. libr. 2.

Dinon apud Laert. in Proæm.

Clem. Recogn. libr. 4. cap. 18.

rit. Sunt qui Zoroastrem, ut dixi, nomine proprio τ *Mog*, hoc est *Magum*, dictum fuisse purant. Hoc si sit, ab auctore Mago disciplina Magorum habuerit vocabulum. Magagistiam, vel Magachagistiam (non, ut in Ammiano legitur, Machagistiam,) mystico nomine Plato appellabat: quasi dicas $\mu\alpha\gamma\alpha\gamma\iota\sigma\tau\iota\alpha\mu$. Arabibus certe dicitur $\mu\alpha\gamma\omega\mu$ *Magus*. Cum hunc enim ignis colendi ritus tradidisse hominibus, ac Dei mysteria nuntiasse narrant, non alium quam Zoroastrem fuisse satis ostendunt. Nomina autem *Magus* & *Mog* ex nomine Mosis recusa & recocta credere licet. Ut ex $\mu\alpha\gamma\omega\mu$ factum $\mu\alpha\gamma\omega\mu$, hinc $\mu\alpha\gamma\omega\mu$, ita *Magus* & *Mog*; quemadmodum ex $\epsilon\lambda\alpha\iota\omega\tau\epsilon\varsigma$, *valgens*: cum præsertim Arabica litera τ quæ reperitur in dictione *Magus* efferatur per g molle, quale illud est quod nos Galli pronuntiamus ante e & i vocales. Hoc autem elementum sic pronuntiamus accedit ad sonum Ebraicæ literæ ω . Dixi à Mago, sive Zoroastre, nomen habuisse Magorum scientiam; quippe scientiæ ipsius auctor habitus est. Primum artes Magicas invenisse, & mundi principia, siderumque motus diligentissime tractasse scribit Justinus. Atque id inter Auctores magno consensu convenit. Quippe eruditus erat *Mosès omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis & in operibus suis*; & totam prodigiis suis ac mirifica vi conturbavit Ægyptum, & Jamnis ac Mambri incantamenta retudit. Quapropter Plinius nobilissimos magicæ artis auctores recensens, Mosis simul cum Zoroastre meminit: *Est & alia, inquit, magices factio, à Mose, & Jamne, & Jotape Judæis pendens, sed multis millibus annorum post Zoroastrem.* An inde rati sunt quidam, apud Laërtium, Magorum discipulos fuisse Judæos, an quod à Chaldæis orti sunt? Cæterum magiam Zoroastris, non præstigiaticem illam & $\mu\alpha\gamma\alpha\gamma\iota\sigma\tau\iota\alpha\mu$ intelligi volunt Veterum peritissimi, sed Dei cultum & divinarum rerum scientiam. Sic visum locupleti auctori Platoni, quem itidem ut Pythagoram, Empedoclem, & Democritum, ad eam comparandam navigavisse, exiliis verius, quam peregrinationibus susceptis docet Plinius. Multus est in magica arte tuenda Apuleius, quem si cui consulere vacat, is magiam Zoroastris intelliget esse *Diis immortalibus acceptam, colendi eos ac venerandi pergnaram, piam scilicet & divini scientem, jam inde à Zoroastre nobilem, calitum antistitem, & Magum* Perfarum lingua, nihil aliud quam *Sacerdotem* sonare. Non multum hinc abeunt Dio Chrysostomus, & Porphyrius, cum homines rerum divinarum peritos, & Dei cultores, Magos aiunt à Persis appellari; id enim Persica dialecto vocem hanc significare. Philo Magos vult esse Philosophos naturæ arcana rimari solitos. Docet Hefychius Persas appellare Magum, qui pius sit, & Theologus, & sacerdos. His adstipulatur Suidas, cum Magos Persas, Zoroastris disciplinis institutos, Philosophos esse tradit, & Dei amantes. Itaque Zoroastrem creationis mysteria à Deo edoctum fuisse Persæ affirmant, futurorum prænotione, aliarumque rerum complurium scientiam imbutum, quæ revelare nefas esset; mundi quoque tractasse principia perhibet Justinus, & res Astrologicas, de qua libri quinque ei adscripti à Suida memorantur: Mosis quippe de mundi creatione, huic à Deo tradita quinque libri extant, quibus futura multa vaticinatus est, & præter legem $\epsilon\gamma\kappa\alpha\tau\alpha\sigma\tau\epsilon\varsigma$, quam habemus, $\alpha\gamma\kappa\alpha\tau\alpha$ multa, & disciplinarum principia, ut volunt Ebraeorum magistri, senioribus Israëlitis & sapientioribus prodidit: quem cum Stephanus in Actis eruditum omni sapientia Ægyptiorum esse dixit, Mathesin præcipue & medicinam intelligi voluit, ut exponit Clemens Alexandrinus. Est apud Abulfedam vetustiores Zardustum Magos duo rerum principia posuisse, lucem ac tenebras; sive Deum ac Diabolum; hanc ipsorum doctrinam reformasse Zardustum, cum luce ac tenebris antiquiorem docuisset esse Deum, unicum ac socio carentem, lucis & tenebrarum, & mundi ex earum permissione conflati opificem. Abulfaragius vero Elie discipulum à nonnullis creditum fuisse narrat, & Persis Messie adventum prædixisse, atque ejus vaticiniis præmonitos Magos stellam Messie nuntiam agnovisse. Addunt alii ex Arabibus, idola ipsum sustulisse. In his Mosem licet deprehendere, qui veram originis mundi à Deo uno rerum omnium opifice conditi historiam æquales suos, magnis, ut videtur, ignorantia tenebris circumseptos, & posteros quoque scriptis voluminibus docuit, quorum initium à tenebris & luce ducitur. Elie discipulus creditus est, cum Elie magister credi debuisset, qui Legis à Mose tradita disciplinam ac præcepta fecutus est, & ex eadem gente est prognatus. Messie adventum vere prædixit Moses, & libris suis clarissimas tanti beneficii prædictiones inseruit. Quamobrem fieri potuit, ut Magi illi qui Christum Jesum adorandi causa adierunt, cum ex aliis indicis, tum ex Mosaicarum scripturarum lectione, genus ejus, sedem, ac ætatem cognoverint. Denique idolorum cultum gravissimis verbis Mosès interdixit. A rege Sinensium, apud quos fingitur natus, insidiis appetitum & morti destinatum Zoroastrem narrant, submissis etiam percussoribus. Alii regis Perfarum, infanti plagam gladio inferre parantis, manum illico exaruisse fabulantur; & tamen prodigiali poena haud-

Amm. Marcell. libr. 23.

Justin. libr. 2: cap. 1. Act. 7. 22.

Plin. libr. 30: cap. 1.

Laërt. Proem.

Plat. Alcib. 1.

Plin. libr. 30: cap. 1. Apul. Apol. 1.

Dio Chryf.

Orat. 36.

Porphy. $\epsilon\mu\theta\iota$ $\alpha\mu\omega\chi$. $\epsilon\mu\theta$

libr. 4.

Phil. libr. Quod

omnis probus

liber.

Hefych. in

M. 129.

Suid. in $\mu\alpha\gamma\omega\mu$.

Justin. libr. 1.

cap. 1.

Suid. in $\zeta\alpha\omega$. $\mu\alpha\gamma\omega\mu$.

Act. 7. 22.

Clem. Alex.

Strom. 1.

Abulfed. Hist.

cap. de Persis.

Abulfarag.

Hist. Dyn. 5.

quaquam absterritum in ignem inferi Zoroastrem iussisse: verum Dei omnipotentis nutu ardentem rogam in roseum cubile conversum molliter puerum excepisse, & leni somno fovisse: nec ita tamen respicientem Regem, cum nova ei compararet supplicia, Deum hominis impietatem venenatis culicibus immisis ultum esse. Moses, itidem ut reliqui Israelitici generis pueri, ad mortem ex regis Ægyptii mandato damnatus, in profluentem missus est; atque inde servatus cum esset, rursus ad supplicium à Pharaone quaeritus est. At is longo post tempore, ex Madianitico exilio rediit in patriam, Regis tum in Ægypto Israelitas durissima tyrannide prementis pertinaciam magna culicum vi excitata multavit. Zoroastrem deinde à regis Sinensis insidiis tutum aiunt in Perfidem profugisse: Moses à Pharaonis malevolentia incolomis in Madianitidem regionem concessit. Zoroastrem ad Persas fugientem, fluvios iter morantes congelasse dicunt; mirificum maris Rubri duce Mose transitum hac fabula significantes. Dio Chrysostomus in oratione quæ Borysthenica appellatur, nonnulla habet ex doctrina Persarum, ad hanc dissertationem perapposita. Zoroastrem dicit sapientiæ & æquitatis studiosum, vitatis hominum congressibus in montem secessisse, qui delapsus de cælo ignibus conflagravit: hac rei novitate perterritos Persarum primores: qui cum monti succederent, & Deum precibus placare vellent, illasum ex igne prodiisse Zoroastrem, bonoque eos animo esse iussisse, & quosdam sacrificiorum docuisse ritus, tanquam à Deo sibi in monte traditos: postea vero, non vulgo se immiscuisse, sed cum hominibus solum ad pietatem colendam natis esse conversatum, & divini cultus peritis, quos Persæ Magos dixere. Non valde discrepant quæ de Zoroastre Persæ recentiores tradidere: Zoroastrem enim narrat Perfidem profugum, cum aliquando solus in agro devia loca sectaretur, in cælum fuisse evectum, & Deum flammis oblitum vidisse, non oculis quidem suis, qui tantum fulgorem ferre non poterant, sed ascitiis Angeli oculis; ab eoque librum Legis, quem Zundavastaw appellant, accepisse, & ignem de cælo in terras detulisse. Nempe Mosem audiverant in Arabia oves aliquando pascentem, ad radices Horebi montis rubum ardentem vidisse; cui cum inesse Deum intellexisset, *abscondisse faciem suam, non enim ausum esse aspicere contra Deum; & in eodem postmodum monte inter flammam & fulgura Legem manu Dei scriptam (librum Arabes appellant) accepisse, cum totus mons Sinai fumaret, eo quod descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace, essetque omnis mons terribilis; ipsumque ad suos subinde remeantem, persulam luce nova faciem, & igne cælesti coruscantem retulisse; & ad contundendam Pharaonis perveraciam fulgura & tonitrua grandine missa de cælo eduxisse, ut habetur in Exodo. Inde quoque est quod habent Suidas & Glycas, optasse Zoroastrem igne cælesti interire, & quod habent Fasti Siculi & Cedrenus & Gregorius Turonensis, reipsa de cælo tactum perisse, & quod habet Auctor Recognitionium, à Dæmone, quem importunius frequentabat, igni succensum aruisse. Sunt qui ex hominum oculis evanuisse garriant: unde Carmanienium Persarum plerique in cælum evectum fuisse affirmant; nonnulli in sandapilam forte oblatam se prope Bagdadum condidisse, in eaque raptum fuisse ab Angelis. Deum non aperta facie, & revelato vultu, sed ignibus obductum, & tectum flammis, Zoroastri visum esse volunt Persæ; quia Mosi dixit Deus: *Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Prodigii fidem Legi suæ Zoroastrem adstruxisse volunt, itidem ut Mosem suæ. Zoroastrem in desertis casæo vixisse annis viginti, ita temperato, ut vetustatem non sentiret, tradidisse nonnullos refert Plinius: ita videlicet manna in deserto Israëlitis subministrata, & vestium post annos quadraginta nequitiam detritarum portentum hoc commento dissimularunt. Ad hæc in multis conveniunt Zoroastri & Mosi leges. Alienas facultates concupisci vetat Zoroastres, vetat & Moses. Studium Legis suæ valde commendat Zoroastres, itidem ut Moses suæ. Ciborum mundorum & immundorum discrimen statuit Zoroastres, perinde ut Moses; atque horum usum, aliarumque rerum impurarum contactu uterque interdixit. Injurias condonari sanxit uterque. Ad legem uterque suam addi quicquam vetuit, aut ab ea detrahi. Unum uterque Pontificem maximum esse iussit, cui frequens præscribitur lavationum usus, & honorum omnium decimæ attribuuntur. Cum uxore agra ex *καταμνήσις* congregi Pontificem vetuit Zoroastres, Moses Israëlitas universos. Mulieres hoc affectu laborantes, ab hominum consortio segregatas seorsum degere jubet uterque, Suilla Persæ abstinent; abstinent & Israëlita. Statuas Persæ non habent, nec Ebrai. Delatum autem à se de cælo ignem subjectis pabulis indefinenter & perpetuo ali ita sanxit Zoroastres, ut præcipuum illud & velut Legis suæ *καταμνήσις* mandatum esse voluerit. Adeo ut vocabulum *Magus*, quod Zoroastri sequacibus tribuitur, apud Persas & Arabes, pro Cultore ignis, tralatitio usu sumi soleat. Atque hunc ritum non apud ipsos natum, sed*

Exod. 1. 6.

Abulfarag.
Dya. 2.
Exod. 19. 18.Exod. 9. 23.
Suid. in *καταμνήσις*.
Mich. Glyc.
Ann. Part. 2.
Greg. Tur. 1. 1.
Hist. Fr. cap. 5.
Clem. Recogn.
libr. 4. cap. 27.

Exod. 33. 23.

Plin. libr. 11.
cap. 42.Exod. 20. 17.
Deut. 11. 18. &
seq.
Levit. 11.
Levit. 19. 18.
Deut. 4. 2.
Num. 18. 21.

Levit. 18. 19.

Levit. 11. 7.
Exod. 20. 4.

alijunde, uti & ipsorum pleraque, traductum merito suspicatus est Agathias. Scilicet hoc ipsum est præceptum Moſis: *Ignis autem in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubjiciens ligna mane per ſingulos dies, & impoſito holocauſto deſuper adolebit adipēs pacificorum. Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deſiciet in altari.* Hinc orta apud Judæos feſtivities, quam appellabant *ἑυδοφοείων*, qua ligna in Templum portare conſueverant, ad ignis illius inextincti pabulum. Meminit Joſephus. Is porro ritus apud exteras gentes propagatus eſt, quæ in prytaneis ſuis ignem perpetuum magna cura aſſervare ſolent. Vetuſtiſſimum hunc eſſe apud Chaldæos morem memoriæ prodidit R. Moſes ben Maimon in More nevochim. Invaluit eadem conſuetudo apud Medos & Cappadocas; apud Dugbimos quoque Benjaminio Tudelenſi memoratos, & in Aſiæ inſulis Chenerag ignem adorantes, in eumque ſe ſponte ſæpe, itidem ut apud Indos fieri ſolent legimus, cultus & obſequii cauſſa immittentes, ſequē vivos concremant. Invaluit & apud Phryges, aliaſque Aſiæ gentes. In cultum ignis tota Ægyptus conſenſit: τὸ πῦρ ἐφ' ἑλπιεῖται ἀθάνατον ἐν τοῖς ἱεροῖς. *Ignem immortalē ſervabant in delubris:* inquit Porphyrius de Ægyptiis: unde tot apud illos Vulcani ſimulacra. Iarbas apud Getulos,

*Centum aras poſuit, vigilemque ſacraverat ignem,
Excubias Divum æternas.*

ut habet Virgilius. In templo Gaditano Herculis ignem arſiſſe perpetuum tradit Silius. Factum id etiam in templo Jovis Ammonis: factum apud Arabes, qui ſtatis ſingulorum dierum horis igni ſacrificabant, ſequē ei devovebant, ut accurate referet R. Menachem Lonzano: factum & in Delphico templo; quippe & alius Moſis typus Apollo fuit, ut infra demonſtrabimus: factum & Athenis in templo Minervæ Poliadis: nec Athenis ſolum, ſed & in omnibus Græciæ urbibus, ut probatum eſt à Caſaubono in Athenæum: factum & in Ætnæo Vulcani templo, & in Erycino Veneris, auctore Eliano: factum id quoque Romæ à Veſtaliſibus, traducto more ad Romanos ab Albanis, qui eum à Laviniſibus, hi à Trojanis acceperant: vel traducto potius à Græcis: dubitat enim Prudentius, à Phrygia, an à Græciâ arceſſenda ſit ea conſuetudo; mihi vero haud paulo fit veriſimilius per colonias Græcorum in Italiam fuiſſe illatam. Iſi demum Romanorum Imperatores, Regum Perſarum exemplum ſecuti, ignem ſacrum ſibi præferri voluerunt. Nec ita pridem ignis perpetui ſervandi ritus exolevit apud Lithuanos, Samogitos, & Moſcovitas, cum quibus olim per Armeniam & Iberiam, ut hodieque, commercia Perſis eſſe potuerunt: cum præſertim celeberrimum in Caucaſo regionibus illis imminente Pyreum per multa ſæcula inreſtinctum perfeveraverit. Id manere ad hanc diem affirmavit Teixeira, alique complures; quod falſum eſſe deprehendit Olearius, oculatus teſtis, ſcriptor integerrimæ fidei. Hunc à Perſis ritum profecto acceperunt Sarmatica iſtæ gentes; & vetuſtiſſimum quidem hoc eſt, cum Sauromatas ignem venerari tradidit Nymphodorus in libro De barbaricis inſtitutis, ut teſtatur Clemens Alexandrinus. Scribunt idem de Tartariſ Guelielmus de Rubruquis, & Johannes Plancarpinius. A gentibus iſtis Borealiſibus tranſiit eadem conſuetudo ad Hibernos, apud quos Moniales Kildarienſes ignem à multis annis, vel potius ſæculis ſervariſſe narrat Giraldus Cambrenſis. Ignis Brigidæ vocabatur, quaſi rei auctoriſ pia virgo fuiſſet. Cænobium ipſum dicebatur, Domus ignis. Verum ab Ethniciſ traductum fuiſſe inſtitutum indicat Henrici Archiepiſcopi Dublinienſis factum, qui ſuperſtitionem hanc, ut pote profanam, & Chriſtiana pietate indignam abolevit. Quamquam & renovatam ſubinde, ad Henricum octavum perfeverariſſe, ſunt qui conſtanter affirmant. Quinetiam morem eumdem ſervariſſe Mexicanos notat Herrera. Sed & Sinas quoque, apud quos natum Zoroaſtrem volunt Perſæ recentiores, ignem adorare, & injecti ſuccini crematione colere peregrinatores narrant. Legimus porro apud Maximum Tyriam, priſcos Perſas cenſuiſſe ignem eſſe divinitatis ſimulacrum; quæ videtur Brachmanum quoque fuiſſe opinio. Item Porphyrius: *θεοῖς ὅδ' ἐπὶ τὸ πῦρ ἀθάνατον φυλάττεται ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὃν μάλιστα ἀποτίς ἐμυώτατον.* *Diis enim ignem immortalē ſervamus in Templis; ut pote qui ſit ipſis quam ſimillimus.* At poſtmodum, non ut Dēi imaginem, ſed ut Deum ipſum, ignem coluerunt. Quo eos fortariſſe perpulit iſtud Moſis: *Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt.* Vere itaque adverſus Apionem prædicat Joſephus, cum alios ritus pleroſque à Judæis accepiſſe gentes propemodum univerſas, tum maxime *λύγων ἀνακάνουσι*: Redeamus ad Zoroaſtrem, ex cujus fama & exiſtimatione provenit eorum fallacia, qui ſub ejus nomine Oracula quædam magica Græce ſcripta incautiſ obtruſerunt. Edita illa ſunt cum Pſelli & Plethonis ſcholiis: ſed ſi nares admoveris, fraus ſubolebit. Vetuſtiora quidem illa ſunt, nihilo tamen *γρηγοῦται* Oracula, quæ Cræci temporibus extitiſſe narrat Nicolaus Damascenus. Inſinceros quoque eos dixerim libros, quos Chaldaice ſcriptos, & Chaldaicis commentariis illuſtra-

Agath. libr. 1.
Levit. 6. 12, 13.

Joſeph. de bell.
Jud. libr. 2.

Maim. in Mor.
Nev. libr. 3.
cap. 30.

Porphyr. *ἑβδ.
ἐμ. ἀπ. 1.
libr. 1.
Virg. Æn. 4.*

Sil. libr. 3.

R. Men. Lonz.
in Duab. man.
nib.

Caſaub. Anim.
in Athen. libr.
15. cap. 19
Elian. De an.
nim. libr. 10.
cap. ultim. 1. 11.
cap. 3.
Prudent. libr. 2.
cont. Sym.
mach.

Olear. Tom. 1.
libr. 4.

Clem. Alex.
Protrept.
Rubruq. cap. 3.
Plancarp. cap. 3.
Girald. Camb.
Topogr. Hibern.
diſtinct.
2. cap. 34.

Herr. Dec. 5.
libr. 2. cap. 15.

Maxim. Tyr.
Orat. 38.
Porphy. *ἑβδ.
ἐμ. ἀπ. 1. 2.*

Deut. 4. 24.
Joſeph. libr. 2.
cont. Apion.

Nicol. Damasc.
Hiſt. libr. 7. in

Exc. Const.
Porphyr.
Plin. libr. 30.
cap. 1.

Euf. Præp. Ev.
libr. 1.

Clem. Alex.
Strom. 1.
Suid. in Za-
pocypu
Auct. Recogn.
libr. 4. cap. 27.
Porphyr. in Vit.
Plotin.

ros, & effata ac sententias complexos Johannem Picum habuisse ferunt; infinceros & librum Zind, mihi de nomine solum cognitum, quo ritus magicos, & ignis colendi disciplinam aiunt contineri: infinceros & quos Hermippus, Plinio teste, ducen- tis versuum millibus sub Zoroastris nomine conditos, indicibus quoque positis expla- navit. Ex iisdem falsariorum incudibus profectus est supra memoratus Perficarum Le- gum codex Zundavaftavv, quem vetustissimum tamen conjicio, & eundem fortasse, qui ab Eusebio Collectio sacra Perficarum rerum appellatur. Indidem profectus & quem se in arcanis habere jactabant, qui Prodicti Philosophi doctrinam sectabantur, ut est apud Clementem Alexandrinum; indidem & quos commemorat Suidas; & qui de Magia, Zoroastris nomine scripti circumferebantur, ut habet Auctor Recognitionum; & quem tradit Auctor Astrologia cujusdam Perficæ, Ebraice redditæ, ab eo lucubra- tum, & Regnum Dei fuisse incipitum, & manibus Perfarum assidue gestari esse soli- tum. Scribit Porphyrus, Plotini temporibus à Christianis suppositos fuisse & confictos libros plerosque; in his Apocalypsin Zoroastris, cujus *voðias* à se, cum sermonibus, tum scriptis fuisse demonstratam. Hoc genere fraudis nimis sæpe usi sunt priscorum Ecclesiæ temporum Heretici. Adulterina illæ lucubrations, quarum meminit Porphy- rius, Gnosticos auctores habuerunt, ad quos & confutationem suam scripsit. Nec dictu facile est, quantum Republicæ Christianæ nocuerint ejusmodi fallaciæ: nec enim Hæ- reticos ab Orthodoxis discernabant Ethnici. Illorum itaque doli & nefariæ artes in- famiam utrisque & odium conflabant. Nunc cum ex hac dissertatione clarissime pa- teat Zoroastrem ipsum esse Mosem, & vetustissimæ Perfarum religionis fontem esse Mosaicam Legem, Mosi certe antiquitas luculenter mihi videtur esse comprobata.

CAPUT SEXTUM.

- I. Ex libris Mosi fluxit prisca Indorum religio; cum Guzarattensium,
II. tum & Coromandelensium. III. Qui factum ut ad Indos
Mosaica doctrina penetravit.

Ex libris
Mosi fluxit
prisca Indo-
rum religio,
cum Guza-
rattensium,

Megasth. l. 1.
Indic. apud
Clem. Alex.
libr. 2. Strom.

Strab. libr. 15.

Philostr. Apoll.
libr. 1. cap. 4. & 5.

I. **V**etustissimam esse Indorum Guzarattensium religionem nemo nescit. Præ- cipua ejus dogmata libro quodam continentur, cui nomen fecerunt Cha- ster; tantæ antiquitatis, ut omnem apud illos memoriam superet; exoleta lingua scripto, & ab hominum, præterquam doctorum aliquot, usu intermissa. Antiquos etiam habent priscorum Brachmanum codices, quos novitii Brachmanes studiose le- gunt. Tam manifestis autem & illustribus insignita est secta hæc Mosaicæ historiae & doctrinae monumentis, ut nulli dubium esse possit, quin ex iis expressa sit: nam & de mundi, & primi hominis, primæque mulieris creatione eadem differit, deque primæ horum progeniei vitiositate, exitio, & reparatione. Deum narrant de caelo delapsam in montem Meropurbateum, luce & radiis coruscum, Bremavio Patriarchæ legum suarum codicem Chaster de nube tradidisse: quia videlicet Mosem à Deo sic Legem in Horebo monte accepisse audiverant. Meropurbateum montem Meron esse suspicor In- diae montem, Nysia proximum, hederis & vitibus constum, ab iis celebratum qui Bacchi res gestas memoriae commendarunt: nam & hinc ortum eum ferunt. Meros autem, quæ vox Græce *Femur* sonat, occasionem dedisse creditur Græcis Bacchum è Jovis femore natum fingendi. Aequè certe fictitius videtur ille mons Meros; ac Bac- chi ortus: sed tamen cum Bacchum constet Mosi esse typum, uti probatum est à no- bis, eum sibi sub alio nomine asciscentes Indi, Meron quoque in fabulas suas transfu- lerunt. Tota hæc gens in certas tribus distincta est, quarum nulla est unquam per con- nubia, vel adoptiones, vel affinitates confociatio: quippe sic in duodecim tribus dis- cretam Israëliticam gentem cognoverant, inter quas, quemadmodum Levitica sacris dedita est, ita apud illos sacris procurandis Brachmanes vacant. Megasthenis, accu- ratissimi rerum Indicarum scriptoris, qui Alexandri magni temporibus apud ipsos In- dorum reges historiam suam concinnabat, verba ea repræsentat Clémens Alexandri- nus, ex quibus intelligas veteribus Græcis, in iis quæ ad naturam pertinent, Brachma- nes & Judæos fere consentire. Itaque de mundi origine ea credidisse ipsos ex Megasthe- ne refert Strabo, quæ credenda esse Mosès docuit; à Deo videlicet conditum, ab eo- dem regi, & olim interiturum. Paradisi terrestrius notitiam habuisse eos, cognoscitur ex colloquio Calani cujusdam cum Onesicrito, quod refert Strabo. Portentificam ipsos virgam gestasse testatur Philostratus; instar scilicet Mosaicæ. Vestes olim ipsis geri so- litas describit Philostratus, non multum earum abfimiles, quas Judæorum Sacerdotes

gerabant. Olei quoque unctione ad consecrationem utebantur, & nudis pedibus incedebant, perinde ut Moses cum ad rubum ardentem accessit. Decalogi præcepta vetustis literarum monumentis sibi tradita retinent, ex quibus etiam literis futurum cognoverunt, ut omnes homines unice legis imperio contineantur. Præclare hæc intellexit Gulielmus Postellus nostras, cum scripsit in Commentario ad Jezirah, Brachmanes ad hanc usque diem servare sacra doctrinae præcepta, in quibus eadem præscripta habent, quæ & Moses cultus accepit. Prodidit supra memoratus Megasthenes, Strabone & Arriano testibus, nefas eos habuisse vitiatam Deo aut mancam victimam offerre, & quamdam servasse legem talionis, quæ consentanea sunt præceptis à Mose in Exodo & Deuteronomio traditis: & lege apud eos cautum fuisse, ne Indus quisquam se daret in servitum; quam legem à vetustis ipsorum Philosophis latam esse Diodorus affirmat. Nempe ortum habuit ex hoc decreto Mosis in Levitico: *Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non cum opprimes servitute famulorum, sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubileum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem, & ad possessionem patrum suorum: mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de terra Ægypti: non veneat condicione servorum; ne affligas eum per potentiam, sed merito Deum tuum.* Nunc etiam, dum peregrinantes matutinis horis ad iter se accingunt, Sacerdotes ipsorum pericam depangunt in terram, cujus summitas circumplicata est serpentis simulacro. Id venerantur singuli, & salutant: traducto nimirum more ex aeneo serpente Mosis.

Strab. libr. 15.
Arrian. Indic.
Deut. 19. 21.
Exod. 21. 24.
Lev. 25. 39. &
scq.
Diodor. libr. 2.

II. At non una est Indorum omnium Ethnicorum de rebus divinis sententia: nam facta sunt apud eos longe plures, quarum omnium discrimina notare nihil necesse est. De Coromandelenibus huc adjectis quædam sufficit. Hi quamvis à Guzarattensibus discrepent religione & moribus, non pauciora tamen retinent Mosaicæ doctrinae vestigia: nam & ipsum quoque Mosem sub Annuræ nomine celebratum ipsis fuisse nonnulli arbitrati sunt. Deum unicum, mundi conditorem agnoscunt. Cassiopam à Brantama Dei filio genitum ferunt citra mulieris consortium, primum Brachmanum parentem fuisse, Diti uxorem duxisse, liberos alios pietate insignes & æquitate, alios impios procreasse; sic Adami, (quem & de nomine Bengalenses norunt) Evæ, Abelis, & Caini historiam adumbrantes. Ante orbem conditum nihil extitisse aiunt præter Deum & aquam, propter illud Geneseos: *Et spiritus Domini ferebatur super aquas.* Gigantium fabulam ad sextum Geneseos caput expressam habent. Coram idolis suis saltant, itidem ut Ebræi coram vitulo aureo: quem tamen morem, ut verum fatear, videntur utrique ab Ægyptiis accepisse. Quemadmodum enim ritus plerosque hauserunt Ægyptii ab Ebræis, ita Ebræi vicissim ab Ægyptiis, apud quos diuturnam fecerunt moram, multos acceperunt. Indorum vero Ethnicorum, de quibus agimus, religio ab Ægyptiis fere, sed & à Persis etiam, aliisque prodiit, qui institutis Ebraicis imbuti, eadem ipsis communicarunt. Porro sacra illa coram idolis saltatio invaluit apud omnes propemodum gentes, jam inde ab antiquis temporibus. Ad idola accedentes Brachmanes tintinnabulum gestant, instar tintinnabulorum summi Ebræorum Pontificis. Pueris aures perforant, quos in perpetuam servitutem Deo sunt mancipaturi; quo ritu, inter Ebræos, dominis suis servi in perpetuum se addicebant. Ex inextincto Ebræorum igne prodierunt lychni diu noctuque coram idolis Indorum ardentes. Pueras & pueros à partu recentes immundos esse, atque hanc immunditiam aquis abluerentur; tum pueris nomina paucis ab ortu diebus imponunt: quæ Ebræorum institutis omnia consentiunt. Incesta, & adulteria supremo supplicio sanciunt, juxta præscriptum Mosis. Solis Brachmanibus, itidem ut Levitis, patent interiora Templi, reliqui arcantur. Lustricis aquis lavantur utrique ad eluendas impuritates, & noxas expiandas. Morticinorum contactu sese pollui censent utrique. Cibaria idolis Brachmanes apponunt, instar Panum propositionis. Brachmanes puellas impuberes ducere tenebantur, quod & de summo Judæorum Pontifice scribunt Rabbinii. Ritus nuptiarum apud Brachmanes perficitur oriza ter à sponso in caput sponsæ profusa: quod frumento profuso Judæi faciunt. Atque hujus moris typus fuisse videtur confarreatio. Brachmanibus & Judæis usurpatur mortuorum lavatio. Brachmanis cædes, itidem ut Judæi, peregrinationibus expiatur. Celebris est apud illos Merouvvæ montis mentio, de qua mira quædam narrant; quæ vox nomina Meropurbatei, & Meri montium representat, de quibus proxime egimus. Scribit præterea Rabbinorum doctissimus Maimonides, idololatrias Indos Adami & Evæ, vetitæ arboris, & serpentis fallacis historiam sua etiamnum ætate novisse. Verum, ne quid dissimulem, hæc Coromandelenium Indorum religio, multo videtur Guzarattensi recentior, ut pote Judæorum posterioris avi institutis aliquot perspersa. Redolet quoque Christianorum doctrinam, vel olim à sanctis Apostolis Thoma & Bartholomæo, & deinde à Pantæno, aliisque; vel ex Per-

tum & Co-
romandelen-
sium.

Genes. 1. 2.

Maimon, Mo-
re Neu, Part. 3.
cap. 29.

larum Christianorum commercio acceptam. Nam Brammam quemdam Deo genitum, Deum inter & homines *μωάρτω* & sequestrum fingunt, eademque ipsi tribuunt quæ nos Christo. Summum Deum sub Cristina nomine in mundum venisse aiunt, & Dæmonem totius orbis victorem debellasse, ejusque vinculis exemisse sexdecim captivarum puellarum millia, atque has subinde ipsius pulchritudine captas ei nupsisse; quæ Christum animarum nostrarum vindicem, & inferorum domitorem apertissime repræsentant. Narrant iidem Gayazoram mundi peccata sustulisse, & à Deo deinde morti fuisse datum, sed ea tamen lege, ut qui corpori ejus massam, sive farinam coactam aqua & subactam imponeret, amicos defunctos vinculis tartareis liberaret. Quæ germana sunt & similia veteris illius calumnia, à Cæcilio apud Minutium Felicem memorata, qua dicebantur Christiani infantem farre contectum iis apponere qui sacris imbuebantur, ut eum cæcis occultisque vulneribus confoderent. Hæc autem sacrosanctum Eucharistiæ mysterium & sub specie panis delitescens Christi corpus non obscure adumbrant. Utcunque est, satis evincunt superiora vetustissimæ Indorum religionis architectis multum instrumenti ac copiarum Mosaicos libros suppeditasse.

*Opus factum,
ut ad Indos
Mosaica doctrina
penetravit.*

Diod. libr. 3,
& 2.

Strab. libr. 17.

Artap. apud
Eucl. Præp.
Evang. libr. 9.

Strab. libr. 17,
& 17.
Diodor. libr. 1,
& 2.
Arrian. Indic.

Herod. libr. 2,
cap. 121.
Clem. Alex.
Strom. 3, & 6.
Lucian. de Dea
Syr.

III. Indi porro mysteriis Ebraicis per Ægyptiorum commercia, fortasse & Ebraeorum ipsorum, videntur fuisse imbuti. Ebraeos enim Arabicum, Persicum & Indicum mare lustrasse persuadent navigationes iussu & auspiciis Salomonis in Ophir susceptæ. Nec enim putandum est hoc sine ita ipsorum constituisse classes, ut non in alias quoque regiones excursus tentaverint. Ægyptios vero in Indiam plerosque confluisse docent nos Historiæ. Narrat Diodorus Osirim ad Indos penetrasse, illic regnum per duos & quinquaginta annos tenuisse, præclara multa gentem rudem & incultam docuisse, urbes condidisse, leges posuisse, multasque in India passim Ægyptiorum colonias disseminasse. Adeo ut posteriores Indi Dei hujus ortum patriæ suæ adscripserint, quem veteres ex occidentis partibus venisse dicebant. Nec me fugit hanc Osiridis in Indiam expeditionem, perinde ac illam Herculis, (quem itidem ut Bacchum, alii Thebanum, Ægyptium alii fuisse volunt) fabulosam & esse, & haberi ab Eratosthene, atque id à Strabone adversus Megasthenem egregie esse probatum, Causas quoque figmenti hujus perspectas habeo, quas & supra tetigi. Verumtamen male hæc & infabre causæ fuissent fabulæ, nisi prisca gentis utriusque commercia colorem iis aliquem, forsitan & occasionem dedissent. Sed missis iis recurramus ad Historiam, unde cognoscimus in Indiam confugisse Ægyptios complures, cum Ægyptum Cambyfes invasit. Crebra quoque cum Indis Ægyptios agitasse commercia non obscuris probatur argumentis. Velut illa vacæarum reverentia, quam ab Ægyptiis esse profectam tradit Artapanus; Sinica scribendi ratio Hieroglyphicæ Ægyptiæ perimilis; Pyramis quadam à Brachmanibus culta, & Dei cuiusdam ossa complecti credita, ut refert Clemens, Pyramidum Ægyptiarum instar; Gentis utriusque in certas tribus ac prope easdem distinctio, quas accurate adnotatas habes apud Strabonem, Diodorum, & Arrianum. Par apud utrosque similitudo idolorum, & in serpentium formam fere fabricatorum cultus, & præcipua omnia Pythagoricæ Philosophiæ capita, quæ ab Ægyptiis fere Pythagoras acceperat, quæque Brachmanes pertinaciter ad hanc diem retinuerunt; potissimum vero doctrina Metempsychoseos, quam primi Ægyptii tradiderunt, ut auctores sunt Herodotus, & Clemens Alexandrinus, & à quibus profecta in Indiam & Sinenses tractus manavit. Multas quoque in India ditiones jam inde à prisca temporibus possederunt Arabes. Quosdam etiam ad Indum fluvium collocat Dionysius Periegetes. Cum ait ergo Lucianus, primos omnium hominum Ægyptios Deorum habuisse notitiam, templaque iis ac lucos possuisse, sic intelligo; profani idolorum cultus & *πολυθεϊσμος* auctores Ægyptios extitisse; ab iisque plurimas gentes, Indos in his, eadem dogmata ac ritus accepisse. Optimis illi quidem ad colendum Deum ritibus à Noachi filius, gentis illorum auctoribus, primum fuerant instituti; quamobrem nulla olim in ipsorum templis simulacra visebantur; uti neque apud Syros: quemadmodum ibidem Lucianus affirmat. Verum progressu temporis à pristina pietate ad nefarias religiones deflexerunt. At vera religio penes Ebraeos fuit, quam à Noacho, & deinde ab Abrahamo per manus sibi traditam constanter retinuerunt. Sed hæc uberiores sibi tractationem deposcunt.

CAPUT SEPTIMUM.

- I. *Moses à gentibus ad Septentrionem & Occasum positus agnitus & cultus: à Thracibus, II. Germanis, III. Gallis, IV. Britannis, V. Hispanis, VI. & ipsis etiam Americanis.*

Ceterum Theuthi illius, sive Mercurii Ægyptii, de quo dixi, quemque jam Mosem credere licet, cultus apud exterarum gentes ita propagatus est, ut inter Thracas, Germanos, Scythas, nostrates Gallos, & ipsos quoque Britannos, ac Hispanos summum numen habitus sit. De Thracibus testis locuples Herodotus, qui non popularem apud eos Deum esse Mercurium ait, sed Regum tantum, qui summis illum religionibus colunt, & cujus solius numen jurant, sequere ab eo prognatos ferunt. In mediis quidem Bosphori Thracii angustiis Mercurii sanum in rupe visebatur, Polybio teste. Erat & in Bithynia Thraciæ proxima, & trans Bosphorum posita, locus ἱερὸν ὄντα dictus, non ab Hermo Atheniensi nescio quo, Theſei socio, ut vult Plutarchus, sed à Mercurio ipſo, ut Pythopolitæ in vicinia ſiti aſſeverabant. In Imbro etiam, Thracica inſula, colebatur Mercurius, alio nomine Imbramus dictus; unde & Imbrus inſula nomen habuit. Scriptum id reliquit Eufſtathius ad Dionyſium Periegeten: ἢ ἡ ἱμβροῦ, inquit, θρακικὴ μὲν ἔστι νῆσος, ἰερεῖα κατέειπεν ἢ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἢ διὰ τὸν οἰκιστὴν ἢ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ὃν ἱμβραμὸν λέγουσιν οἱ κῆρες, ὡς ἐν τοῖς ἱθνητοῖς ἀναγράφεται. Imbrus Thracica inſula eſt, ſacra & ipſa Cabiſis. Cabiſi autem Deorum nomen eſt. Ibidem colebatur & Mercurius, quem Imbrammum Cares appellant, ut ſcriptum extat in Ethnicis. Stephani Ethnica intelligit, in quorum Epitome quæ ſuper eſt, verba hæc reperias: ἱμβροῦ, νῆσος ἰερεῖα κατέειπεν, ἢ ἐπιμῖ, ὃν ἱμβραμὸν λέγουσιν ἱμβραμῶς. Imbrus, inſula ſacra Cabiſis & Mercurio, quem Imbrum Beati appellant. Utra emendatior ſcriptura, Stephani an Eufſtathii, ſtatuerè promptum eſt. Cares quippe Lemnum occupaviſſe ſcribit Cornelius Nepos, unde facilis conjectura eſt nec à vicinis locis abſtinuiſſe. Ergo Stephanum ſic emendabis ex Eufſtathio: ὃν ἱμβραμὸν λέγουσιν οἱ κῆρες. *Quem Imbrammum appellant Cares.* Nos autem in Imbrami vocabulo, Amrami, qui fuit Moſis pater, nomen perſpicue agnoſcimus, cui euphoniæ gratia b inſertum eſt. Sic in Gallicis vocibus, *chambre, nombre*, ex *camera & numerus*: ſic in *γαμβροῦ*, ex *γαμος*; in *μωμηβραία*, ex *μωμηβραία*. Itaque Septuaginta Interpretes Ebraicum nomen *עברם* reddiderunt *ἱμβραμ*, quemadmodum legendum quoque eſt in excerptis Demetrii, quæ repræſentat Alexander Polyhiſtor apud Eufebium; non uti legitur in vulgatis codicibus, *ἱμβραμ*. Ex *ἱμβραμ* autem manifeſto fecerunt Cares, *ἱμβραμῶς*. Patrum autem nomina filiis aliquando tribuiſſe Ægyptios ſupra ex Joſepho probavimus. Itaque Moſes patris Amrami nomen tulit, & ab eo Imbrus inſula nomen traxit. Ex Ægypto autem Amrami & Moſis noticiam Cares & Iones attulerunt, jam inde à Pfammitchi avo; quo Ægypti regnum tenente, ſedem ipſos in ea regione fixiſſe Herodotus memoriæ prodidit: vel ad eos intulerunt Phœnices, cum patria relicta Bithyniam, Thraciam, & finitima loca duce Phœnicæ; Rhodium quoque, & vicina loca, Cadmum ſecuti inſederunt. Clare id intelligas ex Diodoro. Sed & alias illuc conſediſſe Phœnicum colonias oſtenditur ex Ergea Rhodio apud Athenæum, & Colone none apud Photium, & aliis. Igitur in Rhodi vicinia loca de Phœnicum nomine appellata agnoſcunt Ptolemæus, & Stephanus; & Cariam Phœnicen fuiſſe dictam docet nos ex Corinna & Bacchylide Athenæus. Sed & Pamphyliam ac Piſidiam Caria vicinas regiones Plutarchus Phœnicen appellat; & vicini Solymi *φοίνικον ἔδος* nuncupantur à Quinto Smyrneo, & Phœnicio genere prognati à Chœrilo prædicantur. Quid quod & Samum Ionicam ab Amramo quoque nomen traxiſſe veri haud diſſimile eſt; ab Imbraſo ſiquidem fluvio, cui & Parthenio nomen fuit, Imbraſiam eſſe dictam tradit Strabo. Nam vocem Amram ad nominum ſuorum formam ſelectentes Græci dixerunt *ἱμβραμ* & *ἱμβραμ*. Ut pro Adam & Abraham, Adas & Abrahæ. Ab *ἱμβραμ* prodiit Imbraſus. Samum autem Ionicam frequentibus Phœnicum commerciis fuiſſe frequentatam ſatis ſuperque à Bocharto probatum eſt. Huc facit & Serapidis Templum, quod in Thracia exiſtiſſe Polybius perhibet; cujus Dei effigiem ex Pontio acciviſſe Ptolemæum Lagiden tradunt Plutarchus, Tacitus, Eufſtathius: facit & Liberi, quem Moſem eſſe probavimus, receptus apud Thracas cultus, & à Poëtis tantopere celebratus: facit & Vulcano, qui Moſes quoque eſt, honos in Lemno Thracica inſula habitus. Adde myſteria Cabiſorum, non ex Phrygia profecta, nec à Ca-

Moses à gentibus ad Septentrionem & Occasum positus agnitus & cultus: à Thracibus.
Herod. libr. 2. cap. 30. & libr. 5. cap. 7.
Polyb. libr. 4.
Plutarch. Theſeo.

Corn. Nep. in Miltiad.

Eufeb. Præp. libr. 9. cap. 12.

Herod. libr. 2. cap. 61. & 152. & 154. & libr. 3. cap. 11.
Diodor. libr. 5. Athen. libr. 8. Phot. Tm. 186. Procl. l. 5. cap. 2. Steph. in Aſcuſis, & Phœnicæ. Athen. libr. 4. Plut. in Alex. Quint. Smyrn. libr. 3. Chærr. apud Joſ. 1. cont. Ap. Strab. libr. 10. & 14.

Boch. Chan. libr. 1. cap. 8. Polyb. libr. 4. Plutarch. de Iſid. & Oſir. Tacit. Hiſt. lib. 4. cap. 84. Eufſtath. in

biris Phrygia montibus, quod tradit Apollonii Scholiastes, vel potius Scholiaste; (erudita hæc enim & optima Scholia, Tarrhæi, Lucilli, Sophoclei, & Theonis, doctissimorum Grammaticorum esse docet Aristophanis Scholiastes:) sed è Phœnicia. Berytini enim cultos fuisse discimus ex Sanchoniathone, & Damascio. Unum autem è Cabiris fuisse Bacchum prodit idem Scholiastes Apollonii, unum quoque ex illis fuisse Mercurium asseverat ex Dionysodoro. Horum vero fratrem fuisse Æsculapium narrant Philo Byblius ex Sanchoniathone & Damascius apud Photium. Atqui Serapidem, Bacchum, Mercurium, & Æsculapium, unius Mosis simulacra fuisse partim jam viciniam, partim infra vincemus. Itaque mera Mosis mysteria in Cabirorum mysteriis delitescere credendum est. Recepta autem ea fuerunt, & in Imbro, ut ex Stephano & Eustathio docuimus; & in Lemno, ut habet Hesychius; & in Samo-thrace, quæ Thraciæ insula sunt, ut Veteres testantur: Delata fuisse & ad Thyr-rhenos à Cabiris ipsis fratribus scribit Clemens Alexandrinus. Delata & ab Ætnea in Italiam fuisse colligitur ex ejus narratione apud Virgilium:

Ferox exul in altum

Cum sociis, natoque, Penatibus, & Magnis Dis.

Magni Dii sunt Dii Cabiri, hoc est כבירי, sic dicti à כבר, quod Ebraice & Arabicè significat, *magnus fuit, potens fuit.* Unde in Augurum libris *Dioi Potes* appellabantur, *Dei Suuari* in Samothrace, ut est apud Varronem. Pervenisse ea & ad insulam usque Britannia finitimam tradit Artemidorus. Quin & Samothracen ipsam, prius Leucosiam, deinde à Sao Mercurii & Rhene filio Samum fuisse dictam docuit Aristoteles in Samothracen Republica, ut legitur apud Apollonii Scholiasten. Ubi & Mosem denuo in Mercurio agnoscis. Et vero cum Josaphatus & Ochozias, hic Israël rex, ille Juda, inita simul societate commercia subinde cum Thracibus & Ponti ac-colis agitaverint, ut refert Josephus, vel inde Mosem & Amramum noscere potuerunt. Verum igitur est, quod probandum susceperam, Mosis famam, & cultum ad Thracæ quoque penetrasse.

II. De Germanis illustre est Taciti testimonium, quo præcipuos in illis honores Mercurium occupasse docet. Tum addit: *Pars Suevorum & Isidi sacrificat. Unde causa & origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum Liburnæ figuratum docet advectam religionem.* Unde vero advectam? nempe ex Ægypto ubi Isis colebatur, per Euxinum Pontum, atque inde per Danubium in Suevos, & ex illis in reliquam porro Germaniam. Certe ad fontes Danubii penetrasse Ægyptios Osiride duce testatur Diodorus; Herodorus vero duce Sefostri Scythas & Thracæ subegisse, in eorum regionibus trophæa statuisse, pervenisse ad Phasim, & in Colchide partem exercitus reliquisse; at Eustathius Osirim aratri usum docuisse Tauros Scythicam gentem. Alio postea nomine Germanos appellasse Mercurium observat Paulus Diaconus, & Wodan, seu Gwōdan dixisse. Id autem ex Mosis doctrina habuerunt, quod non ex Dei magnitudine esse censerent, in ullam cum humani oris speciem assimilari. Auctor idem qui superiorum Tacitus.

III. Ex Germania videtur in Galliam demum transisse idem cultus Mercurii. Gallos eadem de Mercurio ac Græcos sensitse perhibet Cæsar: *Deum, inquit, maxime Mercurium colunt: hujus sunt plurima simulacra; hunc omnium inventorem artium ferunt; hunc viarum atque itinerum ducem; hunc ad questus pecunie, mercaturæque habere vim maximam arbitrantur.* Ad utrosque autem, Gallos dico & Germanos, Theuthi quoque appellatio penetravit, unde & hi Theutoni dicti, & plurimi ex iis sibi hinc nomina fecerunt, velut Theuta nobilis illa Illyriorum regina, Theodobaldus, Theodomannus, Theocebalus, Theodebertus. Scio Aventinum nominum illorum originem repetere à *Dieths*, vocabulo antiquo linguæ Germanicæ, quod *divitias, officium, & facinora præclara* significat; Grotium vero à *Theud*, quod *populum sonat*; sed verisimilior est originatio nostra, & doctorum virorum suffragiis comprobata. Dani, & ad Septentrionem posite gentes Germanicæ propaginis, *Tiis* Mercurium appellabant, Angli *Tevés*. Testes Monumenta Danica Wormii. Galli vero Teutaten supremum Deum venerabantur, & sanguine humano placabant. Nomen fortasse compositum ex *Theuth* & *Taihb*. *Taihb* Armorica lingua & Britannica veteri, quæ valde affines sunt, & prope eadem, & quarum utramque à veteri Gallica manasse eruditi sciunt, *viam* significat. Ita ut *Theuth taihb*, sive *Teutates*, idem sonet ac *Deus via*, sive *εὐδὴ*, quod unum esse diximus ex cognomentis Mercurii. Hoc nominis etymon debemus Camdeno. Accessere id quoque possumus ex vocibus *Theuth* & *Tat*, quæ postrema dictio patrem notat eadem Celtica veteri lingua, ac si *Mercurium patrem* dixisses, ut Romani dixerunt *Diespiter*, sive *Juppiter*, & *Marspiter*. Insigne præterea Ægyptiacæ religionis ad Germanos & Gallos propagatæ monumentum, è sepulcro Childerici Francorum Regis

Dion. Perieg.
Apoll. Sch. libr.
1. Argon.
Aristoph. schol.
Nubib.
Sanchon. apud
Euseb. libr. 1.
Præp. Evang.
Damasc. apud
Pfor. Cod. 242.
Apollon. Schol.
libr. 1. Arg.
Euseb. Præp.
libr. 1.
Hesych. in Kæ-
Cesop.
Clem. Alex.
Paræn.
Virg. 3. Æh.

Varr. de R. R.
libr. 4.
Artemid. apud
Strab. libr. 4.
Apoll. Schol.
Argon. libr. 1.

Joseph. Antiq.
libr. 9. cap. 7.

Germanis,
Tacit. De mor.
Germ.

Diod. libr. 1.
Herod. libr. 2.
cap. 101.
Eustath. in
Dion. Per.
Paul. Disc. De
gest. Long.
libr. 1. cap. 9.
Tacit. De mor.
Germ.

Gallis,
Cæf. De bell.
Gall. libr. 6.

Avent. No-
menc. præfix.
Ahn. Boior.
Grot. in Hist.
Goth.

Worm. Mon-
um. Danic.
libr. 1. cap. 4.

Camd. Brit.
P. 13.

Tornaci effossum ante aliquot annos, hodie visitur in Bibliotheca Regia: bubulum nempe caput auro effictum, Solis imagine in fronte notatum. Hæc erat scilicet Apis Ægyptiorum Dei effigies, cui Solis symbolum inerat, ut Macrobius docet. Et ne quis Apim esse nesciret, adjectæ fuerant apes aureæ plusquam trecentæ, ut ex harum nomine nomen illius intelligeretur. Nam cum ex putrefactis bouum visceribus nasci apes magno consensu Veteres tradiderint, patrium illis nomen fuisse inditum mihi verisimile fit; & quoniam ex Api, qui bos est, ortæ sunt, Apes esse dictas, & quasi patronymicum nomen tulisse. Quod vocis hujus etymon longe probabilius est, iis omnibus quæ adhuc allata sunt. Bouum autem capita ab Ægyptiis esse culta docet Octavius apud Minutium Felicem. Indi etiam, qui bovis cultum acceperunt ab Ægyptiis, & ad hanc diem retinuerunt, capita bubula vexillis suis appingunt. Quinetiam simulacrum illud aureum ab Aarone conflatum, ab Israëlitis adoratum, non vitulum, sed vituli caput fuisse sanctorum Patrum plerique affirmarunt; Tertullianus, Lactantius, Optatus, Hieronymus, alii. Atqui ritum hunc ab Ægyptiis sumserant Ebræi, & id agebant quod agentes eos viderant, bubulum nempe caput colentes. Sed & traditum est à Plutarcho Cimbro, qui Celsoscythæ erant, cum Italiam infestis armis adorarentur, taurum æneum, Ægyptiæcæ haud dubie originis Deum, sic tanquam præsens nomen circumtulisse, per eumque, si quando res posceret, jurasse; atque eum tandem, profligato Barbarorum exercitu, in Lutatii Catuli Imperatoris domum, quasi victoriæ primitias, fuisse illatum. Notabo & id obiter, vocem quoque Theuth usurpasse Græcos, & in *θεός* recoxisse: plerisque enim Græcorum Deos ex Ægypto esse allatos scire licet ex Diodoro, & ex iis quæ diximus. Ex *θεός* autem Græco, prodiit Latinum *Deus*.

IV. De Britannis vero nihil est cur dubitemus affirmare receptum fuisse inter eos cultum Mercurii, cum Gallorum sacra apud eos fuisse deprehensa Tacitus testatur, & pluribus demonstrari possit. Liberi etiam Patris cultum, ac ceremonias apud Amnitas Britannicam gentem, magno apparatu celebratas fuisse tradit Dionysius Periegetes. Liber autem, Moses ipse est. Samothracum quoque mysteria, in quibus delitescit Moses, in insulam Britannicæ proximam trajecisse narrat Artemidorus apud Strabonem, ut dixi.

V. Nec sum animi dubius Gallis in Teutate colendo, sicut in aliis plerisque Hispanos consensisse: non quod prope Carthaginem Novam tumulus extiterit, qui Mercurii Teutatis diceretur, ut vulgo creditur: sed quod apud Livium, qui rei hujus auctor jactatur, mentionem tantum fieri *tumuli Mercurij* fidem faciat emendatissima Gronovii editio; & quod magno numero Celta confluerint in Hispanias, illucque mores suos ac religionem intulerint, sedibusque in ea positis Celuberi dicti fuerint.

VI. Observatione quoque dignum existimo, quod nonnullis fortasse leve videbitur, Mexicanos Deum lingua sua *Teutl* appellare: unde factum nomen *Teutlille*. A Theuth Ægyptio venisse dictionem hanc affirmare vix ausim, vereor enim hominum judicia. Sed tamen notum est quid de vasta illa & uberrima Atlantici maris insula, multorum dierum navigatione à Gadibus distita, à Pœnis reperta, & magna cautione celata scripserint Diodorus, & Auctor Mirabilium quæ Aristoteli adscribuntur. Hoc si sit, uti esse fertur, ex Taauto Phœnicum, à quibus ortum & religionem Carthago habuit, & ex Theuth Ægyptiorum prodiisse *Teutl* Mexicanorum; & ex horrendis illis Phœnicum & Carthaginensium sacrificiis, quibus homines immolabantur, extitisse similia illa Mexicanorum, aliorumque Novi Orbis incolarum, vehemens suspicio est. De Americanorum originibus, totis jam voluminibus ventilata est & excussa quæstio. Mihi quidem semper verisimile visum est, sive præcorum Phœnicum, sive Carthaginensium naves freto Gaditano digressas, sive alias ex Europæ & Africa oris ad occasum devexis solutas, Austrum versus processisse; quo sæpissime illas commeasse ex antiquis historiis satis constat: cum autem pervenisissent intra Tropicos, & ventos illic secundos ab ortu in occasum perpetuo flantes, & mare eodem cursu incitatum nactæ essent, sese mari & vento permisisse, & in Americam expedita & commoda navigatione appulisse; ac invitatas postmodum ubertate terræ, sedes illic fixisse: cum præsertim difficilior esset regressus; nam venti in ortum ferentes ab occasu, circa septimum tantum ac vicesimum ab Æquinoctiali gradum petendi erant; illic enim fere flant: quanquam extra Tropicos magna est ventorum inconstantia. Nullam itaque itineris sui noticiam Antiquo Orbi, unde venerant, dare potuerunt; vel si forte dederunt, temporum deinde lapsu, aut casu aliquo, aut hominum negligentia commercium omnino intercidit. Quemadmodum florens olim Norvegos inter & præcos Groenlandos societates, & ratio negotiorum, gravissima demum pestilentia ita soluta est, ut ejus etiam oblitterata sint vestigia. Sententiam nostram apprime confirmat tradita à laudatis scriptoribus, Francisco Lopezio à Gomara, Josepho Acoſta, & Garcilasso à Vega opi-

Tertull. adv. Jud. cap. 1.
Lactant. libr. 4. cap. 10.
Opt. Mil. l. 3.
Hier. in Ose. 4.
Plutarch. in Marcio.

Diod. libr. 1.

Britannias Tacit. in Vit. Agric.

Strab. libr. 4.

Hispanias;

& ipsis etiam Americanis.

Diod. libr. 5.

Gomar. Hist.

Indic. libr. 1.
cap. 13.
Acofta, Hift.
Ind. libr. 1.
cap. 19.
Garcil. Hift.
Yncar. libr. 1.
cap. 3.

nio, viam in has oras instituisse Christophorum Columbum, Hispani cujusdam narchi indicio, cui nomen Alphonfo Sanctio ab Huelva. Hunc aiunt in Canariis, & Azoribus commercia agitantem, vento abrepta navi, ad longinquas terras & ignota litora appuliffe, & reditus demum explorata via ac reperta Maderam perveniffe; & à Columbo, quem forte illic nactus erat, domi benigne & liberaliter exceptum, navigationis suæ commentarios & ephemerides, sic tanquam hospitalitatis munus, ipsi morientem reliquiffe. Quod igitur Sanctio contigit, hoc ipsum jam aliis prius contigiffe credibile est. Astipulantur sententiæ eidem, plurimæ apud Americanos prisca- rum Antiqui Orbis religionum & rituum notæ. Circumciduntur Mexicani infantes, Jucatanenses, & alii. Ignem perpetuum & inextinctum servant Mexicani: quod à Mosis Lege profectum diximus. Quo loco Dæmonis sui responsum acceperant Mexicani venefici, illic ara lapidea ab iis exstructa est: quod prius fecerat Jacob post oblatam sibi Dei speciem. Sacrificia illic humana, ut dixi, ex Pœnorum institutis. Sanguinem suum per membrorum incisuras fundunt, quemadmodum Prophetæ Baalis, Eliæ temporibus. Jubilæum celebrant quinquagesimo quoque recurrente anno, & sabbatum septimo quoque die. Neomenias etiam observant Caribæ, & renascentem Lunam, ut buccinæ clangore Judæi, sic magnis clamoribus celebrant & salutant. Idem porcina abstinent. Apud Peruvianos fiunt quædam agnorum sacrificia, Mosaicis pacificorum sacrificiis consimilia. Est & apud illos quidam Paschæ typus, cum limina domorum farina sanguine diluta tingunt. Narrant illi Solem, cum liberos suos Mancocapacum & Coyam Mammam ad manufaciendos gentis suæ mores mitteret, virgæ aurea instruxiffe, monitos ut quo loco eam destituere possent in terram, illic imperii sedem ponerent. Quo Mosaicæ virgæ mirifica vis exprimitur. In America Boreali secedunt, seque vulgo segregant menstruales mulieres. Ad impetrandas & promerendas puellarum nuptias voluntarium famulatum fœceris exhibent proci, ut Labani Jacob. Apud Mechoacanenses, qui cadaver hominis attingit, corpus abluunt. Peruviani, Guatimalenses, & Novæ Hispaniæ incolæ fratrum defunctorum uxores ducere consueverunt. Caribæ cognatas ex instituto ducunt. Matrimonium contrahunt Peruviani per alligationem calcei, quem sponsæ pedi vir obducit. Id à lege Mosis non valde discrepat, qua vidua fratrem viri sui sine prole defuncti, matrimonium secum contrahere recusantem, calceo exiit. In Nicaragua immunda habentur femina recens enixæ: cum quibus & congregari nefas alii esse ducunt. Hæc Mosaicam doctrinam sapiunt. Aliquos etiam posterioribus temporibus è nostro Orbe illuc commeasse ostendunt quamplurima Christianismi indicia illic reperta. Nec enim uni alicui ætati, vel uni causæ, univse auctoribus regionum illarum explorationem assignandam puto. Quod illic effecerunt venti intra Tropicos perpetuo flantes ab ortu, idem alibi tempestas; cujusmodi ea fuit quæ Lusitanos primum in Brasiliam detulit, casus alter alibi, alibi vicinitas præstare potuit. Quid si Novum Orbem alicubi vel hæere Veteri dicamus versus Septentrionem, vel hæsisse, sed Oceani ingruentibus undis olim convulsam dissiluisse, quod de Sicilia fertur, & de Britannia non absurde credi potest, & in terris mari adjacentibus non raro contingit: tum vero manifesta erit causâ, quæ feræ omnis generis & pecudes illuc transmigrare potuerint. Quoniam vero Africanis Guineensibus & Angolanis, qui intra Zonam Torridam degunt, commodissimus fuit in Americam trajectus, multos inde transmisisse, & Peruvianæ fortasse genti, per Amazonum flumen navigantes, ortum dedisse existimo. Carent enim utrique literis & scriptura, funiculos autem diversicolores certis nodis distinctos adhibent ad computos utrique; Solem etiam & Lunam utrique adorant; Amazonas quoque America habet perinde ut Africa. Nam cum Africa interioris incolis commercia habuerunt Æthiopes ad occasum prope Oceanum siti. Atrum autem colorem per frequentia connubia cum albis hominibus illic repertis, perque aëris mutationem, subinde fuisse dilutum reor: quod & aliis evenisse notum est. Multa huc adderem, sed ea sunt præter institutum.

CAPUT OCTAVUM.

I. *Græci Mosaicam doctrinam infinitis fabulis obduxerunt.* II. *A Cadmo & Danao Mosis notitiam habuerunt.* III. *Apollo idem ac Mosis.* IV. *Pan idem ac Mosis.* V. *Priapus idem ac Mosis.* VI. *Æsculapius idem ac Mosis.* VII. *Prometheus idem ac Mosis.* VIII. *Cecrops idem ac Mosis.* IX. *Mi-*

nos idem ac Moses. X. Explicatur 1. Mach. 12. 21. in quo agitur de Iudeorum & Spartanorum germanitate. XI. Perperam locum hunc interpretatus est Josephus. XII. Rhadamanthys idem ac Moses. XIII. Aacus idem ac Moses. XIV. Proteus idem ac Moses. XV. Perseus idem ac Moses. XVI. Moses inter astra relatus, & Libra gestandæ adhibitus. XVII. Aristæus idem ac Moses. XVIII. Musæus idem ac Moses. XIX. Orpheus idem ac Moses. XX. Linus idem ac Moses. XXI. Amphion idem ac Moses. XXII. Eumolpus idem ac Moses. XXIII. Tiresias idem ac Moses.

I. **P**rogrediamur nunc ad Græcos, memoriæ veteris & præcæ ac veræ historiae adeo ignaros & rudes, ut Ægyptius ille Sacerdos, cum quo in urbe Sai differuisset Solonem narrat Plato in Timæo, & cui Pateneit nomen fuisse scripsit Proclus, merito ei objecerit numquam senescere Græcos, nec pueros esse desinere. Hanc doctrinæ Græcicæ novitatem multis comprobatur Josephus in Dissertationibus suis adversus Apionem; & Legislatores omnes Græcorum, præ Mose novellos esse ac recentes ostendit, ita ut ne Legis quidem Græcum nomen apud Homerum reperitur. Cum enim Græci primævæ rerum originis notitia aliqua à Phœnicibus, & Ægyptiis essent imbuti, à quibus & universos homines Theologiæ suæ principia petiisse asseverat Philo Byblius, & egregios Mosaicæ disciplinæ satus ab iis accepissent, hæc puerilibus fabulis ad sua tempora & coævus sibi homines accommodatis ita implicuerunt, quas nova subinde figmentorum accessione consequens ætas cumulavit, ut veritatem pene totam extinxerint, in densissimas certe tenebras demerferint. Id in ipsorum Theogonia potissimum observare licet, cujus cum præcipua capita foris nata essent, & extrinsecus quaesita, magnam tamen ejus partem ab Homero & Hesiodo fuisse excogitatum Herodotus confessus est. Simile quidpiam apud Phœnices evenisse refert Philo Byblius, quibus postquam in Taauti, hoc est Mosis, & Santhoniathonis libris, prima mundi exordia tradita fuisse dixit, & veræ Theologiæ posita fundamenta, merito queritur deformata hæc esse à recentioribus, & tanta mendaciorum vanitate infuscata, ut veritatem jam inde eruere difficile sit. Neque tamen ita sunt erasa apud Græcos veri vestigia, ut non in fabulis illorum, si quis attendat, Mosaica doctrina, & nonnumquam etiam sententiæ ac verba emineant. Occuparunt hoc argumentum, ac pene jam exhaustum Josephus, Justinus, Clemens Alexandrinus, Eusebius, alique complures, antiqui juxta & recentes, ut in probanda re jam satis probata superfluous omnis labor videri possit. Quoniam tamen illud est disputationis hujus, temperare mihi non possum, quin aliqua afferam, unde appareat præcæ Mythologiam, qua nihil habent Græci antiquius, & quæ Deos ipsos quos colerent, totamque religionem suppeditavit, è Mosis inscriptionibus prodisse, cum præsertim nova aliqua & ab aliis nondum observata huc conferre mihi posse videar.

II. Ac primam quidem Mosis cognitionem à Cadmo & Danao verisimile est Græcos accepisse: quorum ille, juxta nonnullos Ægyptius Thebaus, juxta plures ac pene omnes Phœnix, cum esset Mosis coævus, & à Josua una cum aliis Phœnicibus plerisque patria pulsus venisset in Græciam, ejus incolas rudes & barbaros ad meliorem cultum traduxit, in urbes coëgit, literis imbuit & doctrina, Mosemque inter Phœnices suos rebus præclare gestis celebrem apud eos prædicavit. Per idem tempus in Græciam quoque profugus appulit Danaus Ægyptius, multaque, ut credere par est, de virtutibus Mosis genti suæ nimium cognitum commemoravit. Factum idem subinde ab aliis, quos ex utraque regione in Græciam varii casus intulerunt. Cum his igitur præconibus Mosis fama fuisset sparsa in vulgus, Græci ad fingendum & mentiendum proni multis eam perspererunt fabulis, variasque Mosis Deorum & Heroum personas imposuerunt, quemadmodum à doctores suis Phœnicibus & Ægyptiis jam ante factum acceperant. Quinetiam Deos quosdam ad Mosis exemplar confictos ab his sumserunt, Mercurium puta, Bacchum, ac Vulcanum, & Theologiæ suæ inseruerunt. Quamobrem vere ab Herodoto, & Diodoro, & Eusebio scriptum extat, illustres quosque Ægyptiorum Deos ac Heroas sibi sumisisse Græcos, suosque fecisse. Quinam Græcorum Deorum indigenæ sint, quinam advenæ, in præsentia non disputo: hoc unum mihi probandum sumo, complures eorum Mosem dissimulare.

III. Hujus generis Apollinem esse aio, qui *Ἐλμπεύς* dicitur in Orphicis, *Ἐλμπεύς* apud Callimachum: quæ nomina Bacchum hunc esse denotant. Apollo præterea, ac Mosis, qui Sol est, idem est qui Osiris: Osiris autem Liber, ut dixi, unde Sol Virgilio Liber dicitur: Apollo ergo Liber est sive Bacchus. Osiris filium esse docet Herodotus, at-

Græci Mosaicam doctrinam infantis fabulis obduxerunt. Procl. in Tim.

Phil. Bybl. apud Euseb. Præp. Evang. libr. 1.

Herod. libr. 2. cap. 13. Phil. Bybl. apud Euseb. Præp. Evang. libr. 1.

A Cadmo & Danao Mosis notitiam habuerunt.

Herod. libr. 2. cap. 10. Diodor. libr. 1. Euseb. Præp. libr. 2. cap. 1.

Apollo idem ac Mosis. Orph. Hymn. in Apoll. Callim. Hymn.

In Apoll.
Herod. libr. 2.
cap. 144.
Diod. libr. 1.

Orph. Hymn.
i. Apoll.
Cicer. libr. 3.
De nat. Deor.

Clem. Alex.
Protr.

Procl. Hymn.
in Sol. Arcton.
libr. 2. cap. 35.

Maer. Sat. libr.
1. cap. 9.
Soph. El. Cr.
& Schol.
Pausan. Attic.
Hefsch. in
Πισσαριος.
Horat. libr. 4.
Od. 6.
Stat. l. 3. Sylv.
in Coma Ea-
rin.

Orph. Hymn.
in Aescul.
Pausan. Co-
rinth.

Lucian. De
Dea Syria.
Maer. Sat. libr.
1. cap. 17. & 18.
Pausan. Bero-
tic.

Callim. Hymn.
in Apoll.
Maer. Sat. libr.
1. cap. 17.
Orph. Hymn.
in Apoll.

Plut. Pelopid.
Star. Sylv. libr.
1. Soter.
Plutarch. Lu-
cull.

Plut. De Iud. &
Olir.
Arap. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.

que Orum ipsum, quem alii Osiridis fratrem faciunt. Hic cum esset à Titanibus per insidias interfectus, mortuusque jaceret in aqua, à matre dicitur esse ad vitam excitatus; ut est apud Diodorum: quibus Mosis expositiui casus, & per matris ac sororis industriam salus significatur. Notabile hoc, quod tradit Plutarchus in libello De Iside & Osiride, quæcunque Græci narrant de Gigantibus ac Titanibus, Apollinis quoque adversus Pythonem dimicationes, Bacchi exilia, & errores Cereris, nihil ab his differre, quæ apud Ægyptios de Osiride & Typhone celebrantur. Atqui Osiris & Typhon Mosis est, ut docui. Pan quoque Apollo nominatur in Orphicis. Vulcani, ejus qui Nilum patrem habuit, filium fuisse Apollinum antiquissimum prodit Cicero; secundum natum in Creta, qua Palæstinam sæpe exprimi infra ostendam; tertium Jo- vis filium; nempe, opinor, quod Dei filii dici soleant viri pii, cujusmodi fuit Moyses; quartum in Arcadia natum, quod & ab Aristotele perhibetur apud Clementem Alexandrinum. Itaque Apollinis Parrhasii lucum, templum, & sacrificia commemorat Pausanias in Arcadicis; atque item Apollinis Epicurii, & Oncaæ, & Pheneatæ, & Theoxeni. Atqui indidem quoque ortum credi Mercurium supra notavimus. Bacchi patrem Apollinem fingit Proclus. Idem & Adonim cum facit. Animum etiam ductorem statuit, quod alii Mercurio tribuunt. Cithara Apollini à Mercurio dono data esse dicitur: idemque Musica, non secus ac Mercurius & Bacchus, gaudere fertur. Gaudet & saltationibus, uti habet Homerus Hymno in Apollinem: unde & *χρηστικός* dicitur in Orphicis: propter Canticum videlicet Mosis, & Mariæ, sociarumque tripudium, decimoquinto Exodi capite celebratum. Ergo & *Μουσικός* habetur Apollo, perinde ut Bacchus. Mercurii virga ab eo profecta fingitur. *Θυράϊον* vocari, quod exi- tus & introitus potens sit, testis est Nigidius apud Macrobius: fuisse vocatum & *Περσικήλιον*, quod ante fores statueretur, Veteres docent: nuncupatur & *ἀγυρίς* à Græcis, & ab ipso quoque Horatio, quasi viis præfectum dicas: quæ in Mercurium convenire ostendimus. Medicinæ parens esse dicitur, itidem ut Æsculapius. Dicitur & Æsculapii pater. Juvenis exhibetur & imberbis, itidem ut Bacchus; & ipse quoque Æsculapius; qui quamvis barbatus pingi soleat, juvenis tamen Phœbeius appellatur à Statio, & *ἀνεξιδυλὴς νέος* in Orphicis Hymnis; & statuam ejus imberbem fuisse apud Philiassios scribit Pausanias. Quemadmodum autem barbatum illum Æsculapium, investem etiam quandoque fingebant; ita imberbes illos, Apollinem, & Bacchum, barbatus aliquando & vesticipes, nonnumquam etiam promissam & senilem barbam gerentes exhibuisse, testes habeo Lucianum & Macrobius: & *πολιόν*, hoc est, canum Apollinem in honore fuisse apud Thebanos præficus temporibus scimus ex Paulania. Pastor ab Amphryso, & *Ἀμυρήλιος*, & *ποιμνίος*, & *ἀριστούμενος*, & *ναπιός*, & *νόμιος* appellatur Apollo, ut Mercurius & Bacchus. *Καρνείος* quoque dicitur à Callimacho, non à Carno vate, ut vult Scholiastes, nec *ὅτι κερνίδιον ὀρέται* *νέος* quod ardens cernatur juvenis, ut censet Macrobius; sed, uti quidem conjicio, ab Ebraïca voce *קַרְנַי* quæ cornu significat: *ἀνέκτος* enim Apollo, haud secus quam Bacchus nuncupatur in Orphicis. Hinc Carneæ festum Apollinis apud Lacedæmonios & Cyrenæos, in quibus & Scenopegia quædam celebrabatur, quod rei originem clarius patefacit. Ex his aperte liquet eandem esse Apollinis notionem ac Bacchi, & Adonidis, & Mercurii, & Æsculapii, & ad Vulcanum accedere; quos diversas esse ejusdem exemplaris, Mosis nimirum, effigies, & jam partim ostendi supra, partim infra demonstraturus sum. Huc accedit Apollinem in Libya natum & Jovis Ammonis filium fingi à quibusdam, quod Mosis patriam propius contingit, quam Delos: quia vero cornutum fuisse Mosem audiverant, id à patre Ammone, cornuto & ipso, velut ex traduce habuisse Apollinem censuerunt. Inter duo fluenta natum esse docet Plutarchus, quod in Nilo infans Mosis expositus sit. In Arabum arvis eruditus esse dicitur à Statio, quod in Mosem aptissime quadrat. Ex Sinope dicitur à Plutarcho Syrum filium sustulisse: Sinopes nomen non multum abludit à Sephoræ nomine, quæ Mosis uxor fuit; Syri vero pater dicitur, quod velut parens habitus sit Israelitarum, quæ gens inter Syros numerata est, & in Syria sedes habuit. Non *ἀκροπόλιος* tantum, sed & *χρυσόπολιος* Apollo cognominatur, propter fulgorem è Mosis vultu exeuntem: unde & Typhonem fuisse *πυρρόν κ' ὀνόματι πλεῖν χροῦν*, *rufum & asininum* ptii sub Solis persona exhibebant capite semirato, & simulacris nonnumquam cæruleis, hoc est atro colore infectis; claris nonnumquam & splendidis: eandem videlicet ob causam, propter quam Mercurius, altera Mosis imago, facie partim aurea, partim atra pingebatur ab iisdem Ægyptiis, & petasum capite gestans media parte candidum, media nigrum. Inde est quod Genium, naturæ humanæ Deum, vultu muta-

bilem esse, album & atrum dixit Horatius. Atqui Genius est *μῦθος*, unde *μῦθος*, *Ἄο-
lice μῦθος*, Latine Manes, atque etiam Menes: *Μῦθος* autem est Sol, seu Apollo. Id
nos alibi fuse ostendimus. Ergo Apollo est albus & ater. Radiato etiam vertice pin-
gitur, quale habuit Moses postquam Dei alloquio fruitus est. Hinc nomen, ut puto,
Didymeo Apollini, in Branchidis: non, ut vult Macrobius, *Quod geminam speciem sui
muminis praeferat, illuminando, formandoque Lunam.* Unde & Janus, quem Mosem quo-
que esse dicemus suo loco, bifrons pingitur, & cum eodem Didymeo Apolline à Ro-
manis, teste eodem Macrobio, confunditur. Atque hoc quidem *ἰσοειδής*, nam *ἰσοει-
δής* Solem Apolline significari non infitior, cuius radios notat quoque aurea & inton-
sa Apollinis caefaries. Quapropter & pectus Soli tribuebatur. Unde adagium vetus
quod habet Tertullianus, *Lamiae turres, & pectines Solis.* Ex quo scias etiam, cur *Tur-
ricolas Lamias* appellet Lucilius apud Lactantium. Sic enim legendum esse liquet, non
ut vulgo, *Terricolas.* Futurorum praescius habitus est Apollo: Propheta fuit Moses.
Narrat vetus Poeta apud Clementem Alexandrinum, statuam Apollinis in Delphi-
co templo esse columnam; propterea quod Moses per Arabiae desertam Israëlitas duxit,
praeeunte Domino *per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis.* Cui simili-
le aliquid de Baccho supra retulimus. Postulat Proclus à Sole, sive Apolline, ut Deum
precibus suis propitium faciat, noxarum veniam sibi impetret & poenarum, iustitiam
divinam placabilem praestet, & animae suae lucis divinae radios infundat: quae sunt hu-
jusmodi, ut Israëlitas Mosem alloquentes audire mihi videar. Admeto servit Apollo,
ejusque pecudes pavit: à Pharaone viro revera *ἀδμήτωρ* & inflexo durissima servitute
oppressi sunt cum Mose caeteri Israëlita; cum operam suam Pharaoni vendidisset Is-
raël: *Petimus*, inquebat, *ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen.* Tum deinde super
iis haec Josepho praecipit Pharao: *Quod si nosti*, inquit, *in eis esse viros industrios, con-
stituere illos magistras pecorum meorum.* Est apud Ciceronem, Apollinem Arcades *Νόμιον* appella-
re, (sic enim legendum, non ut vulgo, *Nomionem*) quod ab eo se leges ferunt accepisse:
vel potius quod Moses Ebraeis leges posuerit. *Φυζις* dicitur apud Philostratum,
quemadmodum & Pan, alterum Mosis simulacrum; non ab Herculis fuga, ut vult
Theocriti Scholiastes; sed quod suafore ac duce Mose Ebraei ex Aegypto in Chana-
naeam profugerint. *Ἐπιτοπος* dicitur apud Cornutum, quod Israëlita; reipublicae
custos Moses, tutor, & praefectus fuerit. *Λεγυβείος* dicitur, non quod *λέγυς*, hoc
est confabulantium circulis praefuit, ut vult Suidas, sed propter colloquia Mosis cum
Deo in monte habita: *Loquebatur enim Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet lo-
qui homo ad amicum suum.* Quamobrem & Minoem Mosis typum, ut mox dicam,
ὄαεισιώ Homerus appellat. Narrat Artemidorus, auctor locuples, à Daldianis po-
pularibus suis Mysten nuncupari Apollinem: Moses quippe divinorum mysteriorum
interpres fuit. Megaris simulacrum exstabat Apollinis *δευκτόρου*, sic dicti propter ri-
tum decimarum Deo solvendarum, à Mose instauratum. Argonautae apud Apollo-
nium sacra faciunt Apollini *ἑμβασις*, & *ἐμβασις*, non sic dicti à conscensione eo-
rum in navim, & descensione, Apollinis auspiciis facta, ut garriant Mythici; sed à
Mosis potius & Israëlitarum ingressu in mare Rubrum, & egressu. Cernebatur Athe-
nis Phidiae opus, aeneum simulacrum Apollinis Parnopii, non sic dicti, quod regio-
nem locustis, quas Graeci *πάρουσις* vocant, vastatam liberaflet: vera enim nominis
origo est in locustis, culicibus, & muscis, quibus Aegyptum Moses infestam habuit.
Peregrinationes significare consuevisse Apollinem Delphinium discimus ex Artemido-
ro; propter diuturnam Mosis, Ebraeorumque in Arabiae desertis peregrinationem.
Apollo Troiae muros ad citharae cantum fertur condidisse: Israëlita gens ut in civi-
tatis coalesceret formam, & legibus contineri se pateretur, Moses perfecit. Narra-
tur Apollo apud Tibullum:

*Saturno rege fugato
Victoris laudes concinnisse Jovis:*

submerso Pharaone & Aegyptiis, hymnum victori Deo cecinit Moses, & alte-
rum quoque debellatis gentibus, quae iter in Chanaaneam terram morabantur. Py-
thonem serpentem ab Apolline interfectum narrant fabulatores; fortasse quod He-
vaeos, Chanaaneam gentem, Mosis praeepta secuti Israëlita; domuerint: *ἰγῆ* autem He-
vaeum & serpentem sonat, ut à Bocharto demonstratum est; vel potius quod virga
Mosis versa in colubrum, Magorum Aegyptiorum virgas mutatas quoque in serpen-
tes absorbuerit, & quod serpentium ignitorum à Deo in Israëlitas immissorum vim
virusque excitato Serpente aneo Moses represserit. Tityon etiam terrae omniparentis
alunum & filium Apollo occidit. Hic mortuus, juxta Homerum, *ἐπ' ἐνεία κείτο
πῆλεδες*, per novem terrae jugera porrigebatur: Moses Og regem Basan interfecit, vi-
rum de stirpe gigantum, cuius lectus novem cubitos habebat longitudinis. Nomen Tityo à

Horac. libr. 2.
Epist. 2.
Observ. ad
Orig. p. 109.
110.

Macrobi. Sa-
turn. libr. 1.
cap. 17.

Tertull. adv.
Valent. cap. 11
Lactant. libr. 1.
cap. 21.
Clem. Alex.
Strom. 1.

Exod. 13. 21.
Procl. Hymn.
in Sol.

Gen. 47. 4.
Gen. 47. 6.

Cicer. de nat.
Deor. libr. 3.
Philostr. He-
roic.

Theocrit. Idyll.
7.

Suid. in *Αέ-
σχη*.
Exod. 33. 11.
Homer. Od. 7.
Artem. Oni-
rocr. libr. 2.
cap. 77.
Paulan. Attic.
Apoll. libr. 3.
Argon.

Paulan. Attic.

Artemid. Oni-
rocr. libr. 2.
cap. 35.

Tibull. libr. 2.
Eleg. 5.

Boch. Phal.
libr. 4. cap. 161.
Chan. libr. 1.
cap. 19. & 23.

Hom. Od. 12.
Deuc. 11.

Callim. Hymn.
in Jov.

Hom. Od. 9.
Plut. Thef.
Paul. Corinth.
& Bceotic.
Ælian. de ani-
mal. libr. 11.
cap. 1.

Pan idem ac
Mofes.

Macr. Sat. libr.
1. cap. 12.

Pind. Pyth.
Od. 9.
Cicer. De nat.
Deor. libr. 1.
Pausan. Arca-
dic.
Helych. in
Agypt.
Orph. Hymn.
Apoll.

πρωτογονος, quod *lutum* significat, quasi dicas *πρωτογονος*, quo nomine Gigantes Callimachus appellat: Og Basanitidis terræ indigena & filius fuit. In Eubœam ad visendum Tityon ivisse Rhadamanthyn cecinit Homerus: quippe Ogi regionem adiit & subegit Moses, quem Rhadamanthyn esse suo loco probabimus. Apollini Diradiotæ sacrificabatur agnus, Delphinio & *πολιφ* taurus, Myrensis vitulus: nempe has Apollini, qui Moses est, gratissimas fore rebantur victimas, quas ipse sanxisset: ac forsitan etiam Vituli aurei à Mose comminuti meminerant: nam quæ Deo cuique odiosa esse putabant, huic ea sacrificabant.

IV. Nec obscuriorem ejus imaginem refert Pan Deus Arcadiæ, seu potius Ægypti, ubi Deorum vetustissimus habebatur. Multa quidem illi cum Apolline sive Sole communia sunt, ut docet Macrobius, plura cum Mercurio; quod & hi, & ille ad idem exemplar, Mosem scilicet conficti sint. Futurorum præcius est, ab eoque vaticinandi artem ferunt Apollinem accepisse. Sinoën nutricem habuit, unde Sinoës dicitur est; Sinopen uxorem Apollo. Cultus uterque in Arcadia, & νόμος dicitur, Apollo quidem apud Pindarum & Ciceronem, Pan vero in Paulaniæ Arcadicis. Dicitur uterque & *ἀγροτικός*, Apollo item apud Pindarum, Pan apud Apollodorum, teste Helychio. Saltator uterque. Pan Nympharum dux & comes; Apollo Musarum, Pan quoque, ut Apollo, Sol esse creditus est, & Panos nomine Apollinem Orphica indignant, ut dixi. His ille Apollini similis est, istis Mercurio. Natus dicitur in Arcadam montibus; itaque Evander Arcas Panos potissimum & Mercurii cultum ac ceremonias Italis tradidit:

*Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisque Dei.*

Ovid. libr. 5.
Fast.

Pausan. Arcad.

Porphyr. apud
Enf. Præp. libr.
5. cap. 6.

Pausan. Arcad.

Joseph. libr. 1.
contra Apion.

inquit Ovidius. Hircinam formam gerere dicitur, quod Mercurio patre in hircum mutato genitus sit; hominum preces allegare ad Deos, damnare votis, improbos punire pro meritis, Deorum esse nuntius, baculum manu gestare, lacte & melle placari, plurimarum rerum artificia callere, quod & ipsi cum Vulcano commune est. Apollini vero simul & Mercurio his similis est, quod musicam colit, quod pastoribus præest, quod *κροτάλιος* est, quemadmodum & Bacchus, alter Moses typus, qui & Satyros & Musas secum ducere dicitur, itidem ut Pan. Tradit præterea Pausanias ignem Pani perpetuum & inextinctum ali; qua re Vulcano & Zoroastri similis est. Lampadephoria Pani, iridem ut Vulcano & Prometheo, instituta est. Vulcanus autem, Zoroastres, & Prometheus, Moses imaginem gerunt. Plurimæ etiam propriæ ac peculiare Pani notæ insunt, ad archetypum Moses compositæ. In desertis locis degit, quod per deserti tot annos Moses vagatus sit. Miniata facie pingitur & ignea, cornibus vero aureis, & ad cælum pertingentibus, propter caelestes radios, quibus Moses de monte descendens facies perfusa apparuit. Apollinis oraculum apud Branchidas editum refert Porphyrius, in quo Pan describitur manu altera virgam tenens, altera fistulam, eaque Nymphas delinens & agricolas territans, qui & eo viso periisse dicuntur. Panos virga Mosaica virgæ symbolum fuit. Moses Canticum Maria cum comitibus feminis ad tympanum modulata est: tum deinde paulo post ipsius obitum, Josue præceptis ab eo instructus solo tubæ cantu Hierichuntina moenia prostravit, & terræ incolas exscidit. Montivagus habetur & *κρηνοβάτης*, montiumque verticibus & saxosis fastigiis præesse creditur; quippe Moses in montis cacumine legem à Deo accepit, de montis Nebo culmine Terram promissam lustravit, ibidem obiit & sepultus est. Ex uva illa inusitatae magnitudinis, quam ad Mosem retulerunt Terræ sanctæ exploratores, factum puto ut Pan Scolita sit dicitur: sic enim appellatur apud Pausaniam: non uti quidem hic censet à colle Scolita, sed potius ab Ebraica voce *חַשְׁמֹנִי*, quæ uvam sonat, quasi dicas *חֶסְבֵּן בַּבְּעֵר* Bacchi enim, qui Moses est, socius esse fingitur, & *διακόμος*, & famulus, laborumque & Indicae expeditionis particeps: nam non pastorem solum & saltatorem, sed bellatorem quoque se fert Pan; nec Bacchicis modo pugnis interfuit, sed in Deorum quoque bello adversus Typhonem strenue se gessit, & Marathonio etiam prælio Atheniensibus opem tulisse prædicatur. At Moses ductu & auspiciis maxima bella gesta sunt; quamobrem à Josepho *ἀετος ἡγεμὼν*, *optimus dux*; & *στρατηγὸς ἀετος*, *Imperator egregius* appellatur. Quoniam autem homines procero corpore & giganteo Chanaanæ terra ab Ebraeis depulso acceperant Mythici, & tubarum clangore Hierichuntina moenia corruisse, hinc præbita illis anfa fingendi Panem conchæ sonitu exterruisse Gigantes & in fugam dedisse. Nec de nihilo est quod Cererem narrant, raptam Proserpina, mortam se in Arcadiæ specubus oculuisse, diuque à Diis quæsitam, à Pane demum fuisse repertam; ni fecisset, fame quippe homines fuisse interituros: his enim Israëlitarum in solis locis & sterilibus erantur significatur fames, & apud Mosem expostulationes & querelæ; cujus precibus

bus panes de caelo pluerunt; sic enim Manna appellatur in Exodo. Mundi harmoniam fistula concinere Pan narratur in Hymnis Orphicis, quemadmodum Silenum Virgilius in Ecloga canentem inducit, ut seminibus magnum per inane coactis mundi tener orbis concreverit: quia mundi creationem Moses scriptis celebravit. Pan denique manu supra oculos protensa speculans longinqua pingebatur, ut tradit Hefychius: nos Mosem a speculatione Osariphum & *Ὀσάρηλον* dictum supra ostendimus.

V. Eundem vero esse Panem ac Priapum docet nos Phumutus, seu potius Cornutus in libro De natura Deorum. Deus agricola, & rusticus Tibullo dicitur Priapus, ruricola Ovidio: Pan *ἀγροδός* appellatur ab Apollodoro, ut habet Hefychius; & Apollo quoque à Pindaro. In Apolline autem & Pane Mosem occultum jam agnovimus. Bellicosus praterea uterque est, Pan & Priapus; saltator uterque: quippe has quoque in Priapum dotes transcribit Lucianus. Tradit is quoque unum fuisse Priapum ex Idæis Daetylis: at nos infra docebimus quantum Judæos inter & Idæos affinitatis infuerit Eundem hunc esse ac Orum & testatur Suidas, & multa persuadent. Hic Osiridis filius est, ille Bacchi: Bacchus autem est Osiris. Hoc ipsum ex utriusque simulacro ostenditur: uterque enim sinistra manu tenet *αἰδοία*: quod etiam commune illis erat cum Osiride, cujus simulacrum *ἐν πτωμαρίον* ubique fingebatur, ut discimus ex Plutarcho; & cum Mercurio, qui similiter pingi solebat. In triviis quippe, Priapi, & Marsyæ, & Mercurii, & Termini fontium & viarum indices, obsceno hoc habitu omnes ponebantur, unde Hermæ capite tantum ac pene constare dicebantur. Mercurios istos Cornutus, & Plutarchus, seniores esse aiunt; nempe, opinor, quod barbati essent; & senes Mercurii appellantur, qui Priapi erant dicendi. Barba autem & caput Priapi canis capillis albicabant, ut habet vetus Epigramma. Quamquam & puerili quandoque ætate fuisse exhibitum Suidas docet; quemadmodum & supra de Apolline, Æsculapio, & Baccho diximus, qui omnes Mosem dissimulant. Bacchi præterea & Priapi affinitatem sacra Bacchi ostendunt, in quibus fiebat *παρρηγοεία*. At Phallus, & Triphallus, & Ithyphallus, Priapierant cubitales. Sed & Priapum Osiridis partem obscenam esse fabulantur Ægyptii, ut perhibet Diodorus. Ergo Priapus est Pan, Orus, Mercurius, Bacchus, & Osiris: est & Typhon, eodem Diodoro teste. Hi autem omnes Mosi symbola: igitur & Priapus. Quo accedit & asini effigies, quæ Priapo adungebatur, ut ex Priapeis disci potest: nempe ex veteri fabula Taito credita, qua asini agrestes Mosi & Israëliticæ genti in solitudine aquæ penuria laboranti ad largas aquarum venas viam præivisse ferebantur. Unde & asini caput in sacrario collocasse & adorasse dicitur Judæi, ut est apud Josephum, & Minutium Felicem; & ut Damocritum scripsisse refert Suidas. Unde & Ononychites Tertulliani. Præsertim cum traditum sit ab Æliano, Ægyptios, inter quos tandiu confederant Ebræi, jussu Ochi Persæ asinum inter Deos recepisse. Hinc & fontium index Priapus celebratur in Priapeis: *Priape, Ad fontem queso dic mihi qua sit iter.* Priapus infans à matre expositus est, juxta Suidam; expositus est & Moses. Cornu copiæ gestat Priapus, & vitium custodiæ præficitur, teste Cornuto: quod ad terræ illius uberrimæ lacte & melle manantis aditus populum Dei Moses deduxerit, ejusque iteratis pollicitationibus erumpentes seditiones sæpe compescuerit. In tutela Priapi virorum esse genitalia fabulatoribus placet; puto quod ad sobolis propagationem homines à Deo non semel fuisse excitatos, & quod insignem Israëliticæ genti fecunditatem & proliis ubertatem pollicitum esse Deum Moses testatus sit: *Non erit apud te, inquit, sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quam in gregibus tuis.* Atque hinc etiam factum reor, ut hortorum curam Priapo demandaverint iudem *μυθονομάς*, nam *κῆπος* & hortum, & obscenam mulieris partem notat; quemadmodum & *ἀμύδων* apud Euripidem, & *παιδίων* apud Aristophanem, & *νάπος* apud Hefychium, & *σάλυς* apud Plautum. Itaque Priapum *κῆπον* Deum esse dicentes, ludebant in ambiguo, & in hortis simulacrum ejus statuentes, verum ejus manus per figuram dissimulabant. Sceptrum Priapo tribuitur, auctore Suida: virga Mosi. Scribit idem Suidas alas Priapum gestare, quare Mercurio quoque similis est: Mercurius autem est Moses. Nec alas ipsi solum, easque aureas affingit Orphicus Hymnus in *σπερποζόνον*, sed & duplicem naturam: quod & de Baccho & de Vulcano superius diximus, quorum uterque Moses est. Hoc insuper cum Mercurio, Mosi simulacro, commune habet, quod artifex juxta Cornutum, & artium peritus fuerit.

VI. In Æsculapii quoque fabula Mosem deprehendo. Ipsum, uti & ipsius patrem Apollinem, Ægyptium fuisse scribit Pausanias; Memphiten Clemens Alexandrinus: Moses ac Mosi pater Ægyptii fuerunt. Serapin esse conjectant quidam, ut refert Tacitus: Serapin autem Mosem esse à nobis probatum est. In supposititio illo Mercurii Trismegisti Pœmandra observatione dignum est, primas Dialogi partes Pœman-

Exod. 16. 4. 8.
Orph. Hymn.
in Pana.
Virg. Eclog. 6.
Hefych. in *Ὀσάρηλον*.
Priapus idem ac Moses.
Corn. de nat. Deor. cap. De Pane.
Tibull. libr. 1. Elg. 1. 4. & 5. Ovid. 1. Trist. Hefych. in *Ἀγροδός*.
Pind. Pych. Od. 9.
Lucian. De salt. Suid. in *ἐπιπέριος*.
Plut. de Isid. & Osir.
Cornut. De nat. Deor. Plut. de Isid. & Osir.
Priap. Epigr. 77.
Suid. in *Ἰσλαμῆς*.
Diodor. libr. 4.
Priap. Epigr. 55.
Tacit. Hist. libr. 5.
Joseph. libr. 8. cont. Apion. Suid. in *Ὀσάρηλον*.
Tertull. Apolog. cap. 16.
Ælian. De anim. libr. 10. cap. 18.
Priap. Epigr. 69.
Suid. in *Ἰσλαμῆς*.
Corn. de nat. Deor. cap. de Pane.
Exod. 23. 26. Deut. 7. 14.
Eurip. Cyclop. Aristoph. Lylistr.
Hefych. in *νάπος*.
Plaut. Casin. Suid. in *ἐπιπέριος*.
Corn. De nat. Deor. cap. de Pane.
Æsculapius idem ac Moses.
Paul. Corinth. Clem. Str. 1. Tac. Hist. 1. 5.

drae tribui, secundas Mercurio Ægyptio, Æsculapio amico ejus & necessario tertias, postremas filio ipsius Tar, quem & Eusebius in Chronico commemorat; alterum vero Dialogum Æsculapii ipsius nomine inscribi. At Damascius apud Photium, non Græcum, nec Ægyptium, sed Phœnicem vult Æsculapium fuisse; quia Ægyptius licet natalibus Moses, Syrus tamen origine fuit: Esiunum autem appellat Phœnicio nomine, atque id *oëtaum* significare ait, quod verum esse fatebuntur Ebraicarum literarum periti: Cabirorum autem oëtaus fuit, in quibus non uno modo latentem Mosem supra notavimus. Hæc perita sunt è Sanchoniathone, qui ad superiora addit, fratrem Taauti fuisse Æsculapium: Taautus autem Moses est. Itaque non inter Græcos primum Æsculapius divinos honores consecutus est; Tyro enim profecta est religio isthæc, & in Græciam sive à Cadmo, sive ab aliis Phœnicibus Græciæ oras commercii causa crebro perlustrantibus delata: Tyri quippe magnum erat Mosi & illustre nomen, propter res in vicinia præclare gestas. Opinioni huic accedit ex eo fides, quod Carthaginenses Tyriorum propago in summo Byrsæ arcis fastigio templum Æsculapio consecratum habuerunt; atque idem postmodum, cum Carthaginiem Novam in Hispania conderent, ædem Æsculapii in collibus vicinis adstruxerunt. Fingitur Æsculapius, Apolline patre natus esse: Apollo autem ipse est Sol; Sol Liber, Arnobius: *Nam sverum est Solem eundem Liberam esse, eundemque Apollinem.* Legere dignum est quod super hoc argumento scripsit Macrobius. Liber autem, sive Sol, idem est qui Osiris, sive Sirius, sive Siris. Commune vero hoc nomen habet Sol cum Canicula, commune & cum Nilo, qui sub Canicula ortum exundare solet. Sic appellatur Nilus Æthiopum lingua, Ebraica *שֵׁרָיִם*, hoc est *Niger*; unde & à Græcis Melas nominatur, ab Ennio, Aufonio, aliisque Melo, quod *viridem Ægyptum nigra secundet arena*; & Osirim nigro colore inficiunt Ægyptii; & Ægyptus ipsa *æscia*, hoc est *nigricans*, & *μυροβόρος*, & *μαροβόρος* dicta est. A nigrore etiam Plutarchus Chemiam vocatam censet; *χημ* enim nigrum sonat. Moses autem Nilo extractus, concinne dici potuit Nili sive Siris filius: unde & Æsculapium Apollinis filium dixerunt Mythologi, occasio- ne captata ex ambiguitate vocis Siris, quæ Nilum, & Solem, hoc est Apollinem significat. Tertium Æsculapium, filium fuisse Arfinoës & Arsippi à Cicerone proditum est; in qua Arsippi appellatione observare licet manifesta vestigia vocis Otarisphus, quod nomen gestisse Mosem tradidit Manethos, ut superius dictum est. Ad ripam Amyri fluvii in Thessalia natum fuisse Æsculapium canit Apollonius in Argonauticis: Moses in ripa Nili inter carecta infans repertus est. Æsculapium à partu recentem mater exposuit, itidem ut Mosem sua. Infantis Æsculapii caput ardere visum est: Moses postquam in monte cum Deo congressus est, radiatam & splendendam faciem ad suos retulit. Chirone Æsculapii præceptore adumbratus videtur Jethro sacerdos Madian, cujus monitis Moses commodam regendi Israël formam instituit. Morbos sanabat Æsculapius, & mortuos ad vitam revocabat; Mariam fororem lepris affectam Moses sanitati restituit: idem præterea mortiferam serpentium ignitorum luem proposito serpente æneo coercuit: *Fac serpentem æneum*, inquit Dominus; & *pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* Hinc Æsculapio appingitur draco: hinc fabularum confarcinatores & Astronomi Græci, ac fortasse etiam Ægyptii, inter sidera eum sub Ophiuchi persona collocarunt: hinc medicis reliquis tribuuntur angues: hinc baculus angue circumplicatus gestamen Æsculapio tribuitur, nisi ejus causam à virga Mosi in serpentem mutata malis arcescere: hinc denique mutatus ipse fingitur in serpentem, atque hac forma Epidauri cultus est, & Roman demum illatus. Quoniam autem medicæ artis, ut aliarum quoque disciplinarum, notitiam in Ægypto comparaverat Moses; hinc medicinam reperisse fingitur Apis, Æsculapius promovisse. Divinationibus & auguriis præesse Æsculapium tradit Apollodorus in libris *ἑὲ θεῶν*, quos citat Macrobius: Eadem dote præditus fuit Apollo: quod utriusque exemplar Moses præscientiam rerum à Deo consecutus sit. Fulmine tandem à Jove tactus Æsculapius interit, quod inter murmura tonitruum, & fulgurum splendores Mosem Deus allocutus sit. Mercurii & Herculis coævus ponitur Æsculapius; nempe Moses idem est ac Mercurius, ut dixi, Hercules autem, qui & Ægypto ortus est, Josue ipse est, quod infra ostendam.

VII. Venio ad Prometheum, Mosi effigiem, si quis vero falsum seponere sciat. Consentit quidem computatio Chronologorum, qui Prometheum Mosi & Herculis coævum faciunt. Testis Augustinus in libris *De civitate Dei*. Plutarchus in libro *De Iside & Osiride* Mercurium, hoc est Mosem, ita cum Prometheo confundit ac permiscet, ut ambigi dicat utro nata sit Isis, Mercurioque Grammaticam & Musicam, Prometheo sapientiam & providentiam, à plerisque acceptas referri, cum viderimus tamen

Phot. Tm. 241.

Sanchon. apud Euseb. Præp. Evang. lib. 1. Arnob. lib. 3.

Macrobi. Sat. lib. 1. cap. 18.

Fest. Serv. Aulon. Epist. 5. Virg. 4. Georg. Plutarch. de Isid. & Osir.

Cicer. lib. 3. De nat. Deor.

Maneth. apud Joseph. lib. 1. contr. Apion. Apollon. Argon. lib. 4.

Num. 21. 8, 9.

Macrobi. Sat. 1. 1. cap. 20.

Promethus idem ac Moses. August. 1. 18. de civit. Dei, c. 2.

philosophiæ, prudentiæ, sapientiæ & futurorum prævisionis laudibus Mercurium insigniri. Confunditur quoque cum Æsculapio altera Mosis icone. Erat apud Panopenfes simulacrum, quod Æsculapiine esset an Promethei incertum fuit. Cabirorum unus fuisse fertur Prometheus, idem ut Æsculapius, & ipse quoque Mercurius. Asia maritum fuisse narrat Herodotus, alii filium: ex Asia oriundus fuit Mosès, totaque Israëlita gens in Asiam ex Ægypto remeavit. Atlantis frater, aut ut aliis placet, pater fingitur Prometheus; nepos Mercurius, quem Mosèm esse dixi: unde patet Prometheum inter & Mosèm affinitas. Alii fratrem fuisse volunt Deucalionis, quem primum templa Diis constituisse ait Apollonius, quia primus Aaron Mosis frater, summus Israëlita gentis sacerdos à Deo creatus est. Refert Diodorus in quadam Ægypti parte regnasse Prometheum, in quam aliquando restagnans Nilus magnam hominum pecudumque ediderit stragem, & in magnas angustias Prometheum redegerit; sed Herculem demum tulisse ipsi opem, & exundantem Nilum coercuisse, & in pristinum alveum coëgisse. Ebraorum dux, legumlator, & veluti Rex habitus est Mosès; unde rixosus ille Israëlita Mosi respondit, *Quis te constituit principem & judicem super nos?* & à Clemente Alexandrino dicitur σοφός, βασιλεύς, νομοθέτης quin & paterni regni successorem eum destinabat Thermuthis Pharaonis filia. Ægypti autem portionem, terram nimirum Gesen occuparunt Ebrai. Exundatio Nili homines & bruta disperdens, quam Herculis tandem suppeditis Prometheus evasit, quid aliud significare putem, quam Ægyptiorum cladem, cum Israëlitis tuto transmissis, ipsi mari Rubro absorpti sunt? Herculem vero Josuæ typum esse, Mosès administri, & consiliiari, & Israëlitarum imperatoris infra probabitur. Sceptrum dextra manebant Promethei statuæ, ut & illa Priapi, effigiem videlicet prodigialis virgæ Mosis. Ipse se Prometheus remedia morborum reperisse jactat apud Æschylum, quod & Apollini, & Æsculapio, Mosis simulacris, adscriptum vidimus. Viarum se quoque indicem prædicat, quod & de Mercurio, & Priapo fertur, quorum uterque Mosès est. Fertur Prometheus hominem de luto finxisse, fabula inde ducta, quod hominis originem primus Mosès literis consignavit, eumque de terra à Deo formatum esse homines docuerit. Quadrat & in Mosèm Hygini Mythologi explicatio: Prometheus, inquit, propter excellentiam ingenii miram, homines finxisse existimatur. Africanus vero quod homines rudes & simplices Prometheus disciplinis instruxerit, idcirco hominum fictorem creditum esse censet. Atque id etiam in Mosèm congruit, à quo egregius institutus Ebraica gens informata est. Cum Jove colloquia Prometheus habuisse fertur: Mosèm Dei *οὐρανίου* fuisse constat. Aruspiciæ artis in sacris exerceri solita rationem à se deprehensam narrat Prometheus in tragedia Æschyli: Mosès sacrificio- rum, & victimarum in partes secundarum ritus, quæque Deo acceptiores essent, quæ igni dandæ, quæ Sacerdotibus seponendæ, Israelitas docuit. Atque hanc originem esse puto fabulæ de Prometheo ab Hesiodo proditæ, bovem in duas ipsum divisisse partes; hinc ossa adipe contexta, inde carnes apposuisse Jovi, tentandi causâ: sic enim, opinor, interpolavit profana illa vetustas præcepta Mosès, quorum alterum hoc est: *Omnis adeps Domini erit: nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis:* alterum est illud: *Pectusculum elevationis & armum separationis tui à filiis Israël de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron Sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israël.* Futuri etiam præcius inducitur Prometheus in Luciani Dialogo: qua facultate Mosès pollebat. Metallorum etiam repertorem apud Æschylum se fert Prometheus; propter tot opera, ex Mosès præscripto, fusoria arte fabricata. Astronomiæ, literarum, & artium denique omnium inventionem sibi arrogat Prometheus; quæ Mercurio quoque, Mosès typo, cur ab Ægyptiis tributa sit, supra ostendimus. Incertum porro est an ex illa metallicæ artis, an ex Astronomiæ peritia, qua pollebat Prometheus, an ex usu ignis ab eo reperto, dictus sit de cælo ignem rapuisse; cujus ignis causâ in Prometheis, Atheniensium festo, lampadibus ad Aram in Academia accensis certabatur. Ut ut est, id ipsum profecto narratur de Zoroastre, nec multum diversa de Vulcano, quos Mosèm esse invictis rationibus demonstravimus. Quid quod Prometheum ac Vulcanum iisdem religionibus placatos fuisse, simulque cultos, ex Sophoclis Scholiaste discimus. Nam ad hunc Sophoclis locum in OEdipo Coloneo: *ὁ πυρρόφωτος θεὸς πρῶτος ἀεζυμβόλος.* Deus ignifer Titan Prometheus, Vulcanum esse ait hunc *πυρρόφωτος θεός.* Tum ex Apollodoro & Lyfimachida addit in Academia communem utrique aram spectari. His ortum dederunt & fulgura, quæ sublata à Mosè virga Deus cum grandine ad perterendam Ægyptum de cælo misit; & ignis ille, quem in rubo vidit Mosès, & caelestis ille fulgor in vertice montis Sinæ splendens, cum Mosèm Deus colloquio suo dignabatur; & lucida Mosès facies, cum è monte regrederetur; & ignis ille perpetuus, quem nunquam deficere in altari iussit Mosès. Pandora, vaferrima mulier, tot do-

Herod. libr. 4.
cap. 45.

Apollon. Ar-
gon. libr. 1.
Diodor. libr. 1.

Exod. 2. 14.
Clem. Alex.
Strom. 2.

Æsch. Pro-
meth.

Hyg. Poët.
Astron. libr. 2.
African. libr. 3.
Chronogr.
apud Euseb.
Præp. libr. 40.
cap. 10.

Hesiod. Theog.

Exod. 3. 17.
Exod. 7. 34.

Lucian. Pro-
meth.
Æsch. Prom.

Levit. 6. 17.

tibus à Diis ornata, tot malorum hominibus auctor, quid aliud est quam Eva hominum mater? Hanc ad Prometheus missam à Jove narrant, & à Prometheo repudiatam, ab Epimetheo exceptam; quia ejus historia à Mose consignata est, qui Eva Adamo traditæ vafritiem & scelus scriptis suis damnavit. Similem ob causam Prometheus Deucalionis patrem dictum crediderim, quia veram Noachi & Diluvii historiam Moses hominibus tradidit. Est apud Nicandrum in Theriacis, Jovem post deprehensum hominum indicio Promethei furtum, præmium hominibus Iuventam concessisse; quam cum asino imposuissent, asinus vero sitiens ad fontem accessisset, & potu à serpente prohiberetur, ita bibendi ab eo impetrasse veniam, si sibi, quod gestabat dorso, donare vellet, id urgente siti pactum esse asellum; proptereaque senium deponere serpentes & juvenescere. Ad ea si quis attendat, perpetuo hoc juventutis dono expressum deprehendet beneficium Israeliticæ genti in delerto concessum à Deo, ne vestes eorum aut calceamenta vetustate detererentur; sitientem hunc asinum typum esse asinorum agrestium, quos Mosis totique Judæorum populo siti jam exarescenti ad fontes viam præmonstrasse mendax vetustas commenta est; serpentem vero signare aneum Serpentem, cujus aspectu inflicta à serpentibus ignitis vulnera sanabantur. Narrant Mythologi Jovis mandato Prometheus à Mercurio & Vulcano in Caucasum montem fuisse ductum, & in spelunca vincum, propter raptum de celo ignem: Moses Dei jussu Sinai montem conscendit, & cum Dei gloriam intueri vellet, à Deo positus est *in foramine petra*. Aquila Typhonis filia Promethei jecore pascitur; Typhonem esse diximus Moïsem; Aquilam autem Ebraei נשר appellat, cujus vocis origo est in radice שרש, *contemplatus est, speculatus est*; quia ex hac spelunca in qua fuerat à Deo constitutus, tanquam è specula, Dei gloriam contemplatus est. Supplicio demum & vinculis ab Hercule Prometheus exemptus est: in quo mihi obscure adumbrata videtur pugna Amalecitanæ historia, quam dum pugnabat Josue, quem Herculem esse ostendam, Moses in vertice montis manibus per totum diem expansis mansit, nec inde abstulit, quam per partem à Josua victoriam veluti solutus est. Hanc ipsam Promethei fabulam, nominibus discrepantem, re ipsa pene similem reperias in apocrypho libro Enoch, apud Georgium Syncellum, & in Josephi Scaligeri Notis ad Eusebii Chronicon: narrat enim Azazel, decimum inter Egregoros, metallicæ fabricæ artem hominibus tradidisse; id indignatum Deum jussisse Raphaellem, manibus pedibusque constrictum Azazellem, in loco solo & tenebricoso, substratis acutis petris statuere. Agnoscis, Lector, in Azazele Prometheus, in Raphaelle Mercurium. Azazel porro, & Azazel, voces corruptæ sunt ex אַזַּזֵּל, de quo hæc leguntur in Levitico: *Duos hircos stare faciet (Aaron) coram Domino, in ostio tabernaculi testimonii, mittensque super utrumque sortem, unam Domino, & alteram אַזַּזֵּל* Azazeli. Septuaginta verterunt, *vel δαίμονος*. Ex hoc loco perperam accepto ansam arripuerunt Judæi, ut Azazelem Dæmonem quemdam esse crederent, ad quem alter hircorum in desertum mitteretur. Id docent, R. Eliezer in פְּרָקִי, & R. Abraham Menachem in Leviticum. Qui error transit & ad Valentinianos. Idem de hoc δαίμονος arbitrati sunt Græci quidam, in iisque Julianus Apostata. Hinc ergo inter Egregoros numeratus est Azazel. Sed & hæc Mosis verba de hircis sortito delectis, quorum alter à summo Sacerdote sacrificaretur Deo, alter vero post suas super eo preces emitteretur in desertum, suspicari quoque possumus ortum dedisse fabulæ supra à nobis ex Hesiodo narratæ, de bove Jovi immolato, & in duas portiones dolose distributo, & pellibus duabus incluso, quarum una carnem, altera ossa contexit Prometheus, optionemque alterius eligendæ Jovi dedit. Quemadmodum enim hircorum alter Deo, alter Azazeli sortito cedere existimabatur; ita pellium una Jovi, Prometheo altera sortito cessisse dicta est. Quod igitur Aaron, quem exotici Mythologi cum Moïse sæpe confuderunt, sorte victimas duas cum Deo quasi partiretur, alteramque mactaret, alteram in desertum emitteret, idem esse Azazel ad quem emittebatur, ac Aaron à quo emittebatur, creditus est. Utramvis fabulæ hujus Promethei originem, vel hanc quam indicamus, vel eam quam attulimus supra, persequi Lectori per me liceat, dummodo ex alterutra ipsam prodiisse certum habeat. Cæterum Enocho liber hic apocryphus idcirco affictus est, quod Enochum crederent Veteres ab Angelis Dei eruditum, Astronomiam primum reperisse, ab eo accepisse Chaldaeos, à Chaldaeis Ægyptios per Abrahamum, ab Ægyptiis Græcos. Hæc partim Josephus, partim ex Eupolemo & Artapano Alexander Polyhistor refert apud Eusebium.

VIII. Quin & Cecrops, primus ille Atheniensium rex, Mosis effigies est. Ætas convenit in Eusebii Chronico. Ægyptius Cecrops fuit: Ægyptius Moïses. Vulcano patre Cecropem ortum ferunt, propter rubi, & Sinai montis ignes, & tonitrua & grandinem ac dissonantia fulgura super terram Ægypti, & flammam quæ Coræ, Da-

Exod. 33. 12.

Levit. 16. 7, 8.

Joseph. Antiq.
lib. 1. cap. 9.
Euseb. Præp.
lib. 9. cap. 16,
& 17, & 18.
Cecrops idem
ac Moïses.
Exod. 9. 23.

thanis, & Abironis socios consumserunt. $\Delta\iota\mu\omega\phi\phi\theta$ & $\delta\eta\gamma\theta$ & $\delta\eta\mu\eta\varsigma$ & ambigua esse natura dictus est Cecrops, vel propter geminam linguam Aegyptiæ & Græcæ peritiam, vel quod superiori parte homo esset, inferiori serpens: Mosis sexum utrumque tributum fuisse, proindeque $\delta\eta\mu\omega\phi$ creditum, bicolorum etiam sub Mercurii persona depictum fuisse diximus. Cum autem virgam quæ divina vi in serpentem coram Aegyptiis mutata fuerat gestaret, & Serpentem æneum ad curandos serpentium morsus in Arabicis desertis proposuisset, id ad fabulam torserunt mendaces Græci, & inferiori eum parte serpentem fuisse finxerunt. Atheniensium antea disperforum, & barbaro ritu vitam agentium, rempublicam instituit, iisque leges dixit, uti Ebrais Moses. Duas calluit linguas Græcam & Aegyptiam, Moses Aegyptiam & Ebraicam. Primus Jovi bovem immolasse dictus est Cecrops, vel quod Vitulum aureum confregerit Moses, vel quod sacrificiorum ritus Israelitas docuerit.

IX. Licet etiam in Minoë Cretenfium rege Mosem reperire. Eadem certe utriusque ætas est; Europa quippe Cadmi sorore natus est Minos; Bacchi autem, qui Moses est, Cadmus avus fuit. Rursum Herculis cœvus fuit Minos; Herculem autem Jovis esse infra ostendam. Cum Mosem Minois cœvum dico, non verum Mosem intelligo, qui vetustior fuit, sed personatum, qualis est Bacchus. Qui sensus his quas instituius comparationibus sæpe adhibendus est. Deinde & cum Herculi ac Baccho aequalem Minoem ponerent prisca Mythologi, non erant nescii à vetustioribus etiam fabulam Minois repetendam esse temporibus ac vulgo fieret: ejus enim antiquitatem prædicant Thucydides, & Diodorus. Et Minois conjux Itona appellata est, auctore eodem Diodoro, hoc est, ut conjicio עִינָא, antiqua, ex Chaldaico עֵינָא, quod tempus sonat. Et leges à Minoë Cretenfibus positas omnium antiquissimas esse definit Plato in Minoë. Matrem Phœnicissam Minoi adscriperunt fabulatores: Mosis enim progenitores ex Phœnicia venisse sciebant. Regnasse porro in Creta fingitur Minos, quod Moses in Palæstinam Ebræos deduxerit. Palæstini autem in Libris sacris sæpe appellantur בני־תימן. Vulgata reddit *Cerethi*, & *Palæstinis*: Septuaginta aliquando *επι־τιμ*, *Cretenfes*, ut à Bocharto observatum est. Gaza ipsa Palæstinorum urbs, Minoia dicta est, teste Stephano; & prope Gazam Minois oppidum collocatur ab Hieronymo. Idem Stephanus Gazæorum Deum Marnam, Jovem Cretenfem esse ait, Minois nempe patrem. Nos vero sequimur Epiphanium, qui Marnam, non Cretenfem Jovem, sed Asterii Cretenfium Regis famulum fuisse docet. Asterium autem illum Eusebius Europam à Jove jam vitiatam duxisse scribit, & Minoem genuisse. Apollodorus vero Asterium duxisse quidem Europam censet, sed jam trium liberorum ex Jove matrem, Minois, Rhadamanthos, & Sarpedonis, nullosque ex ea liberos suscepisse. At unus tamen idemque fuit Asterius ille, & Jupiter Cretenfium rex Minois pater. Jovem Asterium Tzetzes appellat, & propterea Jovem dictum esse vult, quod olim Reges omnes Joves vocarentur. Marnam autem ejus famulum, Minoem ipsum fuisse puto, qui urbi & vicino oppido nomen dedit. Is filius Jovis habitus est, quod reges antiquitas Jovis filios dixerit: *ἐν ἧ δὲ δὴς βασιλῆες. Ex Jove autem sunt Reges*, inquit Hesiodus. In Scriptura quoque sancta optimates dicuntur Filii Dei. Sic in sexto Genesios, qui Filii Dei nominantur, eos *δυνασῶντας*, Principes Symmachus appellat. Sæpissime etiam viros pios, mansuetos, ac lenes, Filios Dei appellant Scriptores sacri, ut docui supra cum de Vulcano agerem. Famulus vero Jovis dictus est Minos, quod divinatorum præceptorum fuerit observantissimus. Atque in his Mosem licet agnoscere, qui Ebrais jure regio præfuit, qui pietate ac lenitudine clarus fuit, & quem servum suum sæpe Deus appellat. Vox autem Marnas, quam Scaliger & Seldenus interpretantur, *μάρνα* ἀνθρώπων, ego vocem Aegyptiam esse reor Maneros, quo nomine affectus fuit Linus, qui Moses est, uti paulo infra demonstrabo. Maneros autem eadem vox est ac Monimos, & Monios, quæ Mosis cognomina esse diximus. Ex Monios itidem excusa est vox Minos. Adeo ut non nomina solum, Monimos, Maneros, Marnas, Monios, & Minos, sed res ipsæ his signatæ nominibus, unum eundemque hominem, Mosem nempe significant. Aliam præterea Minoam, à Minoë item dictam collocat Stephanus in Arabia: Arabiam autem per multos annos Moses incoluit. Minæos etiam Arabiæ populos, à Minoë originem trahere creditos, Plinius commemorat. Sane & in portibus suis Mufa & Mofcha, Mosis nomen Felix hæc Arabia videtur retinuisse. Huc referri potest, quod legitur apud Tacitum: *Judeos Creta insula profugos, novissima Libya insedisit: argumentum è nomine peti; inclutum in Creta Idam montem, accolos Idæos, aucto in barbarum cognomento, Judeos vocitari. Unde cognoscitur, quamobrem Hercules ex Idæis Dactylis unus esse dictus sit, & Idæus appellatus. Ratio in promptu est, Hercules is erat Josue Ebræus, sive ut posteri locuti sunt, Judæus, quemadmodum suo probabitur loco. Ex his apparet Idæos Cretenfes cum Judæis exoticos Scriptores confudisse. Quinetiam Ephori testimonium secutus Idæos Minoi*

Minos idem ac Moses.

Thucyd. libr. 1.
Diod. libr. 4.
& 5.

Boch. Chan.
libr. 1. cap. 15.
Steph. in γὰρ.
Hier. de Locis
Ebr.
Euf. Chr. libr. 2.
Apollod. libr. 3.

Joh. Tzetz.
Chalæ. Hist. 19.

Hesiod. Theog.
Gen. 6. 2.

Scal. ad Frag.
ment.
Seld. de Dis
Syr. Synt. 2.
cap. 1.

Steph. in Mi.
196.

Plin. libr. 6.
cap. 28.
Tacit. Hist. 5.
cap. 2.

- Diod. libr. 5. expeditionis focios adjungit Diodorus, quod Israëlita genti ducem se Moses præbuerit. Præfignatores fuisse ait, propter crebra illa & stupenda prodigia, quibus suum erga Ebræos favorem Deus declaravit. Ait & cerimonis Deorum, sacrisque mysteriis vacavisse, quod & à Strabone proditum est; quippe veræ religionis cultores extiterunt Ebræi, rituumque præcepta à Deo acceperunt. Idem Deos omnes, & collata à Diis in homines beneficia, artium nempe omni in inventionem, & bonorum largitionem, ex Creta docer esse profecta: quod ex Mose nimirum, Mosique scriptionibus proflixerit Mythologia, & fabularis omnis Deorum historia; artiumque & utilitatum complurium primus ipse repertor extiterit; quæ & supra jam attigimus, & in sequentibus declarabuntur. Addit Curetes Idæis ortos greges ovium coëgisse, cicuras se pecudes, & mellificium docuisse; quod Aristæo, Mosi typo, adscriptum proxime videbimus: homines vagos & dispersos à ferino ritu ad humaniorem cultum, convictumque, & concordiam traduxisse; quod in Orpheum, & Amphionem, Mosi item similitas effigies convenire mox patefaciam. Saltandi arte præstiterunt: quæ laus Baccho, Panni, Priapo, Proteo, Orpheo, & Musæo, Mosi simulacris, à Luciano tribuitur. Ignis usum invenerunt; quod & de Vulcano, & Prometheo, Mosi item personam gerentibus prædicatur. Minos fratrem unicum habuit Rhadamanthyn: nam qui tertius his adjungitur à nonnullis Sarpedon, non Europa natus est, sed Laodamia Bellerophontis filia, juxta Homerum, & Apollodorum: Moses fratrem unicum habuit Aaronem. Minois complures recenset liberos Apollodorus; at duos tantum Diodorus, Deucalionem, & Molum; quot nempe Moses habuit. Primus leges invenisse perhibetur Minos, easque Cretenfisibus proposuisse, non à se excogitatas, sed à Jove ipso sibi traditas, cum nono quolibet anno in antrum Jovi sacrum secederet, illicque cum ipso colloqueretur, atque eo tanquam præceptore uteretur. Homerus:

πρὸς δ' ἐπὶ κνωσὸς μεγάλης πόλις, ἔνθα τε μίνως
ἐνέωρος βασιλῆος διὸς μεγάλης ὀαείσης.
Apud eos erat Cnossus magna urbs, ubi Minos
Regnabat, qui nono quolibet anno cum Jove magno confabulabatur.

- Ἐνέωρος enim conjungendum est cum ὀαείσης, non cum βασιλῆος, quod perperam fecerunt Interpretes. Sic ista igitur interpretatur Plato in Minoë: Homerus, inquit, vult Minoëm nono quoque anno cum Jove congregi, & ad eum sic tanquam ad doctorem erudiendi causa accedere, atque hanc laudem in neminem profus Heroum ab Homero fuisse collatam addit, præterquam in Minoëm, Jove præceptore usum esse. Ὀαείσιω ergo exponit, σπυσισιω ἐν ἴδῳ, qui cum alio colloquitur. In Ida monte antrum hoc collocat Maximus Tyrius, unde emendare licet Eusebium, cujus verba hæc leguntur in Chronico: Μίνως ἰθαλασοκρατὴρ, ἢ κρητὸν ὄντα διὸς ἐνομοθετῆ, κομίζων τὸν νόμον ἐξ ἄνευ τῆ ἐν τῇ ἰδῳ ἐπιταμείδῃ. Scribe, Ἐξ ἄνευ τῆ ἐν τῇ ἰδῳ ut exurgat hæc sententia: Minos imperium maris obtinebat, & Leges à Jove acceptas Cretenfisibus statuebat; afferens leges ex antro quod erat in Ida, nono quoque anno. Ephorus apud Strabonem descriptas leges ex antro Minoëm attulisse ait. Hæc nobis Minoëm præclare exprimunt: Leges ipsi in monte traditæ sunt à Deo, & descriptas in Tabulis lapideis ad populum retulit: in monte à Deo positus est in foramine petreæ, ut Deum transeuntem à tergo videre possit: Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum; vereque Dei ὀαείσης, & σπυσισιω erat Moses. Notat Plato nusquam finxisse Homerum cum Jove collocutum esse Rhadamanthyn. Atque hoc ipsum est quod legitur in libro Numerorum, Aaronem & Mariam, cum hæc de se jactassent: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? sic increpuit Dominum: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum: at non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est; ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt. Vere igitur scriptum est à Clemente Alexandrino: Ὅχι τὴ ἰδῳ ἄδεται ὁ μίνως, ἐνέωρος βασιλῆος, ὀαείσης διὸς. ἀκνωστίων ἑαυτῶν ὄπως ποτε μετὰ μωϋσέως διελέγεται ὁ θεός, ὡς ἐν τῆ λαλίσσῳ φέρεται τὸν ἑαυτῶ φίδωρ. Apud Græcos decantatur Minos, nono quoque anno Rex cum Jove colloquens: cum inaudissent ipsi quemadmodum aliquando cum Mose collocutus sit Deus, ut si quis amicum suum affaretur. Addit Plato ad superiora, Talum, quo legum suarum custode Minos usus est, eas in tabulis exaratas habuisse; quod ad Mosaicarum Tabularum exemplum confectum est. Rex fuit Minos, & quidem βασιλῆος, juxta Hesiodum: regiam potestatem in suos Moses exercuit. Minoëm θαλασοκρατοῦ, maris imperio potitum esse, auctor est Aristoteles, alique deinceps: Moses mare Rubrum dicto audiens habuit, & manu protensa discedere pro imperio jussit & accedere. Apud inferos jus dixisse Minoëm fingunt. Factum id in rebus tantum obscuris narrat Plato in Gorgia, & quarum spissa esset ac operosa dijudicatio, quæque Rhadamantho Asianorum, Æaco

Europæorum iudici non liquerent : plane hoc est quod de Mose in Exodo legitur, ipsum
 iudices ex consilio Jethro foceri sui constituissè, qui leviores causas deciderent, de gra-
 vioribus vero ad ipsum fuissè relatum. Sceptrum aureum Minoi tribuit Homerus, Jovis
 id sceptrum Hesiodus appellat apud Platonem : mirifica hæc Mosis virga est, de qua
 Deus ad Mosè : *Virgam hanc sume in manutua, in qua facturus es signa.* Alii sapientem
 Minoem, τῆν τὴν γῶμην καὶ τῆν κείνην διενέχοντα, consilio, iudicioque præstantem, justum
 quoque fuissè volunt, alii tyrannum, violentum, difficilem, imperitum, & injustum.
 Causæ fuissè censent Plato & Plutarchus Tragicorum Atheniensium dicacitatem & ca-
 lumnias, propter vastatam à Minoë Atticam, & expugnatas, gravissimoque tributo op-
 pressas Athenas. At nos supra notavimus Ægyptiorum maledicentia profectum fuissè
 Mosè, & Typhonis nomine dedecoratum, quod & à Chananæis, vicinisque gentibus,
 quas funditas delendas fuisseperat, factum opinari debemus. Non aliam ob causam la-
 trocinia Minos & piraticam à nonnullis dicitur exercuisse, teste Eustathio : cum Ægy-
 pto præsertim excellerint Israëlita, revera spoliatis Ægyptiis. Ergo & Josuam Israëlita-
 rum ducem & Mosis successorem Phœnices in Africam Tingitanam profugi, ἀγστῶν
 positis columnis & inscriptionibus Phœnicis appellaverunt, ut est in Procopii Vanda-
 licis. Cum præci fabulatores magnificum illum Labyrinthum, quem descripsit Hero-
 dotus, esse accepissent in Ægypto, unde prodierat Mosès, à Minoë quoque suo, quem
 ad Mosis formam expresserant, Labyrinthum in Creta extractum finxerunt. Itaque
 testantur Diodorus, & Plinius Dædalum Labyrinthi Cretici ex Ægypto exemplar
 fuisse. Cæterum falsum esse constat Labyrinthum ullum in Creta fuissè ædificatum ;
 verum fabulæ occasionem dederunt ingentes & tortuosæ secturæ, quæ ad radices Idæ
 montis actæ sunt, cum ad Cnosson, aliasque urbes condendas lapides exciderentur. Vi-
 sentur hodieque ex lapidicis, & à Bellonio perlustratæ sunt. Cnosson autem ædificasse
 dicitur Minos à Strabone, proptereaque Labyrinthus iussu ejus conditus dicitur. His
 adspulatur Etymologus, & Cedrenus, qui hunc Labyrinthum antrum fuissè scribunt,
 adspulatur & Eustathius, qui subterraneam speluncam contortuplicatam & sinuosam
 fuissè ait. Eiusmodi fuerunt & Labyrinthi Naupliensès Straboni memorati, quos Cyclo-
 pia appellarunt. Scripsit Philochorus, Plutarcho teste, negare Cretenses quæ narrantur
 de Labyrintho ; nec aliud fuissè quam custodiam, in quam conjiciebant, quos asservatos
 vellent. Idem habent Tzetzes & Nicetas. Atqui credibile est Latomias illas Creticas.
 itidem ut Syracusanas, carceris usum præstitisse. Taurus Pasiphaës, qui è mari prodierat,
 quemque in furorem egit Neptunus, cum alium ipsi Minos immolassèt, Vituli aurei ad-
 umbratio quædam fuit, de quo dicebat Aaron : *Projeci illud (aurum) in ignem, egressuque
 est hic vitulus.* Pasiphaës autem adulterium, impium Ebrææ gentis cultum signat, Vitulo
 huic exhibitum : notum enim est idolorum cultum, fornicationis & adulterii nomine sæpe
 in Scriptura sacra signari. Porro Vitulum hunc Mosès iratus combussit & contrivit, cum
 legitimum aliorum vitulorum sacrificandorum ritum populares suos docuissèt. Notissima
 est Scyllæ fabula, Nisi Megarensium regis filia, quæ Minoem Megaram obsidentem
 conspicata, tanto ejus amore exarsit, ut patrem ipsi, patriamque proderet : mutatis no-
 minibus idem de Mose narrat Josephus, & Aucto Hypomnematis in Hexaëmeron,
 quod Eustathio Antiocheno tribuitur : eum nempe cum exercitu adversus Æthiopas à
 Chenephre fuissè missum, & re egregie gesta Æthiopas in urbem regiam Sabam probe
 munitam compulsos obsedisse ; (Megaram dixere, hoc est מִגְרָר, *Habitationem* ; sic enim
 exponit Bochartus) Tharbin vero regis Æthiopum filiam, conspecto de mœnibus Mose,
 forma ejus ac virtute captam, ita hominem adamasse, ut per internuntios de prodenda
 ipsi patria, nuptiisque cum eo contrahendis pacisceretur, atque id re præstitum fuissè.
 Manifestum est autem, nuptiis hisce Æthiopicis Mosis confingendis causam præbuisse
 Sephoram Mosis uxorem Madianitidem, quæ in libro Numerorum Æthiopissa appella-
 tur à Septuaginta Interpretibus & à Vulgato, cum in Ebraico exemplari dicatur כַּשִׁית
 hoc est Chusithis. Quippe Chus Arabiam sæpius notare, à Bocharto probatum est. Refert
 Plutarchus, Minoë Atticam armis vastante, Deos velut ipsi succenturiatos, regionem
 quoque morbis, siccitate, & sterilitate fecidasse : cui fabulæ præbuit argumentum Mosis
 adversus Chananæos, proximasque gentes, Dei nutu suscepta, ope confecta expeditio.
 Merito ergo Mosè cum Minoë comparaverunt Strabo, & Josephus : merito ille quo-
 que incerta esse dixit, quæ de Minoë tradita sunt, nec constare quidem inter Auctores
 Cretensise ortu fuerit, an inquilinus. Liquidum etiam est vanam esse distinctionem,
 quam inter duos Minoas, avum, Jovis vel Asterii filium, Lycasti patrem, & nepotem
 Lycasti filium, Scriptores plerique inesse voluerunt, cum uterque vere unicus Mosès fue-
 rit. Sprevit igitur distinctionem istam Apollodorus, & unum dumtaxat Minoem agno-
 vit.

Exod. 18.
 Hom. Odyss. A.
 Plat. in Minoë.
 Exod. 4. 17.
 Schol. Hom.
 Odyss. 7.
 Plat. Min.
 Plut. Theseo.
 Eustath. in
 Iliad. 6. & in
 Odyss. A.
 Herod. libr. 2.
 cap. 148.
 Diodor. libr. 7.
 Plin. libr. 36.
 cap. 13.
 Bellon. Ob-
 serv. libr. 2.
 cap. 6.
 Strab. libr. 16.
 Etymol. in Aa-
 κύρα-ῶν.
 Cedr. Synops.
 Hist. p. 112.
 Eustath. in
 Odyss. A.
 Strab. libr. 16.
 Plut. Thef.
 Tzetz. Chil. 11.
 cap. 379.
 Nicet. de Im-
 per. Andron.
 libr. 1.
 Exod. 31. 24.
 Boch. Char-
 libr. 1. cap. 24.
 Num. 12. 1.
 Boch. Phal.
 libr. 4. cap. 2.
 Plut. Theseo.
 Strab. libr. 16.
 Joseph. libr. 2.
 contr. Apion.
 Strab. libr. 10.

X. Ex his porro quæ de Judæorum & Idæorum Cretensium affinitate vulgo credita *Explicatur*

1. Mach. 12. 21. in quo agitur de Iudaeorum & Spartanorum germanitate. Strab. libr. 10.

Plut. Pyrrh.

Joseph. Antiq. libr. 12. cap. 5.

Steph. in Iuda.

Perperam locum hunc interpretatus est Joseph. Antiq. libr. 13. cap. 5.

fuisse diximus, lux accedere potest obscuro Machabaici prioris loco, ubi Spartanorum rex Arius Onia Judaeorum Pontifici haec scribit: *Inventum est in Scriptura de Spartatis & Iudaeis, quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham.* Docet Strabo Lydum, Gortynam, aliasque urbes Creticas a Spartanis fuisse conditas, Lycurgum in Cretam abiisse, indeque leges suas in patriam reportasse, ac utrosque simillimos usos moribus & institutis: quod & Plato docet in primo De legibus, & Aristoteles in secundo Politicorum. Lacedaemonii autem cum florent omnibus copiis, credibile est Cretenses Spartanæ originis gloriam, aliquot tantum civitatum suarum propriam, ad totam gentem Creticam prorogasse, seque Sparta oriundos iactasse: nec abnuisse Spartanos, laudi sibi ducentes auctores haberi clarissimæ gentis. Credebant præterea Cretenses, vel credere se fingebant, Judæos ex se prodiisse: unde & hos quoque, tanquam progeniem suam agnoscerent poterant Lacedaemonii, ac proinde arbitrari communem sibi esse cum Cretensibus & Judæis originem, quemadmodum filii, patris, & avi communis origo est. Videtur autem opinio ista, tum cum in Creta esset, imbutus fuisse Arius: scriptum enim reliquit Plutarchus Arium Gortyniis suppetias latum ivisse in Cretam. Ergo cum pro certo haberi sciret Abrahamum vetustissimum ac nobilissimum Judaicæ gentis auctorem & parentem esse, eum quoque genti suæ parentem asciscendum ratus esse: non quod ita ipsi esset fortasse persuasum, sed quod in rebus favorabilibus, cum ignoratur veritas, figmenta pro veris habere deceat, ad eamque simulationem Lacedaemonios gratia Judaicæ gentis invitaret. Sic Turcæ, cum oppugnarent Græciam, ut à mittendis ipsi subsidiis Italos averterent, scribebant ad summos Pontifices Turcicam & Italiam gentem à Trojanis ducere originem, qui cum à Græcis olim magnis calamitatibus fuerint affecti, debere Italos sibi favere, dum majorum suorum injurias persequuntur. Quapropter Arius de communi illa Judaeorum & Spartanorum origine, velut re explorata & comperta non differit, sed ut re fortuito sibi cognita ex libro, cujus nec titulum, nec auctorem indicat, propter obscuritatem videlicet: *εὐρέθη ἐν γραφῇ, Inventum est in scriptura:* & apud Josephum: *εἰρηρῶντες γραφῇ πρὸς ἑσέσδω.* Legentes scripturam quamdam reperimus. Videtur autem scriptum habuisse liber ille, Judæos Abrahami sobolem, Cretensium Idaorum colonos esse, Cretenses vero Spartanorum. Id è re nata arripuit Arius, atque hinc collegit vel Abrahamum illum, Judaeorum parentem, ex Spartanis quoque esse ortum, itidem ut posteros ejus Judæos; vel Spartanos itidem ut Judæos ex Abrahamo prodiisse: si verum fuisset prius illud, non valde antiquum utique id esse posse, nec ignorari potuisse, propter nimis recentem rei memoriam, claraque tam egregie ac nobilis civis sui apud se mansura fuisset vestigia; quæ cum extarent plane nulla, unum superesse, ut Spartanos, perinde ac Judæos, Abrahami progeniem esse agnosceret. Quod in tanta originis obscuritate, qualis illa erat Lacedaemoniorum, impune credere & dicere licuit. Cujus originis dubiæ ac controversæ conscius Arius vetustissimum ac clarissimum genti suæ auctorem & parentem, quem fuisse Abrahamum acceperat, adscribere posse putavit. Simili ratiocinatione uti necesse est eos, qui Arium putant idcirco Jonathan scripsisse, Spartanos esse fratres Judaeorum, quod à Judæo Spartone Bacchi commilitone Thebis profecto, cujus meminit Claudius Iolaus apud Stephanum, ortos utrosque crediderit; atque ita Judæum illum Spartonem cum alio Spartone Phoronei filio, Spartæ; juxta nonnullos, conditor confuderit. Nam si Spartonem communem gentis utriusque auctorem esse censuit Arius, Abrahamo progenitum eum credere debuit.

XI. Eandem representavit Epistolam Josephus, in libris Judaicæ ἀρχαιολογίας, sed ita ut à legitima Machabaici Historici sententia prorsus aberret. Res ex utriusque contentione apparebit. Sic Machabaicus: *ἦν πατρῶσιν ἀπεσταλμένοι ἐπιστολαὶ πρὸς ὄνιαν τὸν ἀρχιερέα ὡς ἀρτίαι τὰ βασίλειον ἐν ὕμνῳ, ὅτι ἐστὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν, ὡς (lego, ὅτι) τὸ ἀντιγραφοῦν ὑπέκρινται. καὶ ἐπεδέξατο ὄνιαν τὸν ἀνδρα τὸν ἀπεσταλμένον ἐν δόξῃ, & ἔλαβεν τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς διασαφίτη ὅτι συμμοχὰς & φιλίας ἢ ἡμεῖς οὐκ ἀπαρῶσθαις τῶν ὄντων, ὡς ἀποκρινόμενοι ἐχόντες τὰ βιβλία τὰ ἄγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν, ἐπιερχομένων ἀποσεῖλαι πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοῦντα καὶ φιλίας ἀνανώσασθαι, πρὸς τὸ μὴ ἐξαλλοθῆναι ὑμῶν.* Jampridem misse erant epistole ad Oniam summum Sacerdotem ab Ario qui regnabat apud vos, quod estis fratres nostri; quarum exemplar subnexum est. Et Onias virum qui missus fuerat, honorifice accepit, & accepit literas, in quibus significabatur de societate & amicitia. Nos igitur his non indigentes, solatio habentes Libros sanctos qui sunt in manibus nostris, aggressi sumus mittere ad renovandam germanitatem & amicitiam, ne alieni à vobis efficiamur. Apertissima sententia: Oniam ait jampridem ab Ario literas accepisse, in quibus de gentis utriusque Judææ & Spartanæ germanitate scriptum erat, legatum honorifice fuisse susceptum, & literas quoque ipsas, quæ societatem & amicitiam proponebant: qua societate quanquam tuto carere possint Judæi, omnem spem & solatium in Sacrorum Voluminum pollicitationibus repositum habentes, conditionem tamen ipsos accipere, ac libenter

benter amicitiam & germanitatem renovare cum Spartanis, ne amicitia solvatur nexus, ac neglecta societas diuturnitate extabescat. Sic intellexit Vulgatus Interpres, sic Syrus. Longe vero aliter Josephus: nam istæc: ἡμεῖς ἔν ἀπερσεθεῖς τῶτων ὄντες, Nos igitur his non indigentes, refert, non ad, συμμαχίας ἢ φιλίας, societate & amicitia, quæ proxime præcedunt; sed ad, ἀπερσεθῆσαν ἐπιστολῆν, ὅτι ἐστὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν. Missa sunt epistole, quod estis fratres nostri; atque ita exponit: ἢ δὲ ὁμοῖοι τῆς τοιαύτης διαδοχῆς. Non indigentes hujusmodi declaratione. Tum quod subest in Machabaico: Ὁδὲ ἄλλοισιν ἔργοντες τὰ θελῶντα τὰ ἄγρια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν. Solatio habentes Libros sacros qui sunt in manibus nostris, sic reddit Josephus; διὰ τὸ ἐκ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πεπιστῶσθαι γραμμάτων. Quod sacra nostra litera his fidem fecerint: hoc est, ejusmodi significatione, & admonitione nobis opus non erat, ea nempe qua de germanitate nostra nos monuistis, quippe quam jam ex Libris nostris sacris compertam habebamus. Velim æquus & attentus Lector totam Machabaici Scriptoris pericopen expendat, & cum antecedentibus ac sequentibus controversam ῥῆσιν confligat, omnino intelliget ea, quorum ἀπερσεθεῖς Judæos esse scribit Jonathas, esse συμμαχίαν & φιλίαν Spartanorum, quarum proxime præcedit & subest mentio. Nam si id sibi voluisset Jonathas, Judæos non eguisse admonitione illa, qua de germanitate sua cum Spartanis docebantur, dixisset utique, ἡμεῖς ἔν ἀπερσεθεῖς πάντες: Nos igitur non indigentes ea. Nunc cum dixerit τῶτων, harum, manifestum est respexisse ad συμμαχίαν & φιλίαν proximè commemoratas. Quod opponit autem Grotius, hujus interpretationis asseritor, Ὁδὲ ἄλλοισιν hic significare ἀπόδειξιν, velut nono capite prioris hujus Machabaici: παρεκάλεισε τὰς Ναυαταίους ἀπὸ τῶν θεῶν ἰσχυροῦς τῶν ἀποσκοδῶν αὐτῶν τῶν πολλῶν, vanum & frivolum est: nam παρεκάλεισε, illic non usurpatur pro ἀπέδειξε, sed pro ἰκέτοσε, ἐδήδησεν, ἠξίωσε: Vulgata, rogavit. Et Ὁδὲ ἄλλοισιν, adhortationem, deprecationem, evocationem, significare fateor; ἀπόδειξιν, prorsus nego. Perperam igitur Jonathæ epistolam interpolavit, & adulteravit Josephus; quemadmodum & illam Arii, uti rectè animadvertit Scaliger in Canonibus Isagogicis. Quod si cui nostra hæc de Judæorum & Spartanorum consanguinitate conjectura non satisfacit, alteram afferemus infra: nam in re dubia & incerta suspicionibus patet locus, & quæcunque probabilitatem habent aliquam & similitudinem veri, confidenter & utiliter proponi possunt.

1. Mach. 9. 15.

Scalig. Can. Isag. lib. 3.

XII. In plerisque Minoi & Rhadamanthi convenit, ætate, patria, parentibus, quæ nobis iidem argumento esse possunt, & hunc quoque ad Mosi exemplar à Mythologis esse adornatum. Nominis origo obscura est & incerta. Hanc proponit Eustathius, ἐπεὶ ἢ μητὴρ ἑμῶν, κατέτι πᾶν ἑσθονικῶς διετίθη ἀεὶ τὰ ῥόδα, ἀπὸ δ' αὐτῶν ἀρπάσας τῶν εὐς ἀεζήχαστο. Quia mater ejus insanit, hoc est insana cupiditate affecta fuit erga rosas, quas ipsi taurus præbuit, à quo rapta est. Quod valde ineptum est. Ex Oriente petenda fuit nominis hujus origo: nempe ex ררה, quod est, castigavit, erudit, subegit, præfuit, dominatus est; unde רריות, pedagogus, præceptor: & ex כנע, terruit. Ita ut ex כנע רריות, quod Præceptorem terribilem sonat, constat fit nomen Rhadamanthios. Illius ecquod sit apud inferos officium, malo Virgilio verbis, quam meis referre:

Rhadamanthys idem as Mosi. Eustath. in Iliad. 5.

Gnostus hic Rhadamanthus habet durissima regna,
 Castigatque, auditque dolos, subigitque fateri,
 Quæ quis apud superos furto letatus inani,
 Distulit in seivam commissa piacula mortem.
 Continuo fontes ultrix accincta flagello
 Tisiphone quatit insultans.

Atqui id in Mosem aptissime convenit, qui & severas leges Ebræis dixit, & si qui eas perrumpere auderent, acerbissimis suppliciis punivit. Hoc autem munere apud inferos defungi Rhadamanthyn sinxerunt Veteres, quod dum viveret, juri dicundo fuisset à Minoë præfectus. Sunt qui legumlatorem fuisse dicant, alii primum legum repertorem. Ex Ephoro autem refert Strabo imitatore fuisse Minoem præsci cujusdam Rhadamanthios, qui primus Cretensibus leges constituerit, à Jove eas se accepisse fingens. Has inter Rhadamanthios leges memorabilis illa erat, quæ vetabat ne per Deum quis juraret, nomenque Dei temere usurparet, ὑπὲρ τῶ μη θεῶν ὀνομαζέσθαι ἐνὶ πᾶσι. Ne Deus omnino nominaretur, inquit Eustathius; per anserem vero, aut canem, aut arietem, aut quid simile, & jurabat ipse, & alios jurare jubebat; quod & à Soerate factum ferunt. Atque id Rhadamanthios juramentum quamobrem inter Proverbia retulerint Græci Parcemiographi Zenobius, & Apostolius, & post illos deinde Erasmus, prorsus non video. Ipsissima autem Mosi lex est: Non assumes nomen Dei tui in vanum: nec enim habebit infontem Dominus eum, qui assumerit nomen Dei sui frustra. Virgam, dum jura reddit, manu tenere Rhadamanthyn ait Plato, in quo Mosi vir-

Strab. lib. 10.

Eustath. in Hom. Odyss. 7. Zenob. Cent. 5. Proverb. 81. Apostol. Cent. 17. Prov. 7. Erasim. Chil. 1. Cent. 9. Prov. 31. Exod. 20. 7.

N

- gam possumus agnoscere. Multas Asiae maritimae terras imperio suo subiecisse Rhadamanthyn memorat Diodorus, quod & de Mose Historiae sacrae praedicant. Addit Diodorus hunc ἐρυθρῶν, ἐν τῶν ἑαυτοῦ παίδων, ἡγεμονίᾳ τῶν Κασιέων τῶν δὲ ἐνείων ἐρυθρῶν ὀνομαζόμενον Erythro, uni ex filiis suis, regnum eorum tradidisse, qui propter eum Erythri dicti sunt. Ita & Perseo, alteri Mosis imagini, Erythras filius adscribitur, qui in Rubri maris ora regnavit, ut suo loco notabimus. Certe Rhamnaeos Arabicam gentem à Rhadamantho nomen habuisse tradit Plinius, nec alios esse puto, quam qui a Strabone Rhamanithae, & à Nonno Rhadamanes appellantur. Legimus enim in Dionysiacis Nonni Minoem ex insula Creta expulisse Rhadamanas in Arabiam: unde & alibi Dictaeos eos appellat, & in expeditionis Indicae societatem à Baccho ascitos fuisse narrat. Legimus & apud Stephanum, Rhadamanthyn cum fratribus Gazam Phoenicium urbem ivisse. Atqui Moses & in Arabia, non privatus solum apud socerum Jethro, sed dux etiam ac gentis suae princeps diutinam moram traxit, & ejus consiliis ac praecceptis Ebraei obsecuti, Palaestinos, quorum regio fere maritima est, maximis damnis affecerunt. Memoriae prodidit Itacius Tzetzes propter interfectum fratrem patria exulasse Rhadamanthyn: haec historiae Mosis interpolatio est, qui virum Aegyptium, percutientem quemdam de Ebraeis fratribus suis, percussim abscondit fabulo, & in Madianitidem terram profugit. Rhadamanthyn Homerus non semel flavum appellat: τῆρα κίη fuisse Mosem tradit Artapanus apud Eusebium; τῆρα κίη quoque fuisse Typhonem, qui ad Mosis exemplar factus est, Plutarchus scriptum reliquit.
- XIII. Quin & Aecus, tertius inferorum iudex, Mosem exhibet. Minois coaevus fuit, coaevus & Bacchi, & Aristaei, in quibus occultum Mosem deteximus: coaevus & Asterii, qui Minois filius fuit, avo cognominis. Atque hos, Aecum, inquam, Minoem, Aristaeum, & Asterium, Baccho Indicae expeditionis socios addit Nonnus in Dionysiacis. Jovis filius fingitur, item ut pleraque Mosis imagines, Bacchus, Minos, Rhadamanthys, alii. Jove in ignem mutato natus dicitur, perinde ut Bacchus. Testis Ovidius, cum ait de Jove: *Aureus ut Danaën, Alopida luserit ignis.* Alopis illa, Aegina est, Asofi filia, Aeci mater. Non ex Jove ignibus celato, at in aequilam verso genitum eum scribit Nonnus, sed prope ardentem & πνευματων fluvium. Fabulam fufius narrat Apollodorus, Alopum, cum Jovem Aeginam rapientem pertinaciter insequeretur, a Jove fulmine fuisse ictum, & ad fluentia sua remissum, proptereaque ex fluvio hocce carbonem efferrit. Quae manifesto alludunt ad fatum Bacchi, igneo & fulgurante Jove ac Semele prognati, & ad Mosem itidem referenda sunt. Mater Aeco tribuitur Aegina Asofi fluvii filia, quod Thermuthis, velut altera Mosis mater, eum ex fluvio extraxerit. Piissimum omnium hominum fuisse Aecum testificatur Apollodorus, Graecorum omnium Plutarchus: sanctitatem ac pietatem Mosis praedicare nihil attinet. Virgam inter judicandum tenuisse Aecum dicit Plato, quo sacra illa Mosis virga notatur. Graeciae siccitate, sterilitate, ac fame laboranti largos imbres, & vilem ac uberem frugum annonam precibus & sacrificiis à Jove Aecus impetravit: Moses Israelitis aquam, manna, & coturnices. Observatum est à Pausania, ex Aeci liberis nullum ipsi in regnum Aeginae successisse: Mosis filiorum nullus paternae dignitatis haeres fuit. In Aeci Templo, quod in urbe Aegina visebatur, ara erat paulum è terra extans, quam Aeci monumentum fuisse in arcanis habebatur, ut auctor est Pausanias: de sepulcro Mosis sic postremum caput Deuteronomii: *Et non cognovit homo sepulcrum ejus usque in presentem diem.*
- XIV. Occulit Mosem & Proteus, Deus ille multiformis, Mosis coaevus fuit; nam consulit eum apud Virgilium Aristaeus, quem Mosem esse paulo post ostendam. Bacchum etiam, larvatum Mosem, excepit hospitio, ut est apud Apollodorum. Et ejus filios denique interfecit Hercules, quem Josuae imaginem gerere probabo. Aegyptium faciunt Veteres, qualis Mosem fuit: alii Thracem; Pallenem enim, quam ipsi patriam assignat Virgilius, in Thracia Stephanus, alique collocant: cujus rei causam ad Mosem quoque pertinere docebo infra, ubi de Orpheo disseram. Patrem Jovem habuit, si Luciano fides est: nam quibus regia potestas & dignitas contigerat, eos Jove prognatos Antiqui fingeant, ut supra dixi. Atqui regem Aegypti Proteum fuisse dicunt Herodotus, & Euripides; & id dignitatis Mosem obtinuit. At Johannes Tzetzes Nepruno & Phoenice, Phoenicis filia, natum Proteum esse docet, in quo Mosis, Ebraeorumque, quorum avi olim venerant ex Phoenicia, originem licet animadvertere. Atque haec mihi videtur fuisse ratio, cur Memphi templum ipsi conditum fuerit eo loco, qui Castra Tyriorum appellatus est, inter Tyrios Phoenices circum habitantes: quod discimus ex Herodoto. Cur autem Neprunus ipsi pater adscribatur, causae fuit mirabilis maris Rubri transitus, cujus qui fuit auctor & dux Moses, ita faventem & propitium visus est fabulatoribus habuisse Neprunum, ut eo natum esse statuerent. Hanc

Diod. libr. 5.

Plin. libr. 6.
cap. 28.
Strab. libr. 16.
Nonn. Dionys.
libr. 21. & 36.Steph. in 2^a ed.H. Tzetz. in
Lycophr.
Exod. 2. 11. &
seq.Hom. Odyss.
1. & 8.
Euf. Praep. 1. 9.
Plur. De Ind.
Aecus idem
ac Moses.Nonn. Dion.
libr. 13.Ovid. Met.
libr. 6.Nonn. Dionys.
libr. 13.
Apollod. libr. 3.Apollod. libr. 3.
Plur. Theleo.
Plur. Gorg.

Pausan. Attic.

Pausan. Co-
rinth.
Deut. 14. 6.Proteus idem
ac Moses.
Virgil. Georg.
libr. 4.
Apollod. libr. 3.Lucian. De
mort. Peregr.Herodot. libr.
2. cap. 112.
Euripid. Helen.
Prolog.
Tzetz. Chil. 2.
Hist. 44.Herod. libr. 2.
cap. 112.

etiam videtur habuisse causam Pseudo-orpheus, quamobrem maris claves Proteum gerere diceret; eandem & alii, cur paratum ipsi à Neptuno alcum sub mari finxerint, per quem ex Pallene in Ægyptum ficus penetraret, uti referunt Ilacius Tzetzes, & Philargyrius. Forsitan & quod acceperint vetusti *μυθονόμοισι* ingressum Moſem medium nebula ascendisse in montem, nube densissima opertum, & à Deo locatum in foramine petrae, idcirco Proteum in obscuris illis meatibus, vel in specubus latitantem finxerunt. Ob quam etiam causam ex Thracia, regione septentrionali, profectum esse voluerunt, uti & Orpheum, & Eumolpum, Moſis itidem, ut mox ostendemus, imagines: Septentrionem enim Veteres caliginosum, & densis tenebris obſitum censuerunt. Ideo *ζόφου* apud Homerum, Strabo Septentrionem interpretatur. Tibullus Panegyrico ad Mef-

Orph. Hymn. in Proteum. Il. Tzetz. in Lycophr. Philarg. in Virg. Georg. 4. Exod. 12. 18. & 19. 16. & 33. 12.

Hom. Odyss. 1. & 2. Strab. libr. 1. & 10.

Geogr. Nub. Clim. 7. part. 1. & 9. Sueton. Aug. cap. 79. Plaut. Pcen. 5. 2. Varro *de q. d. c. 1. & 2.*

Horat. libr. 1. Epist. 1.

Apoll. & Lyl. apud Joseph. 1. 2. contr. Ap. Tzetz. Chil. 2. Hist. 44. Virgil. Æn. 12. Diodor. libr. 2. Joseph. libr. 2. contr. Apionis

Vitr. libr. 9. cap. 9. Mart. Cap. libr. 6. cap. 1.

Illic & densa tellus absconditur umbra.

Arabes quoque Mare septentrionale, Tenebrosum appellant. Ita Geographus Nubiensis. Hinc & Aquiloni vento nomen. Aquilus enim color, niger est. Glossarium: *Aquilum, μέλαν, ως Λακίλλοι*. Suetonius opponit candido. Festus fuscum & subnigrum interpretatur. Eodem sensu dixit Plautus, corpus aquilum; Varro, fluctum aquilum. Eodem dicitur & Aquilo. Nos Galli dicimus, *La Bise*, pari significato: nam Gallice *bis*, nigrum sonat. In quibusdam Galliae nostrae locis ventus Thraſcias, niger vocatur. Mythologi itaque ut exprimerent densam illam montis caliginem, & opacam nebulam, è qua egressus ad suos rediit Moſes, ex ea mundi parte venisse dixerunt, quae opacis obſepta tenebris credebatur. Duos filios Proteus habuit, duos & Moſes. Omnia sese in rerum miracula transformabat; in ignem, propter fluctura & flammam Sinai montis verticem obſidentes, cum Deum Moſes alloqueretur, in serpentem, propter virgam Moſis, quae in serpentem, & rursus ex serpente in virgam mutata est; & in alias denique formas, propter varia prodigia virgae hujus ope edita. An eandem ob causam, propter quam Mercurio facies partim aurea, partim nigra dabatur, petasus item partim candidus, partim niger, Apollini vero caput semirafum; & simulacra aliquando atra, aliquando splendida: Id quidem velle videtur Horatius, cum Protea, non quidem corpus, sed tantum vultus mutare dixit. Praeterita, praesentia, & futura callere dicitur est Proteus, quod praeteritorum historiam, descriptionem praesentium, & futurorum praedictionem lucubracionibus suis Moſes complexus sit. Magum fuisse Proteum, & praestigiatorem, & *θυματοποιόν* tradunt Auctores plerique; quo nomine & Moſem Apollonius Molon, Lyſimachus, & alii traducere conati sunt. *Λεγομένη* etiam fuisse, hoc est futura per pelvispicium, ut ita loquar, pranovisse testatur Johannes Tzetzes: Protei columnas commemorat Virgilius: ejusdem in Astrologici scientiam Diodorus praedicat. Horum omnium causae brevi Apionis narratione continentur. In Ægyptiacis quippe scripsisse hunc refert Josephus, Moſem Heliopolitanum fuisse, & in patria sua statuisse quoddam instrumentum, quod verbis ipsius describere satius est: *ἀντὶ τῆς ὀβελῶν ἔρησε κίονας, ὑφ' οἷς ἦν ἐκτύπωμα σκᾶφης, οὐκ ἄνδ' ἔπειτα ἐπ' αὐτῶν ἐξελκόμενῃ, ὡς ἐπὶ ἐν αἰθέρι τῶν αἰτῶν δεξμῶν ἡλίω συμπειρολιῶν.* Haec ita leguntur in codice manuscripto Bibliothecae Regiae, & in libris editis, licet valde mendosa sint, quemadmodum & totus iste liber: quae sic restituere conabar: *ἀντὶ δὲ ὀβελῶν ἔρησε κίονας, ὑφ' οἷς ἦν ἐκτύπωμα σκᾶφης, οὐκ ἄνδ' ἔπειτα ἐπ' αὐτῶν ἐξελκόμενῃ, ὡς ἐπὶ ἐν αἰθέρι, τῶν αἰτῶν δεξμῶν ἡλίω συμπειρολιῶν.* Sensus est, *Pro gnomonibus columnas statuit, quibus scapha forma subjecta erat; ab harum vero summitatibus umbra in eam incidebat; ita ut eandem cursum, quem Sol in aethere, absolveret.* Dictionem, *ἀνδ' ἔπειτα*, Interpretes non agnoscit. Ceterum intricata est phrasus, quapropter à Josepho deridetur. Hac ergo correctione contenti sumus, dum melioris Codicis nobis contingat subsidium. Moſem ait pro obeliscis columnas in scapha statuisse, quarum umbra solarem cursum designaret. Scaphen, sive Hemisphaerium intelligit, quod ab Aristarcho Samio inventum esse Vitruvius docet. Describitur à Martino Capella his verbis: *Scaphia dicuntur rotunda ex aere vasa, quae horarum ductus stili in medio fundo sui proceritate discriminant, qui stilus gnomon appellatur.* At Sciotheron Moſi ab Apione adscriptum, pro gnomone columnas habebat in medio, quarum usum ignoravit Grammaticus ille. Nam si umbræ solum projiciendae utiles erant, longe melius id fecisset stilus unicus. Atqui hoc ipsum videtur esse horologium, quod nonnulli de grege Rabbiorum, à majoribus suis acceptum, & ab Ægyptiis, ut videtur, ac Babylonis inventum describunt, quodque supra tres columellas in media scapha sitas magnam compactilium armillarum coagmentationem, multasque inscriptiones Ebraicas praeferebat: atque id tamen fuisse Sciotheron ostendit Scaphe subjecta. Verum Moſe inventum hoc longe esse recentius multa suadent, quae nunc explicare non vacat. Multum differebat hoc horologium ab Achazi *מַעְלָה*, quarum descriptionem dederunt iidem Rab-

bini, Ut ut est, vides Mofi, itidem ut Proteo, attributas ab Apione columnas, pelvim sive Scapham, & Astrologia peritiam. Egregius saltator fuit Proteus; quod de Orpheo itidem, & Musæo, quos ex Mosis quoque historia prodidisse ostendam, Lucianus tradidit; propter cantatos à Mose Hymnos, & Mania fororis Mosis tripudia ac chorcas. Naturæ principia aperuisse Proteum legitur in Hymnis Orpheo adscriptis, & in Chiliadibus Tzetis: quod unice Mofi convenit, qui de rerum origine, & mundi creatione laculenter, versimeque disseruit. Proteus *πρόβουτος*, *multi consilii* appellatur in iisdem Orphicis: sic Mercurius Osiridis *σμβουτος* *consiliarius* fuisse dicitur à Diodoro, *ὅτι τὸ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν ἦν ἀδῶν φίλων*. Quod aliis omnibus ejus amicis, *hic prudentia prestiterit*: sic Bacchus in iisdem Hymnis, *ὄβουτος*, *boni consilii*, & *ἐμπροβουτος*, *bonis consiliis plenus* dicitur: Bacchus autem & Mercurius, typi sunt Mosis: sic & Moses ipse à Josepho dicitur *prudentissimus consiliarius*, *σμβουτος* *σωτηριώτατος*. Proteum fortissimum & invictum fuisse constat: verba sunt Servii, qui & propter fortitudinem Herculem eum ait fuisse dictum: de Mose perhibet Josephus, *ἐν ἀρασι στρατηγὸν ἀεὶ τὸν γαρόντων*. In omnibus excellentem imperatorem extitisse. Nepruni armenta & turpes phocas pascere Proteum. cecinerunt Homerus, & Virgilius: Mofes diu pastoralem vitam egit. Ex iis quæ de Proteo narrat Herodotus, summa ipsius æquitas & integritas intelligitur, qua præcipue laude Mofes floruit. Divinos denique in Ægypto honores Proteus consecutus est, itidem ut Osiris, Mercurius, Vulcanus, & Typhon, in quibus fallax vetustas Mofem adumbravit.

XV. Mofes quoque Perseo multis rebus similis est. Libero & Amphioni, quorum uterque Mofes est, Perseus æqualis fuit. Ægyptium fuisse tradunt Herodotus, ac Diodorus: addit ille Chemmi positum ei fuisse templum, & à Chemmitis solitum gymniciis ludis celebrari: Strabo vero in Ægypto *περσέως οὐρούς*, *Persei speculam* ponit; quod & speculatorem fuisse Perseum indicat: Ægyptius fuit Mofes; fuisse & speculatorem ostendit cognomen ipsius Osarsiph, hoc est, Solis speculator: idem & *Στόνιος* à Georgio Syncello dictus est, ut supra observavimus. Statim ab ortu in arcam conclusus, & in mare abjectus est Perseus, & in Polydeca deinde regia educatus: quæ in Mofem apposite congruunt. Magicæ artis peritum fuisse narrat Auctor Philopatridos, qui libellus Luciano tribuitur: idem de Proteo, qui Mofes est, à nonnullis vulgo creditum esse diximus. Andromeden Cephei Æthiopum regis filiam duxit uxorem: Tharbis Æthiopum regis filia Mosis nuptias ambivit & impetravit, ut affirmat Josephus; hic deinde uxorem duxit Sephoram Æthiopiſſam, hoc est Chusitidem; nam Chus populos ad utrumque Rubri maris litus pertinentes significabat. Persei filium Erythram quidam faciunt, qui ad maris hujus oram imperitarit. Sic Rhadamanthyi, qui figura est Mosis, tribuit Diodorus Erythrum filium qui regnum tenuerit Erythrorum, ut dixi supra, quod liberos Mofes hoc in litore genuerit. Mercurii talaria & gladium gestavit Perseus; quippe Mercurius ipse Mofes est.

XVI. Non alio etiam quam ad Mofem videntur referenda, quæ in Libro Memoriali scripsit Lucius Ampelius, rudis homo quidem & imperitus, sed aliorum in scribendo subnixus studiis, & aliquibus bonæ vetustatis reliquiis conspicuus. *Libra*, inquit, quam Græci *Λύρα* appellant, virile nomen est adeptus. Is omni clementia justitia Mochos dictus, qui primus dicitur libra pondus hominibus invenisse, quæ utilissima mortalibus æstimantur, ideoque in numerum stellarum receptus est, & *Libra* est dictus. En tibi Mofem proprio nomine appellatum, si pro *Mochos* legas *Mofchos*, quod est *μωχ*. Quo nomine ab aliis Scriptoribus designatum Mofem supra diximus. Statives ipsi inventionem tribuit Ampelius, quod sancte caverit, ne qua fraus ponderibus, mensuris, aut regulis inesset: *Nolite facere*, inquit, *iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera justa, & aqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius*. Eadem gravissimis verbis alio loco iterat: *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus; nec erit in domo tua modius major & minor: pondus habebis justum & verum; & modius æqualis & verus erit tibi, ut multo vivas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & adversatur omnem injustitiam*. Ineptum autem est, quod ait ineptus Ampelius, *Libram*, quam Græci *Λύρα* appellant, virile nomen esse adeptam. *Libra* à veteribus Astronomis, non sola, uti nunc, sed simul cum *Libripende* in astrothesia pingebatur. Diserte Manilius: *Humana est facies Libræ*. Munus cælestis Libræ pendendæ Augusto delegavit ipsius ætas, quo optimo & æquissimo Principi gratificaretur. Alii id Virgini adscripserunt. Atqui ex Ampelio intelligimus Mofi hunc honorem jam ante fuisse habitum, propter æquitatem, ac statives inventionem: nempe, ut verisimile est, ab Ægyptiis, vicinisque nationibus, Astronomiæ studio deditis, quas Mosis fama pervaserat.

XVII. Quinetiam in Aristæo nobilis constat Mosis effigies. Apollinis, vel ut

Luc. De saltat.
Orph. Hymn. in Prot. Tzet. Chil. 2. Hill. 44.
Diodor. libr. 1. Orph. Hymn. in Dionys.
Joseph. libr. 2. contr. Apion. Serv. in Virg. Æn. 11.
Hom. Olyf. Virg. 4. Georg. Herod. libr. 2. cap. 115.
Perseus idem ac Mofes. Herod. libr. 2. cap. 91. Diod. libr. 1. Strab. libr. 17.
Joseph. Antiq. libr. 2. cap. 5.
Diod. libr. 5.
Mofes inter astra relatus, & Libra gestanda adhibuit.
Levit. 19. 35. Deuter. 25. 15. & seq.
Manil. libr. 2.
Aristæus

alis placet, Liberi filius dictus est Aristæus: Mosem in Libero, & Apolline latere do-
 cuimus. Atque hic pater cum filio, ut alias sæpe, confunditur: nam Apollo ipse Ari-
 stæus habitus est, & Apollo quidem *ῥόυμ*, sive Pastoralis, quod apposite in Mo-
 sem convenire ostendimus. Pastorem dicit Aristæum Virgilius, & tercentum ipsi juven-
 cos Cææ dumetâ tondere; Cyrenes ab Apolline raptâ, cum pecudes ad Penei ripam
 pasceret, filium fuisse prodit Apollonius in Argonauticis; & Apollo ipse, Pastor ab
 Amphryso memorandus dicitur: pastor fuit Moses *παρθέν*, & prognatus Israëlitis,
 qui pastores ovium fuerunt. Bacchi socium Aristæum faciunt Diodorus & Nonnus:
 Bacchus Moses ipse est; est & Mercurius, ac propterea nascentem Aristæum à Mer-
 curio fuisse sublatum canit Pindarus. Aristæus Nymphis nutriendus est traditus, ut ha-
 bet Diodorus: in aquas statim ab ortu abjectus est Moses, ab iisque servatus & extra-
 ctus: Nymphas autem, lymphas esse, sive aquas notum est; quam ob causam & Li-
 ber, qui Moses est, à Nymphis educatus fuisse dicitur. Indidem factum est, ut Aristæi
 mater Cyrene, Penei filia esse fingeretur; quod videlicet Mosem sua mater fluvio com-
 miserit. Duos ex Cyrene filios suscepisse Apollinem, Autuchum & Aristæum docent
 Scholia Apollonii: duos Amramus filios genuit, Aaronem & Mosem. Filios dico, nam
 & filiam præterea Mariam habuit. Aristæum Hesiodus *ἑσθραίου* appellat, propter
 radios è Mosis vertice micantes. Scribit Pindarus Libyæ terræ portionem Cyrene Ari-
 stæi matri donatam, ab eaque *ἑσθραίου* factam, hoc est legibus bene temperatam: le-
 gislatoris munere functus est Moses, atque id quidem in locis Cyrenaicæ proximis.
 Primum Aristæum Diis bovem immolasse à quibusdam traditum est; quod & de Ce-
 crope, qui Moses est, tradidit Eusebius in Chronico; & quod Prometheo, qui Mo-
 ses quoque est, ab aliis tribuitur: quia nempe Moses sacrificiorum rationem suos do-
 cuit, vel quod Vitulum aureum comminuerit. Ceos astri Sirii inclementia torrefactos
 sacris Jovi factis Aristæus sublevavit, & blandos Etesiarum status ad æstus mitigandos
 impetravit: Moses populares suos ad Nili ripas in miserabilem servitutem redactos,
 & sævissime habitos, libertatis compotes fecit, & in desertum ad sacra Deo faciendâ
 deduxit. Sirius autem idem est qui Nilus, ut supra monui: Æthiopibus Siris dicitur,
 teste Dionysio Periegete. Ubi perperam Eustathius nomen id Nilum à Sirio stella ha-
 buisse tradit, *ὡπὸ κούρα γδ, φαδὴν, ἢ μέγας ὁ σείκεος ἀστὴρ, πρὸς μὲν οὖν ὁ νεῖδος, ἐν ἑσθραίου
 κούρα ἀραβίων. Sub Cane enim, inquit, cuius pars est stella Sirius, exundat Nilus,
 oriente Cane intumescens: cum è contrario à Nilo Sirius stella nomen habeat; Nilus
 vero *שׁוּרַר* dicatur, à nigrore aquæ limo turbidæ, à Græcis *Μέλας*, à Latinis Melo.
 Aristæum fingit Virgilius matrem sub undis adiisse, rerum suarum iacturam & cala-
 mitates conquestum: Moses flumine extractus cum Pharaone de gentis suæ miseriis ex-
 postulat. Aristæum medicinam, agriculturam, & vaticinandi artem Musæ docuerunt,
 ut dicimus ex Apollonii Argonauticis, & Politii Heraclidis: Propheta fuit Moses, &
 naturas rerum perculluit, fuit enim *eruditus omni sapientia Ægyptiorum*, ut habet Lu-
 cas in Actis; eumque ob medicinæ peritiâ laudat Clemens Alexandrinus. Aristæum
 artes omnes tenuisse scribit Germanicus in Arateis Phenomenis, & ab Antiquis sub
 Aquarii asterismo cælo consecratum credi; alii relatum eum esse narrant in Deorum
 numerum, propter res in usum generis humani & commodum inventas, & dia ipsius
 reperta, quæ recenset Nonnus in Dionysiâcis, unde & *ἑσθραίου, vite servatorem* ipsum
 appellat: quam multis gentem suam, hominesque universos beneficiis devinxerit Mo-
 ses, supervacuum est exponere; hinc certe divinos honores apud Ethnicos consecu-
 tus est. In Hæmo monte ex hominum oculis evanuisse Aristæum refert Diodorus:
 mortuus est Moses in monte Nebo: & non cognovit homo sepulcrum ejus usque in præsen-
 tem diem.*

Aristæus hic cum Aristea Proconnesio sæpenumero confunditur, & res alterius al-
 teri sæpe adscriptæ sunt, quemadmodum ostendam in Propositione nona. Aristeam
 autem fuisse Philosophum, & de rerum natura scripsisse docet disertè Maximus Ty-
 rius: Philosophiæ totius principia, verasque rerum origines libris suis Moses confi-
 gnavit; Philosophiæ inventorem eum prædicant Artapanus & Eupolemus, atque
 ob Philosophiæ peritiâ laudatur à Clemente Alexandrino. Præstigiator fuit Aristæus,
ἀστὴρ γόνος, ἢ τοῦ ἀδδ. Vir præstigiator, si quis alius, inquit Strabo; propter prodigia
 à Mose in Ægypto edita, quibus Magos ipsos Ægyptios superavit: unde *γόνος* & *ἀπαι-
 τῶν* ab extraneis dictus & creditus est, Josepho teste. Inter vates futurorum præ-
 scientia celebratos ponitur à Clemente Alexandrino Aristæus: Mosis extant vaticinia.
 Homero antiquiorem Aristeam facit Tatianus; multis quippe annis Homerum Moses
 præcessit. Quin & præceptor Homeri à nonnullis Aristæus creditus est, juxta testi-
 ficationem Strabonis & Eustathii: non pauca enim ex libris Mosis depromta in Ho-
 mero deprehendas, quod suo loco demonstravimus. Animam ponere & fumere pro

idem ac Mo-
 sis.
 Virg. Georg.
 4. & 1.
 Apollon. Arg.
 libr. 2.
 Diod. libr. 4.
 Nonn. Dion.
 libr. 13.
 Pind. Pyth.
 Od. 9.
 Schol. Apol-
 lon. Arg. libr. 2.
 Hesiod. Theog.
 Pind. Pyth.
 Od. 9.
 Virg. 4. Georg.
 Apollon. Arg.
 libr. 2.
 Act. 7. 22.
 Clem. Str. 1. 1.
 German. cap. 1.
 Aquar.
 Nonn. Dion.
 libr. 5.
 Diod. libr. 4.
 Deut. 34. 6.
 Max. Tyr. Diss.
 21.
 Artap. apud
 Euseb. libr. 9.
 Præp. Evang.
 Eupol. apud
 Euseb. ibid. &
 Clem. Alex.
 Strom. 1.
 Joseph. libr. 2.
 contr. Apion.
 Strab. libr. 13.
 Tatian. Orat.
 adv. Gr.
 Strab. libr. 14.
 Eustath. in
 Hom. Iliad. c.

libitu Aristeam solitum Veteres commenti sunt, vivumque sepius apparuisse, cum mortuus putaretur: Moses in Nili profluentem demissus, & morti devotus, vivus exiit; idem, cum à Pharaone ad mortem quæreretur, *fugiens de conspectu ejus, moratus est in terra Madian*; cum mora deinde in monte facta periisse crederetur, salvus illac fusque descendit. Corpus denique Aristeæ, in fullonica defuncti, neutiquam quærentibus apparuit, uti neque illud Mosis, postquam in monte obiit.

Exod. 2. 15.

Musæum idem

ac Mosis.

Nansen, libr. 3.

de bono, apud

Euseb. Præp.

Evang. libr. 8.

Justin. Paten.

Euseb. Præp.

libr. 11. cap. 11.

Athen. libr. 13.

Euthym. Zig.

Saracen.

Cedren. Chr.

Scalig. Not.

in Fragm.

Herod. libr. 1.

cap. 131. & libr.

1. cap. 8.

Seld. De Dis

Syr. Synt. 1.

cap. 4.

Clem. Alex.

Strom. 1.

Laërt. Proem.

Clem. Alex.

Strom. 1.

Strab. libr. 16.

Herodot. libr. 7.

cap. 6. & libr.

2. cap. 96.

Suid. in Me-

mor.

Clem. Alex.

Strom. 1.

Euseb. Chron.

libr. 1.

Turn. Adv. libr.

28. cap. 46.

Serv. in Virg.

Æn. 6.

Artap. apud

Euseb. Præp.

Evang. libr. 9.

Orpheus

idem ac Mo-

ses.

Clem. Alex.

Strom. 1.

Euseb. Chron.

Eustath. in

Hom. Iliad. C.

Herod. libr. 1.

Eustath. in

Hom. Iliad. C.

XVIII. In Musæo Mosaicum inesse quippiam, vel nomen ipsum nos admonet: nam Numenius Pythagoreus mentionem Mosis faciens, non aliter eum quam Musæum appellat, Lunæ filium fuisse auctores sunt Pseudo-orpheus apud Justinum & Eusebium, & Hermesianax apud Athenæum; idcirco, opinor, quod è Madianitide prodit Mosés ad Ebræos servitio liberandos. Atqui circumstantes Madianitidem gentes, & Madianitarum non pauci, Lunæ cultui erant dediti. Cubar eam appellabant, seu potius Cabar, hoc est *Magnam*, ut exponunt Euthymius, & Cedrenus; ab Ebræo *כבב*. Appellabant & Alilat, quod interpretatur Scaliger, *Noctilucam*: Ebræi dixerunt Lilith: apud Herodotum est *ἀλίττα* & *ἀλιλάτ*; cujus religionis vestigia hodie etiam retinere Muhammedanos recte à Seldeno observatum est. Sed de eo nos alibi. Propter diuturnam etiam illam Mosis in Arabia mansionem, Liber, quem Mosém esse constat, in Arabia educatus esse dictus est à Poëtis. Musæo tribuitur Musices studium ac Lyricæ poëseos: calluisse Mosém scribit Clemens Alexandrinus *ἰοδυντικῶς τε, καὶ ἀρμονικῶς, ἐπὶ τῆ ἰατρικῶς ἀμα καὶ μουσικῶς*. Numerorum musicorum, sonorumque scientiam, medicinam præterea & musicam: ac ejus certe hymni extant in Pentateucho. Orphei à quibusdam discipulus, à nonnullis imitator, ab aliis filius fuisse dicitur, Orpheum autem Mosém esse mox ostendam. Primus Musæus Theogoniam & sphaeram docuit, & ex uno omnia esse, in idque resoldi dixit, teste Diogene Laërtio; quo propter Philosophus, & Theologus à Servio fuisse dicitur: hæc mirifice in Mosém conveniunt, qui mundi creationem, & rerum principia explicavit, qui de Deo, uno omnium auctore ac fine, Deique colendi ritibus præclare disseruit; qui à Chaldeis denique & Ægyptiis celestium motuum doctrinis accurate instructus est, ut habet Clemens Alexandrinus. Tres futurorum præciosos vates simul commemorat Strabo, Orpheum, Musæum, & Mosém, qui tres unus, idemque sunt. Igitur *ἡρησμοῦς* sub Musæi nomine Onomacritus supposuit, & Onomacritum *ἡρησμοδοσοῦν τε, καὶ θεοδότην ἡρησμοῦν τῆ μουσικῆς* oraculorum interpretem, & oraculorum Musæi ordinatorem, appellat Herodotus; & alibi quoque prædictorum quorundam Musæi meminit. Floruisse vult Suidas sub Cecrope secundo, in cujus ætatem conjunctum Clemens Alexandrinus, & Eusebius Liberum, & Perseum, & Amphionem. Hi autem expressæ sunt Mosis imagines, uti partim jam demonstratum à me est, partim mox demonstrabitur. Atqui ad ætatem primi Cecropis *τῆ θεοῦς*, quem Mosém esse dixi, referenda ista erant. Sed Græci Chronologiam ad Mythologiam suam accommodarunt. Hic à me impetrare non possum, ut Turnebi, viri sane quam docti, puerilem errorem præteream: mirari aut plerosque tam honorificam Musæi mentionem à Virgilio factam, Homeri prorsus nullam, ac propterea ipsi aliquam à Græcis livoris labem aspergi. Quasi vero Æneas in inferis nancisci potuerit Homerum, qui diu post Trojanum bellum natus est. Tam diversæ certe de Musæo hominum sententiæ, quas agnovit & conquestus est Servius, veritatem fabulis dissimulatam olent. Disconvenit inter fabulatores de parentibus; nam alii Orphei, quidam Antiphemi, nonnulli Lunæ, alii Eumolpi, alii Thamyra filium fuisse fingunt. Disconvenit de patria; alii quippe Eleusinium, alii Thracem, quidam Thebanum faciunt. De ætate disconvenit; alii enim Orphei coævum, alii antiquiorem, quidam recentiorem statuunt. Definam in præclaro Artapani testimonio, qui disertis affirmat verbis, eum qui ab Ebræis Mosés appellatus est, eundem à Græcis Musæum esse nominatum, eundemque Orphei præceptorem fuisse.

XIX. Ad Mosis etiam exemplar Orpheus ipse expressus est. Tempus convenit, nam ponitur Herculi æqualis, Josuæ videlicet, ministro Mosis. Coævus ponitur & Aristæi, & Musæi, & Persei, & Liberi, quibus omnibus Mosés unus adumbratur. Adscribuntur autem hi à Clemente Alexandrino & Eusebio Cecropis secundi ævo, cum ad ætatem primi Cecropis *τῆ θεοῦς*, qui fuit Mosi *ἀρχηγόν*, verius pertineant. Quamobrem duos Orpheas finxerunt Veteres, ut legimus apud Eustathium; quorum alter alterum undecim *ἡρησμοῦς* præcesserit: quod postremum inter Argonautas, quorum pars magna fuit, vixisse accepissent; alterum autem longe vetustiorum esse suaderet ratio. Quod si juxta Herodotum & Eustathium, aliosque complures, *ἡρησμοῦς* statuumus annorum circiter triginta, & undecim *ἡρησμοῦς* annorum ab Argonautarum expeditione retro numeres, in tempora Mosaica incidet. Idem fiet si à belli Tro-

jani temporibus retro numerandi ducas initium, centum enim & viginti Moses explevit vitæ annos. Unde alii undecim ætatibus Trojano bello antiquiorem ponunt Orpheum. Nec inde abluunt, qui novem vixisse eum ætates volunt. Apertissime convenientiam ætatis demonstrat Artapanus in libro de Judæis, cum Mosem Orphei discipulum fuisse scribit. Similis error in Minois, qui Moses est, assignando ævo à Tarrano admissus est: eum enim undecima ætate, *ἑξήκοντα ἔτη*, post Inachum floruisse tradit, cum Mosi coætaneum Inachum statuerit. Merito ergo Orpheum, Linum quoque, & Musæum, Theologorum omnium primos ac vetustissimos à Græcis haberi scribit Eusebius. Poëtarum omnium antiquissimum Orpheum appellant, Iamblichus, & Lactantius, & Theodoretus; ipsique adscriptos libros, antiquitatis esse divinæ scribit Arnobius; & neminem eum habuisse quem imitaretur, Plutarchus asseverat. Minime ab hac opinione discrepat Suidas, cum OEagrum Orphei patrem ab Atlante quintum facit, ac Orpheum proinde sextum. Nam sic Atlantem inter & Orpheum quinque intererunt *ἔτη*, sive anni centum & quinquaginta, quot circiter ponunt Chronologi Atlantem inter & Mosem. Arcadem fuisse putant nonnulli, quod & de Mercurio, & de Pane traditum est, quorum uterque Moses est. Thrax tamen fuisse vulgo creditur: Mercurii enim, quem Mosem esse constat ex superioribus, sacra in Thraciam penetrasse, mihi docuisse videor. Hanc præterea opinionis hujus valde probabilem causam reperio. Dixi supra Minoem, qui Moses est, Cretæ regem fuisse dictum, quod Palæstini *מֹשֶׁה* dicerentur. Ex hac voce facile prodiit vox altera *מֹרְפֵי* transpositis literis, quod ipsissimum Thracum nomen est. Atque inde factum puto, ut Eumolpus quoque, & Musæus, quos Mosi speciem tulisse mox patefaciam, & Proteus de quo idem demonstratum est, Thracæ ab aliquibus habiti sint. Hinc factum etiam, ut Aristæus, alter Moses, in Thraciam ad Bacchum, alterum itidem Mosem, ivisse à Diodoro dictus sit, ab eoque Orgiorum sacris fuisse initiatum, & in Hamo Thraciæ monte ex hominum oculis evanuisse. Factum hinc quoque ut Bacchus appellatus sit Sabazius, à Sabis gente Thracica, quemadmodum perhibet Eustathius ad Dionysii Periegesin; & post debellatos Lycurgum Thracum regem, Thracæque ipsos, regem ipsis Tharopem præfecisse dictus sit, Orgiorumque ritus eum edocuisse, quos OEagro filio deinde Tharops, Orphea filio OEagrus tradiderit. Horum auctorem Diodorum habeo, qui subjungit Poëtas quosdam, & in iis Antimachus, dicere, non Thracum regem, sed Arabum Lycurgum fuisse. Unde colligere possumus Thracum nomen, gentis alterius Judæis proximæ nomen extrusisse. Hinc factum denique, ut scripserit Hermippus Pythagoram Judæorum & Thracum opinionibus fuisse imbutum. Filius Apollinis habetur Orpheus, Mosi itidem personati. Orphei nomen non multum recedit à nomine Osariph, quod Mosi tribuit Manethos, & nos supra *Solis speculatorem* exposuimus: quippe Astrologiæ studiis ab Orphea primum institutos esse Græcos Lucianus affirmat; primus & cælorum harmoniam deprehendisse fertur, auctore Servio. Narrat Eustathius Orpheum primo agyrtam fuisse, & collecta demum valida hominum manu, magnam sibi potentiam comparasse: Moses locis plerisque peragratis rediit tandem ad suos, assumptoque Aaron *Venerum simul, & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israël*, totique deinde Ebræorum genti præfuit, & summo quidem jure, ac vere regio. Quocirca merito Clemens Alexandrinus: *ἦν δ' οὐδ' ὁ ἄλλο Μωϋσῆς σοφός, βασιλεύς, νομοθέτης. Erat igitur Moses sapiens, rex, Legislator*; & à Thermuthi Pharaonis filia, non adoptatum solum, sed & in paterni regni successionem educatum fuisse ait Josephus; & ab Æthiopicis ut regem fuisse observatum scripsit Pseudo-eustathius in Hexæmeron; & R. Bechai, ut Mosem regem fuisse probet, ei istud Geneseos accommodat: *Et ad eum erit aggregatio populorum*; & hoc quoque Deuteronomii: *Erit apud rectissimum Rex congregatis principibus populi, cum tribubus Israël*. Hinc ergo Orpheus in Thracia regnasse dictus est. Hunc tiam auream capite gestantem exhibent Philostratus, & Callistratus, quod Moses fratri suo Aaroni, cum quo sæpe confunditur, cidarim lamina aurea instructam concinnarit. Sacerdotem appellat Orpheum Virgilius, quod Levitici generis fuerit Moses. Ægyptum se adiisse prædicat Orpheus in adscriptis illi Argonauticis; necnon reconditas hausit Ægyptiorum disciplinas: produnt enim Veteres memoriæ illuc erudiendi causa fuisse profectos & præcis Græcis plerosque, qui ad doctrinæ non vulgaris laudem aspirarent, ut supra jam monui, Melampodem puta, Dædalum, Homerum, Lycurgum, Solonem, Pythagoram, Eudoxum, Democritum, OEnopidem, & Platonem. Atque idipsum de Musæo etiam finxerunt, quem Mosem esse demonstravi. At Theodoretus, non ab Ægyptiis solum, sed ab Ebræis etiam veritatem hos accepisse docet. Ægyptius vero fuit Moses, & eruditus omni sapientia Ægyptiorum. Magna igitur doctrinarum omnium laus Orphea tributa est, ac Astronomiæ præsertim, ut dixi. Idem & poëtica facultate flo-

Artap. apud Euseb. Præp. libr. 9. cap. 27. Tarran. Orat. contr. gent. & apud Euf. Præp. libr. 10. cap. 11. Euseb. Præp. libr. 10. cap. 4. Iamblich. De vit. Pyth. cap. 14. Lactant. libr. 1. Instit. cap. 4. Theodoret. Sem. 1. De princip. Arnob. libr. 1. Punt. De music. Suid. in *ἑρμῖππος*

Diodor. libr. 4.

Diodor. libr. 1.

Hermipp. apud Joseph. libr. 1. contr. Apion. Maneth. apud Joseph. libr. 1. contra Apion. Lucian. de Astrolog. Serv. in Virg. Æn. 6. Eustath. in Hom. Iliad. xi. Erod. 4. 29. Clem. Alex. Strom. 2.

Joseph. Antiqu. libr. 2. cap. 5.

Gen. 49. 10. Deut. 33. 5.

Philostr. Vit. Apoll. libr. 1. cap. 18. Philostr. Jun. Icon. Callistr. in Stati. Virg. Æn. 6.

Theodoret. Sem. 1. de fide. Act. 7. 28.

Suid. in Orp.
p. 65.

Euseb. Chron.
Eupol. apud
Clement. Alex.
Strom. 1. & Euseb.
libr. 9. cap. 26.
Luc. de Astrolog.
Clem. Alex.
Strom. 6.
Procl. Pison.
Theol. 1. 4. c. 5.
& libr. 6. cap. 8.
Paus. Boreotic.
Diodor. libr. 5.
Lucian. De
Astrol.
Procl. lib. 1. c. 4.

Iamb. De vit.
Pyth. cap. 28.
Theodor. Scr.
2. de fide.

Tzetz. Chil. 11.
Hist. 399.
Mofch. &
Procl. in Hesiod.
Eupol.

Euf. Præp. Ev.
libr. 11.
Justin. in Pa-
ren. & de Mo-
narchia.
Clem. Alex.
Strom. 1.
Cyrill. libr. 1.
contr. Julian.

Clem. Alex.
Strom. 1.

ruit. Summa vero ejus fuit in Musicis, ac lyrae cantu præstantia; quo nomine celebratum quoque supra diximus Mosem, & cujus geminus extat Hymnus; unde & Hymnos Orpheus scripsisse dicitur apud Suidam, & Hymni ejus nomine inscripti circumferuntur. Nec de nihilo est quod cum Poëtarum vetustissimis ab aliquibus fingatur Orpheus, alii poëticæ artis inventorem faciunt Mercurium, alii Osiridem; quippe his tribus unus notatur Moses. Singularem fuisse aiunt Orphei in Philosophiæ studiis eruditionem: Philosophorum omnium antiquissimus fuit Moses, ut qui veras mundi origines primus in literas retulerit. Quapropter Eusebius ad annum ab Abrahamo 467, *Moses*, inquit, *Ægyptum derelinquens in eremo philosophatur*; & Eupolemus primum sapientem ait Mosem fuisse. Tantum in Theologicis nomen adeptus esse fertur Orpheus, ut à suis Theologus cognomento appellatus sit, ab aliis *ἱεροδρῆς*; & ejus Theologia, mystagogia, & *ἱερολογία* à Luciano, Clemente Alexandrino, & Proclo Diadocho celebrentur; primumque invenisse scribat Pausanias, quomodo Diis initia fierent, expiarentur scelera, curarentur morbi, & Deorum ira placaretur. Hæc Orpheum ab Idæis Dactylis accepisse Diodorus affirmat: Idæos autem Judæorum progenitores fuisse, imo Judæos ipsos, & Tacitus, & Veterum crediderunt complures, & nos supra docuimus. Primus quoque Bacchi Orgia ab Ægyptiis accepta transtulit in Græciam, quæ Orphica ab eo sunt dicta. Addit Lucianus non dilucide hæc ipsum explanasse inter suos, sed mysteriis occultasse. Unde Proclus Orphicum de rebus divinis differendi modum, eum esse ait, qui sit per symbola; quem cum tenuerit Pythagoras, *Ἐπιπρωτοῦ τῆς ὀρφικῆς ἐπιπρωσίας τῆς ἀποδοτικῆς*. Imitatorem modi quem in interpretandis & constituendis rebus tenuit Orpheus, dictum fuisse testatur Iamblichus. Quid quod & Panathenæa, & Thesmophoria, & Eleusinia Athenas eum derulisse Theodoretus asseverat, & Isis ac Osiridis sacra in Cereris & Liberi orgia convertisse; testesque citat Plutarchum, Diodorum, & Demosthenem. Quibus significatur totam Græcorum Theologiam fabularum figmentis infuscatam, à Mose provenisse, qui quam peritus fuerit symboliæ Philosophiæ, discere licet ex libro primo Stromatum Clementis Alexandrini. Scripsisse se Orpheus ait in supposititiis Argonauticis, de Chao, de Jovis cultu, & de sacrificiis *ἱεροποιῆς*: adscribuntur ei quoque à Tzetze Ephemerides, & Decaëterides; quo respexisse opinor Moschopulum, & Proclum, Hesiodi interpretes, cum de bonis & malis diebus scripsisse Orpheum dixerunt. Quinciam tabulas ab eo descriptas commemorat Euripides in Alcesti. Mosis manifesto hæc congruunt, qui Leges divinas in Tabulis exaratas proposuit, festa solennia suis assignavit temporibus, sacrorum ritus sanxit, & rerum principia posteris prodidit. At quæ ex Orpheo attulerunt Aristobulus Peripateticus apud Eusebium, Justinus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus, & alii, ea prorsus videntur à Veteribus Christianis conficta, & ex sacrorum Codicum segminibus confuta: neque verum est Orpheum, postquam *πλουσίως* dedidicisset, & Mosis doctrina fuisset imbutus, hæc scripsisse; quod putavit Justinus, & Cyrillo persuasit, & supposititiis carminibus conare probatus est. Mimum aperiant ea quæ de Orpheo refert Suidas; ex cujus *ἱερολογίαις* scriptionibus *ἡδὲ θεογονίαις* ea depromit de rerum primordiis, & fabricatione mundi, de summo omnium opifice, de sanctissima Trinitate, de hominis creatione, & animæ origine, quæ ex Christianorum exhedris prorsus videntur esse profecta. Eiusdem sunt commatis, quæ apud Patres proxime laudatos Orphei nomen ferunt. Moses illic appellatur *ὕδωρ*, hoc est, *aquis ortus*; illic Legis Mosis à Deo tradita, & duabus inscripta Tabulis sit mentio; tum Verbi Dei, quo conditus est orbis, & *πνεύματος* hominis, & infusionis animæ ratione pollentis in humanum corpus; commemoratur illic & Chaos, & tenebræ rebus omnibus incubantes, & lux deinde orta, & nox prior die; tum & Unigena quidam Chaldæis oriundus, cui soli mortalium omnium videndum se Deus permisit. Tam infabre hæc interpolata sunt, ut fraus manifesta sit, suamque novitatem prodant. Veteres enim qui Mosis scriinia compilabant, parce id faciebant & sobrie; scite etiam & industrie; hic intemperanter & media luce grassatur. Cæterum quando rerum series eo loci nos deduxit, quæramus obiter quis sit ille Unigena. Clemens Alexandrinus eum vel Abrahamum esse conjectat, vel filium ejus Isaacum. At Unigena non fuit Abrahamus, qui fratres habuit Nachor, & Aran; neque rerum celestium ac naturalium peritia claruisse fertur Isaacus, quod iste de illo Unigena prædicatur. Ego intelligi Mosem posse cenfeo, qui quamquam Unigena non fuit, Unigena tamen ab exoticis quibusdam gentibus habitus est; velut ab iis qui sub Adonidis eum, aut Zoroastris simulacro expresserunt: omnibus autem Ægyptiorum discipulis fuit innutritus, proindeque Astronomiæ, cujus studio plurimum delectata est Ægyptus, ut sapius jam notavi. Verumtamen id dubium relinquo; nam nec eorum penitus improbo sententiam, qui post Clementem referunt ad Abrahamum: ei enim adscripta

adscripta est à Berofo, & Eupolemo, & Artapano, Astronomiæ inventio; & de eo ait Dominus apud Hæiam: *Quia unum vocari eum.* Unde *μορογανης* dictus videri potest, uti observatum doctissimo Grotio: quamquam illic *אברם* dicitur Abrahamus, hoc est *Unus*, non *אברהם* *Abigena*. Itaque unus est ratione *μορογανης*, qui innumeri ex uno illo prodierunt; non vero ratione *δμογόνων*, quod tamen necesse erat, ut *Unus* exponi posset *μορογανης*. Præca vero illa Argonautica, Orphei sunt cujusdam Crotoniata, quem Suidas Pisistrati temporibus floruisse docet. Hymnos autem, & librum De lapidibus sibi vindicat Onomacritus, Pisistrato itidem æqualis. Testes sunt Tatianus & Suidas. Quemadmodum enim sub Musæi nomine *ρησους* ediderat, ut perhibent Herodotus, & Clemens Alexandrinus; ita & sub Orphei nomine has scriptiões lucubravit. Sed ad rem. Vaticinia in Ægypto à se edita esse profiteretur Orpheus in Argonauticis, quod vere præstitit Moses. Itaque inter gnaros futurorum vates, Orpheum, Musæum, & Moïsem Strabo collocavit; veriusque dixit Celsus quam censuit, cum Orpheum *hand dubie sancto afflatum fuisse spiritu, δμορογανδρος οσίω ρησάμηνον πνεύματι* affirmavit. Lyra à Mercurio inventa, ab Apolline Orpheo tradita est; quippe unus Moses tribus his exprimitur: proptereaque in cælum translata esse fertur Orphei lyra, quod Dei laudes Hymnis suis Moses concelebravit. Feras cantu mansuetescere dictum esse Orpheum testatur Horatius, quod sylvestres homines victu fædo, & cædibus deterruit: quo Moïsi in Israëlitis delimiendis, & ad obsequium suum flecendis, ac per deserta circumducendis notatur industria, & eloquentiæ vis ad persuadendum efficax. Leges etiam, itidem ut Moïses, Orpheus scripsisse fertur. Magia scientissimus dicitur fuisse Orpheus, & Idæorum Dactylorum occultis artibus institutus, quod Magorum Ægyptiorum præstigijs eluserit Moïses, omnemque eorum industriam superarit. Quomobrem & Moïsem, *ως γόρυτα & άπατάνα, ut prestigiatorum & impostorem*, nonnulli calumniati sunt. Orpheo denuntiat Iafon, in Argonauticis, sine eo in Colchidem pervenire non posse Argonautas: quippe Israëlitis Chananaeam adeundi auctor & dux Moïses fuit. Quemadmodum Bacchus matrem Jovis ignibus necatam, ita uxorem serpentis morſu interentam Orpheus ad vitam revocavit: an quod Moïses Israëlitas serpentis morſibus infestatos, excitato Serpente æneo, incolumes præstitit; an quod Mariam sororem lepris laborantem sanavit? Ad inferos bis adiisse dicitur Orpheus; quod & infans in Nilum tanquam periturus abjectus sit Moïses, & quod propter diuturnam in monte cum Deo pertractam moram periisse creditus sit. Quidam Orpheum fulmine à Jove percussum interiisse volunt; argumento ducto vel à fulguribus & tonitribus grandine mistis, quæ ad domandam Pharaonis contumaciã Moïses extensa virga de cælo clicuisse memoratur in Exodo; vel ab iis quibus Sinai montis vertex perſtrepebat, cum Deum Moïses alloqueretur. Caput Orphei in Hebrum fluvium projectum fuisse fertur, quod profluenti Nili Moïses infans commissus sit. Caput Orphei revulsum à cervice fabulantur fuisse loquax, & consultum de futuris veridica responsa dedisse: fortasse quod Moïses, Propheta ut erat, in libris suis superscriptibus, & futurorum prænuntiis, tanquam in re præſenti loqui visus sit. Latet & anei Serpentis historia in fabula, quam narrat Ovidius de serpente, qui caput Orphei dentibus invadens, ab Apolline in lapidem mutatus est. Orphei mortem infinitis stertibus Bistonides femina prosecuta sunt, ut scribit Antipater in Anthologia. Quotannis similiter Adonin, quem Moïsem esse ostendimus, mulieres lugebant. Moïsem *steverunt filii Israel in campeſtribus Moab triginta diebus.* In Olympo monte, juxta Pausaniam, & Antipatrum, sepultus est Orpheus: Moïses in monte Nebo obiit. Quid plura, cum scenam hanc omnem aperte retegat Aristoteles, quem scripsisse testificatur Cicero, Orpheum nunquam fuisse? Ejuſdem aſertorem sententiæ Dionysium quemdam citat Suidas. Sed & Androtion apud Ælianum, docet nullam literarum notiã Thracas habuisse; imo vero literis uti in rebus turpissimis habuisse; unde colligit, male inter Sapientes recenseri Orpheum, ipsique adscripta carmina esse suppositicia. Addimus nos, supposititium esse & ipsum, & quasunque de eo fabulas Mythologi referunt, mutato nomine de Moïse narrari.

Berof apud Joseph. Antiq. libr. 1. cap. 8. Eupol. & Artapan. apud Euf. Præp. Ev. l. 9. Iſa. 51. 2. Grot. Annot. ad l. i. De verit. relig. Christi. Suid. in Op. 66. Tatian. Orat. contr. Gent. Herodot. libr. 7. cap. 6. Clem. Alex. Strom. 1. Strab. libr. 16. Cels. apud Ori. gen. contr. Cels. libr. 7.

Horat. De art.

Joseph. libr. 2. contr. Apion.

Exod. 9. 23.

Ovid. Metam. libr. 11.

Anthol. libr. 3. c. 25. Epigr. 10. Deut. 34. 8. Paul. Bæotic. Antip. Anthol. libr. 1. cap. 25. Epigr. 9. Cicero. libr. 1. De nat. Deor. Suid. in Op. 66. Ælian. Var. Hist. l. 8. c. 6.

XX. Multa Linus cum Orpheo communia habet; tempus, parentes: nam Mercurio natum Linum quidam statuunt, alii Apolline; quapropter & Orphei fratrem fuisse tradit Apollodorus. Sapientia commendatur uterque; & cum eos collocet inter sapientes Celsus apud Origenem, tum Lino primum locum tribuit. Scripsisse dicitur uterque de rerum principiis. Ac Linum quidem memorant Diogenes Laërtius, & Johannes Tzetzes, de mundi ortu, de plantarum, animaliumque generationibus scripsisse, atque hoc Poëmaturum suorum exordium fecisse:

Linus idem ac Moïses. Apollod. lib. 2. Origen. libr. 1. contr. Cels. Diog. Laërt. Proem. Tzetz. in Heſod. 127.

ὅν ποτὲ πρὸ χειρὸς ἔβη, ἐν ᾧ ἅμει πάντα ἐπαύει,
Exit aliquando tempus illud, cum omnia simul orta sunt.

O

- quod Mosaicae Geneseos exordio simillimum est. Versus utriusque falso sunt adscripti, nec enim ullos vel scripsisse Linum, vel ad posteros pervenisse retur Pausanias. Theologus uterque, & de rebus Theologicis scripsisse fertur: nam de Lino id Servius asserat. Poeta uterque: musicus quoque, & citharcedus. Quae tribuitur ipsi lyrae repta laus, eandem ab aliis concedi Orpheo, ab aliis Amphioni, quem Mosem quoque personatum esse ostendam, Plinius docet. Vaticinator uterque & fatidicus: talem quippe fuisse Linum Servii sententia est. Orphei denique praeceptor Linus fuisse dicitur. Maximis uterque lamentis & planctibus post mortem comploratus est. Unde & lugubre quoddam cantionis genus, Linus dictum est. Unde & Hesiodus apud Eustathium, ait cantores omnes & citharcedos in conviviis & tripudiis à Lini deploratione ordiri, & in eadem finire. Atque haec quidem omnia ut Mosi conveniant, proxime demonstravi. Sed & alia quaedam sibi propria habet Linus, quibus etiam Moses esse approbatur. Aegyptium fuisse narrat Herodotus, & nomen Aegyptium habuisse, Maneros: in quo vestigia agnosco nominum, Monimos, & Monios, quibus Moses affectus est, inserta canina litera, vel extrita, uti saepe fit. Primi Dionysi res gestas Pelasgicis literis descripsisse Linum testatur Diodorus. Atqui Dionysus ille fuit Moses. Ergo id sibi vult, Mosem gesta Mosi descripsisse, quod verissimum est. Pelasgicae literae barbare erant, ut testis est Herodotus, & Graecis ignorabiles, perinde ut Ebraicae. Itaque in discernendis illis errare promptum fuit. Atqui legimus apud Suidam, primum Linum ex Phoenice in Graeciam literas intulisse: unde credi posset Phoenicis literis, quas callebat, Dionysi historiam consignasse. Verum res aliter se habet: eo quippe intelligendum est, Ebraica lingua, quae Phoeniciae proxima & persimilis erat, Mosi historiam à Mose ipso fuisse exaratam. Caeterum auctor est Eupolemus apud Clementem & Eusebium, à Mose Judaeos literas accepisse, ab his Phoenices, ab istis deinde Graecos: & nos praeterea notavimus literarum usum Mercurio suo, qui Moses est, Aegyptios acceptum referre. Herculis praeceptor fuisse fertur Linus: Josuam Herculem esse suo docebimus loco. En tibi vero Mosem Josuae praecepta tradentem in libro Numerorum: *Dixitque Dominus ad eum (Mosem) Tolle filium Num, in quo est spiritus, & pone manum tuam super eum: qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine, & dabis ei praecepta cunctis videntibus, & partem gloriae tuae.* In Deuteronomio etiam sic Deus ad Mosem: *Præcipe Josue, & corrobora eum, atque conforta.* Ex Lino denique versus quosdam affert Aristobulus apud Eusebium, Mosaica doctrina imbutos. Velut ille est: *ἔβδουατην ἀν' οἱ πηλὰσθησῖα πᾶντα πᾶντα. Septimo autem die perfecta ei omnia fuerunt.* Haud equidem credo versus illos esse genuinos, qui Linum ipsum fictitium esse sciam: ex iis tamen apparet, quicumque eos affinxit Lino, hunc habuisse persuasum, eadem Linum ac Mosem de mundi origine tenuisse.
- XXI.** Cum Orpheo etiam ac Lino communia multa habet Amphion. Coaevi fuerunt, ut ex Eusebii Canonibus intelligitur. Mercurii filium faciunt Amphionem nonnulli, quod & de aliis duobus itidem dictum est. Lyrae cantu hi tres nobilitati sunt. Lyram ab Apolline Orpheum & Amphionem aiunt accepisse. Inventio citharae Orpheo à quibusdam, ab aliis Lino, Amphioni à nonnullis addicitur, teste Plinio. Orpheus apud Philostratum tiam gestat, Amphion mitram. Iasoni ad Colchicam expeditionem nomen dedit uterque. Quod feros homines & agrestes uterque ad mitiores vitae cultus traduxerit; feras ille, hic saxa movere cantu, & allicere à fabricatoribus dictus est. Utrique magicarum artium peritia tribuitur; nam de Amphione tradunt id quidem Pausanias & Clemens Alexandrinus. Regia uterque dignitate praeditus fuit: de Amphione certe testificatur Tzetzes. Pari fato occubere Linus & Amphion, Apollinis sagittis confossi, quod se illi aequassent. Quippini, qui Apollo ipse erant, Moses videlicet? Quibus autem rebus Amphioni cum Orpheo & Lino convenit, iisdem fere Orpheo & Lino cum Mose convenire probavimus; unde efficitur iisdem quoque Amphionis & Mosi convenientiam argumentis comprobari. Huc adde & unicum fuisse Amphionis fratrem Zethum, unicum Mosi Aaronem; utrumque infantem expositum; Antiope Amphionis matri patrem ab Homero assignari Aesopum fluvium, quemadmodum & Aeginae matri Aëaci, qui Moses est, patrem idem assignatur, ut supra docui; quod in fluvium Moses à matre missus sit, Amphionem à patre Jove institutum, citharae cantum reperisse, ut apud Plutarchum tradit Heraclides; quemadmodum Moses à Deo praeceptis instructus eximia inventa protulit; juxta alios, discipulum Mercurii fuisse Amphionem, lyramque ab eo, atque alia praecleara dona accepisse; ac primum aram Mercurio excitasse. Quibus cognoscitur quanta Mercurium inter & Amphionem intercesserit necessitudo & affinitas; tanta certe, quanta esse potuit maxima, adeo ut unus idemque essent, nempe Moses.
- XXII.** En tibi rursus Mosem in Eumolpo: nam & tempora consentiunt; fi-

Eumolpus

lius quippe, vel juxta alios pater Musæi fuisse fingitur, & Orphei discipulus, quos *idem ac Mo-*
 Mosem ipsum esse diximus. Herculem fidibus docuit, juxta Theocritum, quod alii *ses.*
 Lino tribuunt, quippe Josuam, qui ut dixi Hercules est, præceptis Moses informa- *Theocr. He-*
 vit. Eandem ob causam Eleusiniis Cereris sacris initiatum ab Eumolpo Herculem, *raclic.*
 & casti Centauri crimine purgatum, priusquam ad inferos Cerberum abducturus de-
 scenderet, Mythologi scribunt. In quo sane aliud dissimulatur Mosaicarum rerum my-
 sterium. Ceres quippe legum inventrix, legifera, & *ἡμισφῆρα* est: Moses autem le-
 gumlator cum artibus suis, administrandæ nimirum Republicæ, populorumque regen-
 dorum præceptis Josuam imbueret, Cereris eum sacris initiasse dictus est, non Thelmo-
 phoris quidem, at Eleusiniis: nec enim in fabulis suis concinnandis accuratam con-
 venientiam Mythologi sectabantur. Indidem est, quod & Bacchum, & Æsculapium,
 qui Mosis effigiem gerunt, ad eadem sacra admissos finxerunt. Inde quoque est quod
 non Eumolpo, sed Musæo, qui Moses quoque est, Eleusinia adscribit Tertullianus. *Tertull. Apo-*
 Est apud Apollodorum, Chionen Boreæ filiam, cum Eumolpum ex Neptuno clam pa- *log. cap. 21.*
 tre suscepisset, veritatem patris iram, infantem in mare dejecisse, at exceptum eum in *Apollod. libr. 3.*
 Æthiopiam detulisse Neptunum, & Benthescyme filia suæ & Amphitrites alendam
 mandasse: viriles autem assecuto annos virum Benthescymes filiarum alteram nuptui
 dedisse, (Sic enim legenda & emendanda sunt verba Apollodori, quæ in editis libris
 vitata sunt: *ἡ δὲ θεοὶ ἐν θεοσκόμῳ ἔρεσαν ἀπὸ θυγατρὸς καὶ ἀμφιθέμεως ὡς ἡ ἐπιλειώθη, ἀπὸ
 ὁ βενθισκόμεως ἀπὸ τῶν ἐπιραν ἀπὸ τῶν θυγατρῶν εἰδωτοί.*) cum is autem uxoris suæ so-
 rori vim postmodum inferre parasset, in exilium pulsus ad Tegyrium Thracum regem
 abiisse, ipsiusque filiam filio suo sumsisse uxorem, ac ei demum in regnum successisse.
 Hæc è Mosis historia manifeste profluunt. Traditum quippe est à Josepho, & Au- *Joseph. Antiq;*
 dore Hypomnematis in Hexæmeron, quod Eustathio adscribitur, Mosem qui à ma- *libr. 2. cap. 5.*
 tre in Nilo fuerat expositus, indequæ à Pharaonis filia extractus, Ægyptiis bellum
 adversus Æthiopes moventibus fuisse à Rege præfectum, qui cum maximis cladibus
 attrivisset Æthiopes, & in urbem Saba compulsos obsidione cinxisset, Tharbin
 Æthiopum regis filiam, forma viri & virtute captam, misisse ad eum servorum fidissi-
 mos, qui de nuptiis pacifcerentur, accepisse illum conditionem, ea lege, si urbs sibi
 traderetur, nec facta dictis abfuisse: reducem deinde, cum paratas sibi ab Ægyptiis
 intellexisset insidias, fugisse in Arabiam ad Jethro, quem Josephus *ἡθελῶν* appellat, *Joseph. Antiq;*
 & cujus nomen à Tegyrii nomine non multum abludit, ejusque filiam duxisse. Quod *libr. 2. cap. 6.*
 additur vero, in regnum ipsi successisse, id quoque Mosis convenit, quem Thermo-
 this Pharaonis filia patris successorem esse optabat. Præterea pastorem fuisse Eumol-
 pum docent Clemens & Arnobius, Musicam calluit, Philosophus fuit, Luciano au- *Clem. Protrept.*
 dore: quæ omnia in Mose jam ante reperimus. Nec me fugit duos Eumolpos distin- *Arnob. libr. 5.*
 gui à Suida, quorum alter alterum atate præcesserit: verum confunduntur ab Euri- *Lucian. Fugit.*
 pide in Phœnissis, & ab Apollodoro. Et vero Eumolpus ille Neptuni filius, Chionen *Suid. in Eὐ-*
 matrem habuit, Chiones fratres fuerunt Zetes & Calais, qui fuerunt ex Argonautis, *μολλῶν.*
 quorum temporibus vixisse fingitur alter Eumolpus Musæi filius vel pater, Orphei *Apollod. libr. 3.*
 discipulus.

XXIII. Quin & Tiresiam Mosem esse aio. Fuit ille Baccho & Eumolpo *ὄν-*
ῥεον. Uterque autem Moses est. Sua opera victoriam de Eumolpo Atheniensis re- *Tiresias idem*
 portasse gloriatur Tiresias apud Euripidem: Mosis opera Æthiopes ab Ægyptiis sunt *ac Moses.*
 devicti. Hoc bello retulit Tiresias coronam auream, primitias spoliolorum hostilium, qua *Eurip. Phœn.*
 radii Mosis verticem cingentes designantur. Geminos angues semel iterumque magno
 quodam baculo cyaneo dicitur percussisse, propter Mosis virgam in serpentem muta-
 tam. Factum id in Cyllene monte, juxta aliquorum sententiam, in quo natum audive-
 rant Mercurium & Panam, quorum uterque Moses est. Ambigui sexus fuit Tiresias, se-
 xum enim sæpe mutasse docet Sostratus apud Eustathium; hoc ipsum notavimus de *Eustath. in*
 Baccho, & Vulcano, qui Mosis simulacra sunt, fuisse creditum. Scribit ibidem Eu- *Hom. Odys. 2.*
 stathius eum in Cretam abiisse, quam pro Palæstina sumi supra docuimus. Palladem nu-
 dam vidit, Deum vidit Moses. Juppiter & Juno altercantes judicem eum litis suæ con-
 stituunt: judex à Deo Israëlitis datus est Moses. Has ob causas excæcatum Tiresiam *Apollod. libr. 3.*
 fingunt, quidam à Pallade, alii à Junone: an potius ob velamen, quo Moses de monte
 descendens caput obnupsit? Aliam calamitatis hujus Tiresiæ illatæ causam affert Apol-
 lodorus; quod mortalibus revelaret, quæ ipsos Dii celata vellent: idem Prometheus, *Eustath. in*
 qui Moses est, peccasse fabulati sunt. Tiresias montivagus fuit, juxta Eustathium, *Hom. Odys. 2.*
 perinde ut Pan, qui Moses quoque est. Firmam ipsi mentem, *ὀρένας ἐμπίδους*, Homē- *Hom. Odys. 2.*
 rus tribuit, propter insignem Mosis prudentiam & sapientiam. Tiresias in consilium *Eurip. Phœniss.*
 adhibetur à Thebanis in bello adversus Polynicen, & in altero Thebanorum bello *Diod. libr. 4.*
 adversus Epigonos: auctor Euripides, cui succinit & Diodorus: Mosem *ὀμβροῦ* *Joseph. libr. 2.*

contr. Apion, *συμβουλευτικόν, consiliarium prudentissimum* Josephus appellat. Vates fuit futurorum sciens
 Lucian. de Astrolog. Tiresias, haud secus quam Mosès. Inter Astrologos Tiresiam recenset Lucianus, qui &
 notabile hoc habet, geminum ipsi sexum fuisse tributum, quod stellarum masculas alias,
 alias femineas esse dixerit: ab astris etiam, quæ *πείρα* appellantur, nomen ipsi fuisse
 Eustath. in Odyss. x. impositum Eustathius affirmat: Mosès impense fuit eruditus disciplinis Ægyptiorum;
 Eustath. ibid. ii autem Astronomiam diligenter coluerunt. Musicæ artis peritiam ab Apolline con-
 secutum esse Tiresiam legitur apud Eustathium: dote eadem clari fuerunt Orpheus,
 Lucian. Ma- Linus, Amphion, Eumolpus, Mercurius, Pan, Apollo, in quibus Mosèm dissimula-
 crob. tum esse evicimus. Scribit Lucianus Diis sacrum fuisse Tiresiam, ac purissima vivendi
 ratione fuisse usum; quod Mosès quam proprium sit, dicere supervacaneum est. Addit
 Agatharch. De quo nomine & ab Agatharchide reprehenditur; sex Lucianus; septem Phlegon, &
 mias Rubr. l. 5. Hyginus: cuius figmenti ratio continetur hoc Trebellii Pollionis testimonio, quo
 Lucian. Ma- Mathematicos ait dicere solere, centum & viginti annis humana vitæ spatia determi-
 crob. nari; etiam illud addentes, Mosèm solum Dei, ut *Judeorum libri loquuntur, familiarem,*
 Phleg. De reb. *centum viginti quinque annos vixisse: qui quum quæreretur, quod juvenis interiret, respon-*
 mirab. cap. 4. *sam ei ab incerto ferunt numine, neminem plus esse victurum.* Ad radices Tilphosii mon-
 Hygin. Fab. 7. *is extorrem obiisse Tiresiam tradidit Strabo: extra patriam obiit & Mosès, & in val-*
 Trebell. Poll. *le sepultus est. Prudentia Tiresias etiam post mortem clarus fuit:*
 Claud. cap. 1. *πῶς καὶ τὴν δειψὴν νόον πέρα προσηφόνεια*
 Strab. libr. 9. *δὴν παπυρίαν.*
Huic etiam defuncto mentem dedit Proserpina,
Solus ut sapiens esset.

Homer. Odyss. inquit Homerus; vel ut Callimachus:

Callim. Hymn. in Lau. Pall.

καὶ μὲν θεῶν, ὅτε δάσην, παπυρίαν, ἐν νεύσει
φοιτᾶσθαι, μὲν ἄλλο τι μὲν ἀράδιαν.
Et solus, postquam obierit, sapiens inter mortuos
stabit, magno honoratus Plutoni.

proptereaque ipsum de futuris Ulysses consulit. Quibus ingeniose expressus est Mosès,
 ad vitam pie recteque instituendam scriptis libris homines post mortem juvans, ipsi-
 que vaticinia futurorum pandens. Idem Tiresiæ defuncto honos à Thebanis habitus est
 ac Diis ipsis, Diodoro teste: Mosèm gentes plurimæ in Deorum album retulerunt.
 Diodor. libr. 4. Denique Strabo Mosèm cum Orphæo, Musæo, & Tiresiæ comparat; Mosèm vide-
 Strab. libr. 16. licet cum Mosè ipso.

CAPUT NONUM.

I. Ex Arcadia fere profluxit omnis Romanorum Theologia. II. Janus idem
 ac Mosès. III. Vertumnus idem ac Mosès. IV. Faunus idem ac Mosès.
 V. Silvanus idem ac Mosès. VI. Evander idem ac Mosès. VII. In Penatibus
 et Laribus latet Mosès. VIII. Multa quoque ex historia Mosès in
 Romuli historiam translata sunt.

Ex Arcadia
 fere profluxit
 omnis Roma-
 norum Theo-
 logia.

Dion. libr. 1.

Steph. in epigr.

Dion. libr. 1.

I. Romanorum Theologia Græcicæ Theologiæ propago fuit, ac ejus pos-
 tissimum quæ vigeat in Arcadia. Nam si temporum replicemus memo-
 riam, multas ex Arcadia colonias venisse in Italiam, illicque sedes posuisse reperie-
 mus. Primum enim Aborigines, gens Arcadibus prognata, ducibus OEnotro & Peuce-
 tio fratribus, multis ante Trojanum bellum annis, in Italiam transfretarunt, ut ex
 antiquis scriptoribus solerter probat Dionysius Halicarnassæus. Eodem deinde profe-
 ctos Pelasgos in sedes suas receperunt Aborigines, καὶ τὸ συγείας: propter cognationem,
 inquit Dionysius, quippe ex Peloponneso ortos, καὶ ἀρκάδας τὸ ἀνέκτασαν & Arcades ab
 origine. Unde & Arcadia dicta est Pelasgia, Stephano teste. Hi vero eam sibi delege-
 runt regionem, in qua deinde Roma condita est. Iisdem in locis confederunt Arca-
 des, Evandrum, ut fertur, ducem secuti, Palantio Arcadica urbe relicta. Nec longum
 abierat tempus, cum aliæ Arcadum Pheneatarum, Elidenfibus Epeis permistio-
 rum, copiæ Herculis ductu eandem tenuerunt regionem. Postremus illic appulit
 Æneas cum Trojanis, qui & originem ad Arcades referebant: Dardanus enim au-
 thor Trojæ Arcas fuit, Electræ filius, Atlantis nepos, qui Arcadiæ regnum tenuit,
 ut ab eodem Dionysio scriptum extat. Ergo Romanorum, Latinorumque progenito-

res, Arcades fuere. Patrios autem illi ritus & religiones in Italiam intulerunt. Atqui satis declaratum est superiori capite, ex omnibus Græciæ regionibus non aliam sæpius esse delectam quam Arcadiam, cui natales eorum adscriberent Mythici, quos ad Mosis exemplar adornare vellent. Testis Mercurius, & Mercurio prognatus Pan; Æsculapius quoque, quem cultum ab Arcadibus, & apud eos humatum esse cognoscimus ex Cicerone, Pausania & Stephano: necnon & Prometheus, qui cum Mercurio, & Æsculapio confunditur, quique Atlantis Arcadiæ regis, vel frater, vel pater fuisse dicitur: testis denique & Aristæus. Hinc colligitur Mosis nomen, ac rerum ab eo gestarum famam, ritusque etiam ac præcepta illuc pervasisse; profectosque subinde Arcades, iisdem moribus & institutis Italiam imbuisse. Ergo Myrsilus Lesbibus auctor est sterilitate laborantes in Italia Pelasgos proventuum omnium decimas Jovi, Apollini & Cabiris vovisse: in quo manifesta cernuntur Mosis & Mosaicæ Legis vestigia. Evander deinde sacra multa, præcipue vero Panis, quem Arcades præ Diis aliis summo in honore habebant, & antiquissimum omnium arbitrabantur, & Mercurii, quorum utrumque nos Mosem esse vicimus, cultum sanxit apud Italos, si Ovidio credimus. Literarum insuper usum, & Musicorum quorundam instrumentorum, eosdem docuit; & latis legibus mores eorum feros ac rudes emendavit, quæ ab Ebræis ad Arcades profectæ erant, atque ex Mosis historia arcessitæ & conflata. Exin Hercules harum regionum incolis decimarum Diis impertendarum ritum fertur tradidisse. Meminerunt & sacrificiorum Dionysius ac Strabo, Græcanico ritu Romæ fieri solitorum, & ab Evandro ac Hercule institutorum. Postrema hæc Romani acceperunt à Sabinis, qui Sancum, seu Herculem, auctorem gentis suæ iactabant: idcirco nimirum quod coloni essent Lacedæmoniorum, ut auctor est Plutarchus. Lacedæmonii autem quod se ab Hercule ferebant. Ita hi quoque ritus à Peloponnesiis ad Romanos venerunt. Æneam postmodum, capta Troia, clam Samothracia Cabirorum mysteria abstulisse, & in Italiam deportasse volunt quidam, Plutarcho teste: quæ Trojam condens Dardanus attulerat. In Cabiris autem non uno modo delitescere Mosem supra evicimus. Mere quoque Mosaicum est, quod de Numa tradit Plutarchus, & retuli supra; edicto ipsum cavisse, ne quis Romanorum effigiem Dei ullam vel pingeret, vel sculperet; atque id fieri nefas habitum fuisse apud Romanos per annos centum & septuaginta. Igitur quæ sibi numina Romani colenda proposuerunt, vel eadem omnino fuere, ne mutatis quidem nominibus, quæ Græci venerabantur; vel interpolato parumper habitu ac nomine, manserunt tamen eadem apud illos; vel eorum propria ac peculiaria fuere; cujusmodi erant Quirinus, Evander, Carmenta, Acca Laurentia, Anna Perenna, aliaque hujusmodi. Ea prætereo, propter quæ, inquit Cicero, datur homini ascensus in calum, Mentem, Virtutem, Pietatem, Fidem, easque laudes, quarum delubra Romæ publice dedicata erant. Prætereo & illa, quæ hominibus, hominumve bonis tuendis & servandis præfunt, qualia fuerunt Domiducus, Cælius, Volumnus, Tutanus, Robigus, Terminus, aliaque hujus generis sexcenta. Omnia recognoscere nec vacat, nec necesse est. Seligam aliquot, quæ si suis exolvero involucris, Mosès in iis statim apparebit.

II. Primus in scenam prodeat Janus, cujus ætatem cum Liberi, Persei, & Amphionis ætate conjungunt Chronologi. Illos autem jam Mosèm esse scimus. Nomen Jani variis modis Grammatici ἐτυμολογῶσι. Mihi probabile est fieri ab Æolico *Ἰαν*, quod Jovis nomen est; unde *Ἰανός*, Janus; ut à *Ἰανὸς*, Iuno; à *Ἰανὸς πατὴρ*, Juppiter; à *Ἰανόν*, jugum. Ergo Janus est Juppiter, juxta rationem nominis. Jovem autem esse Solem Macrobius demonstravit. Ita Janus est Sol; ut Jana, Luna apud Varronem. Unde Diana dicta, quasi *Divia Jana*, quemadmodum & *Divos Janos* pro Sole, ut alibi notat idem Varro. Id jam observatum aliis. Item cum ait Plutarchus Janum esse Dæmonem, Solem intellige: Dæmonem enim esse Solem declaravi in Observationibus ad Origenem. Matutinus pater Horatio dicitur Janus: quidam diei dominum, quidam anni faciunt, juxta Amobium, & Servium, ex quibus concluditur Solem esse. Idem probant & alia plurima quæ viri docti collegerunt. Multus est in hoc argumento Macrobius, apud quem asseverat Nigidius *Apollinem Janum esse, Dianamque Janam*. Apollo autem Mosès est, ut superiora indicant: meminisse enim debemus eadem re nonnumquam physica & historica symbola contineri. Sororem Camelsen in Perthæbia Janum duxisse perhibet Dracon Corcyræus apud Athenæum: sororem patruelem Jochabed duxit Amram, ex quibus genitus est Mosès. Bifrons pingebatur Janus; quod Græcus inter Italos degens, pristinae linguæ usum, ac vitæ rationem mutaverit; vel quod homines agrestes mansuefecerit, inquit Plutarchus; vel quod & præterita sciverit, & futura provideret, inquit Macrobius. Hæc Mofi omnia conveniunt, qui Ebræus in Ægypto diu vixit; qui Ebraicam & Ægyptiam calluit linguam; qui Ebræos legibus coercuit; qui

Cicer. De nat. Deor. libr. 3. Pausan. Arcad. Steph. in Kazé.

Myrs. apud Dion. libr. 2.

Ovid. 5. Fast.

Dionys. libr. 4. Strab. libr. 5.

Plut. Romul.

Plut. Camill.

Plutarch. Numa. Clemens. Alex. Strom. 1. Euseb. Præp. libr. 9. cap. 6.

Cicer. libr. 2. de legib.

Janus idem ac Ades.

Macr. Sat. 1. r.

cap. 21.

Varr. De re rust. libr. 1. cap.

37. & De Ling.

Lat. libr. 6.

Plut. Numa.

Horat. Sermon.

2. Sat. 6.

Arnob. libr. 3.

Serv. in Virgil.

En. 7. v. 607.

Macrob. Sat.

libr. 1. cap. 9.

Athen. libr. 15.

Plutarch. in

Quest. Rom.

& in Num.

Macrob. Sat.

- veterum peritus, & futurorum præcius, utraque literis commendavit. Mihi vero causa inesse videtur probabilior velamini, quo Moses de monte descendens faciem texit: nam hoc fuit velut nova frons, & nova facies priori & nativæ superimposita. Ex luce vero, quam ex Dei colloquio retulerat, factum est ut fulgidus & radiatus
- libr. 1. cap. 9. Janus pingi solitus sit, quod factum discimus ex Albrico. Janus præidet Janus, quod & nomen indicat, & clavus quam dextra gerit; unde & *Ἰανῶν* dicitur. Glossæ Philoxeni: *Janus, Ἰανῶν θεός*. Dicitur & Patulcius & Cluvius. At, *Ἰανῶν*, Apollinis quoque cognomen est, ut docet Nigidius. Apollo autem Moses est. Mercurius etiam, alter Moses, *Ἡερμῆος* & *Ἰανῶν* à cardinibus januarum dicitur. Ego vero aliam fabulæ hujus reperio originem in historia Mosis: sic enim legitur in Exodo: *Vocavit autem Moses omnes seniores filiorum Israël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phasæ; fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine; & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrum egredietur ostium domus sue usque mane. Transibit enim Dominus percurrens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus, & non finet percussorem ingredi domos vestras & ledere. Vidimus supra Apollinem *Ἰανῶν* esse dictum, quod viis itidem ut Mercurius præsit. Uterque autem Moses est. Janum similiter redorem esse viarum Macrobius testificatur. Ait idem, *Mythicos referre, regnante Jano omnium domos religione ac sanctitate fuisse munitas*; quod de Mose verissime & aptissime dici potest. *Viam pandere Deorum ad audientiam creditur Janus, auctore Arnobio. Causam affert Ovidius, quod cum limina servert, per ipsum habetur aditus ad Deos.* Hanc ipsam esse causam, cur primus Deorum omnium invocetur, censet Macrobius. *Quam sæpe munere hoc functus sit Moses, Deumque inter & homines medium se & sequestrum præstitit, docet sacra Historia. Omni vero observatione dignum est, & rem penitus evincit ac conficit, quod legitur apud Albricum de imagine Jani: In dextra habebat clavem, in sinistra vero habebat baculum, quo saxum percutere, & ex illo aquam producere videbatur. Quo pertinet illud Ovidii: Ille tenens baculum dextra, clavemque sinistra. En tibi Mosem virga è rupe aquas elicientem. Memorabile & illud portentum, quo protensa manu effecit Moses, ut aquæ maris Rubri in alveum revolutæ imminentem Ægyptiorum exercitum obruerent, hoc adumbratur figmento, quod post Ovidium refert Macrobius; bello Sabino, irruentibus per portam Janualem hostibus, ex ade Jani, per hanc portam, magnam vim torrentium undis scitentibus erupisse, multasque perduellium catervas devoratas rapida voragine periisse. Navis illa in Jani numismatis expressa, non navigium quo Saturnus trajecit in Italiam, sed ficellam illam scirpeam pice ac bitumine oblitam mihi videtur significare, in qua Moses expositus est. Regem fuisse Janum auctor est Plutarchus; quamobrem in throno sedentem eum Albricus repræsentat: in Ebræos jus regium Moses exercuit, & *Ἰανῶν* à Clemente Alexandrino appellatus est. *Quis te constituit principem & judicem super nos?* aiebat ei rixosus ille Ebræus in Ægypto. Itatorum Janus legumlator fuit, teste eodem Plutarcho: Moses Israëlitarum. *Xenon primo Italicorum tradit Janum in Italia primum Diis templa fecisse, & ritus instituisse sacrorum*: ipsa sunt verba Macrobii: præcipua hæc Mosis laus est. Jano divini honores in Italia sunt decreti: Mosis sub aliis nominibus, passim. Ex variis denique, quæ de Jano feruntur fabulis, concludamus cum Arnobio, nullum unquam extitisse Janum; credamusque potius, allatis convicti rationibus, nihil aliud quam impositam Mosis larvam fuisse.**
- Vertumnus idem ac Mofes. Propert. libr. 4. Eleg. 2.
- III. Vertumnus eundem esse ac Janum bene longa dissertatione probare conatus est Johannes Annius Viterbiensis, quem & alii affectati sunt. Hoc si illi concedatur, concedatur quoque nobis necesse est Vertumnus esse Mosem. Scribit Propertius in Elegia, Vertumni laudibus dicata, speciem illum Iacchi nonnumquam furari solitum, Phæbi etiam, necnon & Fauni. Atqui Phæbus, & Iacchus Mosem dissimulant, ut docui, dissimulat & Faunus, ut mox docebo. Hortorum quoque Deus est Vertumnus, itidem ut Priapus, qui Moses est. In omnes fingitur formas, ut Proteus, & Faunus; quorum uterque, alter Moses est; & ut Genius, quem vultu mutabilem esse testatur Horatius: Genius autem ad Solem refertur, ut ostendi ad Origenem: Sol autem Apollo est, Apollo Moses. Eadem enim res, ut sæpe jam monui, alium significatum habet physicum, alium historicum. Mentibus etiam humanis præesse, & cogitationes hominum vertere ac mutare Vertumnus Acron censet, quod aliud Genii officium est. Se puellam & virum fieri prædicat Vertumnus apud Propertium; quod & de Mercurio, & de Baccho, & de Vulcano, & de Tiresia legitur. Itaque in omnibus Italiae municipiis ambiguo vultu Vertumni simulacra fingebantur, quæ pro habitu imposito, diversas numinum facies exhibebant. Auctor Acron. *Vertumnus Deus inventendarum rerum est, id est mercaturæ*, inquit Aconius Pedianus. Idem tradunt Acron,
- Macrob. Sat. libr. 1. cap. 9. Arnob. libr. 3. Ovid. f. Fast. Macrob. Sat. libr. 1. cap. 9. Ovid. f. Fast. Macrob. Sat. libr. 1. cap. 9. Plat. in Numa Albr. De Deor. imag. Clem. Alex. Strom. 2. Esod. 2. 14. Plut. Quest. Rom. Macrob. Sat. libr. 1. cap. 9. Arnob. libr. 3. Horat. libr. 2. Epit. 2. Prop. libr. 4. El. 2. Act in Horat. Scem. 1. Sat. 7. Acon. in Ci.

& Porphyrio. Id ille cum Mercurio, qui Mosēs est, commune habet; item cum Jano, ut illic scribit Acron. Primitias fructuum sibi vindicat apud Propertium & Ovidium; quod primitiā frugum omnium, quas Deo offerebant Israëlita, pertinerent ad Sacerdotes, quorum de genere erat Mosēs. Arma etiam apud Propertium tulisse gloriatur: Mosē *ἐν ἀπασιν στρατηγὸν ἄριστον θαλασσοπόμον*, in omnibus rebus exercituum ducem se gefisse perhibent Josephus & Clemens Alexandrinus. Vertumnum Deum Etruria facit Varro: Mosē divinis honoribus insipitā gentes consecrarunt.

IV. Rursum Mosē nobis exhibet alter Romanorum Deus Faunus: quod probare promptum est, cum idem ille sit ac Pan, quem Mosē esse vicinus. Corniger uterque, pinu coronatus uterque, Panicorum terricolorum auctor uterque: nam & id Fauno Dionysius Halicarnassensis adscribit. Bacchi comes uterque: nam & id Fauno tribuit Nonnus in Dionysiis. Fatidicus uterque: nam præter alios Virgilius Fauni oracula prædicat. Quin etiam in nomine Panis habetur origo nominis Fauni, si Salmafio credimus. Itaque Fauni, qui Pan est, & Mercurii sacra primus in Italia fertur instituisse Evander Arcas. Sacra autem patria hæc erant: nam Panem & Mercurium colunt imprimis Arcades; Panem vero præcipue, qui Deus omnium antiquissimus ipsis est & honoratissimus, ut scribit Dionysius. Antiquissimum item Ægyptiis haberi tradit Herodotus: unde colligi obiter potest ex Ægyptiaca Theologia Arcadicam esse ortam. Panem esse Faunum ostendit Ovidius, cum Lupercalia, quæ Pani celebrabantur, Fauni sacra appellat; & Fauni ac Panis nomina promiscue usurpat. Idem alibi:

*Exul ab Arcadia Latios Evander in agros
Venerat, impositos attuleratque Deos:
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisque Dei.*

Idem ostendunt Cincius & Cassius apud Servium, cum aiunt ab Evandro Faunum Deum appellatum. Servius alibi docet eundem esse Deum, Inuum, Panem, Ephialtem sive Incubonem, Faunum, Fatuum, & Fatuellum. Paria propemodum diserit Probus Virgilio Interpres: paria & Auctor libelli De origine gentis Romanæ: paria & Rutilius Numatianus in Itinerario. Quare insigniter falsus est Libelli ejusdem Auctor, & ante eum Dionysius, & quicumque advenientem cum Arcadibus Evandrum à Fauno Aboriginum rege exceptum fuisse prodiderunt: nam quomodo excipi ab eo potuit in Italia, qui per eum primum cognitus in Italia & cultus est? Nec alium dicas; nam scribit diserte Dionysius Faunum Evandri hospitem, eum ipsum esse quem Romani inter Indigetes retulerunt: Auctor vero memorati Libelli eundem esse ac Panem. Nec idcirco negaverim Fauni nomen ulli deinde in Italia fuisse tributum; at Faunum Deum, ipsum esse Panem pertendo. Quædam tamen Fauni propria fabulatores voluerunt esse, ex quibus & Mosē eum esse conjicimus: cujusmodi est tempus quo dicitur vixisse; Orphei enim, qui Mosēs est, æqualem facit Lactantius. Æqualis quoque dicitur Herculis, qui est Josue. Fatuam Faunam forem cum Lactantius uxorem habuisse scribit: Amram Mosēs pater, quem sæpe cum filio confundi observavimus, uxorem habuit Jochabed forem patrualem. Faunam hanc eandem esse ac Maiam notat Cornelius Labeo apud Macrobiū: Maiam autem quidam Vulcani uxorem, plerique Mercurii matrem, quidam Semelen Bacchi matrem putant, ut ibidem monet Macrobius. Vulcanus autem, Mercurius, & Bacchus, Mosēs ipse est. Narrat Cedrenus & Suidas Faunum eundem esse ac Mercurium; vasrum illum fuisse, disertum, Mathematicarum & Naturalium disciplinarum peritum, Philosophum, & futurorum præscium; quæ in Mosē omnia apprime quadrant. Addunt fratrum deinde insidiis appetitum in Ægyptum fugisse, magna auri copia suffarcinatum; ibique pro Deo habitum, per annos undequadragesima regnasse. His male dissimulatur vera Mosēs historia, qui fratrum & Ægyptiorum insidias veritus, non in Ægyptum, sed ex Ægypto profugit, & annis quadragesima, multi itidem auri locuples, Israëlitis præfuit; & divinos demum honores in Ægypto adeptus est. Ægyptios locupletasse dicitur Faunus apud eundem Suidam: Israëlitas Mosēs consiliis suis ditavit, tum expilatis & spoliatis Ægyptiis, tum & parta armis uberrima regione. Vult Macrobius Maiam Fauni filiam fuisse, (Oma dicitur Servio, sed mendose) & cum patri concubitum ejus appetenti, ne myrtea quidem virga ab eo cæsa, & vini poculis onusta, morigeram se præbere vellet, ei tandem in serpentem mutato esse obsecutam; proptereaque in ejus templis vitem superextendi, ex iisque serpentes caute abigi. In his Mosēs virga in serpentem mutata, & Mosēs ipse in vini Deum à Mythicis conversus agnoscitur. Metalla, metallorumque fundendorum, ac conflandorum artem reperisse Faunum idem Suidas perhibet: qua re Prometheo, quem Mosē esse diximus, similis est. Prudentiam Fauni laudat Dionysius; Mosēs Josephus, qui

cer. Verr. 3.
Act. & Porph. in
Hor. Ep. 20. l. 1.
Prop. l. 4. El. 2.
Ovid. Met. 14.
Josi. in Ap. l. 2.
Clem. Strom. 1.
Varr. libr. 4. de
Ling. Lat.

Faunus idem
ac Moses.

Dionys. Hal.
libr. 5.
Nonn. Dion.
libr. 13.
Virg. Æneid. 7.
Salm. in Solim.
Dion. libr. 1.

Herod. libr. 2.
cap. 145.
Ovid. 2. Fast.
& 5.

Serv. in Georg.
1. & in Æn. 6.

Prob. in Virg.
Georg. 1.

Rutil. Itin. 1. 1.
Dion. libr. 1.

Lactant. libr. 1.
Instit. cap. 22.

Macrobi. lib. 2.
Sat. cap. 12.

Suid. in
Φαυνοσ.

Macrobi. Sat. libr.
1. cap. 12.
Serv. in Æn. 2.

Suid. in
Φαυνοσ.
Dion. Hal. l. 1.
Joseph. libr. 2.
contra Apion.

cum, ut dixi jam sapius, *prudētissimum consiliarium* appellat. Astronomus fuit Faunus, teste Suida: Moses Oiarfiph dictus est, quod *Solis contemplatorem* sonat. Rex Aboriginum dicitur fuisse Faunus: rex dicitur Moses à Clemente Alexandrino. Magiam calluisse Faunum nonnulli fabulati sunt, ut prædicat Plutarchus: idem à plerisque de Mose proditum esse supra notavimus. Omnes quoque formas induere solitum narrant, quod & de Proteo & Vertumno, qui Mosem adumbrant, dictum vidimus. Faunus civium suorum feritatem narratur mansuefecisse: Moses pius sanctisque legibus Israelitarum mores mitigavit. Tradit Probus Faunum *primum loca certa numinibus, & adificia quedam, lucosque sacrasse, à quo & sana dicta esse* (sic enim hæc emendamus, quæ in editis libris vitata sunt;) Lactantio quoque dicitur *inceptorum religionum*: Moses inter Israelitas piarum & verarum auctor fuit. Faunus demum Deorum albo adscriptus est, quem honorem & Mose pleræque gentes habuerunt. Post mortem oracula dabat Faunus: Moses in scriptis futura mortuus prænuntiavit.

Clem. Alex. Strom. 1. Plut. in Numa.

Prob. in Virg. Georg. 1.

Lactant. libr. 1. Inst. cap. 22.

Silvanus idem ac Mosei.

Isid. Orig. libr. 8. cap. 11.

Horat. Epist. 1. Virgil. Ecl. 10. Inscript. Gruter. pag. 64.

Virg. Æn. 1. 10. Stat. Theb. 1. 5. Plin. libr. 11. c. 1. Macr. Sat. libr. 1. cap. 22.

Serv. in Æn. 8. Inscript. Gruter. p. 64.

Virgil. Æn. 8. H. dar. Pyth. Od. 9. Ovid. Met. libr. 10.

Serv. in Georg. 1. Hesych. in Σιλῶνι.

Tacit. Hist. libr. 5. cap. 3. Ovid. Metam. libr. 10.

Deut. 34. 7. Inscr. Gruter. p. 4. & 64. & 42.

Pausan. Eliac. 4. Evander idem ac Mosei.

Num. 27. 18. & seq.

Dionys. libr. 1. & 2.

Pausan. I. read.

V. Constat quoque Mosem esse Silvanum, si probaverimus hunc esse Panem, & Faunum, & Apollinem: quippe cum hi Moses sint. Hoc autem ex Libello de origine gentis Romanæ liquidum est, ubi legitur Faunum, Silvanum, Inuum, & Panem, unum esse & eundem. Glossæ Philoxeni: *Silvanus, Πάν, θεός Ἰλῶος*. Aliæ Glossæ: *Πάν, ὁ δαίμων, Incubus Silvanus*. Onomasticon vetus: *Silvanus, Πάν*. Isidorus: *Pan dicunt Græci, Latini Silvanum*. Idem docet & Papias. Utrumque veteres piabant lacte. Testis Horatius de Silvano: de Pane idem nos supra ostendimus. Fistula adscribitur utrique, & corona pinea, quam capitis Silvani agrestem honorem Virgilius appellat, & sic visitur in Marmoribus antiquis. Hic est, quem Sylvicolam Faunum Virgilius & Stæsius nominant, indicata obiter nominis origine: nam Silvani à sylvis dicuntur, teste Plinio. Græci Ἰλῶον & Ἰλῶον θεόν nuncupant, quod tamen Macrobius & Servius *ἀγροῦ πῆρ Ἰλῶος, dominum materie*, non Ἰλῶον, *silvarum*, exponunt. Apollinem esse indicant Auctores finium regundorum, cum tres Silvanos faciunt, quorum unus dicitur *Agrestis, pastoribus consecratus*. Sæpe etiam in Inscriptionibus Agrestis appellatur Silvanus, ubi perperam pro SILVANO AG. legitur non semel, SILVANO AUG. Idem nempe quem Virgilius *Agrosum, pecorisque Deum* nuncupat. Apollinem autem & Arinæm, quorum utrumque Mosem esse evicimus, ἀγροῦ καὶ νόμιου Pindarus dici affirmat. Cyparissi casum, quem Apollini adscribit Ovidius, Servius ad Silvanum refert. Alii Silvanum & Silenum eundem esse, & illum ab hoc nomen habere putant; inferto digamma. Unde apud Hesychium Σιλῶνοι dicuntur Satyri, digamma mutato in gamma, ut sæpe fit. Id si ita est, res quoque pertinet ad Mosem; nam Bacchi, qui Moses est, focius fingitur Silenus. Idem futura prædicit; prædicit & Moses. Asino vehitur Silenus, propter notam & supra à nobis memoratam fabulam de grege asinorum agrestium, quorum ductu venas aquarum Moses reperisse narratur apud Tacitum. Silenus suis juvenilibus annis dicitur Ovidio, quod cruda fuerit & viridis Moses senectus, ita ut *non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sint*. Mercurium, Herculem, & Silvanum, *συνεπῆς* fuisse vetus Marmor ostendit, quod repræsentat Gruterus in Inscriptionibus. Aliud Silvano, Mercurio, & Libero positum est. Sæpe reperias apud eundem Herculi & Silvano solis posita monumenta: quippe & Mercurius & Liber Moses est; Hercules vero Josue Moses focius. Memorabile est, quod legitur apud Pausaniam, Sileni sepulcrum esse in regione Ebræorum: quod de Mose intelligendum est, qui cornutus dicitur & pictus est; itidem ut sæpe Sileni exhibebantur, cujusmodi complures marmorei hodieque supersunt.

VI. Nec notis ac symbolis Mosem signantibus Evander vacat. Coævus dicitur fuisse Fauni, qui Moses est; & Herculis, qui Josue. Scribunt igitur primum Evandrum coluisse Herculem tanquam Deum: an propter ista libri Numerorum: *Dixitque Dominus ad eum: (Mosem) Tolle Josue filium Nun, virum in quo est spiritus, & pone manum tuam super eum: qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine; & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriae tuae, ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel. Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum*. Mercurii, qui Moses est, ac Themidis, quæ justitiæ & legum Dea est, filius habitus est Evander, teste Dionysio Halicarnassæo; propter leges à Mose Israelitis latas. Carmentam Romani dixerunt, à carminibus & vaticiniis, ab eaque Evandrum futura didicisse; quo notatur prophetica facultas Mosi. Eandem Ladonis fluvii filiam facit Pausanias, quod à matre Moses in Nilum demissus sit. Arcas fuisse fertur Evander, perinde ut Mercurius, & Pan, & Aristæus, alique quibus Mosem adumbratum esse ostendimus. Nomen etiam, quod hominem viris egregiis stipatum sonat, Mose congruit. Evandro literarum utum debere Latinos scripserunt complures: notavimus supra literarum inventionem Taauto Philonem Byblium, Mercurio Ægyptio Platonem adscripsisse.

lisse. Hyginus: *Has autem Græcas (litteras) Mercurius in Ægyptum primus detulisse dicitur, ex Ægypto Cadmus in Græciam, quas Evandrus profugus ex Arcadia in Italiam transtulit; quas mater ejus Carmenta in Latinas commutavit.* Taausus autem ille & Mercurius, Moses ipse est; à quo & Eupolemus, & alii Eupolemum secuti, aiunt Grammaticam Judæos accepisse, ab his Phœnices, à Phœnicibus Græcos. Italis leges dixisse Evandrum auctor est Dionysius: Ebraei legistatorem Mosem habuere. Musicam quoque Italis tradidit Evander, eodem Dionysio teste, propter egregios illos Mosi Hymnos qui exant in Pentateucho. Evander Italis fruges in Græcia primum inventas ostendit, serendique usum edocuit, terræque excolenda gratia primus boves in Italia junxit: ut habet Auctor libelli de origine gentis Romanæ: idem beneficium acceptum refertur Osiridi, qui Moses est. Evandrum præterea ad artes plurimas & studia Italos instituisse idem Dionysius affirmat; uti Mosem Ebræos instituisse vidimus superius, cum de Mercurio ageremus. Religionum ceremonias in Italia sanxit Evander, templa exstruxit, aras & statuas erexit: Moses sacros ritus Ebræis præscripsit. Nec aliam ob causam cultum Panis, qui Moses est, in illas oras invexisse dictus est Evander, quam quod ex Mosi historia Evandri fabula detorta sit. *Excellentissima justitiæ vir fuisse legitur in memorato jam sæpius Libello de origine gentis Romanæ: eundem Arcadum omnium sapientissimum & fortissimum fuisse Paulanias asseverat: quibus dotibus commendatissimum fuisse Mosem sæpe jam observavimus. Regiam dignitatem obtinuit Evander; rex dictus est Moses à Clemente Alexandrino. Heroibus denique, & Dæmonibus, ac Diis adscriptus est Evander, ipseque ac Carmenta mater aras & sacrificia inter Romanos promeruerunt: quod honore apud alias gentes Moses affectus est. Quæ cum ita sint, verissimum esse patet quod dixit Vossius, nullum fuisse regem, cui proprium fuerit Evandri nomen. Jure quoque Strabonem existimasse liquet, fabulosum esse, quod sermone omnium pervulgatum est, Evandrum in Italiam coloniam Arcadicam duxisse. Sed & nos præterea fictitiam esse personam, ad Mosi exemplar compositam, merito pronuntiamus.*

VII. Penates, Deos Romanorum proprios esse Macrobius significat. De iis autem magna est veterum Scriptorum concertatio. Nigidius & Cornelius Labeo Neptunum & Apollinem esse rentur. Apollo autem Moses est. Verum aliud nobis suadere videtur Virgilius, cum libro Æneidos tertio Penates ab Apolline missos inducit: itaque diversi fuerint ab Apolline. At Varro & Cassius Hemina Deos esse Samothracas affirmant. Fuisse autem in his Mercurium, Bacchum, & Æsculapium, Mosi simulacra, superius à me demonstratum est. Inesse Mercurium indicat quoque eorum effigies, quam ex Timæo proponit Dionysius Halicarnassæus, cum ait fuisse ærea & ferrea caducea. Multi volunt Penates eosdem esse ac Lares. Certe Deos Samothracios cum Laribus nonnumquam confundi, testis est Nigidius apud Arnobium. Ergo in Laribus quoque Mosem habemus. Plures vero distinguunt Lares à Penatibus; & apertissime Plautus in Mercatore. Verum, distinguantur licet, plurimam quoque iis contineri Mosi imaginem deprehendetur. Mercurii, qui Moses est, Lares filii esse dicuntur. Gemini sunt, ut Aaron & Moses. Curetes quoque esse & Dactylos Idæos statuunt Hyginus & Arnobius; Cretenses nimirum, quod Palæstinæ incolæ כרתים dicti sint, ut supra monui, cum de Minoë differerem. Lares Varro Manes esse vult, Maniæ filios, quæ dicitur vulgo Larunda. Apuleius, in libro De Deo Socratis, Larum docet appellari Manem. At nos observavimus in Notis ad Origenem Manem esse Μῆρα, hoc est Dæmonem. Glossæ Philoxeni: Larunda, δαυμῶν μήμηρ. Ergo Lar est Μῆρ, & Manis, & Dæmon; hoc est Sol, ut ibidem à me notatum est; nempe φωνῆς; idem & Apollo, hoc est Moses, ἰσοεὐνός. Vulgus Lares iterum Deos esse arbitrat. Viales dicuntur Plauto, & in Inscriptione veteri; Compitales Suetonio; unde Compitalia. Græce ἐνοχῆς dicas. Dii porro ἐνοχῆς, sive Semitales, sunt Mercurius & Hecate sive Bivia. Mercurius autem Moses est. Compitalibus aliquamdiu observatum refert Macrobius, ut Maniæ Larum matri pro familiarum incolumitate pueri mactarentur; deinde vero Junium Brutum Consulem, infaustum & cruentum sacrificium abrogasse, pro puerorum capitibus aliorum & papaverum capita offerentem, ut Apollinis oraculo satisfaceret, qui pro capitibus capita postulaverat. Tum addit Macrobius: *Factumque est ut effigies Maniæ suspense pro singulorum foribus periculum, si quod immineret familis, expiarent. Quem ritum suspicor ex Dei mandato profectum, cum per Mosem Israëlitas Ægyptiaca tyrannide janjam eximendos iussit fores sanguine aspergere: Et transibo, inquit, per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis Diis Ægypti faciam iudicia, ego Dominus. Erit autem sanguis vobis in signum in edibus, in quibus eritis; & videbo sanguinem, & transibo vos; nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Ægypti. Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam solennem Domino*

Hyg. cap. 277.

Eupol. apud Clem. Alex. Strom. 1. Dionys. libr. 1.

Poufan. Arcad.

Clem. Alex. Strom. 2.

Voss. de idol. libr. 1. cap. 22. Strab. libr. 5.

In Penatibus etiam & Laribus latet Moses.

Macrobi. Sat. libr. 3. cap. 4. Nigid. & Lab. apud Macrobi. Sat. libr. 3. cap. 4. & Serv. in 1. Æn. Varr. & Hem. apud Macrobi. Sat. libr. 3. cap. 4. & Serv. & 3. Æn. Dion. Hal. 1. 1. Arnob. libr. 3. Plaut. Merc. 3. 1. 7.

Varr. apud Arnob. libr. 3.

Plaut. Mercat. 3. 2. Inscript. Græc. p. 78. Sueton. Aug. cap. 31. Macrobi. Sat. libr. 1. cap. 7.

Exod. 7. 12, & seq.

in generationibus vestris cultu sempiterno. Designari videtur & Moses per Lares illos Permarinos, quibus adem dedicavit in Campo Martio M. Aemilius Cenfor, quam undecim annis ante voverat L. Aemilius Regillus, navali praelio, adversus Praefectos regis Antiochi. Meminit Livius. Permarini sunt *σπανινοί*, ut habent veteres Glossae Philoxeni; quo nomine Moses per mare Rubrum transitus designatur. In antiquo Maromere Laribus conjungitur Silvanus, & SILVANUS LARUM dicitur; supple, ductor: ut in alia Inscriptione, & apud Macrobius, Hercules Musarum, hoc est, *μουσηγέτης*. Atqui Silvanus Moses est. Canina pelle amicum, iisque canis affidet, quem admodum, praeter alios, describit eos eleganter Pseudo-athenagoras: propter Callebium à Mose ad explorandam Palaestinam missum, cujus nomen *canem* significat. Minime mirum igitur si in Aegyptiorum quoque Theologia, quae tam multa à Mose mutuata est, Lares reperiuntur.

Liv. libr. 40.
cap. 52.

Inscript. Grut.
p. 67. & 1070.
Macrobi. Sat.
libr. 1. cap. 12.
Athenag. Erot.
libr. 6.

Multa quae ex historia Mosi in Romuli historiam translata sunt.
Plutarch. in Numa & Romulo.

VIII. Haudquaquam sane, quaecunque de Romulo prodita sunt, conficta ac falsa esse dixerim. At si fidem sequimur historiae, fabulosa pleraque de eo narrari, contraria multa ac pugnancia comperiemus. Atque id eo credibilis est, quod documenta ita consumpsisse, ut recentia multa, non praefata solum illa, effecerit ambigua & incerta. Veris autem sic falsa permixta sunt & involuta, ut non aegre tamen possis agnoscere ex Mosiacis promtuaris haec fere provenisse. Res indicium faciet. Filiam Regis, matrem habuit Romulus, à filia Regis adoptatus est Moses, & filii loco habitus. Contra Vestalium & Amulii legem conceptus à matre & editus est Romulus: contra Pharaonis edictum à matre Moses infans per tres menses clam educatus est. Magna in Romulo etiam tum infante apparuit corporis dignitas: elegans in cunis visus est Moses. Fratrem unicum Romulus habuit Remum; Aaronem Moses. In alveo seu scapha Romulus expositus est in alluvie Tiberis fluvii super ripas lenibus stagnis effusi: Moses in hircella jacens expositus est in carectis Nili. Pastoribus natus Romulus diu creditus est: gente pastoritiae rei dedita progenitus est Moses. Gabiis egregie institutum esse Romulum, & literas, Musicam, artem militarem, *ἡ δὲ δὴ ἄρα ἔργον τὸ γὰρ ἰσχυρὸν*, & quaecunque generosos pueros scire decet, edoctum testantur Dionysius Halicarnassensis & Plutarchus: *eruditus est Moses omni sapientia Aegyptiorum*. Romulus pastoralem vitam egit, perinde ut Moses. Idem afflictis praesto erat, ab iisque graffatorum & ficariorum vim prohibebat: Moses Ebraeos ab Aegyptiorum injuriis tutatus est. Insidiatus est vitae Romuli Amulius, Mosi Pharaeo. Romulus Amulium sibi infestum obruncavit: Mose manum protendente, maris fluctibus Pharaeo obrutus est. Fratrem Romulus interfecit: Moses Aegyptium percussentem quemdam de Hebraeis fratribus suis. Populum Romanum in tribus, curias, & decurias Romulus discretit, & singulis rectores praefecit, tum & Patrum Senatam instituit: Moses electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui judicabant plebem omni tempore: tum & Dei jussu elegit septuaginta viros de senibus Israel, quibuscum regendi populi munus partitus est. Romulus Sabinas rapuit, Moses Aegyptios spoliavit. Romulus Acrone victo votum solvit Jovi Feretrio, & in Capitolio templum dedicavit; impetum item Tatii, Sabinorumque repressit, *ἀνατίνας τὸ θεῶν τὰς πόλεις, & ἰσχυρὸν τὸ δὴ σίτου τὸ σερῶν, ἡ τὰ παλαιὰ ἀεὶ μὲν ἀποτὴν μὴ ἀεὶ δὴν, ἀλλ' ὁρῶντων*. protensis in caelum manibus, & cum Jovem precatus esset, ut exercitum susteret, neve collapsas despiceret res Romanorum, sed restitueret. Verba sunt Plutarchi. Tum voti compos templum Jovi Statori condidit, quod monumentum esset posteris, inquit Livius, *ejus praesenti ope servatam urbem esse*. In Amalecitanis, Dixit Dominus ad Moysen, *Scribe hoc ob monumentum in libro* Edificavitque Moyses altare. Scribunt Dionysius & Plutarchus, ignis perpetui, Vestaliumque consecrandarum ritum Romulo auctori adscribi. Ignem inextinctum Moses subiectis lignis indefinenter servari iussit, ut est in Levitico. Lituum gestavit Romulus, virgam Moses, Romulum religiosum, *φειδύριον*, rerum divinarum peritum, sacrorum instituendorum, templorum, altarium, festorum dierum, & solennium feriarum auctorem & suasorem faciunt Dionysius & Plutarchus, quibus notis quam Mosi similis sit dicere nihil opus est. Romulum coorta tempestate sublimem procella raptum ex oculis hominum ferunt evanuisse, & à Marte patre in caelum fuisse evehctum: Moses in monte Nebo mortuus est, & à Deo sepultus, nec ulli mortalium sepulcrum ejus innotuit. Romulus post mortem in Deorum album relatus est: Mosi dixit Deus, *Ecce dedi te Deum Pharaoni*; & eum praeterea, tanquam Deum, gentes plurimae coluerunt.

Dion. Hal. l. 1.
Pier. Romul.
Act. 7. 22.

Exod. 12. 11.

Exod. 18. 25, 26.

Num. 11. 16.

Plutarch. Romul.

Liv. libr. 2. c. 12.
Exod. 17. 11. &
109.

Dion. Hal. l. 1.
Plutarch Rom.
Levit. 6. 12, 13.

Dionys. libr. 2.
Pier. Romul.
Horat. Carm.
libr. 3. Od. 3.
Ovid. Metam.
libr. 14.
Exod. 7. 1.

CAPUT DECIMUM.

I. *Fabulares omnes Dii, unus idemque sunt, nempe Moses.* II. *Exponitur quid sit Myobarbium Aufonii.* III. *Fabulares omnes Dea, una eademque Dea sunt, atque hæc Sephora est Moses uxor.* IV. *Fabularium quoque Dearum pleraque Mariam Moses sororem referunt.* V. *Uni, eidemque fabulari personæ insunt diversa significaciones; & alie quidem ΦΥΣΙΧΑ, alie ΨΥΧΑΙ.* VI. *Fabularis historia Græcorum bona pars ex Moses libris & doctrina, atque ipsis etiam verbis profluxit.* VII. *Geographica à Mose in Genesi obiter tradita, Scriptoris ac Scriptioris vetustatem indicant.*

I. **N**unc si recolligamus superiora, Mosem personatum quidem, & commentitiis nominibus ac gestis, pro gentium singularum captu, dissimulatum, & velut peregrinis indutum vestibus, sed agnoscendum tamen, si quis oculos adhibeat, & summis per totum fere orbem religionibus dignatum cernemus; Taauti quippe, & Adonidis, & Thammuz, & Marnæ personam gessisse apud Phœnices; Mercurii si-
ve Theuthi, Osiridis sive Bacchi, Apis, Mnevis, Serapidis, Ori, Anubis, Vulcani, & Typhonis apud Ægyptios; Zoroastris apud Persas; Mercurii rursum sive Theuthi apud Thraces, Germanos, Gallos, Britannos, Hispanos, & ipsos quoque fortasse Mexicanos; Apollinis, Panos, Priapi, Æsculapii, Promethei, Cecropis, Minois, Rhadamanthos, Æaci, Protei, Persei, Libripendis cælestis, Aristæi, Musæi, Orphei, Lini, Amphionis, Eumolpi, & Tiresiæ apud Græcos; Jani, Vertumni, Fauni, Silvani, Evandri, unius etiam ex Penatibus & Laribus apud Romanos; & Indis quoque præcipua religionis suæ dogmata & ritus subministrasse. Fidem his facit quod ab aliis jam pridem observatum est, multiplicem illam Deorum turbam, quam nobis obtrudit fabularis historia, unum eundemque esse Deum, pro variis effectis varia nomina sortitum. Legi velim eruditissimum Plutarchi librum De Iside & Osiride, in quo plurima habentur ad hoc argumentum apposita. Præclara vero est imprimis Macro-
bii dissertatio, omnes Deos ad Solem referri copiose demonstrans, Apollinem videlicet, Janum, Liberum, Martem, Mercurium, Æsculapium, Serapin, Adonin, Attinem, Osirin, Orum, Pana seu Inuum, Saturnum, Ammonem, & Jovem. Notabile præcipue illud affert Apollinis Clarii oraculum, quo supremum Deorum omnium Iao, Plutonem hyme appellari pronuntiat, Jovem ineunte vere, æstate Solem, autumno Iao. Cui & germanum istud depromit ex Orphicis:

εἰς ἑὸς, εἰς ἀδης, εἰς ἠλίου, εἰς διόνυσο.

Unus Iupiter, unus Pluto, unus Sol, unus Bacchus.

Quem verum ex oraculo Apollinis ita conceptum refert Julianus Imperator:

εἰς ἑὸς, εἰς ἀδης, εἰς ἠλίου ἔστι σάραπι.

Unus Juppiter, unus Pluto, unus Sol est Serapis.

quo probat Apostata eundem esse Solem & Jovem, additque Cyprios Sacerdotes

communem utrique aram statuere. Hoc quoque ex Orphicis representat Macrobius:

ἀγλαὴ ἑὸς, διόνυσο, πᾶτερ πάντι, πᾶτερ αἰῆς,

ἠλιὸς παρρητέρο, πανάλοιο, χρυσοφειγῆς.

Splendide Iuppiter, Bacche, pater maris, pater terre,

Sol omnium parens, vario ornatu insignis, aurea luce fulgens.

Idem ergo Juppiter, Dionysius, Neptunus, Pluto, & Sol. Eadem est Porphyrii sen-

tentia, docentis apud Eusebium Solem pro variis virtutibus Apollinem dici, & Her-

culum, & Æsculapium, & Dionysium, & Horum, & Plutonem, & Mercurium,

& Hermopanem, & Hermanubin. Quorum omnium significacionem parum videtur

perspexisse Eusebius, cum probare conatus est diversos fuisse. Alibi vero docet eum-

dem esse Solem, Osirin, Bacchum, & Sirium. Deinde Apollinis de se profert oracu-

lum, quo declarat se esse Solem, Horum, Osiridem, & Bacchum. Adde Æschyli,

Sophoclis, & Euripidis testimonia, quæ representat Clemens Alexandrinus, ut Jo-

vem omnia esse prober, unumque ab illis Deum statui. Adde & illud Diodori, unde

intelligas eundem credi ab aliquibus Osirin ac Serapin, ab aliis eundem ac Libe-

rum, à quibusdam eundem ac Plutonem, à nonnullis eundem ac Ammonem, ab

his eundem ac Jovem, ab illis eundem ac Pana. Adde & illa Iamblichi, & Procli,

quibus unus idemque est, Amun, Phtha, Vulcanus, Juppiter *μυλιχός*, & Osiris. Ad-

Fabulares omnes Dii, unus idemque sunt, nempe Moses.

Macrobi. Sar. libr. 1. cap. 17. & seq.

Macrobi. Sar. libr. 1. cap. 18.

Julian. Orat. in Solem.

Maer. libr. 1. Sar. cap. 23.

Euseb. Præp. Evang. libr. 3. cap. 11. & 13.

Euseb. Præp. Evang. libr. 1. cap. 9. & 15.

Clem. Alex. Strom. 1. Diodor. libr. 1.

Iambli. de my. iter.

de & illud Nonni, apud quem Bacchus Solem invocans, Herculem eum appellat, & Belum, & Ammonem, & Apin, & Saturnum, & Jovem, & Serapin, & Tempus, & Phaëthontem, & Mithram, & Apollinem, & Pæonem, & Æthera. Adde & illud Stephani, qui de Amathunte Cypri civitate differens ait, *ἐν ἧ ἀδωνίς ὄσεις ἐν μύθῳ, in qua Adonis Osiris colebatur*, quasi duplici nomine personam unam designans. Adde & illud Suidæ, qui scribit simulacrum quoddam communi Osiris & Adonidis nomine ab Alexandrinis fuisse cultum. Adde & illud Augustini, quo docet persuasum fuisse Ethnicis in uno Jove latere omnes Deos, quorum seriem subtextit. Idem alibi ex Varrone profert hos versus Valerii Sorani:

Juppiter omnipotens, regum, rerumque, Deūmque Progenitor, genitrixque Deūm, Deus unus, & omnes.

Mart. Cap. lib. 2. Adde & illud Martiani Capellæ, qui ait sub diversis Phœbi, Lyæi, Serapidis, Osiris, Mithræ, Ditis, Typhonis, Attinis, Ammonis, & Adonidis nominibus, idem numen ab universo orbe coli. Adonidem quidem Apollinem ipsum esse discrete docet Proclus Lycius Hymno in Apollinem. Causam affert Clemens Alexandrinus in Parenesi, cur Bacchus ab aliquibus Artis appelletur. Jovem vero Serapin esse tradit Eustathius, cum ait simulacrum Jovis Serapidis Sinope advehi curasse Ptolemæum Lagiden, quod cujus esset naturæ spectatores discernere non potuissent: ut vel inde capi posset argumentum Diis plerisque communem esse naturam Jovis. Rem aliter narrat Plutarchus, & simulacrum id Plutonis fuisse docet, nec alium hunc esse quam Serapin. De Sinopensi hoc Dite differens Tacitus tradit multos ex insignibus, quæ in ipso manifesta erant, conjectasse eum esse Æsculapium, quosdam Osirin, plerosque Jovem, plurimos Ditem patrem. Jovem quoque esse Æsculapium liquet ex Aristide, cui commemoratur *Ζεὺς ἀσκληπιός*: Eundem esse constat Pana ex Orphico Hymno, in quo Pan *verus Juppiter cornutus* appellatur. Probatur item esse Bacchum ex eodem Aristide: probatur & ex Pomponio Mela, qui Indicum montem Meron, Bacchi mysteriis celebrem, Jovi sacrum esse scribit; & ex Julio Firmico, & ex veteri Inscriptione, in qua Juppiter Sabazius appellatur; quod unum esse ex Bacchi cognominibus nemo nescit. Mercurium Faunum esse decernit Cedrenus, Anubin Apuleius, & Servius; unde & *κνωροχέστουρον* eum pingebant Ægyptii, Luciano teste. Solem, Orum, & Priapum ab Ægyptiis eundem Deum haberi declarant Suidas & Codinus. Reperitur in Poëmatis antiquis, à Pithæco editis, carmen in laudem Solis, quod eum esse Liberum, & Cererem, & Jovem statuit, & mille nominibus gaudere. Jovem Orphica Dæmonem indigitant: Dæmon autem esse Apollo, ut dixi. Panem Saturnum esse pronuntiat Macrobius; Varro vero eisdem esse Deos Harpocratem, Serapidem, & Isidem; Taautem, & Astartem; Saturnum, & Opem; & Deos Samothracum. Saturnum esse Evandrum & Janum non absurde conjicit Vossius: esse Herculem colligitur ex Athenagora. Janum esse Vertumnum probare nititur Johannes Annus. Eundem & Anubin esse quidam opinati sunt, ut perhibet Plutarchus in libro De Iside & Osiride. Docuimus supra ex Auctore libelli de origine gentis Romanae, & ex Servio, eundem esse Pana, Inuum, Faunum, Ephialtem, Fatuum, Fa-tuellum, & Silvanum. Silvanus autem est Apollo & Aristæus, ut superius ostendi: idem & Mars, si Catonem audimus. Mars autem & Janus est, auctore Plutarcho & Servio. Est & Hercules secundum Pontificalem ritum, ut idem Servius affirmat. Martis simulacrum in Pantheo multorum Deorum imagines continebat, unde & templo nomen, juxta Dionem, Æsculapium, Pæonem, & Attinem unicum esse Deum asseverat Damascius apud Photium. Melicarthum, sive Melicertam, qui & Palæmon, & Portunus, esse Herculem notat Philo Byblius, Sanchoniathonis interpres. Liberum esse Apollinem, & Solem, certum est ex Arnobio, cujus verba hæc sunt: *Nam si verum est Solem eundem Liberum esse, eundemque Apollinem;* & ex Statio, cui dicitur, *lucidus Evan;* & ex Cornelio Severo, cum ait: *Liberum venire per celsa sidera cæli;* & ex his Ovidii ad Bacchum: *Tu formosissimus alto Conspicieris celo;* potissimum vero ex Virgilio, cujus hoc est: *Labentem celo qui ducitis annum, Liber, & alma Ceres.* Quod petitem est ex scholis Ægyptiorum: eos enim sciscere ait Herodotus, Liberum & Cererem rebus his inferioribus præcisse. Hæc quæ diximus propemodum omnia unica clausula comprehendit Hermesianax:

πλάτων, ποσειδάων, θεμήτιο, κύπρις, ἑσπερς, πελαγονίς, τριπύς, τήβης, καὶ κνωροχέστου, ἄρμης ἢ ἡφαιστὸς τε κλυτός, πᾶν, Ζεὺς τε, καὶ ἡφῆ, ἀρτεμις, ἢ δὲ ἑκάργος ἀπόλλων, εἰς θεός ἐστιν Pluto, Proserpina, Ceres, Venus, Amores, Tritones, Nereus, Tethys, & Neptunus;

Nonn. libr. 40.
Dionys.
Steph. in Αμυ-
θῶν.
Suid. in ἑστ-
ασ.
August. de ci-
vir. Dei libr. 4.
cap. 11. libr. 7.
cap. 9, & seq.
Mart. Cap.
libr. 2.
Eustath. in
Dion. Perieg.
Plut. De Isid.
& Osir.
Tacit. Hist.
libr. 4. cap. 84.
Aristid. Orat.
in Æsculap.
Orph. Hymn.
in Pan.
Arist. Orat. in
Bacch.
Pomp. Mel.
libr. 1. cap. 7.
Jul. Firm. De
ere. prof. relig.
Inscr. Græc.
pag. 22.
Apul. Metam.
libr. 11.
Serv. in Virg.
Æn. 8.
Lucian. De Sa-
crif.
Suid. in ἑστ-
ασ.
Codin. Ex-
cerpt. de Ori-
gin. Constan-
tinop.
Orph. Hymn.
in Dæmon.
Macrob. Sat.
libr. 1. cap. 22.
Varr. libr. 4. de
Ling. Lat.
Voss. de idolol.
libr. 1. cap. 24.
& 20. & de art.
Gramm. libr.
1. cap. 11.
Ann. Viterb.
ad Propert.
libr. 4. Eleg. 1.
Serv. in Virg.
Æneid. 6.
Cato De re
rust. cap. 83.
Plut. in Numa.
Serv. in Virg.
Æn. 7.
Dion. libr. 51.
Phot. Tmem.
241.
Phil. Bybl.
apud Euf. Præp.
Evang. libr. 1.
Arnob. libr. 1.
Stat. Theb.
libr. 1.
Corn. Sev.
Æma.

Mercurius, & inclutus Fulcans, Pan, Juppiter, & Juno, Diana, & longe operans Apollo, unus Deus est.

Simile est & illud Euphorionis:

Ζῆς ἔστιν αἰθήρ, Ζῆς ἔστι γῆ, Ζῆς δ' ἕκαστος,
Ζῆς τοὶ τὰ πάντα.

Juppiter est aether, Juppiter terra, Juppiter calum,
Juppiter est omnia.

Afferuntur & versus quidam ex minore Cratere Orphei, in quibus cum de Mercurio, Nymphis, Vulcano, Cerere, Neptuno, Marte, Venere, Baccho, Themide, Apolline, & Aesculapio commemorasset, subjicit tandem, ἐν ταῖς πάντα. Merito itaque ait Seneca: Quacunq[ue] voles Jovi nomina proprie aptabis, vim aliquam, effectumque celestium rerum continentia, & appellationes ejus possunt esse quot munera. Atque hinc Poëtae veteres Græci & Latini unicum esse Deum tam crebris effatis declararunt, quæ ab aliis studiose sunt collecta. Quod si Dii fabulares universi, unus idemque sunt; cum plerisque eorum Mosem esse vicerimus, sequitur fabulares omnes Deos, unum exhibere Mosem ἰσοεὐδῶς, aliam enim significationem inesse physicam non negamus.

Senec. libr. 4.
De benef. cap. 7.

II. Addendum superioribus Epigramma Aufonii, quod recitavi supra; unde noscitur eundem esse Bacchum, Osirin, Phanacen, & Adonidem; eundemque Luca-niaci Pantheum appellari. Lemma Epigrammatis est ejusmodi: Myobarbum Liberi pa-tris, signo marmoreo in villa nostra omnium Deorum argumenta habentis. Jamdiu est cum viros ætatis suæ eruditissimos, Turnebum & Scaligerum, torfit vox illa Myobarbum. Ille factam putat à mure, in quo latet mysterii significatio, & barbo, quo in mysteriis Cereris legifera utebantur, ut est apud Hefychium. Hæc confutat Scaliger, & merito; nihil ipse affert idoneus: nam quod Bacchus pingi soleat cum cantharo oblon-go, & infima parte angusto ac turbinato, cantharum illum dictum putat Myobarbum, voce hybrida, à similitudine & muris & barbæ quæ in conum definit. Pudet ineptia-rum. Myobarbum dicitur ipsum ἀγάλμα, quo refertur & vox Pantheum. Ratio nomi-nis, quod barbam prolixam in acutum desinentem gereret. Quemadmodum enim Parones naves, cum oblongæ sunt & acuminatæ, Myoparones dicuntur, à murium similitudine, qui utrimque sunt acuminati, & à rostro, & à cauda; unde μύοες di-citur, qui extrema parte subtilis & angustus est; ita à barba promissa & acuta, Myo-barbum dictum est simulacrum Bacchi. Tali id fuisse barba colligo ex Macrobio: Hiera-politani, inquit, qui sunt generis Assyriorum, omnes Solis effectus atque virtutes ad unius simulacri barbati speciem redigunt, eundemque Apollinem appellant. Hujus facies prolixa in acutum barba figurata est. Tum ita id depingit, ut Deorum prope omnium argumenta habeat, haud secus ac Myobarbum illud Aufonii. Hæc Apollinis effigies ea ipsa vide-tur esse, quam in templo Deæ Syriæ Hierapoli fuisse narrat Lucianus: utraque enim barbata est, utraque & vestibus induta. Atenim, inquit, Apollinem exhibet Macro-bius, Bacchum Aufonius. Responsum præbet ex Aristotele Macrobius ipse, capi-tis sequentis initio: Aristoteles, inquit, Theologumena scripsit: Apollinem & Liberum pa-trem, unum eundemque Deum esse multis argumentis asserit. Et Liberum quidem suum Aufonius cum Osirin esse dicit, satis indicat Apollinem esse sive Solem. Liberum autem, perinde ut Apollinem, Veteres barbatum quandoque pingebant: καὶ τὸ πύξια, inquit Ulpianus, καὶ προσβύτιον, καὶ ἀνδρα γαστροῦν ἑστῶν. Adstipulatur Macrobius, cum ait: Liberi patris simulacra, partim puerili ætate, partim juvenili fingunt; præterea barbata specie, senilique ore, uti Græci ejus quem Bassarea, item quem Brysea appellant, & ut in Campania Neapolitani celebrant, Hebona cognominantes. Atqui Liber & Apollo iidem erant ac Mercurius. Quare & Mercurius ἀλωποτήρων exhibebatur. Auctor Artemido-rus. En tibi tres Deos, Liberum, Apollinem, & Mercurium, eamdem barbam ge-rentes. Quo habitu cum fabricatum esset Myobarbum, tres illos utique representa-bat. Scribit Lucianus, in Templo Hierapolitano Syriæ Deæ simulacrum aureum fuis-se, formam propriam aut nomen haudquaquam habens, at aliorum omnium Deorum species gerens, quod alii ad Dionysium, nonnulli ad Deucalionem, quidam ad Semi-ramidem referunt. Videtur itaque Bacchi Aufoniani effigies, Deorum omnium argu-menta habens, ad Hierapolitanas illas imagines, Deorum quoque omnium insignia habentes, fuisse expressa, & barbam prolixam acutamque gestasse: unde manifesta origo vocis Myobarbum: origo vero nominis Pantheum, ex insignibus Deorum om-nium, quæ inerant Myobarbo. Sic magnificentum illud templum, quod Romæ Agrip-pa condidit, Pantheon appellatum fuisse conjectat Dio, ὅτι πολλῶν θεῶν εἰκόνας ἐν τοῖς ἀγάλμασι, τὰ τε τῶ ἀρούς, καὶ τὰ τῶ ἀφροδίτης ἔδεικνυ. Quia plurimorum Deorum imagines in simulacris Martis & Veneris continebat.

Exponitur
quid sit Myo-
barbum Au-
sonii.
Aulon, Epigr.
10.
Turn. Adv.
libr. 3, cap. 19.
Scal. in Aulon.
Hefych. in
Bapβίς.

Macr. libr. 1.
Sat. cap. 17.

Lucian. De
Dea Syr.

Ulpian. in
Orat. De-
mophil. 27. μί-
στis.

Macrob. Sat.
libr. 1, cap. 18.
Artem. libr. 1.
cap. 42.

Lucian. de Dea
Syr.

Dio libr. 13.

III. Quanta autem patellariorum Deorum & Heroum soboles ex Mose propa- Fabulares
P iij

omnes Dea. una eademque Dea sunt; atque haec Sēphora est, Moſis uxor. Cicer. libr. 3. de nat. Deor. Gen. 46. 31. Sanchon. apud Euf. Præp. Ev. libr. 2. cap. 10.

gata est; tantam Dearum focturam Sēphora ipsius uxor dedit. Nam primum Aſtarte ipſa est, quam Cicero Adonidi nupſiſſe ait; ſiquidem Moſes est Adonis. Sunt autem alia pleraque quæ idem perſuadeant. Aſtarte nomen habet ab עשתרת, quod grecos Ionat, ut pote uxor Moſis, viri pecuaria rei dediti, de genere Iſraëlitarum, qui erant Viri paſtores ovium, curamque habebant alendorum gregum. Taurinum caput & corniculatum geſtare Aſtarten narrat Sanchoniathon: qua figura Iſis Ægyptiis, Io Græcis exhibebatur, ut cornuti Moſis uxor eſſe ſignificaretur. Narrat & terram peragraſe, quemadmodum Io poſt multos errores in Ægyptum perveniſſe fabulantur: quod Moſi Ægyptum repetenti Sēphora comes per aliquod itineris ſpatium adhaeſerit. Ergo Sēphora Aſtarte eſt. Aſtarten autem, ſive Deam Syriam, ipſam eſſe Cybelen Deam matrem, ex Luciano, Apuleio, Damafcio, aliſque, ex Veteribus Nummis ac Inſcriptionibus probarunt jam Seldenus & Grotius: quod Scaliger in Notis ad Fragmenta ignorafſe deprehenditur. Idem vero aliunde nos præterea arguimus. Attinem urgente & ſtimulante Cybele ſeipſum eviraſſe Fabulatores tradunt: hoc ipſum de Aſtronoë & Eſmuno ſive Æſculapio ſcribit Damafcius, qui & hoc amplius addit, juvenis caſum miſeratam Deam vim ei genitalem reſtituiſſe. Æſculapium autem eſſe Moſem demonſtravimus. Eundem eſſe Attinem indicant fiſtula & virga, quibus ornati cum diſcimus ex Macrobio: utrumque enim inſigne paſtoris eſt, qualis fuit Moſes; hoc præterea patrandorum prodigiorum instrumentum. Atqui ad Sēphoræ factum pertinent iſta, cum ad virum ab interitu vindicandum, *Tulis acutiſſimam petram, & circumcidit præputium ſili ſui.* Porro Cybele eadem eſt quæ Rhea, & Veſta, & Ops, & Pales, & Tellus: eadem etiam quæ Pandora, Diodoro teſte: eadem etiam quæ Ceres; unde εὐμήνη, quaſi γῆ μήνη dici credita eſt. Igitur παραφοβέεε utraque pingebatur; utraque Terra dicebatur & habebatur, teſte Codino in Parecholis; iſdem myſteris utraque placabatur, teſte Clemente Alexandrino in Paræneſi; & plauftra Cereris eadem quæ Cybeles, juxta Servium. Diſſertationem quamdam Porphyrii repræſentat Eufebius, qua docetur unum eſſe atque idem, Veſtam, Rheam, Cererem, Themidem, Priapum, Proſerpinam, Bacchum, Actin, Adonin, Silenum, Bacchas, & Satyros. Pronuntiat inſuper Macrobius unam eſſe Deam, Maiam, Bonam Deam, Faunam, Opem, Fatuam, Proſerpinam, & Medeam. Cæterum Veſta dicta eſt βουλάη à Dinarcho apud Harpocratonem; propter prudentiam Moſis, & leges ab eo latas; quaſi hæc Sēphoræ cum ipſo communia ſint. Narrat Albricus pingi ſolitam fuiſſe Veſtam, infantem gremio foventem: fortaſſe propter adminiſtratam ab ea filii circumſionem. Eſt apud Ptolemæum in Tetrabiblo, Venerem à Syris ut Matrem Deum coli, & variis affici nominibus. Eamdem credi Libitinam à peritiſſimis Romanorum perhibet Plutarchus in Numa. Venus autem eſt Aſtarte, ut ſcribunt ex Sanchoniathone Philo Byblius, & Cicero, & Procopius Gazæus. Non autem ſub Veneris illius mollis & voluptaria, ſed bellatrix & victrix habitu colebatur: ἡγήτωρ Græci appellabant, hoc eſt *Hæſtatem*. Talis à Spartanis pingebatur, atque ea erat Venus Victrix Romæ celebrata, crebris Inſcriptionibus nobilitata, qua Caſar & annuli ſigno & bellica teſſera utebatur. Ea quoque erat Andraſte, ſive Adraſte, ſive Aſtarte, memorata Dioni, & pro Victoria à Britannis culta. Scribit Macrobius Veneris ſignum fuiſſe Cypri, barbatur quidem, ſed veſte muliebri, cum ſceptro, ac ſtatura virili, eamque ab illis marem & feminam eſſe credi, & ab Ariſtophane ἀπέδου appellari, & legi debere apud Virgilium; *Diſcedo, ac ducente Deo*; non, ut vulgo, *Dea*: cum & apud Calvum legendum eſſe affirmet Acterianus, *Pollenemque Deum Venerem*, non, *Deam*. Veterem auctorem qui de Amathunte ſcripſerat, dixiſſe refert Heſychius, *πρωϊαν ἀνδρα πλὴν ἰσὸν ἐγκυματῆζ ἐν κίβρω*: *Deam viri barbati ſigura exhiberi in Cyprio*. Idem habet & Servius. Statuam Veneris deſcribens Codinus Curopalates in Parecholis, pectinem eam geſtare ait, barbatur eſſe, utriuſque ſexus instrumenta habere, ut pote rerum omnium generationis præſidem, ſuperiori parte maſculam, inferiori feminam eſſe, & equo inſidere. Meminerimus interim parem ſexus ambiguitatem Moſi eſſe tributam. Cæterum quid aliud eſſe dicas Venerem armaturam, quam Minervam? Quamobrem Deam Syriam Minervæ ſive Veneris Victrix habitu exhibent Nummi veteres quidam. Minervam autem Lunæ effigiem eſſe vult Eufebius. Hinc ut Luna *Siderum regina* dicitur Horatio, ſic Minerva Belifama in Inſcriptione veteri, hoc eſt, *Domina cali*, בעלת שמים, juxta veriſſimam Seldeni conjecturam: hinc βαλάνου vocat Philo Byblius, quam & δῶνλω appellat, hoc eſt Venerem: hinc Lucianus, aliique complures, Aſtarten, quam Minervam eſſe dixi, Lunam eſſe decernunt: hinc cæli filiam eſſe ait Sanchoniathon: hinc quoque nomen ejus ab aſtris derivatum Procopius Gazæus & Suidas, exoticarum linguarum imperiti crediderunt. Quorum uterque Luciferum, aſtrum eſſe Aſtartes innuit, quod Ve-

Seld. de Diſ. Syr. Syn. 2. cap. 2. Grot. in libr. Judic. Damafc. apud Phot. Tom. 242.

Macrob. Sat. libr. 1. cap. 21. Exod. 4. 25.

Diod. libr. 3.

Serv. in Georg. 2. Euf. Præp. libr. 3. cap. 11. Macr. Sat. libr. 1. cap. 12. Serv. in Georg. 2. Harpocr. in βουλάη. Albric. De Deor. imag. Ptolem. Tetrab. libr. 2.

Phil. Bybl. apud Euf. Præp. l. 1. Cicer. libr. 3. de nat. Deor. Procop. in libr. 1. Reg. cap. 7. Inſcript. Græc. p. 59. 60. Xiphil. in Nerone. Macr. Sat. libr. 1. cap. 8.

Heſych. in Αεφδου. Serv. in Æn. 2.

Euf. Præp. Ev. libr. 1. Horat. Carm. Sac. Inſcript. Græc. p. 1067. Seld. De Diſ. Syr. Syn. 2. cap. 2. Phil. Bybl. apud

neris fit, quæ Astarte est. Eamdem etymologiam Astartes ab Astris probasse videntur
 ii, qui in Orphicis Hymnis & apud Herodianum pro ἀστέρην perperam scripserunt
 ἀσπάρην, & ἀσπάρην, cum origo vocis petenda esset ex אַשְׁתָּרֶת. Affert istud ex Læ-
 vino Macrobius: Venerem igitur almam adorans, sive femina, sive mas est, ita uti alma
 Noctiluca est. Tum subjungit eandem esse Lunam, juxta Philochorum in Arthide, &
 ei sacrificium facere viros cum veste muliebri, mulieres cum virili, quod eadem mas
 æstimetur & femina. Venus ista Noctiluca, eadem est quæ Venus Noctuvigila appel-
 latur in Curculione Plautina. Alilat Arabibus dici, Assyriis Mylittam, discimus ex
 Herodoto. Nempe eadem esse videtur quam in Alcorano dictam videmus *Allat*, &
 quæ illic una è Dei filiabus esse narratur. *Allat* Deam sonat, & est femininum nominis
Alla, quod Deum sonat. Deæ hujus idolum, quod ab Arabibus colebatur, Muhammedi
 jussu obtritum esse scripsit Abulfeda, ut docet nos Pocockius, Arabica literatura,
 ad ipsorum etiam Arabum invidiam, facile princeps. Sexum utrumque Lunæ affin-
 git ἡσθησύνη illa Orphei Initia: & apud Carrenos Lunus Deus colebatur, ut
 discimus ex Spartiano. Huc confert Lunæ cultus ad Arabes & Saracenos propaga-
 tus, ab his ad Turcas, qui & Lunæ corniculatæ effigiem, velut sacrum quoddam in-
 signe præferunt. Hanc enim religionem à Syris & Phœnicibus, Astartes, quæ Luna
 est, cultoribus acceperunt. Itaque ad Lunæ motus tempora metantur annua, &
 menstrua, atque etiam diurna, siquidem apud illos dies mensis cujusque ineunt à pri-
 ma Lunæ visione. Quapropter & auspiciari diem civilem solent ab occasu Solis. Tra-
 dit id Alfraganus in Elementis Astronomicis. Eandem etiam γελάρ, vel κούβαρ ap-
 pellabant; utroque enim modo scriptum habetur in Saracenicis à Sylburgio editis, hoc
 autem *magnam* sonat. Isto nomine proprie appellatur Venus, sed illic cum Luna con-
 funditur, ut alii jam observarunt. Hinc Muhammedani ad primam Lunæ φάση vo-
 ciferentur: *Allah cobar*, quod idem est ac *Deus magnus*. Legantur super his erudite Pococ-
 kii Notæ in Abulfaragium. Cæterum ex uno Lunæ sidere Deas extitisse Minervam,
 Dianam, Hecaten, Parcas, Cererem, & Proserpinam, apud Eusebium Porphyrius
 assererat. Sic etiam de Cappadocum Dea discit Plutarchus in Sylla, ut appareat
 eandem existimasse Lunam, Minervam, & Enyo. Ita hæc omnia Astarte fuerit, quæ
 Luna est. Hanc Cererem esse probamus etiam aliunde: Lunam quippe Dianam esse
 notum est. Ut autem Diana πολύμησος fuit Ephesi, quemadmodum legitur apud
 Minutium Felicem & Hieronymum; ita Cererem Mammofam Lucretius appellavit.
 Astarte quoque Juno est, sive Lucina: nam Plutarchus & Appianus, Astartem à
 nonnullis Venerem, Junonem ab aliis haberi sciscunt: vere, nam Junonem Pœni
 Phœnicibus oriundi devotissimo cultu prosequerantur, atque inde Sarrana Juno, &
 Carthago Junonia à C. Graccho dicta & in Junonis tutela esse credita est. Itaque
 Augustinus Junonem sine dubitatione à Pœnis Astartem vocari ait. Horatius in Car-
 mine sæculari Deam eandem Ithyiam seu Lucinam nuncupari significat, & Geni-
 talem. Ithyia autem Juno est, Genitalis Venus. Quamobrem Syria Dea, quæ Juno
 erat, Dearum omnium formas continebat: aliquid enim simile habuisse, & Veneris,
 & Lunæ, & Rheæ, & Dianæ, & Nemesis, & Parcarum, auctor est Lucianus. Auctor
 quoque Plutarchus apud Eusebium, Junonem eandem ac Latonam esse creditam.
 Atergatidem etiam, quæ Dea Syria erat, eandem fuisse ac Rheam Cornutus affir-
 mat. Refert Herodianus fuisse Carthagine signum Urania, & Phœnicia illuc à Didone
 illatum, quam Afri Cœlestem, Phœnices Aitroarchen appellant, & Lunam esse vo-
 lunt. Urania illa, sive Cœlestis, Tertulliano, Augustino, aliisque Christianis & Eth-
 nicis memorata, & Invidiæ Cœlestis in veteri Inscriptione dicta, Venus est; unde &
 Veneris appellationem derivatam arbitror: nam nominandi casu *Veneris* olim diceba-
 tur: ut *carnis*, Livio Andronico; *enjat*, Accio, & Plauto; *concordis*, Cæcilio; *discor-*
dis, Pomponio; *præcoquis*, & *pedis*, Nævio; *vulturis*, Ennio; *Ferentinatis*, Titinnio;
fortis, Opis, *Polluces*, *Sarsinatis*, Plauto; *cohoris*, Polybio; *Ditis*, Petronio; *frondis*.
 Sereno Sammonico & Servio; *assis*, Acroni; & sexcenta ejusmodi. Ex *Veneris* dictio-
 ne *σωτηρίας*, *Venus*, factum est, ut *euro*, *cujas*, *concoris*, *discoris*, *præcox*, *pes*, *vultur*,
Ferentinis, *sors*, *Ops*, *Pollux*, *Sarsinas*, *cohoris*, *Dis*, *frons*, *as*. Vocabulum autem, *Ve-*
neris, fit ab *εὐγενίς*, transpositis literis. *Οὐγενίς* vero dicta est eo sensu quo Cœli fi-
 lia à Sanchoniathone; & Belifama in Inscriptione antiqua, hoc est, Domina cœli; &
 Regina cœli à Jeremia. Urania ergo sive Cœlestis, Venus est: quo fit ut utraque *Ve-*
neris & Cœlestis appellatio conjunctim ipsi in Marmoribus antiquis tribuatur, &
 ut ambigui sexus fuisse Carthaginensis illa Dea, itidem ut Venus, credita sit: id quod
 ostendit veteris Evocationis formula apud Macrobius: *Si Deus, si Dea est, cui popu-*
lus, civitasque Carthaginensis est in tutela. Quin & Europam esse Astartem colligi po-
 test ex Luciani verbis, cum ait esse quoddam Phœnicia templum à Sidoniis celebra-

Orph. Hymn.
 in Lun.
 Herod. lib. 5.
 Macrob. Sat.
 libr. 3, cap. 8.

Plaut. Curc.
 Act. 1, sc. 3.
 Herod. lib. 5, c. 13.
 & libr. 3, c. 8.
 Alcor. Surato
 71 Noim.
 Pocock. in
 Abulfar. de
 morib. Arab.
 Orph. Hymn.
 in Lunam.
 Spart. in Ca-
 rac.

Euseb. Præp.
 Evang. lib. 3,
 cap. 11.

Hier. Proem.
 Comm. in Ep.
 ad Ephes.
 Lucret. lib. 4.
 Plut. in Cræso.
 Appian. in Pat-
 thic.
 Plutarch. in
 Gracch.
 August. lib. 7.
 Quest. cap. 16.

Lucian. De
 Dea Syr.
 Euseb. Præp.
 libr. 1, Proem.
 & cap. 1.
 Herod. lib. 5.

Inscript. Græc.
 pag. 59.

Liv. Odyss.
 Acc. Teleph.
 Plaut. Curc.
 Act. 3, sc. 1.
 Cæcil. Cratin.
 Pompon. Sa-
 tur.

Næv. apud
 Nonium.
 Ennius Annal.
 Titinn. Plaltria.
 Plaut. Cas. Act.
 1, sc. 6, & Barch.
 Act. 4, sc. 8.
 Most. Act. 3,
 sc. 2.
 Polyb. lib. 11.
 Petr. cap. 80.
 Ser. Samm.

cap. 13. & 17.
Serv. in Georg.
2.
Acron in Ho-
rat. Art.
Sanch. apud
Eul. Præp. l. 1.
Inscr. Grut.
pag. 82. 1067.
Jerem. 7. 18.
Inscr. pt. Grut.
pag. 19.
Macrob. Sat.
lib. 1. cap. 9.
Lucian. De
Dea Syr.
Sanch. apud
Eul. Præp. Ev.
libr. 1. cap. 10.
Plut. De Isid.
& Osir.
Athenag. Erot.
libr. 6.
Apul. Metam.
libr. 11.
Plut. De Isid. &
Osir.
Inscript. Grut.
pag. 8.
Callim. Hymn.
in Dian.
Dio. libr. 51. 59.
Eul. Præp. libr.
3. cap. 11.
Herod. libr. 2.
cap. 19. & 176.
Tertull. Apol.
cap. 16.
Ovid. Met. 9.
Varr. libr. 4. de
ling. Lat.
Isidor. Orig.
libr. 8. cap. 11.
Plut. De Isid.
& Osir.
Diod. l. 1. & 5.
Adolph. O. co
Inscr. Hispan.
Pign. in Expos.
Mense Inac.
Ovid. l. 1. Fast.
Varr. apud.
Gell. l. 13. c. 21.
Varr. libr. 1. de
vit. Pop. Rom.
apud Nonium.

tum; Astarte, ut ipsi dicunt, consecratum; Europæ, ut Sacerdotes. Fere præterea convenit Europæ à tauro raptæ, id quod de Astarte tradidit Sanchoniathon, taurinum ipsam gestare caput, atque eo habitu variis per orbem erroribus esse actam. Quod & Ioni, quæ Isis est, convenit, ut dixi. Isidem autem omnia esse testatur Capuana vetus Inscriptio: **TE TIBI UNA QUÆ ES OMNIA DEA ISIS ARRIUS BALBINUS V. C.** & Saitica altera Inscriptio in templo Minervæ, quam Isin esse Ægyptii aiunt, à Plutarcho, & Pseudo-athenagora relata: *ἐγὼ εἶμι πᾶν τὸ γαρνός, καὶ ἐν, καὶ ἐσθρόρον. Ego sum omne quod fuit, quod est, quod erit.* Item Apuleius Isidem esse significat rerum naturam, eamque Deorum ac Dearum faciem uniformem appellat, *cujus, inquit, numen unicum multiformi specie, visu vario, nomine multijugo totus veneratur orbis*; tum hanc ipsam esse ait, quam Phryges Deum matrem, Attici Minervam, Cretes Dianam, Siculi Proserpinam, Eleusini Cererem, alii Junonem, alii Bellonam, alii Hecaten, & Nemefin alii indigitant; quæ & in fronte signum Lunæ gerit. Legas item apud Plutarchum Isidem esse naturæ secus muliebre, omnis generationis capax; eandemque à Platone dici nutricem omnia recipientem, & Myrionymum appellari, quod omnimodas formas & species suscipiat. Ita quidem certe nominatur in veteri Inscriptioe. Qua re Dianæ similis est, quæ apud Callimachum à Jove *πολυωνυμίου* postulat & impetrat, ne hac parte ab Apolline superetur: Apollo quippe, isidem ut Moses quem repræsentat, *πολυώνυμος* est. Similiter Veneri multorum Deorum notæ inerant. Quocirca Pantheon, quod ab Agrippa Romæ extructum est, sic dictum fuisse opinatur Dio, quod multorum Deorum formas in Martis & Veneris statu contineret; quod supra jam monui. Nec aliam ob causam Pantheæ nomen tributum crediderim Drusillæ, postquam diem suum obiit, quam quod ipsius statua ad Veneris speciem fabrefacta in foro collocata est, ut refert idem Dio. Auctor est Porphyrius apud Eusebium, eandem esse Isidem, ac Lunam, & Terram, & Cererem, & Proserpinam. Isidem quidem esse Cererem non semel Herodotus assererat; Tertullianus Cererem Phariam appellat; & spicis redimita exhibetur ab Ovidio & Minutio. Esse Astartem & Opem, Varronis sententia est; esse Terram, Isidori, esse Proserpinam, Plutarchi, ex Archemacho & Heraclide; esse Cererem, Lunam, & Junonem, Diodori; esse stellam Sirium dictam ostendit Inscriptio vetus de Iside, quam refert Diodorus, & quam Calletia extare testatur Adolphus Occo. Gemmæ veteris sculptura, cujus formam Pignorius refert in Tabule expositione, Isidem expressam habet capite cornuto & radiis cincto. Addita est tricuspis virga, cui circumvolutus est anguis, ut Moses conjugem esse appareat, qui sub imagine Serapidis isidem notis insignitus est in altera gemma à Pignorio isidem exhibita, de qua supra dixi. Quinetiam notat Ovidius Annam Perennam ab aliquibus existimari esse Io, ab aliis Lunam, Themis à nonnullis. Addo & unam videri Deam ac eandem, omnes eas quas hoc disticho Varro complexus est:

*Ted Anna Peranna, Panda, te Lato, Pales,
Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.*

Empandam quidem esse Cererem putat Ælius apud Varronem, Vides ergo confundi Astartem, Cybelen, Venerem, Minervam, Lunam, Dianam, Hecaten, Parcas, Junonem, Cererem, & Isidem. Atqui Astarte Sephora est, Mosis uxor. Ergo Sephora fabulares Deas omnes una complectitur.

*Fabularium
quoque Dea-
rum pleraque
Mariam
Mosis sororem
referunt.*
Diod. libr. 1.
Lactant. libr. 1.
cap. 21.
Euleb. Præp.
libr. 3. cap. 11.
Exod. 15. 20. 21.
Callim. Hymn.
in Dian.

IV. Quemadmodum autem Moses cum fratre Aarone sæpe confunditur, ita Mariam Mosis sororem à Sephora glorie non semper distingui indicat Inscriptio vetus Isidi posita, quam refert Diodorus. Hæc Osiridis, qui Moses est, uxorem & sororem ipsam facit. Eiusdem matrem faciunt Minutius & Lactantius; uxorem, sororem, matrem Eusebius ex Porphyrio. Observavimus præterea, cum Deabus plerisque ad Sephoræ exemplar confictis multa Mariam habere communia; puta cum Cybele, quæ tympanum gerens pingitur; cum de Maria hæc legamus in Exodo: *Sumfit Maria Prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua, egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat.* Ex his tympanistis & saltatricibus, Dei & Israelitarum victoriam in maris littore celebrantibus, factum est ut Dianæ Juppiter apud Callimachum attribuat *ἑξήκοντα χορηδὸς ἀναστροφᾶς. Sexaginta saltatrices Oceani filias.* Viis item & portubus Dianam in eodem Hymno præficit Juppiter: *καὶ μὲν ἀργαίης, inquit, Ἐσθῆ καὶ διμυρίασιν ἑπίσκομος. Sed & viis ac portubus præficietis.* Viis quidem, quasi hoc munus cum Mercurio fratre, qui Moses est, partita sit; portubus, quod ad maris littus eximium pietatis suæ specimen Maria tripudiis suis & canticis in Dei honorem celebratis ediderit. Mariam item Venerem esse probat Pseudo-orphei Hymnus in Venerem; ubi Bacchi, qui Moses est, comes appellatur, & festis gaudere dicitur; quod Maria tripudiis ac cantibus operam dederit. Hinc etiam Isis, Mariæ perinde ut Sephoræ

PROPOSITIO IV.

Sephoræ effigies, & Ifiaci fistra gerunt, atque hujus etiam instrumenti nota Ægyptus ipsa designata est. Quamobrem Ifaias eam appellat *Terram cymbali alarum*. Cymbalum alarum, Ebraice *על על כנפים*, significat *cymbalum alatum*: ut, *vas electionis*, *vas electum*; *caro peccati*, *carnem peccatis obnoxiam*; *odor suavitatis*, *odorem suavem*; *Spiritus promissionis*, *Spiritum promissum*; *verbum veritatis*, *verbum verum*; & apud Plautum, *forma amicitatis*, *formam amœnam*. Cymbalum autem alatum, est fistrum: cujus appellationis causam scire licet ex nummis, & marmoribus, quæ fistri formam exhibent. Sistrum formæ est in lateribus rotundæ, in summitatibus acuta. Ex utroque latere eminent crepitacula quaedam, tanquam ala. Manubrium, caudæ, summitas opposita, rostri figuram gerit: totumque sistrum avis speciem quamdam refert. Inde Minutius Felix appellat, *Ad hirundinem sistrum*, hoc est, Sistrum hirundinum, seu hirundinis forma. Pari locutione dixit, *Ad vindemiam ferias*, hoc est, ferias vindemiales. Perperam existimarunt Interpretes sic dictum sistrum à Minutius, sonitus hirundini causa: à forma, non à sono id nominis habuit. Perperam quoque Bochartus à Vulgata interpretatione discessit, & *Cymbalum orarum* verti iussit: nam Vulgato Interpreti plane suffragatur Minutius. Sed ad rem. Apertissima imprimis hæc Orphicorum, & ad Mariam exprimendam adeo apposita, ut vix aliis uti potuisset verbis, si laudare ipsam nominatim instituisset:

ἢ τε κ' εὐλιθέου σελῆς ἔδος ἀμφιπολθεῖς,
ἢ τε σὺ γ' ἐν πεδίοις, σὺν ἄρμασι χρυσοτέλεισι,
αἰγῶν ἢ οὐ κατὰ γῆρας ἰερῆς ἰουδαίας λουφῶ,
ἢ κ' σὺ κνανίοις ὄχθουσι, ἐπὶ πόντον οἰδμε,
περπομένη χάλυβις θνητῶν κυλίσσας χορείας,
ἢ νύμφαις πέτρῃ κνανώπων ἐν χθονὶ δια
σινας ἐπ' αἰγιαλοῖς λαμυρόδενον ἄρμασι κούρω
Sive thurifera Syria sedes circumis,
Sive in campis, cum carribus auro fabricatis,
Ægypti tenes sacra secunda lavacra,
Sive in nigris collibus, prope maris fluctus,
Dilectata gaudes mortalium orbiculatis choreis,
Vel Nymphis oblectaris nigris oculis habentibus, in terra divina,
Supra tumulos, in litore arenoso, curru levi.

En tibi illam in Syriæ campis, & pone Ægypti fluenta, & choreas agentem ad maris litus, puellis comitatam. Atque hæc puellæ originem dedisse videntur fabulæ Musarum, quarum & nomen conjecturam nostram confirmat. Nam ut Moses à Græcis quibusdam appellatus est *Μουσαῖος* & *Μούσος*, ita Maria Mosis soror convenienti nomine appellari debuit *Μούσα*, ipsius vero sociæ *Μούσας*. Cujus nominis etymon hæcenus frustra quaesitum est. Par ergo nomen, par & officium; cantus videlicet & tripudia; Eratus præcipue, quæ ἄμμου ἀθανάτους πολυτελείας ἔυρεν. *Hymnos immortales jucundos invenit*, ut est in veteri Epigrammate: quo munere præcipue nobilitata est Maria. Roborantur ista Diodori testimonio, qui Musas fuisse docet virgines Ægyptias, Musica peritas, Osiridis sive Bacchi socias. Atque hic propterea dicitur *μουσηγέτις*, perinde ut Apollo. Panem quoque Musarum ductorem fingi observavimus. Hi autem Mosem dissimulant.

V. Atenim, dices, si Astarte Luna est, Sol Osiris, & Adonis, & Bacchus, Diique ac Deæ omnes quos diximus, quorsum illam ad Sephoram, hos ad Mosem referre satagimus? Nempe postquam à vero deflexerunt homines, in multiplices errorum anfractus delapsi fabulas fabulis congesserunt. Plurimum vero ipsis placuisse comperio, uni eidemque fictitiæ personæ diversas adjungere significationes; & alias quidem *μουσική*, aliam *ἰσοεική*, quod sæpe jam monui. Sic Jovis nomine, Planetam ita dictam, & summam etiam aëris regionem *φουκῆς*, tum & Cretensium regem, & Hammonem præterea sive Chamum Noachi filium *ἰσοεικῆς* designabant. Osiridis appellatione, Sol & Nilus *φουκῆς*, Iapetum *ἰσοεικῆς* Saturni nomen, Planetarum omnium supremo & Noacho; illud Vulcani, igni & Tubalcaino tributum est. Janus ille bifrons annum vertentem & in se sua per vestigia redeuntem, atque item Solem notabat *φουκῆς*, Mosem & Noachum *ἰσοεικῆς*. Similiter igitur, quæ stellis, aut elementis, aliisve rebus naturalibus Veteres accommodaverunt nomina, eadem Mosis, Historicorum monumentis & hominum memoria celeberrimo, ejusque uxori Sephoræ, aut forori Mariæ indiderunt.

VI. Cum demonstratum sit Græcicos Deos, ex ipsa Mosis persona larvata, & ascitio habitu contecta provenisse, nunc probare aggredior ex Mosis scriptioni-

Ifa. 18. c.

Plaut. Milit. 4.
4. 36.
Grut. Inscript.
pag. 82.

Boch. Phaleg.
libr. 4. cap. 2.

Diod. libr. 2.

Uni, eidemque fabulari personæ sunt diverse significationes; & alia quidem φουκῆ, alia ἰσοεικῆ.

Fabularis historia Græco-

filium sonat. Mars præterea bellorum Deus eundem Nemrodum exhibet, qui *cæpit esse potens in terra, & erat robustus venator coram Domino*. Nemrodus autem, cuius *Babylon regni principium* fuit, is est, ut dixi, Belus Babylonici imperii conditor, quem *εὐράλιος*, hoc est Martem Histæus, scriptor pervetus, apud Josephum appellat. Huius quoque filium Ninum bella finitimis primum intulisse memorat Trogus: sive filio patris gesta posterius tribuerint, sive vicissim quæ filii erant adscripserint patri. Aliis placet Marte exprimi Thurram Nini successorem, virum bellis deditum, & armorum laudibus insignem. Ad hæc existimant nonnulli, & argumentis haudquaquam inutilibus approbant Nemrodum esse Bacchum; Magog Prometheum, Chanaan, qui fuit *seruus seruatorum fratribus suis*, Mercurium Jovis ministrum & nuntium. Mirabitur quod hicaliquis nos ex una persona Nemrodi plures Deos fecisse, Saturnum, & Martem, & Bacchum: & in unum itidem Deum, puta Bacchum, plures personas, puta Noachi, & Nemrodi, & Mosis contulisse. Nempe, ut unica veritatis via est, plures erroris, multi fuerunt apud Græcos fabularum artifices, qui confusa de Diis suis ac pugnantia senserunt; multorumque hominum gesta tribuerunt uni, vel acta unius in plures partiti sunt; omnia vero, vel pleraque certe ex Codicibus sacris hauserunt, ac præcipue ex Pentateucho Mosis, quem perpetuum Theologiæ suæ ac Mythologiæ fontem habuerunt. Sed pergamus ad reliqua. Aditum illum Domini ad Abrahamum, cum ei pro tabernaculi foribus sedenti in convalle Mambre tres viri apparuerunt, à quibus apud se liberaliter acceptis filii promissionem, pietatis præmium tulit, Græci Fabulatores adumbrarunt figmento Orionis, cuius ortum Hyrico improbi, à quo benigne excepti fuerant hospicio Dii tres, Juppiter, Neptunus, & Mercurius, concesserunt. Aditus quoque ille Jovis & Mercurii ad Philemonem & Baucida, à quibus comiter habiti, humanitatis mercedem utrique rependerunt, Angelorum duorum accessum ad Lot & uxorem videtur significare: nam & his & illis patria educis, & in tuto collocatis, popularium, vicinarumque gentium impietatem ulti sunt, illic Dii, hic Angeli, & totam regionem stagnum effecerunt. Ex Græcis & Latinis Scriptoribus intelligere licet cognitum illis fuisse Sodomiticum interitum. Quod pertinet ad statuam salis in quam mutata est uxor Loti, non ex libris solum Mosis, sed ex ipsa re cognitam habere potuerunt Veteres; si modo Josepho habenda fides est, qui eam suis narrat extitisse temporibus; eamque hodie superesse affirmant qui has oras adierunt. Fides sit penes ipsos. Lapis à Jacobo erectus in titulum, & dictus Bethel, originem dedit fabulæ Bætyliorum, qui lapides animati fuerunt, & à Cælo excogitati, si quid credimus Philoni Byblio hæc ex Sanchoniathone differenti. Hoc deinde nomen à Græcis tributum est lapidibus, quos Saturno vorandos Rhea objecit, & lapidibus quibusdam sacris, quos Vivos appellabant, ut ex Damascio, Hefychio, Erymologo, Lampridio, aliisque discere licet. Ex eo quod sui à tergo videndi facultatem Mosis concessit Deus, à fronte non item; inde inolita apud Græcos, aliasque gentes opinio, Deos videri aduersos nolle, nec nisi abeuntes & excedentes à tergo agnosci: quod pluribus locis Poëtæ testantur. Hinc averfa Jovis statua Callimachi Epigrammate celebrata. Columna illa dux Ebraeorum in deserto, noctu ignea, nubila interdiu, locum habuit in Delphico templo, & in Bacchi mysteriis, ut supra notavi. Ex virga Mosis orta est, non mirifica solum Mercurii virga, de qua multa jam diximus, sed & illa Palladis, qua Ulyssis figuram sapius mutatam canit Homerus, & de qua librum scripserat Antisthenes Cynicus, Laërtio teste; & illa quoque Circes, qua Ulyssis focis novam figuram saga hæc induit. Atque hinc porro abuit in proverbium Virgula divina, quæ res omnes ex voto suppeditare fingebatur. Elicitam fuisse aquam è rupe cuspede percussa ab Atalanta, & à Jano, perinde ut à Mose, Mythiciarrant. Quod Israëlitarum victimæ flammis de cælo lapsis non semel consumptæ sint, hinc adductus est Servius ut talia scriberet: *Apud majores, ara non incendebatur, sed ignem divinum precibus eliciebant, qui incendebat altaria*. Hinc & Plinius tradit, *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere*. Cum ergo in itinere Brundusino Egnatiam pervenisset Horatius, municipes hoc prodigium apud se fieri solitum jactantes derisit: *Credat Judæus Apella*, inquit, *Non ego*. Idem de igne suo jactasse Eleos refert Pausanias; idem de suo jactat Pharmaceutria Virgilio: idem de Erycinorum igne legimus apud Ælianum, de illo Chaldæorum apud Ammianum. Ignis ad altaria perpetuo ardentis usum apud tot gentes receptum, ex Mosis mandato provenisse supra verissime docui. Enacæi, sive filii Enac, qui tantum terrorem intulerunt Israëlitis, homines gigantei roboris & stature; Inachidis nomen & originem dederunt, juxta quorundam sententiam. Convenit certe inter eruditos ex illorum nomine factam vocem *άναξ*, qua reges & principes Græci appellant. Indidem *άναξ* dicti Castor & Pollux, viri corporis robore & animi fortitudine præstantes.

Gen. 10. 8. 9. 10.

Joseph. Antiq. libr. 1. cap. 5. Trog. Just. libr. 1.

Gen. 9. 24.

Joseph. Antiq. libr. 1. cap. 22.

Phil. Bibl. apud Euseb. Præp. Evang. libr. 1. cap. 10. Damasc. apud Phot. Tm. 242. Hefych. & Erym. mol. in *Σειμ. λεξ.* Lamprid. Hellog. cap. 7. Callim. in Epigra. & Poëm. Vet. Pithoci.Serv. in *En. 11.*

Plin. libr. 2. cap. 107.

Horat. Serm. libr. 1. Sat. 5. Paus. Eliac. 1. Ælian. Hist. Anim. libr. 10. cap. 50. Amm. libr. 23.

Ex Josephi Patriarchæ historia heræ suæ concubitus aspernati, expressæ sunt Bellero-
phontis, Hebræi, Tanis, Myrtili, Pelei, Hippolyti & Cncmonis fabulæ, qui cum Stheno-
bocæ, Damaspides, Peribocæ, Hippodamia, Hippolytes, Phædræ & Demanetes amores
sprevissent, ab impuris mulieribus apud viros tentatæ suæ pudicitia accusati, in maxima
pericula inciderunt; quidam etiam tristissimam mortem oppetierunt. Eamdem habet
originem similis Myeni casus, quem refert Plutarchus in libello De fluminibus.

Plut. de Rom.
in Lyconia.

Dicat aliquis harum rerum famam, non ex Mosaicis scriptionibus, sed vulgi ser-
monibus traditam, & continua successione per multas ætates propagatam, ad Græcos
pervenisse, vel ex aliorum librorum lectione ipsos hausisse. Nec inficias ivero aliquam,
si forte, Mythologiæ partem sic extitisse: neque id contendo sane, ex uno Mosis volu-
mine fuisse petatum, quidquid nobis Mythici obrulerunt. Nonnulla ipsis subministra-
runt Ægyptii, fabulosa gens, quorum figmentis nova sua addentes Græci eo prove-
xerunt, ut in tam diversa commenta velut membratim discripta veritas vix recolligi
& uni formæ reddi possit. Hoc tantum mihi credi velim, & ad rem quam probo sa-
tis est, si non omnia, at plurima certe à Mose Græcos summissæ. Non enim res tan-
tum ab eo descriptas, sed ipsa ejus verba fabulas sexcentas peperisse, cum alii obser-
varunt, tum maxime Samuel Bochartus, homo literariis laudibus abundans, in ple-
risque locis locupletissimi de Geographia sacra operis. Velut ex celebri illo Jacobi de

Gen. 49. 10, &
seq.

Justin. Apolog.
2. & Dial. cum
Tryph.
Boch. in Chan.
libr. 1. cap. 18.

Christo vaticinio: *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat
Messias, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium: ligans ad vineam pullum suum, &
ad vitem asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine urve pallium suum.
Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* Justinus martyr non uno
loco hæc ad Bacchum Dæmones retulisse ait. At hinc potius detortam esse Sileni fa-
bulam solerter & acute vidit eruditus ille vir, ex dictione quippe שׂוּיָה, quam Chri-
sto illic tribuit Jacobus Patriarcha, excusum esse Sileni nomen, & asino vinctum fingi
Silenum, & comitem Bacchi, & venas semper infatam vino, & lacte pastum. Pluri-
ma ejusmodi reperias in hoc sacra & profana antiquitatis penu, quæ non res solum
à Mose traditas, sed voces etiam ab eo usurpatas mendacem Græciam adulterasse, &
anilibus fabulis deformasse manifesto indicant. Unde Pentareuchi veritas, antiquitas,
& auctoritas præclare statuuntur.

Geographica
à Mose in
Genesis obiter
tradita. Scri-
ptoris ac
Scriptionis
vetustatem
indicant.

VII. Idem egregie illustravit hoc opere Geographica Genesios, quæ quamvis
Mosi velut aliud agenti exciderint, sunt tamen ejusmodi, ut antiquissimarum natio-
num contineant origines, & Auctoris ipsius vetustatem ac studium veritatis unice de-
monstrent: quippe qui ea tradat, quæ cum extantibus apud singulas gentes anti-
quitatis argumentis mirifice consentiunt; & præcis ac præcipuæ auctoritatis Scrip-
toribus cum super hoc argumento, tum super aliis plerisque rebus, multa de suo videatur
suppeditasse, ab iis ipse nihil omnino accepit. Plurima de Geographicis Mosis dis-
feruerat Josephus in Archæologia: nonnulla quoque singularis eruditionis congesterat
Hugo Grotius; sed omnem demum funditus materiam Bochartus exhaustit. Post tam am-
plam messam, superesset tamen quælibetque spicilegio locus: sed hæc sunt alterius loci.

CAPUT UNDECIMUM.

- I. *Ex Mosis libris complures manarunt variarum gentium leges, ritus, ac
historia: II. præcipue vero Græcorum; III. atque in his maxime
Atheniensium: IV. tum & Romanorum.*

Ex Mosis li-
bris complu-
res manarunt
variarum
gentium le-
ges, ritus, ac
historia:

I. **E**ST præterea in vetustissimis præscarum gentium legibus, ritibus, & quibus-
dam etiam historiis, ac dividendorum temporum ratione, certissimum an-
tiquitatis Mosaicæ operis, unde hæc petita sunt, indicium. Suam sibi tractationem,
suum volumen postularet ea materies, si quis eam pro merito ac dignitate persequi
veller. Quæ quoniam multorum jam exercuit operam ac studium, & nonnulla ad eam
causam pertinentia obiter attigimus supra, cum de Phœnicibus, Indis, Persis, Ægy-
ptiis, & Americanis ageremus; nunc nobis summa reliquorum quæ supersunt capi-
ta perstrinxisse sufficiat, & quædam aliis non observata adjecisse. Ac primum ad In-
dos & Persas quod attinet, præter ritus ipsorum, quos cum Mosaicis cognationem
habere deprehendimus, servatur à quibusdam ex illis, nec non & à Tartaris Iberiam
& Albaniam incolentibus, Mosaicæ ea lex, qua fratris absque liberis defuncti uxorem
frater ducere tenetur, & suscipere semen fratris sui. Gallorum Syrorum Hierapolitani
Dei Syria Templi ministeria obeuntium ritus quosdam Mosaicis valde consentaneos

Deut. 25. 5.

Lucianus tradidit. Post sepultum è numero suorum aliquem, Templo per septem dies abstinebant: quem morem hodieque retinent Perlae cultores idolorum. Cauffman dedit istud Mosis: *Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, sive sepulcrum, immundus erit septem diebus. Quisquis Gallorum cadaver aspexerat, non nisi postridie, ac lustratus, Templum subibat. Moses ibidem: Omnis qui tetigerit humane anima morticinum, & aspersus hac commissione non fuerit, polluet Tabernaculum Domini. Mortuos confanguinei lugebant per triginta dies, nec nisi raso capite in Templum ingrediebantur. Totidem dies Mose lugendo Israëlita tribuerunt. Conuenit præterea lex Deuteronomii de captiva à domino amata: Introduces eam in domum tuam, que radet cesariem, & circumcidet unguem, & deponet vestem in qua capta est; sedensque in domo tua sedit patrem & matrem suam uno mense.* Hanc legem repræsentans Josephus addit numerum istum dierum sapienti ad lugendos amicos sufficere: & in libro De bello Judaico narrat interitum suum Hierosolymitanis falso nuntiatum, per dies triginta fuisse ab ipsis comploratum. Hieropolitani Galli immundos existimabant suos, usque nec vescebantur, nec in sacris utebantur; quod profus Mosaicum est.

Tyriorum colonia fuerunt Gades. Vetusissimum illic Hercules Templum à Phœnicibus conditum visebatur, & ceremoniis Phœnicis celebratum. Sic autem describitur à Silio, ut multa in eo religionis Ebraicæ vestigia appareant. Templum illud non saxis, sed trabibus constabat, ad modum Tabernaculi Ebræorum: nam Templo Salomonis vetustius fuit Gaditanum. Hoc suos arcebantur. Linea veste inducebantur, qui ad sacra accedebant. Pedibus erant nudis, quemadmodum & Moses coram ardente rubo. Uxoribus abstinebant *ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφθουρίας. In ordine vicis sue.* Ignis illic perpetuus.

*Sed nulla effigies, simulacraue nota Deorum;
Majestate locum, & sacro implere timore.*

Atque hos ritus ne aliunde petitos putes quam è Phœnicia, cavet Appianus in Ibericis, ubi de hoc Templo disserens ait: *Ἐθνικὸν ἄρα τὸ ἐν Φοινικίᾳ. Colitur etiam nunc ritu Phœnicio.* Idem habent Diodorus & Arrianus. Carthaginenses Tyriorum propago frugum suarum primitias & decumas Tyrum ad Herculem mittebant, ritu Ebraico. Penetraverat & ad Indos mos idem decimarum solvendarum. Sed & vicini Judæorum Arabes, juxta Plinium, decumas thuris Sabotam mittebant ad Deum suum Sabin, quem Bacchum esse discant obiter studiosi, non Solem, ut vult Bochartus, nisi quatenus Sol idem est ac Osiris, qui & Bacchus. Frustra ergo pro Sabis, legit Sabis, ut sit, שַׁבִּי, Sol. Sabis enim Arabum non alius est ac Sabbus, quod Bacchi cognomen esse perhibet Plutarchus; nec alius ac Sabazius Phrygum, & Thracum, quem Bacchum esse constat; nec alius ac Sabus, vel Sabinus, qui Sabinorum Deus est, testibus Dionysio & Silio; nam Sabinorum agros vini feraces esse docet Strabo, ac præterea Baccho erant sacri: unde Hesychius Sabum eundem esse tradit ac Sabazium. A Deo Sabi nomen habuit rex Arabiæ Felicis Sabos, adversus quem Ælius Largus exercitum duxit tempore Augusti, ut est apud Dionem. Origo nominis, סַבִּי, potavit; ut tradit ipse Bochartus, & ante illum Heinsius in Aristarcho sacro. Hinc & apud Hesychium, Σαβάζιον, Βακχίδιον, & Σαβός, Βακχία; & apud Harpocrationem & Scholiasten Aristophanis, Σαβοὶ Sabazii sacerdotes: & vociferationes orgiorum Sabazii, εὐοὶ, αὐβοὶ. Adde Mythologos natum finxisse Bacchum in Arabia, divinofque illic honores ei fuisse tributos. Sed regrediamur in viam. A Mose initium habuerunt Ebræorum Judices, qui שֹׁפְטִים appellabantur: Ithobalo ac Baali Tyri regibus successerunt שֹׁפְטִים, sive שֹׁפְטִים, hoc est Judices, quos ex Actis Tyriorum recenset Josephus. Indidem Carthaginensium Suffetes, quod & nomen indicat.

Habebant & Ægyptii suos Δικαστῆς, Ebræorum Δικαστῶν similes, non eorum qui שֹׁפְטִים appellabantur proprie, sed Sacerdotum Levitici generis, qui judicia exercebant. Judices illi Ægyptii, fuerunt itidem ab initio hieratici generis, quibus suus præerat Pontifex, sigillum sapphirinum de collo suspensum gerens, quod Veritas appellabatur. Notatum id Diodoro & Æliano, & à Mosaicis institutum manifesto summum est, vel ipso Æliano teste, qui à Mercurio hæc Ægyptios accepisse scribit. Atqui Mercurium Mosem esse scimus. Suilla abstinuisse Ægyptios scribit Herodotus; Phœnices quoque & Elagabalum Syrum Herodianus. Pleniluniorum tamen tempore Libero & Lunæ suem mactare, eodemque vesci licebat Ægyptiis: cujus sacrificii ritum, ab Herodoto traditum, si quis contulerit cum sacrificiis Pacificorum à Mose sancitis, ab hoc illud derivatum fatebitur. Lineas Sacerdotum Ebræorum tunicas imitati sunt linigeri Isis Sacerdotes. Serapidi panificia obtulisse Ægyptios discimus ex Suetonio, ad exemplum scilicet Panum propositionis. Vinum & oleum victimis affudisse Ægyptios prodit Herodotus, uti fiebat apud Ebræos in jugi & quotidiano sa-

Qij

Lucian, libr. De Dea Syr.
Num. 19, 16.
Num. 19, 13.
Deut. 21, 12, 13.
Joseph. Antiq. libr. 4, cap. 6.
Levit. 21, 7, 8.
Sil. libr. 3.
Diod. libr. 5.
Arrian. De exped. Alex. libr. 2.
Plin. libr. 12, cap. 14.
Boch. libr. 2, Phal. cap. 17.
Plut. Symp. libr. 4, Quæst. 5.
Dion. Hal. Antiq. libr. 2, Silius libr. 8.
Strab. libr. 5.
Hesych. in Σαβάζιον, & Σαβάζιον, & Σαβός. Dio. libr. 53.
Heins. Aristarch. sacr. Part. 1, cap. 1.
Harpocr. in Σαβόι.
Aristoph. Schol. Vesp. Joseph. libr. 1, adv. Apion.
Diod. libr. 1.
Ælian. Var. Hist. libr. 14, cap. 34.
Herod. libr. 2, cap. 47.
Herodian. l. 5.
Suet. Vespas. cap. 7.
Herod. libr. 2.

cap. 39. 40.

crificio agnorum duorum. Vino abstinebant, & in casto erant tempore *ἐπιμυσίας* suae Ægyptii Sacerdotes, perinde ut Ebraei. Animalium mundorum & immundorum discrimen, ex unguularum fissione vel soliditate, ex pinnis & squamis, earumve defectu petitur, in Ægypto, itidem ut inter Ebræos obtinuit. Apud utroque si cui *ὄνειδος* contigerat, is ablui jubebatur. Victimæ oculis captas, aut maculosas Deo offerre, utrique nefas erat. Utrique holocausta Deo faciebant, quemadmodum & Cyprii. Circumcidebant virilia Ægyptii: quem morem ab ipsis Phœnices & Syri neque

Herod. libr. 1. cap. 37. & 104. Phil. Bybl. apud Euseb. Pr. Evang. libr. 1. Joseph. Antiq. libr. 8. cap. 4. & libr. 1. contr. Apion.

acceperunt, neque se fatentur accepisse, quod vult Herodotus: ad Saturnum quippe Phœnices referunt circumcisionis institutum, ut in Sanchoniathonis suis scribit Philo Byblius, homo Phœnix, & rerum suarum Herodoto longe consultior. Solos quidem Judæos in Syria circumcidi Josephus asseverat: quod ejus ætate verum fuit, jam enim apud multas gentes exoleverat ritus ille, qui prius servabatur. Minime ergo ab Ægyptiis venit ad Ebræos, cum ab Ism Æle contra & Ceturæ filius Arabes, Idumæi, Ammonitæ, Moabitæ, Madianitæ, Troglodytæ, ab Arabibus Ægyptii consuetudinem hanc acceperint, ut alibi observavimus: nam Ægyptiæ circumcisionis non eandem causam esse ac Judaicæ, & differre utramque definit Origenes. Judæi certe octavo circumcidebantur ætatis die, Ægyptii decimo tertio anno, quemadmodum & Imaëlita. Non omnes præterea circumcidebantur apud Ægyptios, uti neque apud Troglodytas, sed ii solum qui literis aut sacris operam dabant, cum Judæi ad unum omnes lege Mosis ad ponendum præputium astringerentur. Verum quod Ægyptios,

Orig. libr. 5. contr. Cels.

Strab. libr. 17. Cels. apud Origen. libr. 1. contr. Cels.

id bona fide retulit, & Straboni ac Celfo Epicureo ad eundem errorem prævit. Per hebdomadas discreta fuerunt Ægyptiis temporum spatia, necnon & Indis, & Gallis, & Germanis, & Britannis, & ipsis etiam Americanis, & Græcis quoque, ut mox dicam. Insignis est locus R. Gedaliæ in Catena Cabalæ, quo in confesso apud Ethnicos esse ait, universum orbem Sabbathum celebrare. Insignis & ille Josephi, quem representare operapretium est: *ὄνδ' ἐστὶν ἡ πόλις ἰσραηλίων οὐδ' ἡγεμονίῃ, οὐδ' βαρβαρῶν, οὐδ' ἐν ἔθνεσιν, ἐστὶν αὐτῶν τῶν ἑβραίων, ἢ ἀποστόλων ἡμῶν, τὸ ἔθνος ἢ ἀναποσίμων.* Nulla omnino urbs est vel Græcorum, vel Barbarorum, neque ulla gens, ad quam non penetraverit mos celebrandi septimi diei, quem feriati traducimus. Factum id a, ut illos crederem, quod è septem sideribus queis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipua potentia Saturni feratur, ac pleraque celestium vim suam & cursum septimos per numeros conficiant; ut falso de Judaici Sabbathi origine differit Tacitus, quorum similia habet Dio Cassius, qui in eo etiam peccat, quod moris hujus originem recentem esse vult, & ab Ægyptiis profectam, unde in Judæos & reliquos homines dimanarit, cum vetustissimam esse doceat Herodotus, ut ante nos observavit Grotius, cumque ejus antiquitatem hoc quem indicavi loco Tacitus prædicet. Verum scimus plerosque eorum sacrum habuisse septimum diem, & die hoc mundi creationem absolutam existimasse. Ex urbibus illis, in quas tutum patere homicidii non spontanei reis perflugium sanxerat Moses, orta videntur asyla illa Neptuni & Osiridis in Ægypto.

Joseph. libr. 2. contr. Apion.

Tacit. libr. 5. Hist. cap. 4. Dio. libr. 37. Herod. libr. 1. Grot. De verit. relig. Chr. libr. 1.

Athenag. Erot. libr. 1.

Diod. libr. 3.

Manavit quoque à Judæis ad Ammonios Ægyptiorum colonos ritus Iychni in Templo semper ardentis. Ammonis Templo præfectus erat Pontifex, cujus vestimenta describit Athenagoras in Eroticis, vestimentorum summi Judæorum Sacerdotis ita similia, ut ad illorum exemplum fuisse elaborata nemo dubitare possit. Reliqui vero Ammonis Sacerdotes ad modum Ebræorum Sacerdotum lineis vestibus utebantur. Sinum Arabicum describens Diodorus, apud accolæ Ichthyophagos fama à patribus accepta ferri ait, aestu ingenti mare hoc olim ita fuisse exsiccatum, ut fundus appareret, tum revolutis deinde aquis in pristinum statum fuisse restitutum: quæ non alia sunt, quam quæ in mirifica Ebræorum *ἡλεβασ* contigisse narrat Moses. Gens Sinenfis, quæ magna floret ingenii & eruditionis laude, Chronologiam nobis summa fide præsentavit Martinus Martinus: quam si quis ad Mosaicis *ἐπιλογισμῶν* exegerit, tantam deprehendet congruentiam, ut fidem utrique adjungere necesse sit. Lux quoque accedet & robur Mosaicis annorum computationibus, si confligantur cum Siamensibus, Persicis, Chaldaicis, Arabicis, Ægyptiis, & Æthiopicis.

Præcipue vetero Græcorum;

Joseph. libr. 2. contr. Apion. Euseb. libr. 11. Præp. Evang.

II. Sed hæc levia, præter illa sunt, quæ à Judæis mutuati sunt Græci. Amplius jam & luculentis dissertationibus id argumentum persecuti sunt Josephus, Justinus, Clemens Alexandrinus, & Eusebius. Paucula tamen vel stricim delibata, vel omnino prætermissa ab aliis hic attingemus, ne pars illa à nobis penitus neglecta videatur. Septimum diem Græcis veteri instituto sacrum fuisse Josephus asseverat, & alii deinde demonstrarunt. Luculenter id probant apud Eusebium, Aristobulum, & Clemens Alexandrinus, ex Homero, Hesiodo, Lino *Ἰαδωνίω*, Solone, & Callimacho, ex quorum verbis intelligitur credidisse eos, septimo die completam fuisse rerum om-

nium procreationem. Septenarium numerum nuptiarum festivitatis & letitiae dicatum fuisse Mosaica nos docet Historia. *Imple hebdomadam dierum hujus copula*, inquit Laban ad Jacobum, postquam pro Rachele Lia huic supposita est. Quae consuetudo manavit ad Jacobi posteros, eamque in Samsonis nuptiis observatam prodit liber Judicum. Tobiam cum uxore Sara redeuntem septem dierum epulis Tobias pater excepit. Morem autem eundem tenuisse Ethnicos ostendit Claudianus in Praefatione Epithalamii in nuptias Honorii & Mariae, & per septem dies Pelei & Thetidis nuptias celebratas fuisse scribit. Ostendit & Donatus in Terentium: *In nuptiis*, inquit, *septimus dies instaurationem voti habet*. Hinc creptam sibi conjugem septem totos menses Orpheus luxit. Haudquaquam profecto me fugit septenarium numerum propter sterilitatem, & quod neque gignat, neque gignatur, Virginem & Minervam à Pythagoreis fuisse appellatum. Ita à Theone Smyrnaeo, Macrobio, & aliis accepimus. Docuit quoque me Philo ab iisdem Philosophis fuisse comparatum Deo ipsi numerum hunc, quod immobilis sit; quippe qui neque gignatur, neque gignat; generationem enim esse nullam sine motu. Verum ex eodem quoque Philone didici senarium esse *ἑπτατάτων*, *secundissimum*; marem enim esse & feminam, & ex utriusque viribus conflatum; ex ternario videlicet numero, qui imparium primus est & masculus, ducto in binarium, qui parium primus est & femineus. Hanc ob causam *Veneri esse attributum* scribit Martianus Capella. Propterea quoque Conjugium à Pythagoreis esse nominatum statuunt Plutarchus, Clemens Alexandrinus, & Aristides Quintilianus: vel quod *ἑπτα ἔργων ἑστία ποσειδάωνος* *ἔκδορα τοῖς γονοῖσιν* Conjugii opus liberos genitoribus similes efficit, ut vult Theon. Censorinus vero *fundamentum gignendi* senionem esse tradit, quod sit perfectus, & ex partibus suis, sexta, tertia, & dimidia constet. Itaque propter hanc ipsam senario attributam fecunditatem videntur Veteres statim post completum senarium numerum, die nempe proxime sequente, septimo videlicet, festivitatem nuptialem celebrasse. Nec enim vi sua pollet numerus, nisi sit absolutus & perfectus; quamobrem nec fecunditatem suam expromere putabatur senarius, nisi completus fuisset & evolutus, incunte nempe septimo, cujus in decursu vigeat genitalis illa senarii vis, & conjuges ipsos suam numerus hic fuerat assecutus, octavo videlicet inchoato. Atque haec quidem existimaverim spectasse Ethnicos, eamque moris hujus causam credidisse; ignaros videlicet Ebraicorum rituum a Mose traditorum, unde consuetudinem istam ad ipsos primum mansisse vero propius est: cum praesertim diem septimum, ut dixi, sacrum haberent. Ebraei autem ad has fictitias numerorum virtutes haudquaquam attendebant. Vana haec fuerunt otiosorum Pythagoreorum somnia. Rationem potius habuisse reor senarii dierum numeri, quo haec universitas rerum à Deo condita est: quo peracto opere, velut festum quoddam, & feriae solennes consecuta sunt: cujus festi symbolum fuit celebratas nuptiarum. Ceterum & septenario numero animam humanam generatam esse Timaeus Platonis docuit, & ex eo Macrobius; ex Cicerone vero, hunc numerum rerum omnium fere nodum esse, & geminam vim obtinere vincendi. Nunc ad rem. Neome-nias Graecis sacras fuisse cognoscitur ex Porphyrio. Inde Laconica Lunae in proverbium abiit. Ionica gens in partes duodecim distributa est, ad exemplum, ut videtur, Ebraicae gentis in tribus totidem distincta. Jam supra ostendimus Plutarchum existimasse Tabernaculorum festum, *ἑπταήμερον* esse & *ὑπερσοφείαν*, cum *ἑπταήμερον* contra & *ὑπερσοφείαν* videantur natae ex Ebraica Scenopegia; atque hoc potissimum festum quod Cereri post collectas aetivas fruges, & illud quod Baccho & Minervae post autumnales fructus conditos celebrabatur. *Ὀρροφεία* Graeci hoc appellabant, illud *θαλύσια* & *συγκομυθήσια*. Sed & in Carniis, festo Apollinis, apud Cyrenenses, & apud Lacedaemonios, cum Copidem celebrarent, *σινιάδες* erigebantur quaedam, in iisque convivia agitabantur. Decumarum Deo offerendarum institutum transiisse à Judaeis ad Graecos & Romanos tralatitium est. Ergo decima quaeque Diis suis pene omnibus hos obtulisse, cum ex aliis, tum praecipue ex Festo cognoscimus. Indidem praedae Jovi & Diis offerenda venit ad utroque consuetudo. Unde Virgilius:

*Irruimus ferro, & Divos, ipsamque vocamus
In partem praedamque Jovem.*

Unde & Romae templum Jovis Praedatoris. Quippe & manubiarum partem Deo obtulerat Abrahamus. Transiit & ad illos foederum per hostiarum sectionem pangendorum mos ab Abrahamo, quem hoc ritu foedus sanxisset cum Deo legimus. Lapidem in triviis ungebant, & positis genibus adorabant; & *tanquam inesset vis praesens, adstantur, asstantur, & beneficia posebant*: quod à se factum aliquando queritur Arnobius. Unde natum Proverbium, à Clemente Alexandrino adnotatum, *πάντα λίθον λιπαρὸν προσκυνοῦσιν* *Omnem lapidem unctum adorans*; traducto inde more, quod Jacob lapidem, cui capite innixus scalam in somnis viderat, *erexit in titulum, fundens*

* Q iiii

Gen. 29. 27.

Jud. 14. 12, & seq.

Terent. Phorm. Act. 1. Sc. 1.

Theon. Mathem. cap. 46.
Macrobi. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 6.
Phil. ἑπταήμερον.

Martian. Capell. lib. 7.
Plutarch. ἑπταήμερον ἑπταήμερον
Clem. Al. Str.

Aristid. Quinti De music. lib. 7.

Theon. Math. cap. 45.
Censor. cap. 11.

Macrobi. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 6.
Porphyr. ἑπταήμερον ἑπταήμερον
Plut. Symp. lib. 4. Quaest. 5.

Virgil. Aen. lib. 3.

Gen. 14. 20.

Gen. 15. 9, 17.

Arnob. lib. 1.

Clement. Alex. Strom. 7.

Gen. 28. 18, 19, & 31. 14.

oleum desuper. Ex eo quod Moses ad Deum accedens, & in terra sancta consistens nudis pedibus esse iustus est, votorum nudis pedibus solvendorum consuetudo invaluit in Judæa, *Observant ubi festa mero pede sabbatha Reges:*

quam & tenuisse Berenicen legimus apud Josephum, cum sacrificiis Deo rite peractis nudo pede ad Flori tribunal accessit. Usurpatum deinde fuisse morem hunc narrat Justinus ab exteris gentibus, quæ pedes exuere solebant, cum fana ingrederentur. Hoc habitu Diis sacra faciebant Pythagoras & Proclus; hoc Cretes, cum in ædem Britomartis introibant; hoc Græci sæpius, ut scimus ex Callimacho & Valerio Flacco; hoc Romani, cum ad impetrandos de cælo imbres denuntiatis populo Nudipedalibus Aquilicia Jovi immolabant; hoc *proceres togati, matris Idææ sacris, ante carpentum*, ut est apud Prudentium. Cujus moris specimen aliquod in variis Gallix nostræ locis hodieque retineri, & ad eliciendas aquas nudis pedibus loca sacra homines supplices adire cognovimus. Quid quod & in Ethnicorum gratiam Nudipedalia exercuisse Paulum tradit Hieronymus: quod unde habuerit, comminisci sane non possum; nihil enim hujusmodi in Libris sacris reperias. Pedes, manusque abluiebant Græci sacris operanturi, ex Mosis instituto. Indidem & sacris vinum adhibebant. Sanguinem victimarum circa aram fundi sanxit Moses: id ipsum à Græcis & Romanis usurpatum est, ut scitur ex Porphyrio in libro *περὶ τῆς ἐκ τῶν ζώων φαρμακείας*, cujus fragmentum affert Eusebius; & ex Luciani libro De sacrificiis. Ait Moses, *In oblatione tua offeres sal*: ait Plinius, *Nulla sacra conficiuntur sine mola salsa*. *Ὁ ὕδατος & ὀλοχρῆτας* Græci appellant. Oraculum refert illic Porphyrius, quod cælestibus Diis supremas victimarum partes adoleri jubet, reliqua comedi; quod ex præscripta à Mose partitione hostiarum pro delicto, aliarumque, ortum habuit. Auctor is quoque Græcis fuit ritus illius, ab Homero & Apollonio notati, operendarum adipe partium victimarum, quæ cremandæ essent: auctor & holocaustorum faciendorum. Quanquam & ante Mosem ab aliis gentibus fiebant. Pervenit & ad Græcos lex Mosis de victimis integris & omni vitio carentibus Deo offerendis. Mensæ hujus aureæ, cui imponebantur Panes Propositionis, instar fuerunt mensæ illæ factæ, Diis olim apponi solitæ, non apud Græcos solum, sed apud Romanos etiam, & Babylonios, & Persas, & Æthiopus. Ex lege in Levitico tradita, de vestibus ejus ablucendis, qui vel emissarium caprum dimisisset, vel immolatos pro peccato vitulum aut hircum combussisset, manavit illa altera, à Græcorum Theologis uno consensu recepta, juxta Porphyrii testimonium, quæ cum piaculis uti, & corpus ac vestes aqua sancit eluere, quisquis victimas *ὑποφονεύσας* attigerit. Vetabantur item Pythagorei funeribus interesse. Erant apud Græcos Levitici legem, qua & Græcorum Sacerdotes adstricti erant. Erant apud Græcos & Ebræos, qui cæsariem suam Deo consecrarent. Immundus erat utrisque quisquis humanum cadaver tetigisset. Ex lege Zelotypiæ, quæ traditur in libro Numerorum, prodiiit Stygis fabula, cujus numen Dii jurare timent & fallere; & varii diversarum gentium ritus, quibus aqua vel igne occultorum facinorum veritas exploratur. Ex lege Jubilæi, qua in solido rursus locabantur; qui fundo suo exciderant, prodiiisse videtur Locensium lex, qua cautum erat ne quis avitum fundum alienaret. Nonne ex Mosaicis quoque profectam dicas Oxylæ Heraclidarum ducis & Eleorum regis legem, qua agros pignori opponi vetuit? Placuit Rhadamanthi, atque item Charondæ, *ταυτοπονεία*, sive lex talionis, quam primo invexerat Moses. Suilla denique sancte abstinuisset Cretenses refert Agathocles Babylonius apud Athenæum.

III. Nulla tamen Græcia regio plures, quam Attica, Israëlitarum servavit ritus, partim à Phœnicibus sibi traditos, qui hæc littora, commercii causa frequentabant; partim à Solone, quem multa de legibus Ægyptiorum, quæ Mosaicis consimiles erant, transfulisse ex Diodoro notavimus. Hujusmodi lex ea est, qua filia *ἑπιπαιεῖς* gentili suo nubere jubebatur; atque is si ad res Veneris imbecillus erat, puella licebat, ejus qui proximus esset agnatus, opera uti: & altera, qua Sacerdos uxorem duccens, virginem tenebatur & civem ducere: ipse casto & integro corpore esse debebat: & illa, qua sanxerat Solon victimas esse *ἀφελῆς*, hoc est *ὀρθοκλήσεις ἢ ἐμπλήεις*, integras & perfectas; & agnum anniculo minorem non mactari; nec non & illa, quæ homicidio admisso, cujus ignorabatur auctor, totum vicinæ civitatis populum purgari præcipiebat; & hæc quoque, per quàm furem nocturnum interficere licebat. His addo, Altare æneum à Mose fabricatum, causæ fuisse cur Diipolia celebrantes in Acropoli Athenienses, super ænea mensa placentas & liba apponerent, uti factum refert Porphyrius: addo & *ἵαση* Jovi offerri solita, nihil aliud fuisse, quam *ἀλόερον ἐδάειον ἀδελυμῆρον*, farinam oleo confersam, uti discere licet ex Scholiaste Aristophanis: qualem nempe Deo offerri præcepit Moses. Vetusissimis temporibus Deos solis illis *δολιμασι* placasse homines docet Ovidius: neque morem hunc intermiserunt, cum cæperunt pecudes ad sacrificia cadere; nam & absolutis sacrificiis *δολιμαστα* offerebant:

Erod. 15.
 Juven. Sat. 6.
 Joseph. de bell. Jul. libr. 2. cap. 15.
 Justin. Apol. 2.
 Callim. Hymn. in Ceres. Valer. Flacc. libr. 2. Prudent. 621 517.
 Hier. libr. 1. adv. Jovin. cap. 7.
 Erod. 30. 15. & seq.
 Erod. 29. 16.
 Euseb. Præp. Evang. libr. 4. cap. 9.
 Levit. 2. 13.
 Plin. libr. 35. cap. 7.
 Levit. 16. 26. & seq.
 Porph. libr. 2. περὶ τῆς ἀποχ. 4.
 Levit. 21. 11.
 Num. 5.
 Virg. Æn. 6.
 Athen. libr. 9. atque in his maxime Atheniensium:
 Diod. libr. 1.
 Plutarch. Solon.
 Porph. libr. 4. περὶ τῆς ἀποχ. 4.
 Aristoph. Schol. Plut.
 Ovid. Fast. libr. 1.

bant: ἐν τῷ νῦν ὄρεσι τῶν περὶ τῆς θουλάων τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀσπίδα. Nunc quoque sub finem sacrificiorum liba adhibemus; inquit Porphyrius. Inde & far in sacrificiis. Auctor est Theophrastus victimarum partes quasdam, in Atheniensium sacrificiis, Diis cessisse. Scribit insuper Aristophanis Scholiastes, pecudum armos, καλλῶ scilicet, uti ab Aristophane appellatur, Mercurio consecratos Athenis fuisse: quia nimirum armum cum pectusculo de hostiis pacificorum cedere iusserat Deus Sacerdoti, Aaroni nimirum fratri Moysi, quem Mercurio adumbratum fuisse diximus. Docet præterea sacrificiorum reliquias Sacerdotum fuisse; quod & ex Levitici functionibus manasse perspicuum est. Docet idem, æque alii etiam, moris id fuisse Atheniensibus, ut postquam extulissent mortuum, purgandi causa lavarent; quod ante præscripserat Moses in libro Numerorum, cum quisquis humanum tenuisset cadaver, aquæ asperzione mundari iussit. Uti Judæis immunda habebantur puerperæ, & per quadraginta dies Templo arcebantur, juxta Moysi legem: ita moribus Atheniensium ad eas accedere nefas erat, ut tradunt Theophrastus & Chrysostomus, qui fecisset, altaribus prohibebatur, teste Euripide. Urbes illæ denique, in quas velut in asyla Moses tutum perfugium esse voluerat iis qui imprudenter homicidium admisissent, exemplum præbuere nepotibus Herculis, Aræ Misericordiæ Athenis consecrandæ, quo quisquis confugisset, per vim inde minime posset abduci: præbuere exemplum & Atheniensibus delubri Theſeo condendi, quod servis & tenuioris fortunæ hominibus esset perfugium; & alterius etiam in insula Calauria Neptuno dicandi, eodem jure pollentis.

IV. Porro ex Græciæ civitatibus, atque Athenis potissimum, ubi Solonis constitutiones vigebant, Romam leges reportarunt legati tres, in Græciam hac una de causa missi, quas deinde à Decemviris ad populum latas centuriatis comitiis populus univ ersus ratas esse iussit. Sed & plurima Solonis instituta Valerii Publicolæ opera & auctoritate adductos Romanos jam ante admisisse perhibet Plutarchus. Earum Legum, quas tulerunt Decemviri, reliquias collegerunt eruditi horum temporum viri; quas si quis evoluat, Mosem in plerisque capitibus agnoscat. Major est etiam Imperatoriarum sanctionum, quæ his successerunt, cum Mosæicis affinitas. Libellum scripsit olim Licinius Rufinus hoc titulo: *Collatio legum Judaicarum & Romanarum*. Prior è tenebris opus hoc eruit Petrus Pithæus, & typis subjecit. Adeatur modo; res quam probamus apparebit. Præter illas vero, alias etiam in Veterum scriptis observavimus; è quibus aliquot hic ob oculos Lectorum proponemus, è Jure Pontificio Romanorum potissimum selectas. Herculi in culina fiebat sacrificium proficiendi causa, quod propter viam dicebatur, hoc est ἐπιμαία, in quo mos erat, ut si quid ex cibis pollutis fuisset reliquum, igne consumeretur. Id qui faceret, propter viam facere dicebatur, non proterviam, ut habent vulgati Macrobii codices, qui viros doctos complures in fraudem illexerunt. Sed hic error ex Festo arguitur. Idem in sacrificio Paschæ factum est à Judæis ex Ægypto profecturis; propter viam nimirum, quam in Chanaan capeſſebant. Ex azymis festi ejusdem factum puto, ut farina fermento mista Flamines abstinerint. Victimarum sanguinem in ara fundebant Romani: sic nempe à Mose fuerat institutum. *κυσῶν* Jovi offerendorum morem ab Atheniensibus Romani acceperunt, Atheniensēs à Judæis. Quanquam id à Trojanis potius Romanos habuisse credent, qui fictitium illum Ænæ in Italiam adventum pro vero certoque habent: nam ritus Trojanorum, à quibus ortos se ferebant Romani, describens Virgilius in funere Miseni, thus illos, dapes, hoc est farra, & oleum crevasse narrat, juxta præceptum Moysi. Certe hoc institutum apud Asiaticas gentes fuisse receptum scimus ex Appiano, qui Mithridatem Ponti regem perhibet, cum Jovi *σπαῖος* sacra patrio ritu faceret, congestis in excelso monte lignis, suffimenta omne genus, oleum, lac, vinum, & mel superaddidisse. Far autem tostam ad sacrificia adhibebant Romani à Numa instituti, Mosæicarum disciplinarum haudquaquam imperito. Hinc festum Fornaciorum, quibus farra ad sacrificiorum usum torrebantur. Ejusdem Numæ tempore farina & vino sacra fiebant, ut auctor est Plutarchus in ipsius vita. Mosæicæ sanctioni idem obsecutus est, cum agrorum terminos moveri vetuit. Quæ lex ut sanctior haberetur, sinxerunt Romani Deum Terminum & Terminalem Jovem, & Terminalia celebrarunt. Imprimis vero notabile est quod illic scribit Plutarchus, ut ostendat maximam fuisse dogmatum Numæ ac Pythagoræ consensionem: Numam scilicet opinatum esse Deum, neque sensilem esse, neque quicquam pati posse, aut videri, aut corrumpi, sed animo solum cognosci; eundemque cavisse ne qua ad humanam, aut aliam quamcunque speciem elaborata effigie exprimeretur; neque Romæ ullum fuisse vel fictum, vel pictum Dei simulacrum, ante septuagesimum & centesimum annum ab Urbe condita. Quæ Mosæicam originem satis produnt. Auctor quoque Romanis fuit Moses Nudipedaliorum, & molæ salis; auctor

Porph. libr. 2. *περὶ τῶν ἀποχ.*
Theophr. Charact. *περὶ ἀσπίδας*.
Aristoph. Schol. Plur. Levit. 7. 34.

Aristoph. Schol. Nub. Num. 19. 11.

Theophr. Charact. *περὶ ἀσπίδας*.
Chrysol. Hom. 11. in Epist. ad Ephes. Eurip. Iphig. in Tauris.

Plutarch. in Compar. Solon. & Public.

Macrobi. Sat. libr. 2. cap. 2. Festus in Propter viam.

Virg. Æneid. libr. 6. Levit. 2. 1. Appian. Mithrid.

Levit. 2. 14, 16.

& ritus, quo quadraginta diebus à partu templis abstinebat puerpera; & alterius, quo lavabat mulier post congressum virilem: id quod aquam fumere dicebant. Piscibus, qui squamosi non essent, pollucere vetuit lex Numæ, quam refert Cassius Helmina apud Plinium: at hujusmodi pisces abominabiles & execrandos Moses declaravit. Romanorum mos fuit, derisus à Prudentio in Supplicio S. Romani, ut bove mactato in pulpiro tabulis perforatis instrato, & profuente per rimas sanguine, Pontifex infulatus sub pulpito in scrobe abditus aspergeretur. Causam præbuit huic consuetudini, ritus consecrationis Sacerdotum Ebræorum, quo dextræ eorum aures, ac pollices, & vestimenta, mactati arietis sanguine tingebantur. Decimas Diis offerre consueverant Romani, more à Pelasgis ducto, ut opinari licet ex Myrsili Lesbii verbis, quæ affert Dionysius Halicarnassæus. Morem hunc autem ab Ebræis transiisse ad Græcos jam diximus. Festo Annæ Perennæ die, & Neptunalibus, umbras, hoc est frondeas casas, extrucebant Romani, instar Ebraicæ Scenopægiæ. Asylum Romæ instituit Romulus, instar Aræ Misericordiæ quam Athenis Heraclidæ dedicaverunt: præeunte utrisque Mosè qui urbes perfugii receptaculum eorum esse voluerat, qui hominem incauti occidissent. Quemadmodum autem hi eos ad suos redeundi morte Pontificis consequebantur, ita profugi in Aricinum Templum morte Sacerdotis solvebantur. Inde quoque est quod Romanis ad mortem damnatis tutus Neapolim, Præneste, & Tibur receptus fuit, ut docet nos Polybius. Romanis Sacerdotibus, itidem ut Ebræis, funestam domum ingredi, aut attrectare feralia, piaculum erat; Flamini præcipue Diali, cui, teste Gellio, etsi funus procurare licebat, mortuum tamen tangere non licebat; imo ne aspicere quidem, quod ex multis Historiæ Romanæ testimoniis colligitur. Flaminum pilea, usque virgæ impostæ, originem ducere videntur ex virga quam gestabat Moses, & velamine quo ex monte descendens vultum texit, ut & mos capite adoperto precandi, qui non penitus apud Judæos exolevit. Cum autem purpureo amictu in sacrificiis uti Æneam, Æneadasque jubet Helenus apud Virgilium, qui & Phrygium amictum appellat, color originem rei indicat, fulgorem nempe de Mosi vertice micantem, quem amictu imposto contextit. Unde factum quoque supra notavimus, ut Osiridis, qui Moses est, simulacra velamine flammeo obnuberentur. Sabbathæ peculiari aliquo cultu Romanis fuisse observata ex Ovidio, Seneca, Vulcatio Gallicano, & veteribus Calendaris manifestum est: sed magis etiam ex Dione, qui numerandorum per hebdomadas dierum modum sua ætate apud omnes homines, præsertim vero apud Romanos usitatum fuisse tradit. Vestes lana & lino contexta, cujus usum universis interdixit Moses, Flaminicam indui nefas erat. Sacris operaturi Romani uxoribus abstinebant, ut erudite ostendit Brissonius in Opere de formulis: abstinebant & Judæi. Pecorum factus ante diem octavum mactari vetabant Romani: veterat & Moses. Thymiamatum & lavationum usus in sacris, quæ Mosæ institutis sancita sunt, non Romanos solum & Græcos, sed gentes omnes, etiam penitus barbaras pervasit. Saturnaliorum festum manavit ex Saturnalibus quibusdam Ebræorum, per novem dies agitari solitis, initio quinquagesimi cujuslibet anni, qui Jubilæus erat: quippe tum servi libertatem recuperaturi, à primo die Tisri, usque ad festum Expiationum, quod in diem decimum cadebat, jucunditati se dabant, vacabant comotationibus, & coronati procedebant, quoad tubarum clangore Senatores Sanhedrin libertatis signum darent. Hæc habentur apud Maimoniden. Præterea mere Mosæica fuit lex illa Romanorum, qua cautum erat, ut si quis excavasset foveam, quam prætereuntes providere non possent, in eamque prolapsum aliquid factum esset deterius, auctor foveæ damni teneretur. Jus Talionis, quod in Codice Theodosiano appellatur *Pana reciproci*, & in Lege XII. Tabularum sancitum est, à Jure Mosæico habuit originem, quod dentem pro dente, oculum pro oculo reposcit. Divortii jus, quod Sp. Carvilio auctore apud Romanos introductum est, manavit è jure Mosæico. Indidem & census agendi natus est ritus, & tributum ex censu conferendi. Luctus denique Romanorum ob Cannensem cladem Senatusconsulto diebus triginta definitus est: diebus quippe totidem Mosæm luxerant Israëlita, atque hoc luctui tempus legibus suis præfinitum habebant, ut supra docui. Ex superioribus patet non inaniter adversus Apionem jactasse Josephum nullam esse Græcorum vel Barbarorum civitatem, in quam Judæorum ritus jampridem, *ἐν μακροῦ*, non penetrarint. Sed verba ipsa referre satius est: *ὅ μὲν ἀλλὰ καὶ πάλαιθεν ἦδη πολὺς χρόνος ἐν μακροῦ τις ἡμαρτίας εὐσεβείας. οὐδ' ἐστὶν ἐν πόλει ἐλλήνων ἐκδηροῦ, οὐδὲ βαρβαρῶν, οὐδὲ ἐν ἔθνος, ἐνθα μὴ τὸ τις ἐβδουμάδος, ἢν ἀρροῦμεν ἡμεῖς, τὸ ἔθος ἐ δ' ἀπαγορεύεται, καὶ αἱ νηστεῖαι, καὶ λυχνῶν ἀνακρίσεις, καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς βέλπον ἡμῖν ἐ νενομισμένων ἀδελφότητων. μιμνήσκεις δὲ πικρῶν καὶ τῶν πικρῶν ἀλλήλους ἡμῶν ὁμόνοιαν, καὶ τῶν πάντων ἀνάδοσιν, καὶ τὸ φιλεργῶν ἐν ταῖς τέχναις, καὶ τὸ χρησιμεῖον ἐν ταῖς ὑπὲρ τοῦ νόμου ἀνάγκαις.* Et vero jampridem

Plin. libr. 31.
cap. 2.
Prudent. libr.
De coronis.

Dion. libr. 7.

Polyb. libr. 6.

Gell. libr. 10.
cap. 15.

Virgil. Æn. 3.
v. 405, & seq.
& v. 545.

Ovid. Amat.
Art. libr. 1
Senec. Epist.
of
Vulcat. in Avid.
cap. 6.
Dio libr. 36.

Maimon. in
libro De ritu
anni Sabbathi
& Jubilæi.
cap. 10.
L. Qui foveas.
D. Ad legem
Aquilam.

Plutarch. in
Fabio.

Joseph. libr. 1.
cont. Apion.

nostrorum Dei colendi rituum imitandorum malis desiderium incessit; neque ulla Græcorum urbs est, vel Barbarorum, neque ulla gens, ad quam non pervenerit septimi diei, quem otiosi traducimus, celebrandi consuetudo; & apud quam jejunia, & lucernarum incensiones, multaque legibus nostris circa cibos sancta non observentur. Conantur autem mutam nostram imitari concordiam, & honorum largitionem, & in artibus exercendis sedulitatem, & tolerantiam in tormentis quæ pro legibus nostris sustinemus.

CAPUT DUODECIMUM.

I. Quomodo Librorum sacrorum notitiam habuerint Græci. II. Utrum Librorum Mosis Alexandro vetustior fuerit interpretatio. III. Partes tantum quadam Pentateuchi ante Alexandrum Græce reddita sunt.

I. **A**TENIM quæri potest, unde notitiam Librorum sacrorum habuerint Græci. Judaica quippe gens ex instituto suo ita fuit à reliquis gentibus discreta, ut nullo se commercio, nulla affinitate confociari pateretur cum iis qui viverent alieno more, & diversis ritibus ac religione uterentur. Id sæpe experti Ethnici ab iis expostulaverunt. Querebatur Lyfimachus Mosem iussisse Judæos, μήτε ἀθέσπτον τινι ἐννοήσῃν, μήτε ἀέρτα συμβουλεύσῃν, ἀλλὰ τὰ χείρονα. Erga nullum hominum benevolos esse, neque optima iis sed pessima consilia dare. Quod etsi verum non est, vulgatam de Judæis hominum reliquorum opinionem ostendit. Querebatur & Apollonius Molonis, ὅτι μὴ παρὰ δόξαν ὁ ἰουδαῖος τῶν ἄλλων θεωρεῖται ἀλλοτρίους δόξας περὶ τοῦ, καὶ ἐκ κοινῶν ἰδεῶν τῶν κατὰ τὴν εὐαγγελίαν συνήθειαν τοῦ ἑνὸς θεοῦ ὡς ἀποστολικῶν. A Judæis non admitti, quicumque diversis de Deo opinionibus essent impliciti, nec consuetudinem iniri cum iis qui aliam vivendi rationem essent amplexi. Trogus quoque: Caverunt ne cum peregrinis communicarent; quod ex causâ factum, paulatim in disciplinam religionemque convertit. Quam expostulationem tantum abest, ut sibi probrosam putarent Judæi, ut sibi eam potius laudi ducerent; atque id præceptum de republica ab extraneorum contagio prohibenda, Platonem à Mose summississe Josephus gloriatur. Quis ergo persuaderi potest gentium aliarum osiores & contemptores Judæos, tam facile in totius religionis, legum, ac rituum suorum penus referasse, qui eos vix allocutione etiam sua & commercio dignarentur? Ut solvatur iste nodus, meminerimus post Alexandri expeditionem, jam tum magnum Judæos inter & Græcos usum intercessisse, ut qui non illius solum imperio essent subditi, sed in ejus etiam exercitu stipendia facerent. Meminerimus præterea statim post Alexandri obitum Ptolemaum Lagi occupata Hierosolyma magnum Judæorum numerum traduxisse in Ægyptum, & jus Alexandrinæ civitatis iis tribuisse. Meminerimus quoque, ejus deinde, & Ptolemæi Philadelphii filii jussu Libros sacros in Græcam linguam ab Interpretibus Septuaginta fuisse conversos. Meminerimus denique sub Antiocho Epiphane Judæos demum ipsos adificasse gymnasium in Hierosolyms secundum leges nationum, & fecisse sibi præputia, & recessisse à Testamento sancto, & junctos esse nationibus. At de temporibus quæ Alexandri ævum præcesserunt major est difficultas: sed & tunc quoque fuit aliquod Judæorum cum vicinis regionibus consortium. Nam primum ex Ethnicis plerisque servaverunt incolomes, cum Palæstinam armis subegerunt, velut Gabaonitas, Jebusæos, aliosque complures: qua importuna clementia divinam adversus se iram sæpe conciverunt. Unde & ab Assyriis, Moabitis, Chananæis, Amalecitis, Palæstinis, Ægyptiis, & Chaldæis identidem cæsi, profligati, in servitutem redacti, & extra patriam abducti sunt. Quas inter clades & captivitates, tum Assyriacam, tum Babylonicam, & reliquiarum etiam Judaicarum una cum Propheta Jeremia transmissionem in Ægyptum, fieri non potuit, quin Libri sacri in Ethnicorum potestatem venirent. Præterea Judæis, vel propter vicinitatem, frequens intercessit cum Phœnicibus commercium; Davidi etiam & Salomoni cum Hiram; Salomoni præterea cum Regina Chuside, & cum Ægyptiorum rege, cujus & filiam duxit. Quin & Sidonias sumisit uxores, & Tyrias, & Ammonitidas, & Idumæas, quarum impus & profanis cerimoniis patrios ritus & avitam religionem inquinavit. Quocirca confociatas ab Israëlitis cum impuris gentibus amicitias & fœdera Deus identidem criminatur. Inde adeo Sanchoniathon Phœnix libros suos, ut dixi, Mosais documentis oblevit. Inde nobiles illæ Mercurii columnæ Mosis legibus & historia notatæ fuerunt. Porro Phœnices disseminatis per totum orbem coloniis, Mosis circumtulisse libros, & in varias gentes intulisse verisimillimum est. Græcorum item in Ægyptum, & Ægyptiorum in Græciam itiones erant crebræ, & diutinæ mansiones jam ante Trojana tempora.

Quomodo Librorum sacrorum notitiam habuerint Græci. Lyfim. apud Joseph. libr. 1. contr. Apion. Apollon. apud Joseph. libr. 1. contr. Apion. Justin. libr. 36. cap. 2.

Joseph. libr. 2. contr. Apion.

1. Mach. 1. 15. & seq.

Herod. libr. 1. cap. 43, & seq. Diodor. libr. 1.

Joseph. Antiq. libr. 8. cap. 1.

Heliodor. libr. 2.

Phil. De vit. Mos. libr. 1.

Utrum Librorum Mosi Alexandro vetustior fuerit interpretatio. August. De ci. vit. Dei libr. 18. cap. 11. Bar on. Ann. 211. c. 11, & seq. Clearch. libr. 1. De somno apud Joseph. libr. 1. Contr. Apion. & Euseb. Prep. libr. 9. cap. 5. Arist. Protem. libr. De Septuag. Phil. libr. 2. De vit. Mosi. Epiph. De pond. & mens. cap. 9. Clem. Alex. Strom. 5. Euseb. Prep. Evang. libr. 8. 2. Macch. 1. 10. Scalig. in Euf. Chron. libr. 2. Partes tantum quaedam Pentateuchi ante Alexandrum Græce

Ex Ægypto venisse in Græciam Cadmum & Herculem tradunt Herodotus & Diodorus. Bacchica, aliaque sacra permulta ex Ægypto in Græciam traduxisse fertur Melampus. In Ægyptum quoque appulisse dicuntur Paris & Menelaus. Deinde vero Josaphatum regem Juda, & Ochoziam Israël, negotiatum misisse aliquos de suis in Thraciam, vicinasque Ponti regiones, perhibet Josephus. Psammitichus Ægypti rex, Ionum postmodum & Carum ope in regnum restitutus, agrum illis habitandum assignavit ad ostium Pelusiacum: quo tempore Græca primum lingua in Ægyptum est illata. Ab ostio autem Pelusiaco Memphim eos transtulit Amasis, tuendi sui causa; atque hi sedibus tandem in media Ægypto collocatis, ac præcipue Naucrati, cum reliqua Græcia creberrima commercia agitaverunt. Ægyptiorum autem narrationibus, mirifice capiebantur Græci, & quæcunque jactabat ea gens promissis accipiebant auribus, & inter suos sparsa proprios demum in usum convertentes. Αἰγυπτίους γὰρ ἀκούσαντες διήγησε τῶν, ἐκλευσθῆς ἀκούης ἐπαγωγῶν τῶν inquit Heliodorus. Omnis enim Ægyptiaca historia & narratio Græcicas aures valde allicit. Quamobrem maximam Græcicæ Theologiæ partem ex Ægypto profuxisse Herodotus confessus est. Græcis quoque innotuisse reor Mosi nomen & scripta per bella Persarum, tum in Asia minore gesta, tum in Græcia: quos inter militasse Ebræos aliquos, & Ebraicis etiam rebus imbutos fuisse Persas plerosque probabile est, cum in ipso Persicæ regionis meditullio etiamnum hærent Ebræi decem tribuum quas transtulerat Salmanasâr, & per annos septuaginta in media Babylonia reliquæ tribus captivæ fuissent. Cum autem in conservandis legum sacrarum Voluminibus tantam curam adhiberent Judæi, ut tenerentur habere, quemadmodum tradunt Judæorum Magistri, qui tandem fieri potuissent, ut non eos, quibuscum assidue conversabantur, studium aliquod legendarum harum scriptionum tangeret? Ita quidem evenisse scribit Philo, & generi humano perutile opus diu delitescere in tenebris, & intra gentis unius, ejusque exiguæ angustias contineri non potuisse agnoscat. Igitur Persis & Ægyptiis cognitas eas scriptiones, lectas, & quoad verborum saltem sensum intellectas fuisse dicendum est. Id si est, uti sane est, & eas quoque ad Græcos manasse negari non potest; quorum creberrima fuere in has regiones itinera, quique Persicam & Ægyptiam linguam frequenter & facile condiscabant. Testis Themistocles, qui ut Persarum regem absque interprete alloqui posset, Persicæ linguæ notitiam intra anni spatium comparavit. Testes Pythagoras & Plato, qui non aliter Ægyptias disciplinas capessere se posse censuerunt, quam si regionis hujus loquelam pernoscerent.

II. Quid si Mosæici operis partem aliquam jam ante Persici Imperii excidium Græca lingua donatam dicamus? Verus hæc est profecto, & ab eruditissimis in utramque partem multum disputata controversia. Negat præcisè Augustinus interpretationem ullam Græcam Ptolemaica vetustiorē extitisse: nec Platonem Scripturam sacram in Ægypto legere potuisse ait, quæ nondum esset Græce conversa. Idem sentit Baronijs, & recentiores plerique: aiunt enim novam interpretationem haudquaquam procuraturum fuisse Philadelphum, nec actum acturum, si quis hoc jam labore fuisset defunctus; huic significasse Demetrium Phalereum, vel e Poëtis, vel ex Oratoribus, vel ex Historicis neminem ausum esse Libros sacros attingere, eorumve meminisse, scripsisse Clearchum, multa Aristoteli à Judæo quodam fuisse exposita, quæ in Libris sacris habebantur; quod cur fecisset, si jam interpretatione fuissent donati, negare id ipsum Aristeam, & Philonem, & Epiphanium; nullam denique præcæ illius interpretationis particulam superesse. At his opponitur Clementis Alexandrini & Eusebii suffragium, qui diserte docent ante expeditionem Alexandri aliquam Mosæicarum scriptionum interpretationem Græcam extitisse: quorum sententiam non minor doctorum hominum numerus defendit. Pugnans illi auctoritate Aristobuli Philosophi Peripatetici, qui is ipse est Ptolemæi Philometoris magister, ad quem scripta extat epistola Judæ, Senatus, populique Judaici, in Epitome Machabaicorum, ut dixi supra. Quod cur inhiatus sit Scaliger adversus Clementis & Eusebii auctoritatem, neque ipse causam affert, neque ego conjicere possum. Hæc, inquam, Aristobuli auctoritas, unica est opinionis hujus anchora. Atque ea profecto est hujusmodi, ut alijs præpollere videatur, cum hic ætatis illius fuerit proximus, qua interpretationem suam elaborarunt Septuaginta Senes, & antiquior illa usurpabatur: reliqui vero longe recentiores rei veritatem nonnisi per nebulam explorare poterunt.

III. Has inter pugnantissimas sententias mediam, eamque novam amplector. Aio enim non totum Pentateuchum, sed partes tantum quasdam ante Alexandrum Græce redditas fuisse. Nihil aliud sonant, si quis animum advertat, Aristobuli verba: ἀρκευώδεις δὲ τῶν διηγησῶν, ὅσ' ἔτερον, τῶν τῆς ἀλεξάνδρου καὶ προτέρων ἑπικρατήσεως,

τά τε καὶ τὸ ἐξ ἀγροῦ ἐξαγωγὴν ἢ ἐβραίων τῶν ἡμετέρων πολιτῶν, καὶ ἢ τῶν γεγονότων *reddita sunt.*
 αὐτοῖς ἐπιφάνεια, καὶ κατέποιε τῆς χάρας, καὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐπέξηγῃς. *Ante Demetrium, Aristobul. apud*
 priusquam Persas domisset Alexander, alii interpretati sunt ea quae pertinent ad Ebraeorum po- *Euf. Pr. libr. 9.*
 pulariam nostrorum exitum ex Aegypto, & ad rerum quae ipsis contigerunt celebritatem, & *cap. 6. & libr.,*
 regionis expugnationem, & totius legislationis enarrationem. Si totum Pentateuchum vo- *23. cap. 12.*
 luisset significare, quorsum ejusmodi circuitione usus esset? aperte dixisset ante De-
 metrium Graece expositum fuisse Mosis volumen. Quod quoniam ita non erat, nem-
 pe id quod erat locutus est, & partes Graece conversas recensuit; exitum nimirum
 Ebraeorum ex Aegypto, praecipua miracula à Deo in eorum gratiam edita, pugnas
 item & victorias, & legislationis denique historiam. Igitur eo opere, non Genesis,
 neque Arca, aut Tabernaculi fabrica, non constructio instrumentorum & utensilium
 quae pertinerent ad sacrificia, non Pontificalium & Sacerdotalium vestimentorum de-
 scriptio, non populi recensio, non Legis repetitio, non Lex ipsa continebatur. Aliud
 est enim νόμος, aliud νομοθεσία, Lex, & Legislatio: habebatur illic νομοθεσία, non
 νόμος, quae tamen aliquando confunduntur. Insigniter igitur errarunt qui, haec ad prophe-
 ticos & historicos libros spectare nuper scripserunt, cum de νομοθεσία tantum age-
 re se Aristobulus testificetur. Manifesta haec sunt, sed manifestiora etiam quae subjun-
 xit: postquam enim ex hac interpretatione partium quarundam Pentateuchi, ple-
 raque Pythagoram & Platonem in suos usus transtulisse dixit: ἢ ὁ δὲ, inquit,
 ἐρωτώμενος τῶν διὰ τὸ νόμου πάντων ἐπὶ τῷ περὶ βασιλείας φιλαδέλφου βασιλέως, οὗ δὲ
 περὶ νόμου, περὶ νομοθεσίας μείζονα φιλοτιμίαν, δημοφιλίαν τῷ βασιλεῖ περὶ νομοθεσίας
 ταῦτα αἰεὶ τούτων. *At integra interpretatio eorum omnium quae in Lege habentur, adornata est*
sub rege eo qui Philadelphi nomen tulit, progenitore tuo, à quo major rei huic adhibita est
cura & studium; rei administrationem procurante Demetrio Phalereo. Habetur locus hic
apud Eusebium libro Preparationis Evangelicae nono & decimo tertio. Idem alter
significat, quem refert Josephus ex Epistola Demetrii Phalerei ad Ptolemaeum Phi-
ladelphum: δηλώ σοι τὰ τῆς ἰουδαίων νομοθεσίας βιβλία λέπειν ἡμῖν οὐδέ τις. καὶ αὐτῶν
οἱ καὶ ἐβραίοις γαρχαυμῶν, καὶ φωνῇ τῇ ἑβραϊκῇ, ἐστὶν ἡμῖν ἀσαφῆ συμβέβηκε δ' αὐτὰ καὶ ἀμα-
λίστερον, ἢ ἔχει, σωματικῶν, διὰ τὸ βασιλικῆς οὐκ ἔστι περὶ νόμου νομοθεσίας. ἐστὶ δὲ ἀναγκαῖον
ἢ καὶ ταῦτα ὡς δὲ σωματικῶν ἀμαλίας. ἐάν οὐ σοὶ δοκῇ, βασιλεῦ, γράψαις τὰ τῶν ἰουδαίων
ἀρχαίων, ὅπως ἀποστείλῃ τῶν προσεβυτέων ἐξ ἀφ' ἐκείνης φυλῆς τοὺς ἐμπειροτάτους τῶν νό-
μων, ἀφ' ὧν τὸ τῶν βιβλίων σαφές καὶ σύμφωνον εἶναι μάθοντες, καὶ τὸ καὶ ἰουδαίων ἀμαλίας
λαβόντες ἢ περὶ νόμου, ἀξίως ταῦτα τῆς οὐκ ἀσαφείας σωματικῶν. Significo tibi li-
brum legislationis Judaeorum deesse nobis cum aliis. Cum enim Ebraico charactere & patria
ipsorum lingua scriptus sit, intelligi à nobis non potest. Contigit autem & ipsum negligentius
quam postulat expositum esse, quod nondum regia ei cura consuluerit. (Qua profecto opinio-
nem nostram apprime confirmare, & rem omnino conficere fatendum est.) Necessè
est autem ut hos quoque habeas accurate elaboratos. Quamobrem si ita tibi visum erit,
Rex, scribes ad Judaeorum Pontificem, ut ad te mittat seniores sex ex singulis tribubus, le-
gum peritissimos, à quibus postquam librorum illorum apertum & consonum sensum intelle-
xerimus, & accuratam acceperimus rerum interpretationem, digna hac desiderio tuo collige-
mus. Significat hoc ipsum alius quoque locus, qui est apud Aristeam & Eusebium;
ubi ait Philadelpho Demetrius, ἀκούειν αἰεὶ θεοπόμου, διὸν μέλλων πᾶσι τῶν περὶ
μου νόμων ἐπισημαίνων ἐν τῷ νόμῳ περὶ νομοθεσίας, ταρχαυμῶν τῆς ἰουδαίας πλείον ἡμα-
ρῶν ἰακοντῶν ἀντιπρῶτον ἀντιπρῶτον, cum ex Lege nonnulla eorum quae jam fuerant in-
terpretatione donata, audaciori & liberiori sermone referre voluisset, mente emotum per dies
plus triginta fuisse. Quid aliud autem significant, τὰ νομοθεσιακά ἐν τῷ νόμῳ, quam
partes Legis jam ante conversas? Unde plane efficitur, non omnes tum fuisse con-
versas.

Euseb. Prap.
 libr. 9. cap. 6.
 & libr. 13. cap.
 12.
 Joseph. Antiq.
 libr. 12. cap. 2.
 & Euseb. Prap.
 libr. 8. cap. 3.

Arist. Hist.
 lxx. Interpr.
 Euseb. Prap.
 libr. 8. cap. 5.

IV. His positis, jam in promptu est argumentorum solutio, quibus causae suae *Refelluntur*
 patrocinantur Adversarii. Ad lucubrandam novam interpretationem animum adjecit *argumenta*
 Philadelphus; plenam scilicet & integram, quia mutila & dimidiata antea circumfere- *Adversarie-*
 rebatur. Dixerunt Philadelphus & Demetrius nullum Graecorum ausum esse Libros *rum.*
 sacros attingere, vel eorum meminisse, quod fecissent utique si vetustior extitisset in-
 terpretatio: nempe deterrebantur poena Theopompi & Theodectis, qui id temere
 attentaverant; cum Libros illos, non in piorum usus interpretari, sed iis jam interpre-
 tatis abuti vellent. Unde etiam telum nobis ad defensionem sententiae hujus subministra-
 tur: nam si Libros sacros attingerent Theopompus & Theodectes, homines Graeci, &
 ut verisimillimum est Ebraicae linguae profus rudes, sequitur libros illos jam tum
 Graeco sermone fuisse expositos. Aristoteli sanctum Volumen interpretatus est Judaeus
 quidam: quippe viro magni & curiosi ingenii pars Voluminis hujus satis esse non po-
 terat. Negarunt Aristaeas, Philo, & alii ante Philadelphum Mosaicae Legis ullam ex-

tirillse interpretationem; absolutam videlicet & perfectam. Nulla prisca hujus interpretationis particula ætatem tulit: vetustior enim recentior, ut fieri amat, abolevit.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

I. De lingua Ebraice origine. II. Lingua Ebraica ea non est, que ante Babelicam confusionem vulgo usurpabatur. III. Probatur argumentis. IV. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. V. Secundum argumentum. VI. Tertium argumentum. VII. Quartum argumentum. VIII. Quintum argumentum. IX. De origine literarum Samaritarum & Judicarum. X. Refelluntur argumenta Rabbiorum super urisque.

De lingua
Ebraica ori-
gine.

Eupol. apud
Clem. Alex.
Strom. 1. &
Euseb. Præp.
Evangel. libr. 9.
Theodor. in
Gen. Interpr. 61.
Isid. Orig. libr.
1. cap. 3.

Gen. 11. 1.
Philastr. Hist.
103. 104.

Theodor. In-
terpr. 60. in Gen.

Gen. 1. 20.

Gen. 4. 1.

Gen. 2. 23.

Gen. 9. 26.

Lingua

I. **P**ost habitam questionem de vetustate Græcarum Mosaici voluminis Interpretationem, non erit, opinor, abs re de lingua ipsius Ebraicæ, qua Volumen illud scriptum extat, vetustate paucis disserere: cum antiquissimum hoc sit loquelæ illius monumentum; cumque præsertim Mosæm Ebraicarum literarum inventorem dixerint Eupolemus, Theodoretus, Isidorus, alii saltem reformatorem. Quæ tamen sententiæ à multis jam exploræ sunt. Existimarunt nonnulli varias linguas ante confusionem Babelicam ab hominibus fuisse usurpatas, sed linguarum illarum notitiam, quæ nunc arte comparatur & studio, tunc singulari Dei beneficio universis hominibus fuisse concessam, quemadmodum & Apostolis subinde concessa est: at in Babelici sceleris pœnam, non novas à Deo conditas fuisse linguas, sed quæ ab omnibus intelligebantur, tum vulgo ignorabiles factas, & à paucis duntaxat fuisse perceptas. Sed quoniam manifeste pugnat ista opinio cum Scriptura sacra, quæ hoc tempore *terram labii unius & sermonum eorumdem* fuisse sciscit, merito inter Hæreses à Philastrio rejecta est. Probabilior hæc est sententia, & doctorum hominum, ac sanctorum etiam Patrum aliquot consensu receptissima, linguam Ebraicam mundo ipsi cœvæ esse, & Adami, priorumque Patriarcharum usu concelebratam, post Babelicam linguarum divisionem, in Semi ac deinde Eberi familia integram ad Abrahamum usque & Israëliticam gentem perseverasse. Literas autem antiquiores, quas Chananæas, & Phœnicias, & Samariticas appellant, alii Setho, Abrahamo alii acceptas referunt; Ebrææ vero temporibus Babylone reportatas fuisse constat eas quæ hodie sunt in usu, quæque Ebraicæ dicuntur vulgo, & Chaldaicæ potius, aut ut à Judæis ipsis appellantur, Assyriæ nominandæ sunt, ut pote ex illis detorta & depravata. In ea sententia, præter alios, præcipuum nomen est Origenis, Hieronymi, & Augustini. Eandem deinde opinionem secuta est sanior Rabbiorum pars; atque eam demum calculo comprobarunt suo, qui linguarum Orientis peritiores habiti sunt. Huic firmandæ plurima proferuntur argumenta; ad pompam & speciem nonnulla, quæ ut frivola & futilia prætermittimus: validiora tantum proponemus. Primum ac præcipuum, & à Theodoro pro lingua Syriaca usurpatum, petitur ex nominibus propriis sive hominum, sive locorum, quæ ab orbe condito usque ad linguarum confusionem commemorantur in historia Mosi, & quorum origines in Ebraica lingua reperiuntur. Adam, verbi gratia, ita dictus est, quod factus sit ex *האדמה*, terra: Eva, *הוה*, eo quod mater esses *כל חי*, omnis viventis: Cain *קין*, à *קנה*, possedit: quod dixerit Eva, *Possedi hominem per Deum*: Hortus Eden, ab *עדן*, voluptas; quasi dicas, *Hortum voluptatis*. Eodem pertinent nominum allusiones ad voces Ebraicas, ut Eva, quæ dicta est à Deo *אשה*, virago, quia sumpta est ab *איש*, viro: ut Iaphethi, cum ait Noë, *יפת אלהים ליפת*, Dilatet Deus Iapheth. Alterum argumentum suppeditant antiquæ variarum gentium appellationes, propagatæ ex nominibus originis plerumque Ebraicæ, ut fuse ostendit Hieronymus in libro De nominibus Ebraicis. Tertium arcessitur ex nominibus Deorum & Heroum Ethnicorum, quibus nihil in gentibus occurrit antiquius; atque eorum tamen veriloquia subministrat Ebraica lingua: velut Saturni, ex *סתר* abscondit, quod in Latio latuerit; Jovis, ex tetragrammato Dei nomine *יהוה*; Vulcani ex Tubalcain; Iapeti ex Iapheth. Quartum præbent Ebraicæ linguæ velligia, quæ in omnibus aliis linguis deprehenderunt viri eruditi. Quintum denique oritur ex Ebraicæ linguæ castitate & simplicitate, quæ cum per alias linguas diffusa sit, ipsa nihil sibi ex aliis linguis adhærescere passa est.

II. Hæc quantumvis credibilia & similia veri, non me absterrent tamen, quin

de lingua Ebraicâ origine aliter existimem, ac vulgo existimatur. Sic enim sentio, non aliam fuisse quam Chananâam ipsam, unam ex iis quæ ortæ sunt ex Babelica confusione; pristinam vero illam & primigeniam, quæ ante confusionem linguarum obtinebat, quum terra omnis erat *labii unius & sermonum eorundem*, vel funditus interitisse, vel in alias linguas esse disseminatam; vel si perseveravit integra, ecquanam illa fuerit, Assyria, an Chananæa, an alia quævis, absque temeritate assignari non posse. Quæ ne pium & æquum Lectorem offendant sententia, Theodoreti patrocinio utar, qui idem tractans argumentum, *ὁὐδὲν*, inquit, *τὸν λόγον τῆς ἐνορέβειας λυγῖνεται, καὶ τὸ πῶς, καὶ τὸ ἐκείνο διαφύεται*. Nihil officit pietatis rationibus, si hoc, sive illud recipiamus. Cum igitur Chaldæa patria profectus Abraham in Chananâam venisset, linguam regionis illius perdidit, & linguæ hujus characteres scribendo usurpavit: quod faciunt, qui in externa regione sedem figunt. Bilinguis itaque fuit Abraham, Chaldaicâ nimirum linguæ, quam ad Babelem ex confusione quoque natam puto, & Chananææ peritus. At ejus posterî una Chananæa, ut pote vernacula contenti, aliam neglexerunt. Ebraicâ vero dicta est, quoniam ab Ebræis usurpabatur. Qui postquam Babylonem captivi abducti sunt, tum vero ex Chaldæorum, inter quos dispersi erant, commercio, patriam inquinantur loquelam: & ex Chaldaicâ ac Ebraicâ confusione tertia prodit lingua, quæ Syriaca dicta est, quaque Christus & Apostoli usi sunt.

Ebraicâ, ea non est, quæ ante Babelicam confusionem vulgo usurpabatur.
Gen. 11. 1.
Theodor. In terr. 61. in Quæst.

III. Cur autem de Ebraicâ linguæ antiquitate ac dignitate tantum detraham, causas has habeo. Constat primum inter eruditos, nihil aut certe parum Chananâam inter & Ebraicam linguam, hoc est linguam inter Phœnicum & Israëlitarum interfuisse, fallique Origenem, cum à Phœnicia lingua Ebraicam differre autumat: nisi fortasse differentiam interesse quidem, at exiguam & levem intellexerit. *Lingua Chananitis*, ait Hieronymus, *inter Ægyptiam & Ebræam media est, & Ebrææ magna ex parte confinis*. Liquido patet id ex nominibus locorum & gentium, quas illuc advenientes Ebræi reppererunt: Ebraicâ siquidem ea plane sunt. Ut reliqua prætermittam argumenta, quibus hoc ab aliis jam satis superque probatum est. Nam quid opus est argumentis & disputationibus, cum dubitationem omnem præcidat Isaias: *In die illa*, inquit, *erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum*. Linguam Chanaan hic Ebraicam significare consentiunt Interpretes universi. Ergo, juxta Isaiam, lingua Chanaan Ebraicâ ipsa lingua est. At ab Assyria sive Chaldaicâ discrepasse Ebræam multa probant: velut notatio illa Mosis, qua *Acerorum testimonii* à Labane & Jacobo erectum, ab illo quidem vocatum significat *יגד שׂהדוּתָא*, *Iegar sâhadutha*; ab hoc autem *גלעד*, *Galaad*. Et tamen Laban ille erat de stirpe Semi, & Jacobi consanguineus. Rabfacen præterea Assyrium Ebraice Ebræos alloquentem rogant horum primores, ut se alloquatur Assyria lingua, ne à populo intelligatur. Jeremias quoque Ebræis exitium impendere à Chaldæis vaticinans: *Ecce ego*, inquit, *adducam super vos gentem de longinquo, domus Israël, ait Dominus; gentem robustam, gentem antiquam, gentem cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquetur*. De eadem gente ait Isaias: *In loquela labii, & lingua altera loquetur ad populum istum*. Item Baruch: *Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius lingua*. Pueros etiam Ebræos jubet Nabuchodonosor instrui literis & lingua Chaldæorum. Tum verba illa, Mane, Thekel, Phares, Ebraice descripta, neque legere potuit Chaldæus ullus, neque intelligere: Daniel vero facile perlegit. Non quod alio ordine dispositæ literæ essent, quam quo solebant collocari, uti somniavit Abrabaniel, sed quod multum differrent Ebraicâ lingua & Chaldaicâ. Plurima Chaldaice scripta extant à Daniele & ab Esdra, quæ loquelæ hujus ac Ebraicæ discrepantiam patefaciunt. Denique discrimen literarum utriusque gentis, Ebrææ & Assyriæ, linguarum quoque discrimen ostendit. Literas antiquas Ebraicas intelligo, quæ Samariticæ vulgo appellantur, & ante captivitatem Babylonicam in Ebræa gente vulgares fuerunt. Ex his efficitur, vel linguam sanctam in familia Semi & Eberî puram & integram non perseverasse; vel linguam Ebraicam, sanctam illam & primigeniam non esse. Efficitur quoque necesse habuisse Abrahamum, cum venit in Chananâam, popularem gentis hujus linguam condiscere, à patria lingua sua Chaldaicâ discrepantem. Unde Hieronymus, *Nisi forte*, inquit, *juxta quorundam opinionem duas Abraham linguas & Ebræorum & Chaldæorum scisse dicamus*. Atque hinc factum puto ut Ebraicâ linguæ inventor Abrahamus à nonnullis creditus sit; quia nempe linguam hanc primus posteris suis tradidit, cum aliam à majoribus accepisset. Hinc factum quoque ut lingua hæc dicta sit Ebraicâ; ab Abrahamo nimirum, qui à transmissio Euphrate dictus est *עברני*, *עברני*, (quemadmodum & Niger Idumææ rector, ut docet Josephus, quod genus ex regione Transjordanensi duceret:) non vero lingua Joseph. de bell.

Probatum argumentis.

Orig. libr. 3. contr. Cels.

Hieron. in Isa. 19.

Isa. 19. 12.

Gen. 31. 43.

Jerem. 5. 15.

Isa. 28. 11.

Bar. 4. 15.

Hier. in Dan. 1. 4.

Gen. 14. 13.

Jud. libr. 2.
cap. 47.
Joseph. libr. 1.
cont. Apion.
& Euseb. Presb.
libr. 9 cap. 9.
Con. De Iud.
Ebr. libr. 2.
cap. 18.
Bochi. Chan.
libr. 1. cap. 6.
Scalig. Epist.
24. & 162.
Seld. De Dis
Syt. Proleg.
cap. 2.

Adami, vel Sethi, vel Semi appellata est, ita ut debuisset appellari, si Adamum, vel Sethum, vel Semum auctorem habuisset. Factum hinc quoque dicerem, post Josephum & Eusebium, ut scripserit Chæcilius Poëta, Solymos, hoc est ut ipsi interpretantur Judæos Hierosolymitanos, Phœnicio sermone loqui;

ἡλώσασιν ἰσραὴλ φωνήσασιν ἰσραὴλ ἐμῶν ἀφίεντες,

non vero Phœnices Judaico; nisi doctæ & solerter demonstrasset Cunæus, & post eum Bochartus, Pisidas Chæcilius, non Judæos notasse. Quod autem opinatur Josephus Scaliger, quem proxime asseclatur Johannes Seldenus, ex Assyria lingua Chananæam manasse per colonias illinc in Phœniciam deductas; atque Assyriam demum linguam, propter frequentem aliarum gentium usum & commercia crebra negotiatorum, pristinam integritatem amisisse, quum Chananæi interea incorruptum linguæ Assyriæ nitorem retinerent, raro ad eos commœnantibus peregrinis; id sane gratis dicitur, nec ullo argumento vel cujusquam auctoritate firmatur: neque sane probabile est. Præterea si ante Abrahamum jam adulteratam fuisse dicas Assyriam linguam, quod dixit Scaliger, neutiquam constabit ratio: nam à linguarum confusione ad Abrahami ortum, vix sēsquisæculum numeres, juxta receptissimam sententiam: quo spatio quis tantam mutationem illatam credat, quanta fuit? Sin post Abrahami perfectionem in Chananæam evenisse hoc dicas, ut dixit Elias Levita, hærebit itidem aqua; nam ab exitu Abrahami ex Haran, ad Jacobi discessum ex eodem loco à Labane, non toti ducenti effluerunt anni; quo intervallo tantam corruptelam pati non potuit Assyria lingua, quicquid opponat Seldenus, quantam fuisse necesse est, ut

Elias in Pref. ad
בְּתוֹרַתְנוּ

Seld. De Dis
Syt. Proleg.
cap. 2.

Acerbum testimonii tam diversis nominibus appellarent Jacob & Laban. Gratis quoque & sine auctore pronuntiant alii, Semum aut Eberum Babelicæ conspirationis participem non fuisse, atque hanc propterea à Deo mercedem tulisse, sanctæ ac primævæ linguæ sibi, posterisque retinendæ prærogativam. Nam si id fuit pietatis præmium, cur Judæi post Babylonicam captivitatem, cur Christus ipse demum & Apostoli eo fraudati sunt, cum eo interea Samaritani impii & perduelles fruerentur? cur ipse Esdras, vir sanctus, & Judaicæ religionis consultissimus, præcis ac sanctis characteribus repudiatis, novos & profanos ascivit? Egregiam vero mercedem; quam Chananæi, gens detestabilis & à Noacho execrationibus devota, perinde ut Semi posteri consecuti sunt. Respondent Adversarii factum id, non in Chananæorum, sed in Abrahami posterorumque ejus gratiam, quo minori negotio inter Chananæos conversari & peregrinari posset. Quorsum ergo nec in Ægyptum lingua illa transfusa est, quo Abrahamus quoque, ac deinde Jacob cum filiis, & tota Israelitarum gens tot annos mansura erat? Quorsum Babylone contaminata est, ut volunt, quo dispergendi erant Judæi Chaldaicæ linguæ plane inscii?

Refelluntur
argumenta
Adversario-
rum.
Primum argu-
mentum.
Grot. in Gen.
11. 1.

IV. His animadversis facile discutuntur argumenta Adversariorum. Ebraicæ esse aiunt originis nomina propria hominum & locorum, quorum ante gentium *Ἰσραήλ* meminit Moses, proindeque receptam tum & vulgatam fuisse Ebraicam linguam. Respondet Grotius nomina illa Ebraico sermone à Mose esse expressa, Ebræorum gratia, in eundem significatum, quem in primæva lingua obtinuerant: cujus mutationis exempla affert complura; velut illa è Curtio, milites quosdam à Persis vocatos esse Immortales; Chiliarchos vero, eos qui mille militibus præessent: quas voces aliter extulisse Persas haud dubium est; Clupeam præterea appellasse Latinos, quæ Aspis dicebatur; Pithecusam & Ampelusiam Græcos appellasse, quæ Punica nomina habebant ejusdem notionis; & Græcos Scripturæ Interpretes nomina quædam Ebraica locorum Græce reddidisse. His addo Vulgatæ Scripturæ sanctæ Interpretis exemplum, qui istud exponens: *Hæc vocabitur וְשֵׁי, quoniam וְשֵׁי sumpta est: eandem originationem nominibus Latinis expressit: Hæc vocabitur Virago, quoniam de Viro sumpta est.* Isaacum, cujus nomen Ebraicè *יִצְחָק* sonat, *יְלֹוּטָא* appellat Alexander Polyhistor, Esau, cui & Edom, hoc est Rufo nomen fuit, Erythras à Græcis dictus est. Og, qui fuit rex Basan, & id nomen habuit ab ustione seu coctione, juxta nonnullos Græcis Typhon est appellatus, quæ dictio ejusdem est significationis. Qui Cephas à Christo nomen habuit, Petrus à Græcis est nuncupatus. *Πλάτων* Latinis nominatur Dis; Carthago, Græcis Carnepolis; Rhodos, Ophiussa. Picti vocati sunt à Romanis, qui Britanni à suis; eadem significatione, ut docuit Camdenus. Philonis subditivi Brevarium Ebraicè reddens R. Azarias, Philonem appellat *Jedidæum*, quæ vox idem valet. Scribit Plato in Critia, Solonem in locum Ægyptiorum nominum Græca nomina in carminibus suis supposuisse. Omnem vero contradicendi ansam præcidit ipsum Mosis nomen, quod purum putum Ebraicum est; & tamen ex Ægyptio ductum est, quod ipsi primum impositum fuit. Nemo enim, opinor, finget sibi Ægyptiam puellam, Pharaonis filiam, Ebraicæ, ut verisimillimum est, ignaram linguæ, Ebraicum nomen

Gen. 2. 23.

Alexand. Poly-
hist. apud Euc.
Præp. Evang.
libr. 9.

Camd. in Brit-
tann.

nomen ex Ebraica lingua peritum Mosi tribuisse. Sic enim ipse de se: *Quem illa ad-*
opravit in locum filii, vocavitque nomen ejus, Moyses, dicens, Quia de aqua tuli eum. Exod. 1. 10.
 Observavi superius scripsisse Aben Ezram Mosi Ægyptium nomen fuisse *Monios*, at-
 que hujus nominis Ebraicam interpretationem esse *Moses*: quam sententiam auctori-
 tate libri Ægyptii De agricultura, & Græcorum tuetur. Hoc cum parum intellige-
 ret R. Isaac Arabaniel, Mosem à matre sic dictum censuit, non à filia Pharaonis;
 prorsus contra mentem Scriptoris sacri. Insignis in eo genere fuit Aquila Scripturæ In-
 terpres, qui significationes propriorum nominum sæpe respexit & repræsentavit. Paris
 nominum permutationis illustre edidit exemplum patrum nostrorum memoria Jaco-
 bus Augustus Thuanus, nobilis Historicus, qui nominum propriorum significatum
 Latina lingua fere retulit. Præterea quoniam in nominum Ebraicorum originationi-
 bus & veriloquiis vis inerat ac sensus cognitu utilis, & Ebræis ad virtutem infor-
 mandis opportunus, ea idcirco consecutus est Moses, nec rem populo Dei condu-
 cibilem insuperhabendam duxit, quam alias fortasse neglexisset, & reipsa neglexit,
 cum Ægyptia nomina, aliave externa referret, quorum nulli futura esset usui inter-
 pretatio. Quippe sanctæ illius gentis intererat scire, Adamo, exempli causâ, à terra
 nomen factum, ut omnes meminissent conditionis humanæ, cum primus hominum
 omnium parens terræ filius fuerit. Atque id etymon Latina quoque lingua exprimit,
 homini ab humo appellationem arcessens. Origenis auctoritate fulciri potest hæc
 responsio. Docet eis quippe in Epistola ad Africanum, Græcos Interpretes *παρονο-*
μα, si quæ in Ebraicis occurrerent, similibus *παρονομασις* Græcis, diversâ licet signifi-
 cationis reddidisse: & *παρονομασις* inter *αριον* ac *αριον*, & *λιον* ac *λιον*, quæ occur-
 runt in historia Sufannæ, excogitatas fuisse ab Interprete Græco, ut aliis *παρονο-*
μασις, quas in alterius significationis vocibus Scriptor Ebræus proposuerat, ex æquo
 responderent. Exemplum in Latina loquela dat Hieronymus, in Præfatione ad Da-
 nielem: *Cujus rei, inquit, nos intelligentiam nostris hanc possumus dare; ut, verbi gratia,*
dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilico pereas: & a lentisco, In lentem te comminuat An-
gelus; vel, Non lente pereas; aut, Lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem; sive aliud
quid ad arboris nomen conveniens. Simile quid nos in reddendis nominibus propriis à
 Mosè factum dicimus.

V. Secundo argumento, quod ducunt Adversarii ex antiquis variarum gentium *Secundum*
 appellationibus, ex Ebraica lingua plerumque derivatis, occurrere promptum est. Nam *argumentum.*
 primum certum est plurima variarum illarum gentium nomina quæ habet Moses, ni-
 hil plane in Ebraica lingua significare. Deinde probabile est Mosem nomina illa exotica,
 ad linguæ suæ inflexionem & modum fere accommodasse, quemadmodum vulgo fieri
 solere notum est. Hunc morem præ cæteris habuerunt Græci. Hi Rhodum, Samum,
 Naxum ita extulerunt, quasi à *ῥόδον*, *σάμος*, *ναξου* derivata essent, Italiam quasi ab
ἰταλός, Phœnices quasi *ἄπο τῶν φοινίκων*, Byrsam quasi *ἄπο τῆς βύρρας*, Thebas quasi *ἄπο τῆς*
θεσσαλίας, ἴτοι *ἄπο τῆς ἰσθμῆς βοός*, Diu Socotoram quasi à Dioscoride, torrentes Ce-
 dron & Cifon quasi *ἄπο τῆς κέδρων* & *ἄπο τῆς κισσῶν*. Similiter Moph recoxerunt in
 Memphin, quæ vox Græcam originem sapit; Pibeseeth in Bubastum. Eadem fuit &
 Romanorum ratio: hi Latium quasi Latine originis nomen formarunt, quod in eo
latuerit Saturnus; Siciliam, quasi *Sicilitam*, hoc est divisam, sive ut loquitur Mani- *Manil. libr. 4.*
 lius, *precisam*: quæ tamen origines ab aliis repudiantur. Simile quoque in alterius
 generis nominibus è materna lingua derivandis studium & affectionem deprehen-
 das. Saturnum ita censent appellatum, quod *saturretur annis*, cum alii deriveut à *סתר*,
occuluit; Jovem à *juvando*, alii à *יהוה*; Cererem à *cerendo*, alii à *כרש*, *fructus Lune*
vi protrusus; Janum ab *eundo*, cum sit, ut superius notavi, à *ἄνας*, qui genitivus est
τῆς ἄνας, quod Æolicum est pro *ἄνα*, *ἄνας*. Inde & *ἄνα*, unde Latinum *Juno*, quod
 à *juvando* itidem alii arcessunt. Vestam Ovidius nuncupatam vult, quod *vi sua stetit*; *Ovid. libr. 6.*
 Isidorus quod herbis *vestita* sit, cum sciamus tamen factum id nomen ab *ἴστρα*, hoc à *Fast.*
 Chaldaico *אשתא*, illud ab *אש*. Multus est in iis veriloquiis Cicero, multus & Var- *Incl. Orig. libr.*
 ro; parum uterque etymologicæ artis peritus. Quæsiuisses à Goropio Becano vo- *8. cap. 11.*
 cabuli alicujus etymon, recurrisset ad Brabantinas & Cimbricas origines; consuluis-
 ses Bochartum, Ebraicas proposuisset: & tamen unica est vocabuli hujus origo. Adeo
 facilis est hac in arte lapsus, parata & proclivis offensio. Probandus quidem est &
 laudabilis eorum conatus, qui nominum Geographicorum rationem peruestigantes,
 ad Ebraicam potissimum linguam, utpote antiquissimam, & quoquo versus disseminatam,
 & per varias linguas late patentem respiciunt; modo conjecturas non plus quam con-
 jecturas valere velint; nec quod in duobus, si forte, tribuere successerit nominibus,
 ad reliqua æque prorogare se posse sperent; caveantque ne aliqua syllabarum & so-
 norum concentione decepti, sibi ipsi fucum faciant. Hac cautione quicumque se mu-

niverint, tum vero aperte cognoscent, quam infirmum ex hujusmodi originationibus procudatur argumentum, ad nimiam linguæ Ebraicæ vetustatem comprobendam.

Tertium argumentum.

VI. Hæc quæ dixi ostendunt argumenti levitatem, quod Deorum Ethnicorum nomina, ex Ebraica, ut volunt, lingua detorta subministrant; nam ex notationibus illis nominum pleræque itidem valde incertæ sunt, & si quæ certæ sunt, proflexerunt illa nomina à Chananæa lingua, sive Ebraica, per commercia & colonias Ægyptiorum & Phœnicum, quæ fere fuerunt Abrahamo recentiores. His gentibus bona Græcicæ Theologiæ pars accepta referenda est, & Græcorum Deorum complures Mose recentiores esse merito scripsit Clemens Alexandrinus; & nos Mosem ipsum eos esse satis probavimus. Græcorum autem numinibus recentiores sunt etiam gentium occidentalium Dii: nam quicquid istis vetustius jactant, nugæ sunt, & fabulæ meræ, quarum in veteribus memoriis indicia extant omnino nulla.

Clem. Alex. Strom. 1.

Quartum argumentum.

VII. Ex eorumdem Phœnicum peregrinationibus factum est, ut in Occidente multa extiterint Ebraicæ vestigia. In Oriente vero tot bella gesserunt Israëlita; tot incursionibus læcessiti sunt à vicinis gentibus; tot *μετοικιστῶν* & *Ἰσραηλιτῶν* in Ægyptum, in Babyloniā, & Assyriam disseminati, ut minime mirum sit linguam Ebraicam cum ipsa gente quaquaverfus se diffudisse; ac proinde corrui quod inde constat est quartum argumentum. Adde linguarum diversitatem tantam non fuisse, ut omnis omnino illarum affinitas extincta sit. Constituerat Deus universalem illam linguam ita perturbare, uti opus inceptum Babelicæ turris intermitteretur. Satis ad id fuit alterum alterius loquelam non intelligere. Quantalibet autem Chaldaicæ, Arabicæ, Ægyptiacæ, aliisque cum Ebraica intercedat affinitas, nihilo magis tamen qui unam recte norit, omnes noverit. Purima vocabula Persicæ & Germanicæ linguæ communia observantur viri docti; plurima quoque Græcæ & Germanicæ non unam tamen ex altera provenisse quisquam opinor, dixerit. Hinc denique facile se expedient, qui primævam linguam divisam in omnes linguas ac dispersam fuisse statuunt, tum cum ea exortæ sunt: nemini enim non apertum erit ac perspicuum, unde contigerit ut aliquam cum aliis omnibus linguis affinitatem videatur Ebraicam retinere. Quod autem scripsit Hieronymus, linguam Ebraicam omnium linguarum esse matricem, nimis late patet, & angustius concludendum est, intra eas videlicet linguas ac gentes, quarum auctores Chananæi habendi sunt.

Hier. in Soph. cap. 3.

Quintum argumentum.

VIII. Postrema ratio ab Ebraicæ linguæ simplicitate & castitate deprompta, facili negotio retunditur: nam cum aliquam ipsi cum aliis linguis cognationem esse constet, puta cum Chaldaica & Arabica, quæ potius voces communes ex illa in has, quam ex his in illam transiisse demonstrabitur? Nam quod aiunt *מלך* prius esse quam *מלכא*; neque ut hoc ita esse probent rationem afferunt, neque ullam quæ id persuadeat ego video. An quod hoc est illo litera una longius? Ergo Latinæ voces, *mors*, *fors*, *sub*, *ancilla*, antiquiores sunt illis unde ortæ sunt, *μῆρς*, *ὄρεσ*, *ῥα*, *ἀφροδῖτος*; & Gallicæ voces, *tempus*, *corpus*, *ail*, *sens*, *fouir*, *ouir*, *cruel*, antiquiores illis, *tempus*, *corpus*, *oculus*, *sensus*, *fodere*, *audire*, *crudelis*: quod falsum tamen est.

De origine literarum Samaritanarum & Judaicarum.

IX. Ebraicas literas, sive characteres, dixi esse duplicis generis; Samaritanos, quorum auctorem alii Sethum, Abrahamum alii esse putant; & Judaicos, quos Efdras, non sine Synagogæ magnæ, uti quidem reor, auctoritate ac nutu, captivitatis Babylonicæ temporibus ad describenda sacra Volumina usurpavit, desitis Samaritanis qui hæcenus inter Ebræos fuerant in usu. Ego vero de elementis Ebraicis non aliter ac de Ebraica lingua sentio, prisca nempe illa, quæ Samaritana appellantur, mera esse Chananæa, usque tum primum usum esse Abrahamum, cum in Chananæam venit, & regionis illius linguam didicit; ac ea demum posteris cum lingua tradidisse, abolito Assyriarum literarum & linguæ usu, quas ad hoc tempus usurpauerat. Ante Diluvium, vel confusionem Babelicam, scripturæ & literarum usus repertus sit, necne, incertum relinquo; adeo obscura res est, & argumenta levia, quibus probatur vel refellitur. Postquam turbata est hominum loquela ac divisæ, tum vero ad notandos animi sensus & exprimendas voces, adhibitos reor characteres diversis temporibus, prout singularum gentium necessitas & ingenii largitor usus postularat; sive jam ante usurpationem soliti essent, sive jam tum primum reperti. Pristinæ vero elementa, quæ ante Babelicam confusionem in usu fuisse dicuntur, quoniam incertum est an aliqua tum fuerint, eo etiam incertius est quid illis factum sit: nec sine temeritate & reprehensionis periculo affirmaverit quisquam, vel ea exolevisse, vel in gentis alicujus usum velut hæreditario jure transiisse. Quocirca merito dubitat Augustinus, an satis probari possit Ebræas literas à primis hominibus fuisse inventas, Noacho deinde traditas, ad Abrahamum demum ejusque posteros fuisse transmissas. Sua ergo elementa habuit Assyria gens, sua etiam Chananæa. Illis cum assuevisset à pue-

August. Quest. 69. in Exod.

ro Abrahamus, Chananæis uti cœpit, cum in Chananæorum regionem venit; nec eorum abjecerunt usum Abrahami posterius, quoad in Chaldaeam traducti præcos Assyriorum characteres resumerunt. In eam sententiam his adducor argumentis. Græcos à Phœnicibus, seu Chananæis literarum characteres accepisse, auctoritate Herodoti, aliorumque complurium satis constat. Atqui tanta est Samaritanos inter characteres & Græcos similitudo, quam ob oculos posuit Josephus Scaliger in erudita dissertatione de literis Ionum, ut manifestum sit ad illorum exemplum Græcos esse formatos. Unde efficitur Samaritanos seu præcos Ebraicos eosdem esse ac Chananæos. Patet præterea ab Assyriis elementis differre Samaritica: nam vel ipso inspectu tanta apparet utrorumque discrepantia, ut aliquando fuisse eadem minime credi possit. Nec enim tantis mutationibus obnoxii sunt characteres literarum, quantis linguæ ipsæ, cum sint certis ductibus & figuris circumscripti ac determinati. Major autem Ebraicæ linguæ seu Chananææ cum Assyria intercedit affinitas, quam literis ipsis; quæ si tantillum quid habere videntur similitudinis & cognationis, id ab Ebraeis ipsis illatum reor, quorum manus Samaritanis literis insuefactæ cum Assyrias asciscerent, pristinos ductus non ita dediderunt, ut non ad eos etiam in vitæ flecterentur; atque ita Chananæos & Assyrios characteres coaluisse in Ebræos hodiernos, quemadmodum Chananææ & Assyriæ linguæ permissio, post captivitatem Babylonicam, Aramæam seu Syriacam linguam peperit. Quo sensu dixisse videtur Hieronymus Esdram Judaicas literas reperisse, ut pote ab Assyriis paulum diversas, Chananæarum vero valde dissimiles: quarum Judaicarum usum præ cæteris invexit Esdras, clarissimus illa ætate inter Judæos Scriba, & Legis Doctor ac reparator: accedente florentissimæ Synagogæ, quæ Magna appellabatur, imperio, sine quo nec id attentasset Esdras; nec si fecisset, successum res habuisset. Huc adde tralatitiam fuisse & per vulgatam multorum e Veteribus sententiam, Phœnicibus literarum inventionem debent, nedum literas ipsos ab aliis accepisse. Cum ergo Samaritani characteres, quos ab Abrahami ætate Ebræi usurpaverunt, sint Chananæorum perfimiles, vel potius iidem, ab Assyriis vero prorsus diversi, utrum verisimilius esse dicendum est, eos ex Assyria in qua non fuerunt in Chananæam in qua fuerunt detulisse Abrahamum, & nepotibus transmisisse: an potius advenientem in Chananæam, gentis illius cum qua conversaturus erat, linguam ac scripturam didicisse, patriæ linguæ ac scripturæ usu tantisper intermisso? Nec Diodorum moror, qui Phœnices literas accepisse scribit à Syris, quibus quidam Assyrios illic significari volunt, ego vero Ebræos ipsos interpretor, Mosem nempe, aut Abrahamum, quos literarum inventores falso plerique existimant. Unde Eusebius, *ἰστορίῃ*, inquit, *ἡ ἀρχὴ τῆς ἑβραϊκῆς γραμμικῆς ἐπινοήσας λέγουσι τὸν Μωσῆν. ἀλλὰ δ' αὖ ἐστὶν καὶ ἑβραῖοι, τῶν γὰρ τῶν παλαιῶν ἰουδαίων οὐκ αὐτῶν. Sunt vero qui Syros literas primos reperisse dicant. Syri sane hi, fuerint Ebræi, qui Judæam Phœnices vicinam colunt.* Hinc Eupolemus, ut sæpe jam dixi, Mosem Judæis literarum usum tradidisse docuit, Judæos vero Phœnicibus. Quæ à vera prorsus ratione repulsa sunt.

X. Plane vero aspernamur deliria Rabbiorum, qui ut Samaritanæ scripturæ eriperent gloriam sanctitatis, & in Judaicam hodiernam qua utuntur transferrent, nihil non moliti sunt. Quidam affirmare ausi sunt Judaicam scripturam exaratam primum fuisse Legem & reliquos deinde Libros sacros; ac sanctam fuisse scripturam hanc, & rebus sanctis destinatam; Samaritanam vero profanam, & in rebus profanis à majoribus suis usurpari solitam; cujus intermisso in Babylonia usu Judaicam solum retinuerint. Sic R. Obadias de Bartenora, sic R. Jacob in Oculo Jacobi, sic R. Juda Muscato in librum Cozri, sic R. Azarias in Meor enaiim, sic alii bene multi. Probationes opinionis hujus solidas afferunt omnino nullas, nec vero quas afferant ulla habent; tantum somnia sua sic tanquam *νεκρὰ δόξας* valere volunt. At Thalmudistæ Angelum scripturæ hodiernæ auctorem fingere maluerunt. Eum enim qui inter Baltassaris epulas muro verba hæc inscripsit, Mane, Thegel, Phares, hodierno Judæorum characterem usum tradunt, hunc suis Danielem tradidisse, Esdram vero Libros sacros eo postmodum descripsisse. Sic & R. Selomoh Jarchi, & R. Samuel Japhe in libro cui nomen est Pulcher visu. Addit ille characterem hunc statim didicisse, non Judæos solum, sed Assyrios quoque; nec enim Samaritanum fuisse, aut Assyrium, sed prorsus novum & ab Angelo inventum. Nempe pudebat Rabbios scripturam ab Assyriis accepisse: quod ne faterentur, omnia mendaciis suis miscere maluerunt. Verum cum in tribus dictionibus, Mane, Thegel, Phares, Angeli manu ad murum exaratis, non omnes reperiantur Judaicæ literæ, ecquem reliquarum auctorem jaetabunt? Valeant ergo cum suis deliramentis Rabbini: nos certis insistentes vestigiis, non ἀσεβασμένως, nec temere errantes veritatem sectamur.

Herodot. libr. 5. cap. 58.

Hieron. Prol. Galeat.

Diod. libr. 5.

Euseb. Præp. libr. 10. cap. 5.

Eupol. apud Clement. Alex. Strom. 1.

Refelluntur argumenta Rabbiorum super iuris que.

Obad. in Misn. tract. 177. sect. 4. Num. 5. Cozri cap. 68. Azar. Meor. en. Part. 1. cap. 68. Thalm. in Sanhedr. sect. 2. & ibi R. Selom.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

I. Refelluntur argumenta adversus *שני עשר* librorum Mosis. II. Primum argumentum. III. Secundum argumentum. IV. Tertium argumentum. V. Quartum argumentum. VI. Quintum argumentum. VII. Sextum argumentum. VIII. Septimum argumentum. IX. Octavum argumentum. X. Nonum argumentum. XI. Decimum argumentum. XII. Undecimum argumentum. XIII. Duodecimum argumentum. XIV. Decimum tertium argumentum. XV. Decimum quartum argumentum. XVI. Decimum quintum argumentum. XVII. Decimum sextum argumentum. XVIII. Decimum septimum argumentum. XIX. *Levitice* quedam mende Pentateuchi ac reliquorum etiam *Scripturæ sacre* librorum Codices infederunt.

Refelluntur
argumenta
adversus
שני עשר
libro-
rum Mosis.

Euseb. De vit.
Conit. libr. 1.
cap. 11.

Syst. Præad.
libr. 4. cap. 1.
Hobbes. Le-
viath. cap. 33.

Primum ar-
gumentum.
Euseb. Theolo-
gico Pol. cap.
3.
Deut. 1. 1.

Levit. 3. 8.

I. CUM ea sit demonstrationum ratio, ut veritatis inquisitione ac inven-
tione contentæ, contrariis argumentis respondere negligant, idque me-
rito, quoniam simplex est ac unica veritas, eaque reperta ac demonstrata, quæcun-
que opponuntur, falsa esse necesse sit; ego jure hoc poteram uti, & postquam ex
principis nostris genuinos esse Mosis libros recte conclusi, contrarias rationes asper-
nari, & labore responsionis superfedere. Verum quoniam plurimis de factò quæstio-
nibus constant argumentationes nostræ, proindeque nonnullis sunt difficultatibus ob-
noxia, colligemus rationes aliquot, quibus impugnatur Pentateuchus Mosis; non eas
quidem quæ obiciendo sapius ac repellendo jam pridem contritæ sunt, sed recentio-
res quasdam & novissime inventas; vel jamdiu quidem objectas, nondum tamen pro eo
ac merita sunt dilutas & confutatas. Multos enim sua ætate extitisse testatur Eusebius,
à quibus Mosis historia, falsa & belle excogitata credebatur. Prodiit vero nuper è tenebris
in lucem Tractatus, uti præ se fert, Theologico-Politicus, cujus Scriptor philoso-
phandi libertatem affectans, non solidæ tantum pietatis, & sinceræ Theologiæ, ac
totius Christianismi fundamenta convellit, sed sanam etiam Politicam ac rectam Phi-
losophiam funditus labefactat, planeque eo inclinat, ut exitialem ac pestiferam &
nimis hac ætate contagiosam Deistarum, ut vocant, hæresim tueatur. Res esset ope-
ra levis & exigui laboris, vanitatem & impietatem scriptionis hujus merita confuta-
tione retundere: sed quoniam nobis ab instituto in præsentia divertere non licet, ali-
quas tantum ejus partes quæ ad nostrum pertinent propositum adoriar, & suam fa-
cristi Codicibus dignitatem, quæ hac oppugnatur lucubratione, defendere conabor.
Quoniam autem omnia undecunque adversus Mosem collegit venena, & partem ar-
gumentorum subministrarunt ipsi Aben Ezræ Explanationes, partem Systema Theo-
logicum ex Præadamitarum hypothese, perniciosum itidem opus, sed cujus virus fa-
lubri poenitentia Auctor eluit, partem etiam Thomæ Hobbesii Angli Leviathan, om-
nium argumenta una opera discutiam.

II. Principio igitur Aben Ezræ testimonium profert Scriptor Theologo-Politi-
cus, quo testimonio sex argumenta continentur adversus Mosaici Pentateuchi *שני עשר*
Primum petitur ex his verbis Deuteronomii: *Hæc sunt verba quæ locutus est*
Moses ad omnem Israël trans Jordanem. Hæc, inquit, si scripsisset Moses, non *trans*
Jordanem, ut hic & alibi etiam in Deuteronomio, sed *cis Jordanem* scribere se no-
tasset, quippe qui Jordanem non transgressus sit: at liquet Deuteronomii Auctorem,
quem Esdræ esse censent, in Terra sancta fuisse, cum hæc scriberet; cujus habita
ratione Campes tria Moab, in quibus Moses extremum ad Judæos verba faciens Le-
gem iteravit, sunt trans Jordanem. Ad argumenti hujus levitatem cognoscendam con-
sulenda sunt Ebraica, quæ habent *בעבר*; hoc est ad verbum, *in transitu*; quæ locu-
tio aliquando citeriora, aliquando ulteriora designat: quemadmodum & vox *עבר*,
quando vim præpositionis assumit, non solum *trans*, sed & *cis* sonat: nec aliud ha-
bent vocabulum Ebraei, quo citeriora denotent. Hinc Pagninus: *Fere, quum cis in-*
telligunt, dicunt בעבר; quum trans, מעבר. Exponunt quoque *cis* & *trans* Schindlerus
& Buxtorfius. Rem probabimus exemplo. Capite Deuteronomii tertio Moses res
gestas Israëlitarum narrans, *Talimusque*, inquit, *illo in tempore terram de manu duorum*
regum Amorrhæorum, qui erant ירדן בעבר, hoc est, *cis Jordanem*; nam Amorrhæi illi
reges, Og nempe rex Basan & Sehon rex Hesebon, ratione habita Mosis scriben-

tis, erant cis Jordanem: Inde fit ut pluribus Deuteronomii locis, post *יבער הירדן* & *עבר הירדן*, subjungatur, ad orientalem, vel, ad occidentalem partem; ad vitandam nimirum ambiguitatem, & apertius designandam, vel ceteriorem, vel ulteriorem partem.

III. Secundum argumentum ex his Aben Ezra verbis depromitur: *Modo intelligas mysterium duodecim*. Quorsum hæc pertineant, intelligere se negat Auctor Tractatus Theologico-Politici, sed tamen significare coniectat, vel Aram in monte Hebal à Josia exstructam ex mandato Mosis, quæ juxta Rabbinorum somnia lapidibus duodecim constabat, cuique lex Mosis fuerat inscripta. Atqui, inquit, tam exiguo spatio Pentateuchus inscribi non potuit, unde sequitur Legem Mosis non esse Pentateuchum. Vel notari suspicatur duodecim Maledictiones vicefimo septimo Deuteronomii capite memoratas, quas, inquit, fortasse credidit Aben Ezra, non fuisse in libro Legis descriptas, idque propterea quod Mosis præter descriptionem Legis Levitas insuper recitare illas Maledictiones jubet, ut populum jurejurando ad leges descriptas observandum asstringerent. Vel notari denique putat postremum Deuteronomii caput, quod versibus continetur duodecim, & quo narratur Mosis interitus; proindeque ab alio quam à Mose scriptum esse tam caput illud, quam reliquum Pentateuchum. Ex hac opinionum varietate & inconstantia, conclusionis apparet inutilitas. Ad primam quod attinet, meminisset Disputator ille ingentes fuisse lapides, juxta verba Deuteronomii, quibus constabat Ara hæc Hebalitana. Quod autem ex Rabbinorum auctoritate duodecim eos fuisse vult, merito somnium hoc rejicimus; cui originem præbuerunt, ni fallor, duodecim illi lapides, quos de medio Jordanis alveo in castra Josie referri jussit. Meminisset præterea non univèrsum Pentateuchum, sed Deuteronomium duntaxat in Hebalitana Ara fuisse descriptum. Sic enim habetur in libro Josue: *Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israël*. Videat nunc egregius ille libertatis philosophicæ vindex, quid inde adversus Pentateuchum possit concludere. Secunda opinio de duodecim Maledictionibus, quoniam mera coniectura est, meris innixa coniecturis, quibus nihil simile proferre debet, sed certissimis rationibus pugnare, quisquis antiquissimam & receptissimam sententiam tentat convellere, non responsione, sed risu excipimus. Tertia demum opinio, quæ his Aben Ezra verbis notari statuit versus duodecim postremi capitis Deuteronomii, quam frivola sit & inepta intelligunt ii, qui sacrorum Codicum per versus distinctionem Mose longe recentiore esse sciunt. Docet enim Elias Levita Legem omnem olim versum unicum fuisse, & à Magistris Tiberiadis, diu post Urbis excidium, divisam fuisse per versus. Mox autem argumentum refellemus, quod ex interitus Mosis narratione ad finem Pentateuchi adnexa oritur.

IV. Tertio argumento materiam subministrant hæc Deuteronomii verba è tricesimo primo capite: *Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi*. Id volunt alterius esse Scriptoris, res à Mose gestas referentis, non Mosis ipsius. Equidem, ut verum fatear, argumenti hujus vim non video; nec enim intelligo, qui minus hæc à Mose scripta esse potuerint, quam illa capitis vicefimo noni: *Hæc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, ut scriberet cum filiis Israël in terra Moab*: & alia ejusmodi sexcenta, quæ passim in Pentateucho occurrunt, quibus de se ipse Mosis velut alia persona loquitur.

V. Hæc habentur duodecimo Geneleos capite: *Pertransiit Abram terram Chananæam, usque ad locum Sichem, usque ad Convallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra*. Inde concludunt hæc à Mose scripta non esse: manifestum quippe esse Chananæum jam non fuisse in Chananæa terra, quo tempore hæc scribebantur: nam si fuisset, quorsum addidisset Scriptor, tunc fuisse in Chananæa, tempore nempe de quo scribit, cum etiam tum esset hoc tempore quo scribit? Atqui Mosis tempore nondum patriis finibus depulsi erant Chananæi. Minime igitur hæc Mosis adscribi possunt. Cui rationi ipse occurrit Aben Ezra; ait enim hoc commate significari, vel Chananæos jam tum in terra hac sedes posuisse, quando illuc venit Abram; vel aliud inesse rei huic mysterium, hoc est, jam his locis esse exterminatos, cum hæc scriberentur, proindeque Mosem auctorem non habere. En tibi igitur expositionis Aben Ezra disjuncta membra duo: vel, jam tum Chananæus erat in terra; vel, etiam tum Chananæus erat in terra: hoc est, *ה' אלהים הו' ע' ת' ג' ה'*, *ה' א' ה' ה' ע' ת' ג' ה'*, quorum posterius, quoniam impietati suæ favet, arripit Theologico-Politicus Auctor; nos, quoniam veritati studemus, in priore acquiescimus. Nec enim sine causa notavit Moles Chanaanitidem terram jam tum invasisse Chananæos, cum illuc primum venit Abraham: quippe id ignorare poterat Chronologicæ rei imperitus Lector, cum vix quadringenti Chananæorum inter & Abrahami adventum intercesserint

anni: qui nisi monitus fuisset, cum qua deinceps gente victurus esset Abrahamus, obscuram tantum & intricatam rerum habuisset notitiam.

Quintum ar-
gumentum.
Gen. 22. 14.

Gen. 22. 14.

Gen. 22. 2.

Gen. 22. 8.

Sextum ar-
gumentum.
Deut. 3. 10, 11.

Syst. Præad.
libr. 4. cap. 1.
Tract. Theol.
cap. 8.

Thucyd. libr. 5.

Lamprid. He-
log. cap. 20.
Virg. Æn. 11.

Plin. libr. 33.
cap. 21.

Plutarch. Lu-
cull.

Plat. Pomp.

VI. Nascitur quintum argumentum ex vicésimo secundo capite Geneseos, ubi mons Moria appellatur *ראה יהוה*, *Mons Dominus videbit*; quo nomine tum primum vocari ceptum esse volunt, quando ædificationi Templi destinatus est: quod nonnisi post Mosem contigit. Unde sequitur librum hunc Mose recentiorum esse. At enim si quis negaverit tum primum appellatum montem *Dominus videbit*, cum extructioni Templi dicatus est, ruet Argutatoris nostri ratiocinatio. Et merito sane id negabitur: quid enim clarius his verbis: *Appellavitque Abraham nomen loci illius, Dominus videt*. Scio Hieronymum in Traditionibus Ebraicis, ex Ebraeorum doctrina, non ex sua, scribere montem Moriam exponi *Illuminantem & Lucentem*, & ut vertit Aquila Judæus, *αυτοφάνης*, quia cum eum esse putent, in quo Templum extractum est, ibi putant esse Dabir, hoc est, oraculum Dei & Legem & Spiritum sanctum. Verum id sibi vult Hieronymus, Ebraeos cum Moriam interpretantur *Illuminantem*, ejusmodi interpretatione alludere ad rem nomine illo longe recentiorum, ædificationem nempe Templi, atque hanc esse causam, non nominis, sed interpretationis nominis. Caterum Hieronymus ipse & Symmachus eandem esse censent originem nominis *מריה* & nominis *ראה יהוה*, *Dominus videbit*, nempe *ראה*, vidit: vertit enim Hieronymus, *ארע המריה*, *terram visionis*; Symmachus, *ἡς ὀμιαιας*, à viso nempe Angelo & Hirco; at *Dominus videbit*, à responsione Abrahami ad filium: *Deus providebit sibi victimam holocausti, filii mei*. Quanquam non ignoro alias afferri nominis Moria interpretationes à Rabbiniis: sed hæc nihil ad rem. Ex hac porro voce *ראה*, videbit, & altera *Salem*, nomen habuit Jerusalem: Salem enim Melchisedec regiam, ipsam esse Jerusalem pluribus probare possem.

VII. Ex tertio denique Deuteronomii capite sextum constat argumentum Aben Ezra: illic enim de Ogo Basanitarum rege differens Historicus hæc scribit: *Solus quippe Og rex Basan resisterat de stirpe gigantum. Mostratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mensuram cubiti virilis manus*. Auctor Systematis Præadamitici, eumque affectatus Auctor Tractatus Theologico-Politici, his contendunt indicari novitatem Scriptoris Pentateuchi: nam, inquiunt, si eum scripsisset Moses, quorsum Ogi proceritatem ex lecti ferrei magnitudine probasset Israëlitis, qui Ogum ipsum pugnantem, & casum deinde, ac humi jacentem conspexerant? Unde factum, ut lectus ille non in Basanide terra videretur, sed in urbe Ammonitarum Rabbatha, nisi ex temporum longitudine, quæ omnia mutare consuevit? Responso est in promptu, etsi Israëlitarum magna pars Ogum ipsum vel vivum, vel casum spectaverit, complures tamen ex ingenti eorum numero spectaculo huic non interfuisse; pueros, senes, feminas, ægrotos, absentes. Sciendum præterea non suæ solum ætatis Ebraeis, sed futuris etiam legem posuisse Mosem, & historiam scripsisse. Hos ergo ut de portentosa Gigantis illius mole faceret certiores, quæ creditu difficilis erat, lectum ejus prostare ait Rabbatha, & suis dictis fidem facere. Quod autem diuturnitatis argumentum esse putant, lecti hujus transvectionem ex Basanitica regione in urbem Ammonitarum Rabbatham, id Lectorum æquitati judicandum relinquo. Quasi non adversus Israëlitas præliaturus Og, & eventum reformidans, domesticum instrumentum & pretiosam suppellectilem in tuto collocare potuerit apud Ammonitas, quos sciebat Israëlitarum armis fore tactos: quasi Basanitidis regionis sectionem pro jure suo vendere non potuerit victor Moses, atque ita lectus ille ferreus ad Ammonitas pervenire.

Porro, ut id obiter moneam, non unum hoc extat testimonium apud Veteres, quo lectos ferreos in usu ipsis fuisse cognoscitur. Narrat Thucydides Thebanos excisis Plataeis, ex ære ac ferro illic repertis lectos fabricasse, quos Junoni dedicaverunt. Elagabalum quoque solido argento factos habuisse lectos & tricliniarios & cubiculares perhibet Lampridius. In aureo lecto tricliniari accubuisse Didonem videtur significare Virgilius, cum ait:

Auleis jam se regina superbis

Aurea composuit sponda.

Argentea trichina Punica & Deliaea Plinio memorantur. Quem morem, ut credere par est, ex Syria, in qua sita erat Basanitis regio, Elagabalus, & Dido, & Pœni attulerant. Est apud Plutarchum, Lucillum post debellatos Orientis reges Mithridatem & Tigranem, lectos aureos in triumpho inter manubias traduxisse. Scribit idem Iberum regem, lectum, mensam, & thronum, omnia aurea, ad Pompeium dono misisse. Quamquam & hunc morem multo ante Romani habuerunt. Carvilius Pollio eques Romanus primus inter suos argentum tricliniis addidisse traditur. Lectos quo-

que aureos fecit. Auctor Plinius. Aureo etiam lecto cubiculari Cæsarem in Bithynia fuisse exceptum notat Suetonius. Mentio fit & apud Scævolum, libro tertio Responsorum, grabati argento inaurato tecti. *Κάλυας* denique ἀρχαῖοις Veteres memorasse reperias. Quod idcirco refero, ut Interpretibus nonnullis reconditum aliquod mysterium hic apud Mosem anxie scrutantibus gratificer.

Plin. l. 33. c. 21.
Sueton. in Jul. cap. 49.
L. 20. v. 8. D.
De instruct. vel instrum. leg.

VIII. Sex illis argumentis ex Aben Ezra sumtis sua subnectit Disputator Theologo-Politicus, quorum primum ab Auctore Systematis Præadamitici jam ante usurpatum arcessit ex his ejusdem capituli Deuteronomii verbis: *Jabir filius Manasse possedit omnem regionem Argob, usque ad terminos Gessuri & Machati, vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jair, id est villas Jair, usque in presentem diem.* Ex quibus postremis verbis concludit Disputator, longo post Mosi mortem tempore hæc esse scripta. Nos vero fateamur Scripturæ sacræ reparatorem Efdram, sicubi se darent obscuriores aut difficiliore loci, huc & illuc de suo nonnulla in Libros sanctos explicationis causâ infarsisse. Præterea cum tot descriptionibus propagati sint Codices sacri, ut nullius unquam libri tot extiterint exemplaria, quid mirum si quod alias sæpe evenit, factum hic quoque sit, & adtextæ ad oram à viris piis & doctis notæ in ipsum forte contextum irrepererint? Hujusmodi locum hunc esse utique non negamus.

Septimum argumentum.
Tract. Theol. cap. 8.
Syst. Theol. libr. 4. cap. 14.
Deut. 3. 14.

IX. Quoniam Auctor Pentateuchi de Mose ita loquitur, quasi alia persona sit, eumque variis præterea ornat elogiis, & ipsius prædicat laudes, ac vitia carpit, contra vero in Deuteronomio, ubi Legem ad populum recitans inducitur Moses, & gesta sua narrans de se ipse ex propria loquitur persona & ἀυτοπροσωπως; tum deinde post hanc narrationem alia denuo succedit persona, quæ reliqua Mosi acta ad ejus usque obitum persequitur; hinc octavum exurgit argumentum. Cui sic occurritur, supposititiam quoque dicendam *Κόρυ ἀνάστασιν*, supposititios Cæsaris Commentarios, & Josephi libros De bello Judaico, & ipsum Matthæi Evangelium, (uti hac ipsa ratione deceptus asseverabat Faustus Manichæus) in quibus Xenophontis, & Cæsaris, & Josephi, & Matthæi mentio fit, tanquam diversarum ab iis personarum: quod cum futile sit, futile illud quod adversus Mosaicum Pentateuchum objicitur. *Moris Scripturæ sacræ est*, inquit Gregorius Magnus, *ut ipsi qui scribant, sic de se in illa quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quod Moyses ait, Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra. Hinc Johannes dicit, Discipulus ille quem diligebat Jesus. Hinc Lucas ait, quod ambularent duo ex discipulis in via, Cleophas, & alius.* Deinde: *Scriptores igitur sacri eloquii, qui impulsu sancti Spiritus agitantur, sic de se in illo testimonium, quasi de aliis proferunt.* Minime porro mirandum est, Mosem alias ubique de se tanquam ex diversa persona, & ἐπιπροσωπως locutum, propriam induere personam, dum ad Israëlitas verba facit in Deuteronomio: hic enim loquitur, illic scribit; atqui scribenti alienam quidem assumere personam licet, loquenti non licet, & ridiculum sane foret. Quod si virtutes suas jactare alicubi visus est, minime id quidem arroganter fecit, sed pro suo candore, quo fit ut errata ipse sua alias etiam ingenuè agnoscat. Sic Josephus Historicus sua sæpe merita decantat, Judæorum omnium prudentissimum esse se quandoque significat, cum & errores suos alias fateatur: nec idcirco tamen ab eo libros ipsius abjudices.

Octavum argumentum.
Augustin. adv. Faust. lib. 17. cap. 1.
Gregor. Magn. Pref. in Job. cap. 1.

Joseph. de bell. Jud. libr. 3. cap. 14. & 24. & De vita sua, sæpe.

X. Quod ad interitus Mosi, sepulturæ, & Ebraeorum luctus narrationem pertinet, & reliquorum quæ ad calcem Deuteronomii adtextæ sunt, unde nonum colligitur argumentum, pervulgata est omnium confessio, id vel à Josua, vel à Synagoga Magna, vel ab Efdra denique fuisse adjectum. Nam post solutam Captivitatem Babylonicam, & reversos in patriam Israëlitas, Efdra studio recognitos fuisse Libros sacros suo loco demonstrabimus. Minime vero probabilis videtur Josephi sententia, qui Mosem ipsum suam in literas mortem retulisse vult *ὡς ἐβλήθη*, ne se propter virtutem à Deo raptum post obitum Israëlita opinarentur. A qua sententia non multum diversus abit Maimonides.

Nonum argumentum.
Joseph. Antiq. libr. 4. cap. ult. Maim. in tract. De precib. & ben. Sac. c. 11.

XI. Et limbo vero in contextum intrusa videtur vox *Dan*, hoc Geneleos loco, ubi dicitur Abraham hostes Loti persecutus esse usque *Dan*. Constat enim ex decimo octavo libri Judicum capite, longe post Abrahamum, & Mosem etiam, *Dan* appellatam urbem hanc, quæ prius *Lais* dicebatur. Vel ipse fortasse Efdra, dum Libros sacros recognoscere, vocabulum *Lais* sua ætate propter vetustatem & desuetudinem ignotum, trita & usitata voce mutavit. Etsi hac exceptione propositum argumentum satis refellitur, suspensionem tamen meam Lectorem non celabo. Ex duobus fontibus & rivulis *Jor* & *Dan*, Jordanis flumen & nomen coaluisse opinio est Hieronymi, & Philostorgii, apud Johannem Antiochensem *ὡς ἀρχειολογίας*. Id si sit, certe antequam urbi *Lais* nomen *Dan* indidissent *Danita*, alter fontium Jordanis *Dan* nomen habuit: nam Jordanis nomen *Dane* urbe vetustius est. Hunc ergo fortasse *Dan* flu.

Decimū argumentum.
Gen. 14. 14.
Jud. 18. 19.
Joh. Antioch. apud Salm. in Solim.

violium significavit Moses, cum diceret Abrahamum hostes usque ad Dan esse perfectum. Sed tamen in re incerta nihil pronuntio.

Undecimum XII. De nihilo est etiam, quod obicitur ex decimo septimo capite Exodi, ubi *argumentum* hæc extant: *Filii autem Israël comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo alii sunt, usquequo tangerent fines terre Chanaan.* Nam cum aiunt hæc à Mose scripta dici non posse, quæ post ejus obitum contigerunt, ut liquet ex quinto Josuæ capite, neutiquam ad propheticum facultatem Mosi à Deo concessam attenderunt. Erroribus enim quadraginta annorum addictos à se Israëlitas, Mosi & Aaroni multo ante præsignificavit Deus, ut indicat decimum quartum caput libri Numerorum. Ergo & jam tum id Mosi innotuisse, cum Manna è cælo depluit, credibile est. Hoc si minus verisimile esset, quod verisimillimum est, verba hæc ab Eldra, ut alia quædam, inserta diceremus. Prius illud responsum posteriori huic anteponebat Abrabaniel.

Duodecimum XIII. Similiter cum ait Moses Geneleos sexto capite supra tricesimum: *Reges autem qui regnaverunt in terra Edom, antequam haberent regem filii Israël, fuerunt hi: Deo auctore prænoverat futurum ut aliquando Reges sibi præficerent Israëlitas.* Clarius id ostendunt hæc Deuteronomii: *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, & possideris eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituiam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Duodecimo itidem Deuteronomii capite leges statuit de cultu Templi, quod in Chanaanæ terra nondum subacta extruendum erat, quippe futurum id monstrante Deo sciebat. Monet quoque Ebraeos alio Deuteronomii loco de excindenda Amalecitarum gente, postquam Terræ promissæ compotes facti essent, quod futurum Dei beneficio prævidebat. Ruit itaque duodecimum illud Philosophi Theologo-Politici argumentum.

Decimum XIV. Imbecillius etiam est postremum illud, quo concludit Pentateuchum à Mose neutiquam esse scriptum, quod citentur in eo alii Libri, sine dubio à Mose scripti: cujusmodi est Liber Fœderis, & Liber bellorum Dei, & Liber leges Dei, qui Libri vicesimo quarto capite Exodi, & Numerorum vicesimo primo, & Deuteronomii tricesimo primo commemorantur: atque item Canticum, quod representatur tricesimo secundo capite Deuteronomii. Fac enim Libros omnes illos à Mose fuisse scriptos; quoniam ipse res suas, velut ex aliena persona, non ex propria narrauit, consentaneum sane fuit libros quoque suos, ut alienos, non ut suos citare. Mirum præterea est Argutorem nostrum, virum tam cautum ac suspiciosum, nihil ut admittendum censeat, nisi id quod ex ipsa scriptura constat, aut quod ex solis ipsius fundamentis legitima consequentia elicitur; at non ex eo quod rationi consentaneum videtur; pro certo tamen fumere Amalecitanum bellum & Israëlitarum stationes scriptas fuisse in libro Bellorum Dei, atque hunc proinde Librum Mosem auctorem habuisse; quoniam tum stationes Israëlitarum, tum Amalecitanum bellum constat à Mose fuisse scripta: quæ valde incerta sunt & dubia. De scriptore libri hujus Bellorum Dei alia omnia censent Ebraei Doctores, alia & Christiani plerique, cum facer contextus habeat *אמר*, dicitur, non dictum est: unde efficitur Librum hunc à Mose laudari, non quasi jam scriptum, sed quasi olim scribendum; quem propterea librum Judicum esse opinatur Aben Ezra. Non librum, sed carmen *זמיר* alii interpretantur; carmen, inquam, tritum ore vulgi ad victorias Ebraeorum concelebrandas, statim post pugnam conditum, quod in rei testimonium affert Moses, cum Pentateuchum diu post rem gestam scriberet. Eadem confidentia de Libro illo Fœderis disputat Philosophus Theologo-Politicus, quem pauculos illos habuisse versiculos statuit, qui leguntur in Exodo, à versu vicesimo secundo capituli vicesimi, ad caput usque vicesimum quartum; atque iis contineri fœderis leges à Deo cum Ebrais initi. Id si sit, ipse ergo Decalogus fuerit extra leges fœderis hujus; fuerit & præceptum Circumcisionis, quæ tamen signum fuit perpetuum fœderis Deum inter & Ebraeos. Quæ quam inepta sint & absurda manifestum est. Addit Auctor Systematis Præadamitici Mosem laudare non potuisse Librum illum bellorum Dei, qui res in Arnón ab ipso Mose gestas continebat, ac proinde Pentateuchum Mosem auctorem non habere: suspicatur autem ex diurnis Mosi Commentariis conflatum fuisse Librum bellorum Dei; ex hoc Pentateuchum fuisse exceptum. Verum quoniam de genuina loci hujus scriptura non satis constat, nulla inde potest certa exculpi sententia. Confer Ebraica commatis hujus verba, cum Septuaginta Seniorum interpretatione, & cum Vulgata, & Arabica, & Syriaca, & Paraphrasi Onkelosi, fateberis non ex iisdem verbis tam diversos sensus extitisse.

Decimum XV. Atque hæc demum rationes sunt, quibus Pentateuchum à Mose abjudicare instituit

instituit male feriatu ille Disputator, quarum partem aliquam è Leviathane Thoma Hobbesii Angli mutuatus est; partem è Præadamitico Systemate. Prudenter vero factum ab eo est, quod cum alia argumenta è Libro hoc in usus suos sumeret, potestremum ut invalidum prorsus & imbecille spreverit. Nititur illud hoc loco Deuteronomii: *In Seir autem prius habitaverunt Horraei, quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis sue, quam dedit illi Dominus.* His significari putat Præadamiticus Auctor, Horraeos ab Idumæis de monte Seir fuisse dejectos, quemadmodum ab Israëlitis Idumæi postea ex eodem monte exterminati sunt. Quod cum non ante Davidem contigerit, sequitur Davide recentiorem esse Pentateuchum. Lectores & Interpretes, vestram fidem: Testimonium hoc versate, evolite, expendite, tum si vel verbulum unum eo vergere deprehenderit, quod Idumæos finibus suis ab Ebræis depulsos significet, manus dabo. Quod si quis tamen pertendat, scripta saltem hæc fuisse postquam promissam terram armis invaserunt Ebræi, proindeque post Mosem; respondebimus jam tum Rubenitas, Gaditas, & dimidiam Manassæorum partem, Amorrhæorum & Basanitarum sedes occupasse, cum hæc à Mose scriberentur.

XVI. Decimum quintum argumentum suppeditat Andreas Masius, cruditissimus libri Josue Interpres, ex Cariath-Arbe, quæ sæpe in libris Mosi Hebron appellatur, cum id nominis ab Hebrone Calebi filio ipsi obtrigerit post subactam ab Ebræis Chananæam terram. Verum responsionem idem Masius suggerit, eam nempe quam supra jam adhibuimus, unum id esse ex insertis ab Esdra in librum hunc additamentis; & sic appellatam urbem notiori nomine, *קריית ירי*.

XVII. Decimum sextum oritur argumentum ex posteriore ad Timotheum Epistola, quæ Jannis & Mambri magorum Ægyptiorum Mosi adversariorum nomina refert, quorum nullum extat in Exodo vestigium: item ex Epistola ad Ebræos, ubi Moses ardentem montem conspicatus, dixisse fertur, *Exterritus sum & tremebundus*: quæ in Exodo nusquam comparent. Unde concludi posse videtur, luxatum saltem, interpolatum, ac mutilum ad nos Pentateuchum pervenisse, cuique propterea nulla fides adjungenda sit. Sed non ita est: nec enim ex Pentateucho excepta hæc esse dicimus, sed ex vetustis potius historiis, quas temporum diuturnitas consumserit. Cujusmodi multas Judaicam *ἀρχαιολογίαν* complexas intercidisse scimus.

XVIII. Denique quod volumina Legis ab impio Antiocho conscissa & concrementata fuisse referant Machabaici libri, usuramque eorum prohibitam ac morte punnitam; absurda hæc incessit nonnullis opinio, veros ac germanos Scripturæ sacræ libros ab hoc tempore fuisse abolitos; qui vero hodie supersunt, in priorum locum suppositos demum fuisse. Quasi vero qui omnes Legis codices conquirebat Antiochus, omnes repererit; nec in tota passim Judæa latebræ ullæ fuerint, in quibus tuto oculi potuerint Volumina sacra: quasi non in exoticis Bibliothecis, & Alexandria præsertim, quæ erat extra ditionem Antiochi, extiterint Codicum sacrorum exemplaria, & Septuaginta Senum interpretatio; quasi Israëlitis, quos sedibus suis moverat Salmanasar, penitus exciderit Scripturæ sacræ studium, omnesque hi Codices abjecerint. Furorem igitur Antiochi aliqua Librorum illorum exemplaria evasisse indicat Machabaicus ipse Scriptor, cum ait deinde jejuniis maceratos Israëlitas, ciliis indutos, cinere conspersos, vestibus laceros, *expandisse libros Legis*: & in Epistola ad Spartiatas solatio sibi fuisse Libros sanctos scribit Jonathas, & populus universus Judæorum. Pari propemodum responsione elevatur argumentum, quod ex illa Hierosolymis à Nabuzardane incendio, & ex combustis à Manasse Codicibus sacris petitur. Quo argumento adductos fuisse videmus Clementem Alexandrinum, Chryostomum, Theodoretum, aliosque complures, ut crederent Esdræ Spiritu sancto afflatum sancta Volumina penitus consumpta reparasse. Quod & Scriptori libri quarti Esdræ, homini male & inepte fraudulento videtur fuisse persuasum.

XIX. Quod autem subjicit Scriptor uterque, Præadamiticus, & Theologo-Politicus, nonnulla in Mosiacis libris occurrere, vel obscura, vel inordinata, vel mutila, quoniam minime pertinet ad propositum hoc opus, ad accuratum examen neutiquam revocabimus, quod ab aliis multum ac sæpe factum est; hac præscriptione contenti, Verbum Dei, primum lapidibus, tum deinde libris, chartis, membranis fuisse mandatum & hominum manibus vulgo usurpatum; vere thesaurum in vasis fictilibus; creta librorum primum digito Dei, aut Mosi fuisse scriptum; tum deinde digitis aliorum hominum, eorumque sæpe incuriosorum, aut socordium, aut indoctorum: hinc in leviculis quibusdam rebus, ad fidei dogmata neutiquam pertinentibus mendas, si forte, aliquot irrepsisse; nec in Pentateucho solum, sed & in reliquis Scripturæ sacræ libris vitia hujusmodi inolevisse; ut ex *תקין ספרים*, hoc est, *emendationibus Scribarum*, &

quartum argumentum.
Hobbes Leviath. cap. 11.
Deut. 2. 11.

Decimum quintum argumentum.
Mos. i. 1. 1.
Comm. in Jos.

Decimum sextum argumentum.
2. Tim. 2. 8.
Ebr. 12. 21.

Decimum septimum argumentum.
1. Mach. 1. & seq.

1. Mach. 3. 48
1. Mach. 12. 9.

Clem. Al. Str. 1.
Chrysof. Hom. 8. in Epist. ad Ebr.
Theod. Præf. in Cantic.
4. Esdr. 14. 21; & seq.

Levicula quadam mendas Pentateuchi ac reliquorum etiam Scripturæ sacræ librorum Codices inserunt.

ex variis Lectionibus Orientalium & Occidentalium, & ex illis Ben Afcher & Ben Nephthali apparet. Qua re nihil de Librorum illorum auctoritate decerpitur: nihilo sane magis ac aureorum minueretur pretium, si vel detritus esset sacculus, vel inquinatus; nihilo magis ac labefacta est Lex, comminutis à Mose lapidibus illis scriptis digito Dei. Neque eo tamen favere vel tantillum volumus nefariae Muhammedanorum, Anabaptistarum, & Servetanorum doctrinae, qui depravata penitus & adulterata fescunt Veteris Testamenti volumina; non in minutis tantum, quod facile concederemus, sed in gravioribus etiam, quod falsum esse viri docti pluribus jam demonstrarunt.

Nom. 12. 16.
Deut. 34. 10.

Sed de Mose fati multa; cui quoniam Deus non per aenigmata & figuras, non per visa aut somnia, quemadmodum reliquis Prophetis futura revelavit, sed palam & aperte, ore ad os, ut habet Scriptura sacra, & facie ad faciem; proptereaque maximi sunt ad propositum opus momenti, quaecunque de Christo vaticinatus est; idcirco hoc argumentum paulo fusius sumus persecuti: cum praesertim Pentateuchus sit quasi summarius Judaicae religionis, foedus Dei ac leges complexum, reliqui vero Libri velut appendices. Unde Rabbinii docent teneri unumquemque Pentateuchi exemplar habere penes se; Prophetarum autem aut Hagiographorum, non item. Sed tamen pergamus ad reliqua.

DE LIBRO JOSUE.

I. Disputatur de Auctore libri Josue. Variæ opiniones proponuntur. II. Josue adscribitur, ejusque probatur ymoioris & antiquitas. III. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. IV. Secundum argumentum. V. Tertium argumentum VI. Quartum argumentum. VII. Quintum argumentum. VIII. Sextum argumentum. IX. Septimum argumentum. X. Octavum argumentum. XI. Nonum argumentum. XII. Hercules idem ac Josue. XIII. Unicus fuit Hercules. XIV. Explicatur denuo 1. Mach. 12. 21. in quo agitur de Judeorum & Spartanorum consanguinitate.

Disputatur
de Auctore
libri Josue.
Variæ opi-
niones pro-
ponuntur:

Theodor.
quest. 74. in
Jos.
Jos. 10. 13.
Mat. 23.
Comm. in Jos.
& in Jos. 10. 13.
Grot. in Jos.
Jos. 4. 9. & 6.
27. & 15. 61.
Jos. 19. 27.
3 Reg. 9. 13.
Jos. 19. 47.
Jud. 18. 29.
Hobb. in Le-
viath. cap. 31.
Syst. Praed. 6. 1.
Traz. Theo-
logico-Pol.
cap. 8.
Jos. 6. 27.
Jos. 8. 15. & 11.
25.
Jos. 16. 10.
Jud. 7. 29.

I. **Q**UONIAM Josue imaginem Christi Domini, non nomine solum, sed rebus etiam gestis praetert, cum quæ Legi decrant impleverit Christus Jesus, quemadmodum quæ Mofes Legislator praestare non potuerat, Israëlitas nempe in Terram sanctam inducere, ejusque compotes facere, id Josue executus sit; idcirco non tam spectandus est ipsius Liber, qui nulla nobis ad praesens institutum utilia suppeditat vaticinia, quam Josue ipse. Nos tamen de utroque disputabimus, ac primum de Libro, cujus Auctor & ætas à viris doctis vocatur in dubium; aliis ad Eleazarum Pontificem, ad Samuelem nonnullis, quibusdam ad Isaiam, pluribus cum ad Esdram referentibus. Auctor quidem Synopseos quæ Athanasio tribuitur Librum hunc a Josua abjudicat, Auctorem ipse non assignat. Theodoretus excerptum putat ex Libro Justorum, qui laudatus est decimo capite libri Josue. Andreas Masius Esdram, sive solum, sive virorum doctorum aequalium suorum studiis adjutum, Dei instinctu Librum hunc, atque item alios, ex variis Annalibus, qui tum magna cura in Templo asservabantur, compilasse putat. Hugo Grotius elaboratum conjicit post tempora Salomonis; tum quod aliquoties occurrat illa temporis notatio, *Usque in presentem diem*; tum etiam quod capite nono supra decimum mentio fiat terre Cabul, quæ ab Hiram Salomonis coævo id nomen accepit, ut habet liber tertius Regum; & quod capite eodem narrentur ea de Danitis, quæ Judicum demum tempore contigerunt. Josua quoque recentiorem putat Thomas Hobbesius, propter frequentem iterationem horumce verborum: *Usque in presentem diem*; tempus autem non definit. Ex laudatione libri Justorum, apographum librum arbitratur Auctor Systematis Prædamitici, non autographum. Eandem habet causam, & alias plerasque, Disputator Theologo-Politicus, cur in ævum Josua posterus libri hujus lucubrationem rejiciat; puta quod sub finem sexti capitis fama Josue per omnem terram vulgata dicatur; quod capite octavo & undecimo, quæcunque præceperat Mofes, præstitisse dicatur; quod in calce Libri, ipsius obitus, & res post ejus obitum gestæ narrentur; quod sub finem decimi sexti capiti, ea de Chananæis Gazeritanis referantur, quæ primo libri Judicum capite recitantur, tanquam Josua demum defuncto acta; quod nar-